

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Rzecznik Praw Dziecka
GAB/070/18-1/2010/MMK

Druk nr 2932
Warszawa, 31 marca 2010 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

Zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 Ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.) przedkładam

- **Informację Rzecznika Praw Dziecka za rok 2009 wraz z Uwagami o stanie przestrzegania praw dziecka.**

Z wyrazami szacunku

(-) Marek Michalak

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

**RZECZNIKA PRAW
DZIECKA**

ZA ROK 2009

**ORAZ UWAGI
O STANIE PRZESTRZEGANIA
PRAW DZIECKA**

Warszawa 2010

SPIS TREŚCI

I. RZECZNIK PRAW DZIECKA	4
II. OCHRONA PRAW DZIECKA	8
1. PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA	8
1.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	8
1.2 Sprawy indywidualne	21
2. PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE	27
2.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	28
2.2 Sprawy indywidualne	38
3. PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH	55
3.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	55
3.2 Sprawy indywidualne	69
4. PRAWO DO NAUKI	79
4.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	77
4.2 Sprawy indywidualne	95
4.3 Kontrole placówek edukacyjnych i wychowawczych w 2009 roku	105
5. PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM	113
5.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka	113
5.2 Sprawy indywidualne	120
III. SPRAWY SĄDOWE Z UDZIAŁEM RZECZNIKA PRAW DZIECKA	130
IV. WSPÓŁPRACA Z ORGANAMI WŁADZY	142
1. Udział w pracach stałych zespołów problemowych i programach resortowych	142
2. Udział w seminariach i spotkaniach	144
3. Współpraca z Parlamentem oraz opinie do projektów aktów prawnych	146
V. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	150
VI. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	155
VII. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA	159
1. Działalność bieżąca	159
2. Wydarzenia	162
3. Patronaty	164
UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA	165

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Wykaz wystąpień generalnych Rzecznika Praw Dziecka w 2009 roku ...	175
Załącznik nr 2 – Sprawy, podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka w latach 2005-2009	198
Załącznik nr 3 – Sprawy, podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka w latach 2008-2009 z podziałem na kategorie	199
Załącznik nr 4 – Kategorie spraw, zgłoszonych do Rzecznika Praw Dziecka w roku 2009 ..	199
Załącznik nr 5 – Sprawy sądowe z udziałem Rzecznika Praw Dziecka	200
Załącznik nr 6 – Wykaz wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka	206
Załącznik nr 7 – Wybrane konferencje i seminaria	214
Załącznik nr 8 – Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka	221

„Art. 12. 1. Rzecznik przedstawia Sejmowi i Senatowi, corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, informację o swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka”

(Ustawa z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. Nr 6 z 2000 roku, poz. 69, z późn. zm.)

I. RZECZNIK PRAW DZIECKA

7 lipca 1991 roku Rzeczpospolita Polska ratyfikowała Konwencję o Prawach Dziecka, co stało się dla organizacji pozarządowych i środowisk, działających na rzecz praw dzieci, asumptem do postulowania utworzenia instytucji Rzecznika Praw Dziecka. Rezultatem ich działań było wprowadzenie do Konstytucji RP z 1997 roku przepisu, dającego podstawy prawne dla powołania Rzecznika. W art. 72 ust. 4, nie określając jego kompetencji ani sposobu powoływania, Ustawodawca odsyła do ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka. Art. 72 ust 4 Konstytucji stanowi, iż „Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka”.

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka została przez Sejm RP przyjęta 6 stycznia 2000 roku¹. Zgodnie z jej zapisami, Rzecznik stoi na straży praw dziecka, określonych w Konstytucji RP, Konwencji o Prawach Dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców.

W rozumieniu Ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletniości (art. 2, ust. 1). Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, a w szczególności:

- 1) prawa do życia i ochrony zdrowia,
- 2) prawa do wychowania w rodzinie,

---

¹ Ustawa z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. Nr 6 z 2000 roku, poz. 69, z późn. zm.

3) prawa do godziwych warunków socjalnych,

4) prawa do nauki.

Wszystkie podejmowane przez Rzecznika działania mają na celu zapewnienie pełnego i harmonijnego rozwoju dziecka oraz powinny być prowadzone z poszanowaniem jego godności i podmiotowości. Dzieci muszą być chronione przed wszelkimi przejawami przemocy, okrucieństwa, wyzysku, a także przed demoralizacją, zaniedbaniem i innymi formami niewłaściwego traktowania. Szczególną troską Rzecznik otacza dzieci z niepełnosprawnością.

Ustawa nadała Rzecznikowi uprawnienia o charakterze ostrzegawczym, sygnalizacyjnym oraz inicjatywnym. Przyznała mu kompetencje przedstawiania właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom ocen i wniosków, zmierzających do skutecznej ochrony praw i dobra dziecka oraz usprawnienia trybu załatwiania spraw w tym zakresie. Rzecznik może również występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych.

Ustanowienie Rzecznika Praw Dziecka wraz z przysługującymi mu kompetencjami w sposób istotny wzbogaciło wcześniejsze instrumentarium ochrony praw dziecka. Działalność Rzecznika pozwala na stałą i systemową analizę problemów, dotyczących dziecka i rodziny. Są one przedmiotem licznych wystąpień generalnych, kierowanych do organów władzy publicznej. Stanowią też podstawę formułowania opinii o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce, które Rzecznik przedstawia co roku Sejmowi i Senatowi.

Przyjęta 25 października 2008 roku nowelizacja Ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka wzmocniła jego kompetencje, wyposażając go m.in. W uprawnienia do:

- wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych i administracyjnych oraz brania w nich udziału na prawach, przysługujących prokuratorowi;
- wystąpienia do właściwych organów o wszczęcie postępowania przygotowawczego oraz do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie w sprawach o wykroczenia;
- zaskarżenia decyzji administracyjnej;
- zbadania każdej sprawy na miejscu, nawet bez uprzedzenia;
- żądania od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień lub udzielenia informacji, a także udostępnienia akt i dokumentów.

Według znowelizowanej Ustawy organy, instytucje i organizacje, do których zwróci się Rzecznik w ramach prowadzonych przez siebie spraw, są zobowiązane do udzielenia informacji w terminie najdalej 30 dni².

Rzecznik Praw Dziecka wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura. W wyniku przeprowadzonej w nim w roku 2009 reorganizacji, obecnie Biuro składa się z następujących jednostek:

- Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Przyjęć Interesantów, do zadań którego należy udzielanie informacji i prowadzenie doraźnych interwencji w przypadkach naruszenia praw dziecka, zgłaszanych do Rzecznika
- Zespół ds. Edukacji i Wychowania, do zadań którego należy monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach, związanych z respektowaniem prawa do nauki, opieki nad rodziną i dzieckiem, dostępu do dóbr kultury, rozrywki i wypoczynku, w tym także w sprawach, związanych z działalnością sportową, artystyczną, rozwojem uzdolnień i zainteresowań;
- Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych, do zadań którego należy monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach, związanych z przestrzeganiem konwencji oraz zapisów powszechnego europejskiego systemu ochrony praw dziecka, sporządzanie opinii w zakresie niezgodności obowiązujących ustaw z Konstytucją i umowami międzynarodowymi oraz ochroną praw dziecka w stosunkach bilateralnych i udzielania pomocy polskim dzieciom, przebywającym za granicą;
- Zespół Spraw Rodzinnych i Nieletnich, do zadań którego należy monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach, związanych z wykonywaniem i przestrzeganiem prawa do wychowania w rodzinie, ochroną dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją i zaniedbaniem oraz pobytem w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej;
- Zespół Spraw Społecznych i Prawa Administracyjnego, do zadań którego należy monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach, związanych z przestrzeganiem prawa do godziwych warunków socjalnych i prawa do życia oraz ochrony zdrowia;

---

² Ustawa z dnia 24 października 2008 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, Dz. U. Nr 214 z 2008 roku, poz. 1345.

- Gabinet Rzecznika Praw Dziecka, w skład którego wchodzi Dział Komunikacji Społecznej, Audytor Wewnętrzny oraz Asystent i Sekretarz Rzecznika;
- Zespół Administracyjny, do zadań którego należy obsługa organizacyjno-administracyjna i finansowa Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Urząd Rzecznika Praw Dziecka od 2000 roku pełnili kolejno: Marek Piechowiak (28 czerwca 2000 – 12 października 2000), Paweł Jaros (16 lutego 2001 – 7 kwietnia 2006) oraz Ewa Sowińska (7 kwietnia 2006 – 30 czerwca 2008). Od 25 lipca 2008 roku Rzecznikiem Praw Dziecka jest Marek Michalak.

II. OCHRONA PRAW DZIECKA

1. PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA

„Państwa-Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.”

(art. 6 Konwencji o Prawach Dziecka)

Zgodnie z art. 24 Konwencji o Prawach Dziecka, państwo zobowiązane jest do zapewnienia każdemu dziecku najwyższego poziomu ochrony zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej.

W 2009 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 409 spraw, związanych z prawem do życia i ochrony zdrowia, w tym:

- 241 zgłoszono na piśmie;
- 166 podczas rozmów telefonicznych;
- 2 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- kosztów leczenia;
- organizacji i funkcjonowania placówek służby zdrowia;
- przestrzegania praw małoletnich pacjentów;
- błędów lekarskich i dochodzenia roszczeń, związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych;
- praw dzieci martwo urodzonych;
- bezpieczeństwa stosowanych leków i procedur medycznych.

W niektórych ze spraw z tego zakresu Rzecznik Praw Dziecka podejmował też decyzje o przyłączeniu się do postępowań sądowych (por. część III „Informacji”).

1.1 w roku 2009 wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do życia i ochrony zdrowia dotyczyły:

- **dostępności do szeroko rozumianych świadczeń zdrowotnych – wystąpienia z 6 i 22 stycznia 2009 roku**

Na początku 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka otrzymywał od rodziców sygnały o trudnościach w dostępie do opieki szpitalnej w Warszawie. Informacje medialne mówiły wręcz o dramatycznym braku miejsc na oddziałach dziecięcych. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się więc 6 stycznia do Ministra Zdrowia o podjęcie działań, gwarantujących dzieciom pełną realizację prawa do szczególnej opieki zdrowotnej³.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia zaproponował spotkanie, do którego doszło 15 stycznia 2009 roku. Pięć dni później Rzecznik Praw Dziecka swoje uwagi przedstawił także Ministrowi Zdrowia podczas debaty „Dostępność specjalistycznej opieki pediatrycznej na terenie aglomeracji warszawskiej”.

22 stycznia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wystąpił natomiast do Prezydenta m.st. Warszawy z prośbą o podjęcie działań, zmierzających do wypracowania skutecznych zasad koordynacji i współpracy między poszczególnymi szpitalami, świadczącymi usługi pediatryczne. Podkreślił, że w okresie wzmożonej zachorowalności współpraca między szpitalami – pomimo różnych organów założycielskich – powinna odbywać się na zasadzie dobrowolności, wynikającej z należytego rozumienia społecznej wagi i pożytku współpracy⁴. Rzecznik osobiście skontrolował również kilka warszawskich placówek.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Prezydent Warszawy poinformował, że jego urząd podejmował i podejmuje liczne inicjatywy, zmierzające do poprawy współpracy i przepływu informacji między poszczególnymi zakładami opieki zdrowotnej, funkcjonujących na terenie Warszawy. Duża ilość organów założycielskich oraz brak instrumentów prawnych, upoważniających do podejmowania działań koordynacyjnych, utrudniają wykonywanie tego działania⁵. W późniejszym okresie do Rzecznika Praw Dziecka nie wpływały już informacje o niemożności umieszczenia chorego dziecka w szpitalu.

- **transmisji XVII Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy w telewizji publicznej – wystąpienie z 6 stycznia 2009 roku**

W wystąpieniu skierowanym do Prezesa Telewizji Polskiej S.A. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z prośbą o nieograniczenie czasu antenowego dla akcji Jerzego Owsiaaka.

XVII Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy poświęcony był wczesnemu wykrywaniu nowotworów u dzieci. Jak wskazują badania, wśród przyczyn umieralności dzieci w Polsce na drugim miejscu występują choroby nowotworowe – na co Rzecznik

---

³ ZBIA/500/1-1/2009/KC

⁴ ZBIA/500/16-1/09/ EK

⁵ PZ-I-EZE-8023-4-1/09

wielokrotnie wskazywał w swoich wystąpieniach. Zdaniem Rzecznika, każda minuta przeznaczona w środkach masowego przekazu na propagowanie działań, mających na celu ratowanie życia i poprawę zdrowia dzieci jest bezcenna i wpisuje się w misję, jaką ma do spełnienia telewizja publiczna⁶.

Prezes Telewizji Polskiej S.A. nie udzielił odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka.

- **szczepień ochronnych – wystąpienia z 13 stycznia i 14 lipca 2009 roku**

13 stycznia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej w związku z publicznie podnoszonymi wątpliwościami, czy szczepienia ochronne są bezpieczne dla dzieci. Rzecznik zaapelował do Ministra Edukacji Narodowej o podejmowanie działań, zmierzających do kształtowania wśród uczniów i ich rodziców postawy odpowiedzialności za swoje zdrowie, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki szczepień ochronnych. Zwrócił się również z pytaniem, czy zawarta w podstawie programowej z wychowania fizycznego i biologii wiedza na temat szczepień jest dla uczniów wystarczająca⁷.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika, Minister Edukacji Narodowej przedstawił zakres, w jakim problematyka szczepień jest uwzględniona na poszczególnych etapach edukacji. Poinformował także, że podstawa programowa przewiduje konieczność współpracy nauczycieli z rodzicami w ugruntowywaniu zachowań bezpiecznych dla zdrowia ich dzieci. Minister Edukacji Narodowej uznał za wystarczający zakres wiedzy nt. szczepień, przekazywanej uczniom⁸.

Kolejne wystąpienie w sprawie szczepień Rzecznik Praw Dziecka skierował 14 lipca 2009 roku do Ministra Zdrowia. Rzecznik zaapelował w nim o uzupełnienie wykazu szczepień obowiązkowych, tzn. finansowanych ze środków publicznych, o szczepienia przeciwko pneumokokom. Za takim rozwiązaniem – podkreślił Rzecznik Praw Dziecka – przemawiają ważne względy ekonomiczne i epidemiologiczne. Objęcie szczepieniem populacji dzieci do lat dwóch w dużej mierze pozwoli na uniknięcie w przyszłości ich hospitalizacji z powodu zapalenia płuc oraz uchroni je przed groźnymi dla życia powikłaniami⁹.

---

⁶ ZBIA/500/2-1/2009/KC

⁷ ZBA/500/8-1/2009/EK

⁸ DZSE-TSZ-049-5/09

⁹ ZSS/500/3-1/2009/EK

W odpowiedzi na wystąpienie Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia poinformował, że ostatnia nowelizacja rozporządzenia w sprawie wykazu obowiązkowych szczepień ochronnych spowodowała objęcie szczepieniem przeciw pneumokokom dzieci z grup ryzyka, w sposób szczególny narażonych na zachorowanie na to schorzenie. Nieobjęcie wszystkich dzieci szczepieniami podyktowane zostały możliwościami budżetowymi państwa¹⁰. Rzecznik Praw Dziecka zamierza ponowić swój apel w sprawie wprowadzenia obowiązkowych szczepień przeciwko pneumokokom w 2010 roku.

- **opieki stomatologicznej dla dzieci i młodzieży – wystąpienia z 28 stycznia, 22 kwietnia i 30 kwietnia 2009 roku**

Ochrona dzieci przed próchnicą zębów jest dla Rzecznika Praw Dziecka od początku pełnienia urzędu jednym z priorytetowych zagadnień, związanych z prawem dziecka do ochrony zdrowia. 28 stycznia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Zdrowia o pilne podjęcie działań, zmierzających do poprawy dostępności i poziomu opieki stomatologicznej. Rzecznik podkreślił, że próchnicę – która dotyka ponad 80% dzieci – uznać już należy za jedną z chorób społecznych. Wielorakie następstwa braku dbałości o prawidłowy stan uzębienia ludzi młodych nakazują pilne podjęcie działań, które pozwolą na zahamowanie tej tendencji. Skala zagrożenia, zdaniem Rzecznika, upoważnia do podejmowania działań nietypowych, czy wręcz – nadzwyczajnych. Rzecznik m.in. zaproponował wprowadzenie instytucjonalnej mobilnej opieki stomatologicznej wykonywanej w tzw. dentobusach – specjalnie przygotowanych mobilnych gabinetach stomatologicznych, których ekipy mogłyby dotrzeć do każdego miejsca w kraju¹¹.

Odpowiedzi na powyższe wystąpienie udzielił Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia. Przedstawił w niej przepisy prawa, które regulują świadczenia stomatologiczne finansowane ze środków publicznych oraz wymienił kwoty, jakie są na ten cel przeznaczane. Wynika z niej, że świadczenia dla dzieci i młodzieży w 2008 roku stanowiły 12% ogółu kontraktów na leczenie stomatologiczne. W odpowiedzi przedstawiono też realizację celu operacyjnego Narodowego Funduszu Zdrowia „Intensyfikacja zapobiegania próchnicy u dzieci i młodzieży”¹².

---

¹⁰ MZ-MD-073-105-1/WS/09

¹¹ ZBIA/500/20-1/2009/EK

¹² MZ-UZ-ZR-71-14695-6/SK/09

Nawiązując do wcześniejszej korespondencji, 22 kwietnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wystosował kolejne wystąpienie w sprawie opieki stomatologicznej. Odnosząc się do informacji, uzyskanych od Sekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia Rzecznik podkreślił, iż dowodem skuteczności działań, podejmowanych na rzecz zwalczania próchnicy byłoby zarysowanie pozytywnych tendencji w statystyce zachorowań. Nie odnotowano ich jednak, a z informacji Najwyższej Izby Kontroli wynika, że oddziały NFZ na ogół nie przeprowadzają kontroli wykonania profilaktyki stomatologicznej w środowisku nauczania. Rzecznik wyraził również żal z powodu braku zainteresowania ideą zorganizowania instytucjonalnej, mobilnej opieki stomatologicznej ze strony Ministerstwa Zdrowia¹³.

W przedstawionej przez Ministerstwo Zdrowia odpowiedzi na to wystąpienie poinformowano, iż w resorcie utworzono Departament Matki i Dziecka, a zatrudnienie w nim lekarza dentysty pozwoli na podjęcie działań, które w istotny sposób będą wpływały na poprawę stanu zdrowia jamy ustnej dzieci i młodzieży. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia podkreślił też, że trwają prace nad ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej, realizowanych ze środków publicznych (tzw. ustawa koszykowa). W ich trakcie rozważane jest również – poinformowano Rzecznika – wprowadzenie rozwiązań, uwzględniających zalecenia NIK oraz propozycje Rzecznika Praw Dziecka¹⁴.

30 kwietnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka ponownie wystąpił do Ministra Zdrowia w sprawie stomatologii dziecięcej. Rzecznik zaproponował wówczas uznanie stomatologii dziecięcej za priorytetową dziedzinę medycyny. Skala zagrożenia populacji wieku rozwojowego próchnicą uzasadnia – dowodził Rzecznik Praw Dziecka – takie właśnie posunięcie.

Na wystąpienie to Rzecznik Praw Dziecka nie otrzymał odpowiedzi, stomatologia dziecięca została jednak uznana za priorytetową dziedzinę medycyny¹⁵.

Rzecznik Praw Dziecka zamierza kontynuować działania, zmierzające do poprawy poziomu opieki stomatologicznej dla dzieci i młodzieży.

- **ratyfikacji przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – wystąpienie z 12 marca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 12 marca 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o informację na temat działań, podjętych w celu ratyfikacji Konwencji o prawach

---

¹³ ZBIA/500/20-3/2009/EK

¹⁴ MZ-ZP-D-073-13651-4/WS/09

¹⁵ ZBIA/500/44-1/2009/EK

osób niepełnosprawnych, podpisanej przez Polskę 30 marca 2007 roku. Rzecznik podkreślił, że Konwencja ma zapewnić osobom z niepełnosprawnością – w tym również dzieciom – jak najpełniejsze możliwości rozwoju intelektualnego, fizycznego i społecznego. Uznając za konieczne wnikliwe zbadanie ustawodawstwa wewnętrznego przed ratyfikacją Konwencji, by nie było ono z nią sprzeczne, Rzecznik zwrócił się o informacje na temat stanu tych prac¹⁶.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował, iż wstępne badanie stanu realizacji przez polskie ustawodawstwo postanowień Konwencji trwa od lipca 2008 roku i może potrwać jeszcze do 12 miesięcy, a sformułowanie propozycji decyzji w tej sprawie poprzedzone zostanie konsultacjami z organizacjami pozarządowymi. Minister Pracy i Polityki Społecznej przedstawił też katalog problemów, które w konsekwencji ratyfikacji Konwencji będą musiały zostać podjęte w działaniach legislacyjnych bądź w pracach administracji rządowej¹⁷.

- **nowelizacji ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej – wystąpienie z 17 marca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 17 marca 2009 roku do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Zdrowia w sprawie zmian w projekcie ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej, finansowanych ze środków publicznych. Rzecznika Praw Dziecka bardzo zaniepokoił fakt, że z art. 15. ust. 2 tego projektu usunięto zapisy, dotyczące finansowania opieki profilaktycznej nad kobietami i dziećmi, a zwłaszcza świadczeń gwarantowanych na rzecz zachowania zdrowia, zapobiegania chorobom i ich wczesnego wykrywania. Zabrakło zapisów, mówiących o szczepieniach ochronnych i badaniach przesiewowych u dzieci i młodzieży, a także opieki nad kobietą i jej dzieckiem w okresie ciąży, porodu, połogu oraz karmienia piersią. Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że działaniami profilaktycznymi dziecko powinno być objęte od okresu życia płodowego aż do osiągnięcia dorosłości.

- **domowej opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci – wystąpienie z 8 kwietnia i 4 września 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 8 kwietnia 2009 roku do Ministra Zdrowia o kontynuowanie prac, zmierzających do wydania rozporządzenia w sprawie standardów postępowania i procedur medycznych z zakresu domowej opieki paliatywnej i hospicyjnej dla

---

¹⁶ ZBIA/500/34-1/2009/KC

¹⁷ DAE.IV.6401.39.09.JM

dzieci. Już w roku 2008 Ministerstwo Zdrowia w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka w tej samej sprawie informowało, że nie ma przeszkód w przyjęciu osobnych uregulowań, ustalających zasady opieki paliatywnej nad dziećmi i dorosłymi¹⁸. W związku z tym, Rzecznik Praw Dziecka przekazał Ministrowi Zdrowia projekt rozporządzenia w tej sprawie, opracowany przez ekspertów z Warszawskiego Hospicjum Onkologicznego dla Dzieci, który zyskał poparcie Rzecznika¹⁹.

W odpowiedzi Minister Zdrowia poinformował, że rozpoczęto prace legislacyjne związane ze wspomnianym wyżej rozporządzeniem i że jego projekt będzie podlegał konsultacjom resortowym i społecznym²⁰.

4 września Rzecznik Praw Dziecka ponownie wystąpił w tej sprawie do Ministra Zdrowia uzyskawszy informację, iż w projekcie rozporządzenia nie dokonano rozdziału opieki paliatywnej dzieci i dorosłych, chociaż jego zasadność była wielokrotnie postulowana przez środowisko lekarskie i przez Rzecznika Praw Dziecka. Zaproponowane rozwiązania nie gwarantują dzieciom, obciążonym ryzykiem przedwczesnej śmierci, ani ich rodzinom właściwej opieki. Taką samą opinię wyraziło Ogólnopolskie Forum Pediatrycznej Opieki Paliatywnej i Fundacja „Warszawskie Hospicjum dla Dzieci”. Rzecznik Praw Dziecka ponownie zaapelował do Ministra Zdrowia o wprowadzenie osobnych uregulowań prawnych dotyczących opieki paliatywnej nad dorosłymi chorymi, osobnych zaś – nad dziećmi i ich rodzinami²¹.

Na wystąpienie to Rzecznik Praw Dziecka nie uzyskał odpowiedzi.

- **odmowy wypełnienia karty zgonu dzieci martwo urodzonych – wystąpienie z 1 czerwca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka został poinformowany, iż rodzice dzieci martwo urodzonych w niektórych szpitalach w kraju mają problemy z uzyskaniem karty zgonu, a tym samym pochowaniem dziecka. Przyczyną odmowy lekarzy wystawienia kart zgonu jest brak możliwości rozpoznania płci dziecka. Brak jej określenia skutkuje zaś odmową sporządzenia aktu zgonu przez Urząd Stanu Cywilnego. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił więc do Ministra Zdrowia w celu jednoznacznego uregulowania prawnego w tym zakresie w taki sposób, aby w każdym przypadku możliwe było pochowanie dziecka²².

---

¹⁸ MZ-ZP-Z-073-10614-3/BW/08

¹⁹ ZBiA/500/39-1/2009/EK

²⁰ MZ-ZP-Z-073-14407-1/BW/09

²¹ ZSS/500/13-1/2009/EK

²² ZSS/500/1/2009/GW

Minister Zdrowia odpowiadając na to wystąpienie stwierdził, że w sytuacji, w której nie można określić płci dziecka należy kierować się uprawdopodobnieniem płci. Minister skierował w tym zakresie odpowiednie pisma do wszystkich szpitali, mających oddział położniczy. Uznano też, że konieczna jest zmiana ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych²³.

- **stanu sanitarnego piaskownic – wystąpienie z 22 lipca 2009 roku**

W związku z prowadzoną przez Państwową Inspekcję Sanitarną akcją „Piaskownice są dla dzieci” Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu do Głównego Inspektora Sanitarnego z 22 lipca 2009 roku przedstawił swoje uwagi i spostrzeżenia w kwestii zwiększenia bezpieczeństwa sanitarnego piaskownic²⁴.

W odpowiedzi Główny Inspektor Sanitarny poinformował o dalszych działaniach, związanych z poprawą bezpieczeństwa sanitarnego piaskownic, w których uwzględniono uwagi przedstawione przez Rzecznika Praw Dziecka²⁵.

- **ciężaru tornistrów i plecaków, noszonych przez uczniów – wystąpienie z 27 lipca 2009 roku**

Zgodnie z wynikami badań, ponad 44% dzieci z miast i prawie 38% z terenów wiejskich ma zbyt ciężkie tornistry. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się w związku z tym 27 lipca 2009 roku do Głównego Inspektora Sanitarnego o zajęcie stanowiska w sprawie uregulowania w przepisach prawa dopuszczalnego ciężaru tornistrów/plecaków szkolnych²⁶.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika, Główny Inspektor Sanitarny poinformował o podejmowanych od paru lat działaniach we współpracy z innymi resortami i instytucjami, zmierzających do wypracowania skutecznych rozwiązań w tym zakresie. Wskazał m.in. na opracowanie nowej metodyki oceny higieny procesów nauczania/uczenia się z uwzględnieniem oceny warunków, jakie zapewnia uczniom szkoła²⁷.

W związku z wystąpieniem, 15 października 2009 roku Główny Inspektor Sanitarny przeprowadził – w porozumieniu z Rzecznikiem Praw Dziecka – ogólnopolską akcję ważenia tornistrów przez pracowników powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych. Jej wyniki zostały przekazane Rzecznikowi oraz Ministrowi Zdrowia. Jednocześnie, Instytut Matki

---

²³ MZ-OZO-073-17952-1/EW/09

²⁴ ZEW/500/9-1/2009/MP

²⁵ GIS-BI-073-2/WK/09

²⁶ ZEW/500/10-1/2009/ESn

²⁷ GIS-ZP-HD-076-9-WO/09

i Dziecka przygotował stanowisko w sprawie zaleceń, dotyczących opieki nad uczniami w zakresie bezpieczeństwa i higieny, w tym zapobiegania zakażeniom dróg oddechowych, uwzględniające m.in. problem wagi tornistrów/ plecaków szkolnych.

- **ochrony przed promieniami UV – wystąpienie z 4 sierpnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 4 sierpnia 2009 roku do Ministra Zdrowia o zajęcie stanowiska w sprawie ochrony dzieci i młodzieży przed skutkami nadmiernej ekspozycji na promienie UV, generowane przez lampy w solariach. Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że w odpowiedzi na uznanie przez Międzynarodową Agencję Badania Raka opalania w solariach za jeden z najbardziej rakotwórczych czynników, niektóre kraje wprowadziły ograniczenia w korzystaniu z nich przez osoby poniżej 18 roku życia²⁸.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia stwierdził, że problem wpływu solariów na stan zdrowia korzystających z nich osób – w tym osób poniżej 18. roku życia – nie był dotychczas rozpatrywany przez urząd. Ministerstwo nie planuje – poinformował – ustawowego zakazu korzystania z solariów w odniesieniu do tej populacji. W odpowiedzi poinformowano wszakże, że Światowa Organizacja Zdrowia, opracowując zalecenia, dotyczące korzystania z solariów, jako jedno z przeciwwskazań uznała wiek poniżej 18 lat. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia uznał za celowe podjęcie działań o charakterze informacyjnym wśród młodzieży (również w czasie zajęć szkolnych) i rodziców. Wyraził też pogląd, że konieczne jest przeanalizowanie możliwości wpływu na odpowiednie przygotowanie osób, prowadzących solaria. Takie działania zostaną podjęte – zadeklarował²⁹.

Rzecznik Praw Dziecka 25 stycznia 2010 roku zwrócił się do Ministra Zdrowia z zapytaniem o stan realizacji działań, przewidzianych we wspomnianym wyżej piśmie³⁰. Odpowiedzi w tej sprawie udzielił Główny Inspektor Sanitarny informując, iż Państwowym Wojewódzkim Inspektorom Sanitarnym w całym kraju polecono rozpoczęcie akcji profilaktycznej wśród dzieci i młodzieży szkolnej i ich rodziców w ww. zakresie (czas trwania akcji przewidziano do końca września 2010 roku). Informacja o jej realizacji zostanie przedstawiona Rzecznikowi Praw Dziecka³¹.

---

²⁸ ZEW/500/12-1/2009/ESn

²⁹ MZ-MD-073-232-1/KC/09

³⁰ ZEW/500/12-3/2009/ESn

³¹ GIS-ZP-PZ-073-6/MP/10

- **zagwarantowania bezpiecznych i higienicznych warunków podróży dzieciom i młodzieży, uczestniczącym w zorganizowanym wypoczynku poza granicami kraju – wystąpienie z 4 sierpnia 2009 roku**

Obowiązujące przepisy nie regulują maksymalnego czasu podróży ani ilości przerw, jakie powinny mieć miejsce w trakcie podróży dzieci, wyjeżdżających na wakacje poza granice kraju. W związku z informacjami od rodziców dzieci o trudnych warunkach transportu oraz braku stosownej liczby opiekunów, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 4 sierpnia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o zajęcie stanowiska w przedstawionych sprawach oraz podjęcie stosownych działań, mających na celu zagwarantowanie bezpiecznych i higienicznych warunków zagranicznych wyjazdów dzieci i młodzieży³².

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika Minister Edukacji Narodowej – wskazując na ustawę z 15 listopada 1984 roku Prawo przewozowe oraz ustawę z 16 kwietnia 2004 roku o czasie pracy kierowców – stwierdził, że ich zapisy wystarczająco regulują warunki przewozu osób³³.

- **zapewnienia dzieciom dostępu do bieżącej ciepłej wody w szkołach i placówkach – wystąpienia z 19 sierpnia i 12 listopada 2009 roku**

Niepokój Rzecznika wzbudziły wyniki kontroli, przeprowadzonej w szkołach przez Państwową Inspekcję Sanitarną w maju 2009 roku – na przeszło 6300 skontrolowanych placówek niewłaściwe warunki higieniczne stwierdzono w prawie 23% spośród nich. W skierowanym 19 sierpnia do Ministra Edukacji Narodowej wystąpieniu generalnym Rzecznik wnioskował – w związku z pracami nad nowym rozporządzeniem w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach – o zapewnienie wszystkim dzieciom dostępu do bieżącej ciepłej wody. Treść wystąpienia Rzecznik przekazał do wiadomości Głównemu Inspektorowi Sanitarnemu³⁴.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, że problem ten zostanie uregulowany zapisami przygotowywanej nowelizacji rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach³⁵.

---

³² ZEW/500/13-1/2009/Esn

³³ DKS-ER-045-417/2009

³⁴ ZEW/500/16-1/2009/ESn

³⁵ DKOW-WOK-SW-043-51/09

12 listopada 2009 roku – w związku ze wzrostem liczby zachorowań na grype sezonową i koniecznością zadbania o przestrzeganie zasad higieny, jako podstawowej metody uniknięcia zarażenia – Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o informacje na temat stanu prac nad przygotowywanymi zmianami w przedmiotowym rozporządzeniu³⁶.

Minister Edukacji Narodowej poinformował w odpowiedzi, iż trwają uzgodnienia wewnętrzne oraz wstępne konsultacje z resortem zdrowia³⁷.

- **funkcjonowania Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej we Wrocławiu – wystąpienie z 2 października 2009 roku**

W październiku 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka otrzymał informację o możliwości zagrożenia ciągłości działania Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej we Wrocławiu. Powodem był brak środków finansowych. 2 października 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia o wnikliwe zbadanie sprawy i podjęcie działań, umożliwiających zapewnienie dalszego funkcjonowania kliniki³⁸.

W odpowiedzi Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia omówił finansowanie świadczeń z zakresu hematologii dziecięcej oraz poinformował, że NFZ uruchomił rezerwy finansowe, które zostaną przeznaczone na finansowanie świadczeń, zrealizowanych w zakresie leczenia onkologicznego³⁹.

- **nieinwazyjnej terapii oddechowej w warunkach domowych – wystąpienie z 8 października 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zajmował się w 2009 roku także kwestią dostępności dzieci do nieinwazyjnej terapii oddechowej w warunkach domowych, która nie została zapisana w wykazie świadczeń gwarantowanych. Dla dzieci, korzystających z tej terapii, decyzja ta oznaczała skazanie ich na stały pobyt w szpitalu, ze wszystkimi negatywnymi konsekwencjami zdrowotnymi i psychologicznymi. W wystąpieniu do Ministra Zdrowia z 8 października 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka zaapelował o wprowadzenie zmian w treści rozporządzenia z 30 sierpnia 2009 w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu

---

³⁶ ZEW/500/16-2/2009/ESn

³⁷ DKOW-WOK-SW-043-51/09

³⁸ ZSS/500/14-1/2009/EK

³⁹ MZ-GM-072-2424-14/KK/09

świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej – tak, by dzieci te miały dostęp do nieinwazyjnej terapii oddechowej w ramach świadczeń gwarantowanych⁴⁰.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia zapewnił, że zwrot „nieinwazyjna terapia oddechowa” zostanie wprowadzony do wymienionego rozporządzenia przy najbliższej nowelizacji, a świadczenie to będzie finansowane na dotychczas obowiązujących zasadach⁴¹.

- **zachorowań na grypę oraz zagrożenia wirusem A/H1N1 – wystąpienia z 5 listopada i 7 grudnia 2009 roku**

W związku z gwałtownym w końcu października 2009 wzrostem liczby zachorowań na grypę oraz z ogłoszeniem stanu pandemii wirusa A/H1N1 przez Światową Organizację Zdrowia, Rzecznik Praw Dziecka skierował 5 listopada 2009 roku wystąpienie do Ministra Zdrowia. Rzecznik przypomniał w nim, że w sprawie bezpieczeństwa zdrowotnego uczniów zwracał się już do Ministra Edukacji Narodowej i Głównego Inspektora Sanitarnego⁴². Do Ministra Zdrowia Rzecznik zwrócił się o informacje w sprawie prognozy rozwoju sytuacji epidemiologicznej dla populacji wieku rozwojowego oraz o przewidywanych działaniach profilaktycznych⁴³.

Na powyższe wystąpienie Rzecznik Praw Dziecka nie otrzymał odpowiedzi, został natomiast zaproszony na posiedzenie Krajowego Komitetu ds. Pandemii Grypy 17 listopada 2009 roku, by mógł osobiście zapoznać się z działaniami, podejmowanymi w związku z zagrożeniem chorobą. Wraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka spotkał się też tego samego dnia z Ministrem Zdrowia. Podczas obu spotkań Rzecznik uzyskał odpowiedzi na szczegółowe pytania, dotyczące działań, podejmowanych na rzecz zabezpieczenia populacji wieku rozwojowego przed zakażeniem wirusem A/H1N1. Rzecznik Praw Dziecka spotkał się również z prof. dr hab. Lidią Brydak, kierującą Krajowym Ośrodkiem ds. Grypy. 6 listopada 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka w specjalnym oświadczeniu zaapelował do Rodziców i Opiekunów o szczególną troskę o zdrowie najmłodszych. Rzecznik podkreślił, że w opinii specjalistów w profilaktyce chorób wirusowych niezmiernie istotne są nawyki higieniczne – m.in. częste mycie rąk⁴⁴.

---

⁴⁰ ZSS/500/15-1/2009/EK

⁴¹ MZ-UZ-ZR-71-17439-1/AK/09

⁴² Por.: str. 17

⁴³ ZSS/500/18-1/2009/EK

⁴⁴ Por.: str. 160

7 grudnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Głównego Inspektora Sanitarnego o aktualne informacje na temat sytuacji epidemiologicznej w populacji osób wieku rozwojowego w kontekście zagrożenia wirusem A/H1N1⁴⁵.

Główny Inspektor Sanitarny w odpowiedzi poinformował, iż prowadzi w tym zakresie działania interwencyjno-edukacyjne, jest też inicjatorem kampanii społecznej „Nie poddaj się grypie”. Opracowano m.in. materiały informacyjne, które zostały przesłane wojewódzkim inspektorom sanitarnym oraz materiały, dotyczące zapobiegania grypie w szkołach i placówkach oświatowych. Do odpowiedzi załączono też dane, dotyczące absencji chorobowej dzieci w szkołach i przedszkolach pomiędzy 12 listopada a 3 grudnia 2009 roku⁴⁶.

- **leczenia uzdrowiskowego – wystąpienie z 21 grudnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka skierował 21 grudnia 2009 roku wystąpienie do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia w sprawie organizacji leczenia uzdrowiskowego. Rzecznik zaapelował w nim o rozwiązania, które umożliwią przebywanie z dzieckiem opiekuna prawnego podczas pobytu w sanatorium. Zwrócił także uwagę na to, iż dzieci samotnie wychowujących rodziców, zakwalifikowane do tego samego rodzaju leczenia sanatoryjnego, nie zawsze uzyskują pobyt w jednym terminie⁴⁷.

W odpowiedzi Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia poinformował, że dzieci w wieku od 3 do 6 lat uczestniczą w uzdrowiskowym leczeniu sanatoryjnym pod opieką dorosłych. Dorośli, którzy chcą w uzdrowisku przebywać z dzieckiem w wieku 7-18 lat, muszą samodzielnie ustalić swój pobyt z zakładem lecznictwa uzdrowiskowego. W sprawie możliwości skierowania do sanatorium w jednym terminie wszystkich dzieci, pozostających pod opieką jednego opiekuna prawnego, Prezes NFZ stwierdził, że uzyskanie go nie zawsze jest możliwe⁴⁸.

---

⁴⁵ GAB/500/1-1/2009/MMK

⁴⁶ GIS-ZP-076-17/WO/09

⁴⁷ ZSS-500-22/09/EK

- **limitu czasu świadczeń rehabilitacyjnych – wystąpienie z 21 grudnia 2009 roku**

W wystąpieniu, skierowanym 21 grudnia 2009 roku do Ministra Zdrowia, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o wprowadzenie zmian w rozporządzeniu z 30 sierpnia 2009 roku w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. Nr 140, poz. 1145). W rozporządzeniu tym określono limit okresu rehabilitacji dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego na poziomie 120 dni w roku kalendarzowym. Zdaniem Rzecznika długość tego okresu powinna być uzależniona od indywidualnych potrzeb zdrowotnych dziecka, a obowiązujące ograniczenie i konieczność przerywania terapii w największym stopniu dotknie dzieci z niepełnosprawnością, przede wszystkim z wczesnym uszkodzeniem mózgu⁴⁹.

W odpowiedzi Minister Zdrowia zgodził się z postulatem Rzecznika w zakresie potrzeby indywidualnego i elastycznego określania czasu trwania rehabilitacji leczniczej dzieci. W Ministerstwie Zdrowia trwają aktualnie prace nad zmianą wskazanego przez Rzecznika Praw Dziecka aktu prawnego⁵⁰.

1.2 Sprawy indywidualne

W 2009 roku zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem dziecka do życia i ochrony zdrowia, dotyczyły:

- kosztów leczenia

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszane były sprawy, związane z problemami z uzyskaniem refundacji wydatków, poniesionych na leczenie dziecka⁵¹; pomocy w uzyskaniu zgody i pokryciu wydatków, poniesionych na leczenie dziecka poza granicami kraju⁵² bądź ze zwrotem wydatków na leczenie, poniesionych bez uzyskania zgody na zwrot pieniędzy od NFZ⁵³. Zwracano się także z prośbą o podjęcie działań, zmierzających do uzyskania refundacji ze środków publicznych określonych preparatów leczniczych⁵⁴. Rzecznik udzielał

---

⁴⁸ NFZ/CF/M/2010/075/0001/W/00122/LAJ

⁴⁹ ZSS/500/21/2009/EK

⁵⁰ MZ-ZP-Z-079-16409-6/MF/10

⁵¹ ZSS/401/8/2009/EK; ZSS/401/10/2009/EK; ZSS/401/17/2009/EK

⁵² ZSS/401/11/2009/EK

⁵³ ZSS/401/9/2009/EK

⁵⁴ ZSS/401/21/2009/EK

opiekunom prawnym informacji o trybie załatwiania sprawy⁵⁵ bądź kierował ich do oddziałów NFZ lub Rzecznika Praw Pacjenta⁵⁶. Występował również do Departamentu Matki i Dziecka w Ministerstwie Zdrowia o stosowne wyjaśnienia⁵⁷.

Do Rzecznika Praw Dziecka kierowane były także indywidualne prośby o wsparcie finansowe w sprawach, dotyczących leczenia dzieci. W takich sytuacjach przekazywano informacje o ustawowym braku możliwości wsparcia finansowego przez Rzecznika Praw Dziecka, zainteresowanym wskazywano przy tym adresy fundacji, do których można zwrócić się o pomoc finansową⁵⁸.

Wiele spraw z tej kategorii dotyczy koszyka usług gwarantowanych i braku refundacji jakiegoś świadczenia medycznego lub leku, co dla wielu osób oznacza ograniczoną dostępność do leczenia. Typowym przypadkiem jest sprawa Macieja D., młodego człowieka, chorego na postępujący zanik mięśni, który wymaga ciągłego wspomaganie oddechu. Niestety, po zmianie rozporządzenia Ministra Zdrowia z 30 sierpnia 2009 roku, nieinwazyjne wspomaganie oddechu respiratorem w warunkach domowych nie znalazło się w koszyku świadczeń gwarantowanych. Rzecznik Praw Dziecka interweniował w interesie tej grupy dzieci i młodzieży w wystąpieniu generalnym do Ministra Zdrowia 8 października 2009 roku. Interwencja zakończyła się powodzeniem – do rozporządzenia wprowadzono zapis o refundacji tego świadczenia medycznego⁵⁹.

Na początku grudnia 2009 roku wpłynęły dwie skargi od rodziców wcześniaków, które nie zostały zakwalifikowane do szczepienia odpowiednim lekiem. NFZ na podstawie rekomendacji nr 4/2009 Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych ustalił bardzo ścisłe kryteria kwalifikacji do tego szczepienia, które zamknęły dostęp do niego dużej grupie dzieci, urodzonych przedwcześnie w ub. roku. Rzecznik Praw Dziecka, badając sprawę, zwrócił się o informacje do krajowego konsultanta ds. neonatologii. Po otrzymaniu odpowiedzi, Rzecznik rozważy zasadność podjęcia dalszych działań w sprawie.

- organizacji i funkcjonowania placówek służby zdrowia

Najczęściej zgłaszano w tej kategorii sprawy, dotyczące ograniczonej dostępności do świadczeń medycznych dla dzieci w związku ze zmianami organizacyjnymi – np. likwidacją

---

⁵⁵ ZSS /401/17/2009/EK

⁵⁶ ZSS/401/11/2009/EK

⁵⁷ ZSS/401/21/2009/EK; ZSS/402/21/2009/EK

⁵⁸ ZSS/401/10/2009/EK

⁵⁹ ZSS/401/23/2009/EK

oddziału⁶⁰, zmianą profilu placówki⁶¹, niedostateczną opieką nad dziećmi, chorymi na choroby przewlekłe⁶². W sprawach tych Rzecznik Praw Dziecka występował do odpowiednich organów (np. marszałka województwa) o informacje w sprawie, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia dostępności do danego rodzaju świadczeń medycznych dla dzieci na terenie województwa, wskazywał też konkretne propozycje rozwiązania problemu.

Kilka spraw dotyczyło jakości świadczeń w sanatoriach dla dzieci oraz sposobu organizowania tego leczenia⁶³. Rzecznik Praw Dziecka wnioskował wówczas do NFZ o kontrole placówek, pod kątem sprawdzenia jakości świadczeń i zasadności zgłaszanych uwag.

Do Rzecznika Praw Dziecka kierowane były też prośby o interwencje w sprawach umieszczenia dziecka w sądowych oddziałach psychiatrycznych – Rzecznik wyjaśniał te przypadki analizując dokumentację, dotyczącą przyczyn umieszczenia dziecka w szpitalu⁶⁴ bądź badając na miejscu zasadność zgłoszonych zarzutów⁶⁵.

Rzecznik badał też sprawę mającą nietypowy, jednostkowy charakter – przypadek pacjentki, która ze względu na swoje cechy organizmu nie kwalifikuje się do leczenia w oddziale pediatrycznym, ale też nie powinna być leczona w oddziale internistycznym. Wystąpił w tej sprawie do konsultanta krajowego z zakresu pediatrii z prośbą o opinię o celowości podjęcia systemowego rozwiązania problemu⁶⁶.

Dwie sprawy z tej kategorii dotyczyły konkretnych lekarzy i konkretnych placówek zdrowia. Pani H. złożyła skargę na sposób udzielenia świadczenia zdrowotnego jej córce przez chirurga ze szpitala w K. oraz bezpodstawnego żądania od córki dostarczenia dowodu ubezpieczenia w ciągu 24 godzin. Po interwencji Rzecznika Praw Dziecka dyrektor szpitala wszczął postępowanie wyjaśniające. Powołana do zbadania tej sprawy Komisja nie stwierdziła błędu w sztuce lekarskiej. Uznano natomiast zasadność drugiego zarzutu – żądania dokumentacji ubezpieczeniowej od niepełnoletniej dziewczynki⁶⁷. Podobną skargę złożył Maciej J. na lekarza ortodonta, który uzależnił udzielenie świadczenia medycznego jego córce od okazania dowodu ubezpieczenia, powołując się przy tym na instrukcję, wydaną przez NFZ. W odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Dziecka, Dolnośląski Oddział NFZ nie

---

⁶⁰ ZSS/401/55/2009/EK

⁶¹ 403/32/2009/EK; 403/55/2009/EK

⁶² ZSS/441/1/2009/EK

⁶³ ZSS/403/14/2009/EK; ZSS/403/21/2009/EK; ZSS/403/22/2009/EK; ZSS/403/33/2009/EK

⁶⁴ ZSS/403/37/2009/EK, ZSS/441/24/2009/EK

⁶⁵ ZSS/441/23/2009/EK

⁶⁶ ZSS/402/13/2009/EK

potwierdził faktu wydania podobnej instrukcji i uznał, że postępowanie lekarza nie było zgodne z obowiązującymi przepisami⁶⁸. Ze względu na to, że już wcześniej do Rzecznika trafiały podobne sprawy, 5 stycznia 2010 roku Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o podjęcie działań, zmierzających do wyeliminowania podobnych przypadków w przyszłości.

- przestrzegania praw małoletnich pacjentów

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy, związane z przestrzeganiem praw dziecka jako pacjenta, dotyczyły przede wszystkim: utrudniania przebywania rodziców z dzieckiem w szpitalu⁶⁹ oraz braku w trudnych chwilach konsultacji i pomocy psychologa⁷⁰. Rzecznik zwracał się do dyrektorów zakładów leczniczych o wyjaśnienie zarzutów, a rodziców informował o zapisach Ustawy z 6 listopada 2008 roku o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, zachęcając do ich wykorzystania w dochodzeniu swoich praw.

- błędów lekarskich i dochodzenia roszczeń, związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych

Sprawy z tej grupy, wpływające do Rzecznika Praw Dziecka w 2009 roku, dotyczyły przede wszystkim: przewlekłości procedur diagnostycznych, skutkujące niemożnością zastosowania odpowiedniej terapii⁷¹; niestaranności i zaniedbań w wykonywaniu zabiegów chirurgicznych, skutkujące negatywnymi następstwami zdrowotnymi⁷²; nieudzielenia wystarczającej informacji o stanie zdrowia dziecka i zasadności stosowanego postępowania terapeutycznego⁷³; nieudzielenia pomocy lekarskiej z powodu nieobecności opiekuna prawnego⁷⁴. W sprawach tych Rzecznik Praw Dziecka występował o wyjaśnienia do dyrektorów placówek leczniczych, Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Rzecznika Praw Pacjenta, informował też rodziców dzieci o trybie dochodzenia roszczeń i możliwości wyjaśniania spraw.

W jednym przypadku – przewlekłości postępowania, w którym matka dziecka zarzucała lekarzowi popełnienie błędu lekarskiego, skutkującego trwałym upośledzeniem

---

⁶⁷ ZSS/402/22/09

⁶⁸ ZSS/400/43/2009/BS; ZSS/402/22/2009/BS

⁶⁹ ZSS/400/27/2009/BS; ZSS/403/52/2009/BS; ZSS/403/52/2009/BS

⁷⁰ ZSS/403/54/2009/EK

⁷¹ ZSS/402/16/2009/EK

⁷² ZSS/402/17/2009/EK; ZSS/402/2/2009/EK; ZSS/402/5/2009/EK

⁷³ ZSS/402/23/2009/EK

⁷⁴ ZSS/402/19/2009/EK

dziecka – Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Prokuratora Generalnego o zbadanie prawidłowości postępowania wyjaśniającego⁷⁵.

Inna sprawa z tej kategorii dotyczyła przedłużających się postępowań w prokuraturze oraz przed Okręgową Izbą Lekarską w związku z podejrzeniem popełnienia błędu lekarskiego podczas odbierania porodu dziecka (obecnie prawie 3-letniego już chłopca). Przez 2 lata zarówno Okręgowa Izba Lekarska, jak i Prokuratura oczekiwały na wydanie opinii lekarskiej. W listopadzie 2009 Rzecznik Praw Dziecka po wielu interwencjach otrzymał odpowiedź, iż Okręgowa Izba Lekarska skierowała wniosek o ukaranie przeciwko lekarzowi, który odebrał poród do Okręgowego Sądu Lekarskiego. Prokuratora natomiast nadal oczekuje na wydanie opinii sądowno-lekarskiej⁷⁶.

- praw dzieci martwo urodzonych

W dalszym ciągu problemem pozostaje wystawianie kart zgonu dla dzieci martwo urodzonych, jeżeli wczesna faza rozwoju płodu nie pozwala na określenie płci dziecka. W takich sytuacjach zdarzają się przypadki, w których lekarze odmawiają wpisania płci dziecka w karcie zgonu, co w dalszej kolejności nie pozwala na jego pochowanie. Interwencje Rzecznika Praw Dziecka u władz szpitala w większości przypadków przynosiły pozytywny dla rodziców skutek⁷⁷.

- bezpieczeństwa stosowanych leków i procedur medycznych

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszano w 2009 roku sprawy, dotyczące bezpieczeństwa szczepień⁷⁸ i preparatów stosowanych w leczeniu hemofilii⁷⁹. Rzecznik Praw Dziecka, badając je, opierał się na informacjach, uzyskanych od Agencji Oceny Technologii Medycznych, Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny. Odpowiedzi, udzielane przez Rzecznika Praw Dziecka w tych sprawach oparte były na przesłankach konieczności zachowania bezpieczeństwa zdrowotnego stosowanych w kraju szczepionek i preparatów leczniczych.

W jednej sprawie do Rzecznika zwróciła się matka dziecka, na którą nałożono grzywnę celem przymuszenia do wykonania obowiązku zaszczepienia dziecka. Zdaniem kobiety, szczepienia obowiązkowe naruszają prawo matki do swobodnego decydowania

---

⁷⁵ ZSS/402/1/2009/EK

⁷⁶ ZSS/441/41-3/2009/MD

⁷⁷ ZSS/403/48/2009/GW; ZSS/403/45/2009/EK; ZSS/403/51/2009/JZ

⁷⁸ ZSS/402/20/2009/EK

⁷⁹ ZSS/402/21/2009/EK

o zdrowiu dziecka. W sprawie nie dopatrzonego się jednak naruszenia praw dziecka, gdyż celem obowiązkowych szczepień ochronnych jest jak najpełniejsza realizacja prawa dziecka do ochrony zdrowia – prawa, któremu przysługuje pierwszeństwo wobec prawa opiekunów do decydowania o zdrowiu dziecka⁸⁰.

- placów zabaw

Do Rzecznika Praw Dziecka zwracano się też o interwencję w sprawie braku placów zabaw na terenach osiedli mieszkaniowych, gdzie dzieci i młodzież mogłyby zażywać ruchu na świeżym powietrzu⁸¹. Zgłaszano też problemy, dotyczące braku piaskownic lub ich niewłaściwego stanu sanitarnego⁸². Każdorazowo Rzecznik zwracał się do odpowiednich służb o przeprowadzenie kontroli placów zabaw i miejsc wypoczynku dzieci. Zwracano się również do właścicieli i administratorów osiedli, żeby w sposób szczególny mieli na uwadze bezpieczeństwo dzieci.

---

⁸⁰ ZSS/400/27/2009/JZ

⁸¹ ZSS/435/16/2009/JZ

⁸² ZSS/435/19/2009/JZ

2. PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

Prawo dziecka do wychowania w rodzinie podkreślono w artykułach 5, 9 i 18 Konwencji o Prawach Dziecka. Stanowią one m.in., że rodzicom przysługuje prawo do wychowywania dziecka zgodnie ze swymi przekonaniem. Dziecko nie może zostać oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli chyba, że w trosce o dobro dziecka zdecyduje o tym sąd na podstawie obowiązujących przepisów prawa. Dziecko oddzielone od rodziców ma prawo do kontaktów z nimi. Oboje rodzice ponoszą wspólną i główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Państwo zobowiązane jest do udzielenia im pomocy w wypełnianiu tego obowiązku.

W 2009 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 5848 spraw, związanych z prawem dziecka do wychowania w rodzinie, w tym:

- 1774 zgłoszono na piśmie;
- 3843 podczas rozmów telefonicznych;
- 231 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- władzy rodzicielskiej i opieki nad dzieckiem;
- przysposobienia;
- rodzin zastępczych;
- kontaktów z dzieckiem i realizacji orzeczeń sądowych, ustalających kontakty;
- uprowadzenia dziecka poza granice kraju;
- naruszania prawa wychowanków placówek do ochrony więzi rodzinnych;
- kwestionowania zasadności pobytu dziecka w placówce;
- utrudnień przy ustanawianiu rodziny zaprzyjaźnionej;
- nieprawidłowego skreślenia z listy wychowanków domów dziecka;
- niezapewnienia właściwej opieki medycznej w placówce;
- słuszności leczenia psychiatrycznego dzieci w domu dziecka;
- ucieczek z placówek.

W niektórych ze spraw z tego zakresu Rzecznik Praw Dziecka podejmował też decyzje o przyłączeniu się do postępowań sądowych⁸³.

2.1 w roku 2009 wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do wychowania w rodzinie dotyczyły:

- **wycofania przez Polskę zastrzeżeń do Konwencji o Prawach Dziecka – wystąpienie z 26 stycznia oraz 26 października 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 26 stycznia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o rozważenie możliwości wycofania przez Rzeczpospolitą Polską zastrzeżeń do art. 7 i art. 38 Konwencji o Prawach Dziecka. Już w 2002 roku Komitet Praw Dziecka ONZ sygnalizował, że Polska powinna kontynuować i ukończyć proces wycofania zastrzeżeń, złożonych do Konwencji. Również w świetle obowiązującego prawa wewnętrznego, zastrzeżenia te wydają się być bezzasadne. Wycofanie złożonych zastrzeżeń jest tym bardziej pożądane – podkreślił Rzecznik – iż w roku 2009 przypada dwudziesta rocznica przyjęcia przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencji o Prawach Dziecka⁸⁴.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował Rzecznika o podjęciu międzyresortowych konsultacji, których celem jest określenie stanowiska Polski w powyższej sprawie⁸⁵.

W związku ze zbliżającą się rocznicą uchwalenia Konwencji, Rzecznik Praw Dziecka 26 października 2009 roku ponownie wystąpił w tej sprawie do Ministra Edukacji Narodowej. Rzecznik zwrócił się o informacje na temat wyników przeprowadzonych konsultacji międzyresortowych⁸⁶.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, że zarówno Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, jak i Ministerstwo Sprawiedliwości uznały za konieczne utrzymanie zastrzeżeń do art. 7 uznając, że skutkiem ewentualnego ich wycofania będzie nieprzystawalność postanowień Konwencji do prawa polskiego⁸⁷.

---

⁸³ Por.: część III niniejszej „Informacji...” – str. 130

⁸⁴ ZBIA/500/14-1/2009/KC

⁸⁵ DWM-IV-MS-043-07-2009

⁸⁶ ZSR/500/14-1/2009/KC

⁸⁷ DWM-IV-BM-043-04/2009

- **prac nad ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem – wystąpienie z 19 lutego 2009 roku**

W związku z pojawiającymi się informacjami, iż resort finansów przewiduje brak możliwości finansowych realizacji rozwiązań, proponowanych w projekcie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem, Rzecznik Praw Dziecka zaapelował 19 lutego 2009 roku do Prezesa Rady Ministrów o kontynuację prac nad reformą systemu opieki zastępczej. W swoim wystąpieniu Rzecznik podkreślił, że planowana ustawa jest projektem o znaczeniu systemowym, reorganizującym całokształt opieki zastępczej nad dzieckiem. Wprowadza wiele zmian w funkcjonowaniu rodzinnej opieki zastępczej oraz szereg rozwiązań, które mają się przyczynić do wsparcia rodzin biologicznych, będących w kryzysie. Rzecznik wyraził opinię, iż ograniczenia budżetowe nie powinny odbywać się kosztem dzieci. Przypomniał też wysokie – w porównaniu z rodzinnymi formami opieki nad dzieckiem – koszty utrzymania dziecka w placówkach instytucjonalnych. Rzecznik podkreślił konieczność pracy profilaktycznej z rodziną biologiczną dziecka oraz działań naprawczych, jakimi winna być objęta⁸⁸.

W udzielonej przez Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odpowiedzi poinformowano o propozycji Ministra Pracy i Polityki Społecznej, zmierzającej do przesunięcia terminu wejścia w życie przygotowywanych rozwiązań w związku z zastrzeżeniami, zgłaszanymi przez Ministra Finansów. Szef Kancelarii Premiera podkreślił, że propozycja ta jest wyrazem gotowości resortu pracy do takiego kompromisowego rozstrzygnięcia, które – uwzględniając uwagi Ministra Finansów – pozwoliłoby zachować systemowy charakter proponowanej reformy⁸⁹.

18 listopada 2009 roku rozpoczęły się w Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny prace nad poselskim projektem ustawy o rodzinnej opiece zastępczej. Projekt ustawy swym zakresem obejmuje, podobnie jak projekt rządowy, wszelkie kwestie, związane z opieką nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziny biologicznej⁹⁰.

- **skali emigracji zarobkowej rodziców i skutków tego zjawiska dla dzieci – wystąpienie z 10 marca 2009 roku**

Jednym z działań, zmierzających do podejmowania określonych środków zaradczych i udzielenia wsparcia dzieciom, których rodzice zdecydowali się na wyjazd za granicę

---

⁸⁸ ZBIA/500/26-1/2009/KC

⁸⁹ SDT-223-5(5)2009/JP

⁹⁰ Druk sejmowy nr 628

w celach zarobkowych, jest gromadzenie przez kuratorów oświaty danych o skutkach zjawiska emigracji zarobkowej. Intencją wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka, skierowanego do kuratorów oświaty 10 marca 2009 roku, było wzbogacenie i usystematyzowanie wiedzy o skali emigracji rodziców i jej skutkach, jak też o podejmowanych działaniach zapobiegawczych i łagodzących skutki nieobecności rodziców⁹¹.

Z analizy udostępnionych danych wynika, iż zjawisko to jest diagnozowane na bieżąco przez większość dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów⁹². Osobami, które zajmują się nim w szkołach, są z reguły pedagodzy szkolni i wychowawcy klas. Czasowa nieobecność jednego lub obojga rodziców w większości przypadków wywiera negatywny wpływ na funkcjonowanie dziecka w środowisku szkolnym. Największe problemy pojawiają się wówczas, kiedy do pracy za granicę wyjeżdża matka bądź oboje rodziców, a najczęściej wymienianą trudnością jest brak sądowego ustanowienia opiekuna prawnego. Rady pedagogiczne w szkołach podstawowych i gimnazjach podejmują szereg działań, zapobiegających występowaniu u uczniów negatywnych skutków braku rodziców w kraju. Należą do nich m.in.:

- wzmożona opieka wychowawcy i terapia pedagogiczna w przypadku zaburzeń emocjonalnych,
- analiza trudności w nauce i zachowaniu,
- pomoc dydaktyczna: zajęcia wyrównawcze, pomoc koleżeńska, zajęcia świetlicowe,
- w przypadkach koniecznych, współpraca z kuratorami sądowymi i policją,
- rozmowy z rodzicami w czasie ich przyjazdu do Polski oraz bieżące kontakty telefoniczne lub mailowe pedagoga/psychologa szkolnego z rodzicami.

Działania te nie zawsze przynoszą oczekiwane efekty, bądź efekty te są krótkotrwałe.

Powyższe spostrzeżenia i wnioski oraz potrzeba ich upowszechniania stanowiły przesłankę do zorganizowania w minionym roku wojewódzkich konferencji, poświęconych problemowi zagrożeń dzieci osamotnionych przez rodziców, wyjeżdżających poza granice kraju w poszukiwaniu pracy. W miarę możliwości Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w nich osobiście lub delegował na nie swoich przedstawicieli.

---

⁹¹ ZBIA/500/33-1/2009/IK

⁹² KO.SNP.I-GB.075-13/09, KO-i.E.K-G-073-1/09, KOSiW-070/4/09, KOSiW-070/4/09, KO-XI-AM-4001/22/09, KO.III-0717-25/09, KO-I-DK/0610/28/09

- **procedury poszukiwania osób zaginionych – wystąpienie z 2 kwietnia 2009 roku**

W ustawodawstwie krajowym brak jest uregulowań, dotyczących osób zaginionych, a jedynym aktem prawnym, normującym tę problematykę jest Zarządzenie nr 352 Komendanta Głównego Policji z 16 lipca 2003 roku w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osób zaginionych oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz stanowiąca załącznik do tego dokumentu Instrukcja. Wprowadza ona dwie kategorie osób zaginionych. Do I kategorii osób zaliczają się osoby małoletnie do lat 15, których zaginięcie zgłoszono po raz pierwszy. Do II kategorii osób zalicza się osoby powyżej 15 roku życia, których zaginięcie zostało zgłoszone po raz kolejny. W przypadku poszukiwań osób z I kategorii, działania Policji są wszechstronne i obejmują wykorzystanie dużych sił i środków (przeprowadzenie penetracji ostatniego miejsca pobytu, sprawdzenie szpitali i noclegowni). W przypadkach, kwalifikowanych do II kategorii, poszukiwania małoletniego ograniczone są do rejestracji w bazie policyjnej – praktycznie rezygnuje się z aktywnych poszukiwań.

Zarządzenie Komendanta Głównego jest aktem prawa wewnętrznego, podczas gdy – zdaniem Rzecznika Praw Dziecka – problematyka zaginięć i procedury postępowania w takich sytuacjach powinna być uregulowana w formie ustawowej. Dlatego też Rzecznik zwrócił się 2 kwietnia 2009 roku do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie działań, mających na celu wprowadzenie do powszechnie obowiązującego prawa przepisów, dotyczących poszukiwania osób zaginionych i procedury postępowania w takich przypadkach⁹³.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zapewnił w odpowiedzi, że w Komendzie Głównej Policji prowadzone są prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw, który przewiduje m.in. stworzenie formalnych podstaw do korzystania przez Policję przy poszukiwaniu osób zaginionych z tych uprawnień, które określa ustawa o Policji, a które nie odnoszą się wprost do poszukiwania osób zaginionych. W projekcie przewiduje się m.in. dodanie przepisu, stanowiącego podstawę do pobierania wymazu ze słuzówki policzków od osób za ich zgodą w celu identyfikacji osób zaginionych oraz rozszerzenie katalogu osób, w odniesieniu do których gromadzi się i przetwarza informacje DNA, uwzględniając osoby zaginione oraz osoby spokrewnione z nimi⁹⁴.

---

⁹³ ZBIA/500/57-1/2009/KC

⁹⁴ BMP-0748-3015/09/EG

- **zapewnienia dziecku stałego środowiska wychowawczego – wystąpienia z 14 maja i 19 czerwca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o zmianę regulacji prawnych, dotyczących funkcjonowania specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych. Zgodnie z wcześniejszym, nieobowiązującym już rozporządzeniem⁹⁵ specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze były zobowiązane do świadczenia opieki całkowitej tzn. zapewniały całodobową opiekę i były czynne cały rok. Obecnie działalność tych placówek reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 roku, zgodnie z którym są one placówkami oświatowymi i – jako takie – nie zapewniają dzieciom opieki w dniach wolnych od zajęć. Rzecznik podkreślił, że efektem obowiązujących przepisów jest, iż uczniowie SOSW co tydzień muszą opuszczać ośrodki, by jechać do domu. W przypadku wychowanków domu dziecka, taki stan zawieszenia między dwoma placówkami powoduje, iż nie mają oni zapewnionego poczucia bezpieczeństwa ani stabilności emocjonalnej⁹⁶.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, że zgodnie z ustawą o systemie oświaty, zakładanie i prowadzenie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego. Dlatego też, za zgodą organu prowadzącego ośrodek ten może również prowadzić działalność w dni wolne od nauki, w tym również w okresie zimowej i wiosennej przerwy świątecznej oraz w okresie ferii szkolnych. Wniosek w tej sprawie dyrektor ośrodka powinien złożyć do organu prowadzącego placówkę⁹⁷.

W związku z treścią otrzymanej odpowiedzi, Rzecznik Praw Dziecka skierował 19 czerwca 2009 roku wystąpienie do kuratorów oświaty, informując ich o możliwości działania tych placówek przez 7 dni w tygodniu za zgodą organu prowadzącego⁹⁸.

---

⁹⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 lutego 1994 roku

⁹⁶ ZSR/500/1-1/2009/KC

⁹⁷ DZSE-2-JW.-523-26/09

⁹⁸ ZSR/500/1-3/2009/KC

- **braku miejsc w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii – wystąpienie z 9 czerwca 2009 roku**

W maju 2009 roku na miejsce w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym oczekiwało 833 nieletnich, natomiast w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii – 1202 nieletnich. Pomimo tego, że liczba ośrodków – a co za tym idzie, liczba miejsc – wzrosła, nadal są ogromne problemy z nieletnimi, dla których nie można znaleźć miejsca w placówce. Nieletni, oczekujący na miejsce w ośrodku, są kierowani do placówek opiekuńczo-wychowawczych lub umieszczani w policyjnych izbach dziecka. Skutkuje to przebywaniem w jednej placówce nie tylko dzieci, które znalazły się tam z powodu trudnej sytuacji rodzinnej, ale też nieletnich, wobec których toczy się postępowanie w związku z demoralizacją lub niedostosowaniem społecznym. Taka sytuacja nie sprzyja procesowi wychowawczemu dzieci z domów dziecka, często stwarza też trudności w zapewnieniu im bezpieczeństwa. Brak egzekucji postanowień sądu o umieszczeniu w placówce resocjalizacyjnej utwierdza nieletnich w przekonaniu o bezkarności i ma negatywny wpływ na poczucie sprawiedliwości i ładu społecznego. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 9 czerwca 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o podjęcie pilnych działań, by orzeczenia sądów o umieszczeniu w placówkach mogły być skutecznie i szybko realizowane⁹⁹.

Minister Edukacji Narodowej odpowiedział, że problem zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc stanowił od kilku lat przedmiot jego szczególnego zainteresowania. Zauważalna jest tendencja, że coraz więcej wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych kierowanych jest do MOW-ów i MOS-ów, co może świadczyć o trudnościach w realizacji funkcji wychowawczych przez te placówki. Wg danych resortu edukacji zdarza się, że wychowankowie domów dziecka stanowią 30% wychowanków MOW i MOS. W celu rozwiązania problemu powołany został przez Prezesa Rady Ministrów Międzyresortowy Zespół do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych. W ramach tego zespołu została utworzona grupa robocza, składająca się z przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości, Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Policji. Zespół przygotowuje projekt nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, zawierający pakiet przepisów, usprawniających system opiniowania w sprawach rodzinnych w postępowaniu wykonawczym oraz optymalizujących procedurę wykonywania orzeczeń w sprawach nieletnich¹⁰⁰.

---

⁹⁹ ZSR/500/3-1/2009/KC

¹⁰⁰ DZSE-EM-073-88/09

1 października 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka zorganizował w swej siedzibie spotkanie, w którym udział wzięli: Rzecznik Praw Dziecka, Minister Pracy i Polityki Społecznej, Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Sprawiedliwości. Spotkanie było poświęcone problemom z zapewnieniem właściwej opieki dzieciom, które trafiają do placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek resocjalizacyjnych (MOW i MOS). Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że trudności, polegające na braku miejsc w MOW-ach/MOS-ach, umieszczaniu nieletnich w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, czy braku placówek tymczasowych dla młodzieży zdemoralizowanej, wymagają podjęcia pilnych działań przy współpracy kilku resortów. Funkcjonowanie obecnych rozwiązań prowadzi do utrwalania niekorzystnego zjawiska przypisywania dzieci do poszczególnych resortów. Przedstawiciele resortów, uznawszy za cenną inicjatywę Rzecznika, zadeklarowali gotowość dalszej współpracy przy rozwiązywaniu omawianych problemów.

- **propozycji wprowadzenia bezpłatnej mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych – wystąpienie z 24 czerwca 2009 roku**

Praktyka funkcjonowania instytucji Rzecznika Praw Dziecka dowodzi, iż – ze względu na ryzyko poniesienia dodatkowych kosztów – znikoma jest liczba spraw, w których strony decydują się na przeprowadzenie postępowania mediacyjnego. Szczególnie wskazane byłoby to w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, gdzie ugoda, zawarta w postępowaniu przed mediatorem, umożliwia stronom lepszą współpracę przy realizacji ich praw i obowiązków, wynikających ze stosunków rodzinnych, w szczególności zaś – z opieki nad dziećmi. Dlatego też 24 czerwca 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań, zmierzających do zmiany zapisów Kodeksu postępowania cywilnego w przedmiocie zasad pokrywania kosztów postępowania mediacyjnego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych¹⁰¹.

Minister Sprawiedliwości podzielił zdanie Rzecznika, iż idea stworzenia dostępu do bezpłatnej mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych zasługuje na poparcie. Zdaniem Ministra, powinno się to jednak odbywać poprzez umożliwienie kierowania części środków finansowych – przeznaczanych na wspieranie i ochronę rodziny – do instytucji i organizacji, zajmujących się mediacją w sprawach rodzinnych; a także poprzez wspieranie tworzenia tego rodzaju organizacji pożytku publicznego¹⁰².

---

¹⁰¹ ZSR/500/4-1/2009/TT

¹⁰² DL-P-II-413-14/09

- **zabezpieczenia środków finansowych, niezbędnych dla pełnej realizacji zapisów projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem – wystąpienie z 10 lipca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka – zaniepokojony informacjami o planowanym znacznym ograniczeniu środków finansowych na pokrycie kosztów wprowadzenia zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem – zaapelował 10 lipca 2009 roku do Prezesa Rady Ministrów o zabezpieczenie ich w wysokości, niezbędnej dla pełnej realizacji założeń projektu. Intencją wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka było zasygnalizowanie Premierowi rozbieżności między planowaną kwotą środków budżetowych, przeznaczonych na wdrożenie w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem, a realnymi jego kosztami, przewidzianymi w szeroko konsultowanym projekcie założeń ustawy¹⁰³.

- **ratyfikacji Konwencji haskiej z 19 października 1996 roku o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń oraz współpracy w zakresie władzy rodzicielskiej i środków ochrony dziecka – wystąpienie z 23 lipca 2009 roku**

Dostrzegając konieczność wzmocnienia ochrony dzieci w sytuacji konfliktu między rodzicami, posiadającymi obywatelstwa różnych państw, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 23 lipca 2009 roku do Ministra Spraw Zagranicznych o informację na temat stanu procesu ratyfikacji Konwencji haskiej z 19 października 1996 roku. Istotną cechą Konwencji jest uproszczenie uznawania wykonywania orzeczeń, wydanych przez sądy różnych państw poprzez przyjęcie zasady, że środki, podjęte przez organy jednego państwa są z mocy prawa uznawane przez inne państwa. Przedmiotowa Konwencja, w odróżnieniu od obecnie obowiązujących w tym zakresie przepisów, obowiązuje także w krajach spoza Unii Europejskiej¹⁰⁴.

W odpowiedzi Minister poinformował, że zgodnie z procedurą, określoną w ustawie o umowach międzynarodowych, dokumentacja w sprawie ratyfikacji Konwencji została 6 sierpnia 2009 roku przekazana do Sekretarza Rady Ministrów. Prezes Rady Ministrów przesłał projekt ustawy Sejmowi, celem wyrażenia zgody na dokonanie przez Prezydenta ratyfikacji Konwencji¹⁰⁵.

---

¹⁰³ ZSR/500/7-1/2009/AW

¹⁰⁴ ZSM /500/1/2009/AJ

¹⁰⁵ DPT1226-6-2008/RD

- **rozszerzenia katalogu placówek opiekuńczo-wychowawczych o nowe, specjalistyczne ośrodki dla dzieci przewlekle chorych i pozbawionych należytej opieki ze strony rodziców – wystąpienie z 29 września 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 29 września 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań legislacyjnych, mających na celu rozszerzenie katalogu placówek opiekuńczo-wychowawczych o nowy typ placówki specjalistycznej. Postulowany przez Rzecznika Praw Dziecka nowy rodzaj placówki zapewniłby specjalistyczną opiekę najmłodszym, dotkniętym różnego typu chorobami i wadami rozwojowymi dzieciom, pozbawionym z różnych względów opieki rodziców naturalnych. Konieczność utworzenia placówek, mających charakter zarówno opiekuńczy, jak i medyczny, potwierdzają przypadki wielomiesięcznych pobytów dzieci – zwłaszcza noworodków i dzieci młodszych – na oddziałach szpitalnych¹⁰⁶.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Minister Pracy i Polityki Społecznej podzielił jego stanowisko w kwestii konieczności zapewnienia opieki dzieciom o szczególnych potrzebach, w tym dzieciom z niepełnosprawnością i chorym. Podkreślił jednocześnie, iż w pierwszej kolejności należy podejmować działania zmierzające do umieszczania tych dzieci w rodzinnych formach opieki zastępczej, przede wszystkim zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych lub placówkach rodzinnych. Minister potwierdził przekonanie Rzecznika Praw Dziecka, iż pobyt dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych powinien być jak najkrótszy, a miejscem docelowym dla dziecka winna być rodzina. W udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi podkreślono, że w przygotowywanym projekcie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem zakłada się rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, dającej szansę dzieciom z niepełnosprawnością na pobyt w specjalistycznych rodzinach zastępczych lub placówkach rodzinnych. W projekcie mają znaleźć się również przepisy, umożliwiające umieszczanie takich dzieci w specjalistycznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych w przypadkach, kiedy wymagają one specjalnej opieki medycznej. Na potrzeby chorych, opuszczonych, oczekujących na przysposobienie dzieci, przebywających na oddziałach szpitalnych – których dotyczyło wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka – planuje się w przygotowywanej ustawie funkcjonowanie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych (IOP) dla dzieci do ukończenia 1 roku życia¹⁰⁷.

---

¹⁰⁶ ZSR/500/9/2009/AW

¹⁰⁷ DSR-I-0712-7-1-TU/09

- **kwalifikacji zawodowych, wymaganych od pracowników Domów Pomocy Społecznej oraz szerszego dostępu podopiecznych tych placówek do opieki psychologa i pracownika socjalnego – wystąpienie z 22 października 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 22 października 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań legislacyjnych, które podwyższą stawiane pracownikom Domów Pomocy Społecznej wymagania w zakresie posiadanego wykształcenia. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, aby zostać opiekunem w Domu Pomocy Społecznej, nie trzeba mieć wykształcenia specjalistycznego, a wystarczy edukacja, zakończona na poziomie dowolnej szkoły średniej. Rzecznik zwrócił też uwagę na potrzebę sprecyzowania wymiaru czasu pracy oraz liczby podopiecznych, przypadających na jeden etat psychologa oraz liczby pracowników socjalnych w placówkach, w których przebywa mniej niż 100 wychowanków¹⁰⁸.

Minister Pracy i Polityki Społecznej zauważył w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika, iż do resortu docierają jedynie pojedyncze sygnały o nieprawidłowościach w funkcjonowaniu niektórych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w tym Domów Pomocy Społecznej. Nie zgodził się też z opinią o zbyt niskich wymaganiach, stawianych pracownikom Domów Pomocy Społecznej ani z postulatami zmiany przepisów w zakresie zatrudniania kadry tych placówek, uznając obowiązujące akty prawne za wystarczające. Minister Pracy i Polityki Społecznej uznał natomiast za konieczne wzmocnienie działań kontrolnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, jak jednak podkreślił – nadzór i kontrola w tym zakresie należy do kompetencji wojewodów¹⁰⁹.

- **natychmiastowej wykonalności postanowień, orzekanych przez sąd opiekuńczy pierwszej instancji na podstawie Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę – wystąpienie z 23 grudnia 2009 roku**

Postanowienia sądu opiekuńczego, orzekane na podstawie Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, są skuteczne i wykonalne z chwilą ich ogłoszenia bądź wydania. Zasadniczym powodem takiej regulacji jest fakt, iż sprawy, rozpoznawane przez sądy opiekuńcze, są na ogół sprawami pilnymi i opóźnienie wykonalności orzeczeń może przynieść szkodę małoletnim. Ustawodawca przewidział jednak

---

¹⁰⁸ ZEW/500/24/2009/PW

¹⁰⁹ DPS-V-076-86-5311-JŁ/09

wyjątek od tej zasady i w odniesieniu do niektórych postanowień zdecydował, że będą one wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się. Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, postanowienia wydane w trybie Konwencji haskiej – oznaczające najczęściej poważne zmiany w życiu dziecka – powinny także być wykonalne dopiero po uzyskaniu prawomocności. W związku z powyższym, Rzecznik wystąpił 23 grudnia 2009 roku do Ministra Sprawiedliwości o taką zmianę regulacji prawnych, by sprawy orzekane w trybie Konwencji były wykonalne wtedy, gdy uzyskają przymiot prawomocności¹¹⁰.

W odpowiedzi Minister Sprawiedliwości poinformował, że celem Konwencji jest jak najszybsze przywrócenie stanu sprzed naruszenia prawa do opieki, bez rozstrzygnięcia o tym prawie. Obecne przepisy są zgodne z postanowieniami Konwencji haskiej i wypełniają przyjęte przez Polskę zobowiązania międzynarodowe. W opinii Ministerstwa nie ma potrzeby zmiany przepisów, regulujących kwestie wykonalności orzeczeń sądów opiekuńczych poprzez rozszerzenie katalogu postanowień, wymienionych w art. 579 Kpc o orzeczenia w przedmiocie powrotu bezprawnie uprowadzonych dzieci do miejsca stałego pobytu¹¹¹.

2.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane w 2009 roku do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem do wychowania w rodzinie, dotyczyły:

- władzy rodzicielskiej i opieki nad dzieckiem

Jednym z trudniejszych do rozwiązania, podjętych w 2009 roku przez Rzecznika Praw Dziecka, był przypadek piętnastoletniej dziewczyny, matki niespełna półrocznego chłopca. Małoletnia wychowywała się w dysfunkcyjnej, całkowicie niewydolnej rodzinie. Z uwagi na wcześniejsze zachowania, świadczące o poważnej demoralizacji dziewczynki, sąd zadecydował o nadzorze kuratora sądowego, a następnie, wobec braku jakichkolwiek pozytywnych zmian w zachowaniu dziewczyny, o umieszczeniu jej w ośrodku wychowawczym i poddaniu intensywnym oddziaływaniom resocjalizacyjnym. W momencie, kiedy małoletnia urodziła dziecko, wykazała silne uczucia macierzyńskie i chęć wychowywania synka. Rzecznik podjął działania, zmierzające do umożliwienia jej tego. Analiza sytuacji rodzinnej wykazała, że nie będzie to możliwe w jej domu rodzinnym. W ocenie kuratora, stwarzałyby to bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa niemowlęcia. Żadna z osób, mieszkających z małoletnią matką, nie dawała rękojmi właściwej opieki nad

---

¹¹⁰ ZSM/500/2/2009/AJ

¹¹¹ DL-P-II-413-30/09

dzieckiem. Mając na uwadze zgromadzony materiał, informacje uzyskane z rozmów z kuratorem małoletniej i z nią samą, a także z rodziną zastępczą, opiekującą się chłopcem, Rzecznik zwrócił się do Prezesa Sądu Rejonowego w Ł. o rozważenie możliwości zmiany środka wychowawczego w postaci umieszczenia dziewczyny w młodzieżowym ośrodku wychowawczym na umieszczenie jej w placówce opiekuńczo-wychowawczej, zapewniającej opiekę zarówno jej samej, jak również jej małoletniemu synowi. W opinii Rzecznika, dawałoby to szansę na zmianę dotychczasowego trybu życia, ukończenie szkoły i utrzymanie więzi z dzieckiem. Efektem podjętych czynności była decyzja sądu o umieszczeniu małoletniej z synem w Domu Samotnej Matki, w którym mogą przebywać również osoby niepełnoletnie. Od tego czasu Rzecznik monitoruje sytuację, a z uzyskanych informacji wynika, że dziewczyna prawidłowo wywiązuje się z roli matki, otoczona jest wsparciem psychologów i pracowników placówki, kontynuuje naukę. Mimo jej dotychczasowej postawy, braku jakiegokolwiek wsparcia ze strony najbliższych i całkowitego nieprzygotowania do nowej roli, są uzasadnione przesłanki, by mieć nadzieję, że młoda matka w pełni wykorzysta szansę, jaką jej dano¹¹².

Wzorem lat ubiegłych, najliczniejszą jednak kategorię spraw stanowiły zagadnienia, związane z procedurą ingerencji we władzę rodzicielską. Najczęściej trafiały do Rzecznika wnioski małżonków, rodziców dziecka, w czasie toczącego się postępowania rozwodowego bądź po orzeczeniu rozwodu i ograniczeniu władzy rodzicielskiej drugiemu z małżonków. Przyczynę kierowanych do Rzecznika próśb stanowiła niejednokrotnie chęć uzyskania przez rodziców, bądź zaangażowanych w konflikt rodzinny dziadków, poparcia wniosku w celu wydania orzeczenia określonej treści. Kierowane wnioski wskazywały na nieprawidłowości w wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez rodziców dziecka, przemawiając za zmianą postanowień zabezpieczających, ustalających np. miejsce zamieszkania dziecka przy jednym z rozwodzących się małżonków. Rzecznik badał sprawy i wskazywał zainteresowanym konieczność wystąpienia do sądu z określonymi wnioskami¹¹³, natomiast w sprawach,

---

¹¹² ZII/410/232/2009/AW

¹¹³ ZSR/410/439/2009/KK, ZSR/410/420/2009/KK, ZSR/441/13/2009/AT, ZSR/410/489/2009/KK, ZSR/410/333/2009/AT, ZSR/410/44/2009/AT, ZSR/413/20/2009/MN, ZSR/440/114/2009/AT, ZSR/440/127/2009/AT, ZSR/410/253/2009/MN, ZSR/410/520/2009/MN, ZSR/410/491/2009/MN, ZSR/411/13/2009/AW, ZSR/413/23/2009/AW, ZSR/411/11/2009/AW, ZII/410/283/2009/AW, ZSR/410/18/2009/AW, ZSR/410/247/2009/AW, ZII/410/30/09/AW, ZII/410/177/2009/AW, ZSR/413/47/2009/AW, ZSR/410/440/2009/MN, ZSR/410/448/2009/MN, ZSR/410/266/2009/AP, ZSR/410/153/2009/AK, ZSR/460/2/2009/AK, ZSR/410/345/2009/AK, ZSR/410/187/2009/TT, ZSR/410/363/2009/TT, ZSR/410/402/2009/TT, ZSR/410/161/2009/TT, ZSR/410/513/2009/TT

w których w wyniku jej szczegółowego rozeznania i zapoznania się z aktami stwierdzał zagrożenie dobra dziecka, przystępował do postępowania w charakterze jego uczestnika¹¹⁴.

W sprawach, w których problem stanowił konflikt rodzinny, niewymagający interwencji Sądu, Rzecznik zwracał uwagę na zasadność skorzystania z mediacji jako metody rozwiązywania sporów¹¹⁵. Praktyka prowadzonych spraw dowodzi bowiem, iż niezmiernie często rodzice i dziadkowie przenoszą wzajemne negatywne relacje, wieloletnie konflikty i polemiki na relacje z dziećmi. Analiza tego typu spraw wpływających do Rzecznika Praw Dziecka pozwala stwierdzić, iż mediacja jest najlepszym rozwiązaniem w przypadku skonfliktowanych uczestników postępowania, pozwalając często wyciszyć gwałtowne emocje pomiędzy rodzicami i ustabilizować sytuację dzieci.

Przykładem sprawy, w której ujawniła się ogromna skala emocji oraz manipulowanie dziećmi przez dorosłych, był przypadek rozwodu państwa S. Rozwodzący się i spierający o podział majątku, małżonkowie byli poważnie skonfliktowani i nie dążyli do pojednania w żadnej z istotnych kwestii. Dramatycznie odbiło się to na sytuacji ich trzech synów w wieku 19, 12 i 7 lat. Ojciec chłopców – po odbyciu kary pozbawienia wolności za przemoc psychiczną i fizyczną wobec żony – podjął intensywne starania o odzyskanie pieczy nad synami. Dyskredytował przy tym wszystkie zachowania żony, obwiniając ją o niesłuszne jego zdaniem oskarżenia. Do tej wersji przekonał najpierw najstarszego, a następnie – pozostałych synów. Stał się dla nich jedynym autorytetem, konsekwentnie obniżając wkład matki w dotychczasowe wychowanie i opiekę. Przekonał chłopców, że oskarżenia wobec niego były fałszywe i że stały się przyczyną rozpadu rodziny i osadzenia go w zakładzie karnym. W efekcie, młodsi bracia zaczęli kierować do Rzecznika Praw Dziecka i sądu rodzinnego pisma, w których skarżyli się na zaniedbanie ze strony matki, głodzenie ich i brak troski o stan ich zdrowia, a także o nadużywanie przez nią alkoholu. Liczne wizyty pracowników socjalnych, opinie pedagoga szkolnego i sąsiadów nie potwierdzały zarzutów. Przedstawiciel Rzecznika podjął działania o charakterze mediacyjnym, przy udziale wszystkich członów rodziny. Pracownik Biura spotykał się z matką chłopców, z ich ojcem i z samymi dziećmi. W efekcie, odzyskały one kontakt z matką, wyjaśniając przy tym, że ich oskarżenia spowodowane były silną obawą przed zmianą miejsca zamieszkania po podziale wspólnego domu. Chłopcy nadal utrzymują kontakt z pracownikiem Biura Rzecznika Praw Dziecka¹¹⁶.

---

¹¹⁴ Por.: cz. III niniejszej „Informacji...”, str. 130

¹¹⁵ ZSR/410/414/2009/KK, ZSR/413/33/2009/AW, ZSR/413/9/2009/AW, ZSR/410/258/2009/TT

¹¹⁶ ZII/441/65/2009/AW

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się też pan S., który posiadał orzeczenie sądowe, ustalające jego spotkania z małoletnimi dziećmi, uniemożliwiane jednak przez ich matkę. Sąd podejmował szereg działań w celu umożliwienia spotkań dzieci z ojcem, m.in. kierował rodzinę do specjalistycznych placówek. Kobieta postrzegała ojca dzieci jako zagrożenie dla nich, wypowiadając przy tym opinie o zdarzeniach, które nigdy nie miały miejsca, co miało charakter urojeń. Powołani przez sąd biegli stwierdzili u matki dzieci występowanie poważnych zaburzeń, mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju. Sąd zdecydował o umieszczeniu dzieci w specjalistycznej rodzinie zastępczej i zalecił wspólną terapię ojca z małoletnimi, celem przywrócenia prawidłowych relacji rodzinnych. Obecnie zalecona przez Sąd terapia jest realizowana, następuje stała poprawa stosunków ojca z dziećmi i jeżeli sytuacja nadal będzie się poprawiać, w najbliższym czasie dzieci trafią prawdopodobnie pod opiekę rodzica. Rzecznik sprawował stały nadzór nad postępowaniami sądowymi, dążył do przywrócenia prawidłowych relacji dzieci z ojcem. Pracownicy Biura Rzecznika wielokrotnie udzielali ojcu małoletnich porad prawnych i konsultacji psychologicznych¹¹⁷.

Do Rzecznika zgłaszano też zastrzeżenia co do prawidłowości postępowania sądowego w sprawach rodzinnych, zwłaszcza w kwestii przewlekłości postępowania¹¹⁸, nieuwzględnienia przez sąd wszystkich zgłaszanych wniosków dowodowych, braku wysłuchania małoletniego w trakcie postępowania. Szczególnie istotna wydaje się ostatnia z wymienionych okoliczności, związana z nowelizacją ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy a także Kodeksu postępowania cywilnego. W świetle nowych przepisów sąd, rozpatrujący sprawę rozwodową rodziców, zobowiązany jest do uwzględnienia porozumienia małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest to zgodne z dobrem dziecka. Sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom na ich zgodny wniosek, o ile przedstawią porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej, zgodnego z dobrem dziecka i można oczekiwać, że będą je realizować. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach, dotyczących dziecka lub jego majątku, powinni go wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić, w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Na konieczność wysłuchania zdania samego dziecka, którego

---

¹¹⁷ ZII/410/268/2009/RR

¹¹⁸ ZSR/335/40/2009/AT, ZSR/410/355/2009/AT, ZSR/410/381/2009/AT, ZSR/410/329/2009/MN, ZSR/412/15/2009/MN, ZSR/460/22/2009/MN, ZSR/412/5/2009/MN, ZSR/410/285/2009/MN, ZSR/412/12/2009/AP, ZSR/441/6/2009/AK, ZSR/410/134/2010/AK, ZSR/410/411/2009/AK, ZSR/410/116/2009/AK, ZSR/410/346/2009/AK ZSR/460/26/2009/AP ZSR/410/235/2009/TT, ZSR/410/324/2009/TT, ZSR/410/368/2009/TT, ZSR/410/437/2009/TT, ZSR/410/424/2009/TT, ZSR/412/21/2009/TT, ZSR/440/12/2009/TT, ZSR/440/17/2009/TT

postępowanie dotyczy, zwracano uwagę osobom, zwracającym się do Rzecznika¹¹⁹. Również analiza akt sądowych każdorazowo uwzględniała tę istotną okoliczność.

W takiej sytuacji znalazł się m.in. 15-letni K. Zgodnie z porozumieniem pomiędzy rodzicami, wychowywany przez dziadków i ojca, sporadycznie utrzymywał kontakty z matką. Tragiczna śmierć ojca zachwiała jego sytuacją opiekuńczą. Dziadkowie wystąpili do sądu o ustanowienie ich rodziną zastępczą dla wnuka, czemu sprzeciwiła się matka chłopca, pragnąc przejąć nad synem faktyczną opiekę. W sprawie tej Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na konieczność wysłuchania zdania samego chłopca, który stanowczo sprzeciwiał się przeprowadzce do matki. Sąd uwzględnił wolę małoletniego i mając na uwadze dotychczasową jego sytuację opiekuńczą, na czas postępowania powierzył jego opiekę dziadkom¹²⁰.

W uzasadnionych przypadkach, wskazujących np. na przewlekłość postępowania, Rzecznik Praw Dziecka występował z wnioskami o objęcie postępowania nadzorem administracyjnym na podstawie ustawy z 27 lipca 2001 roku o ustroju sądów powszechnych¹²¹.

Do Rzecznika zwracały się też osoby, odbywające karę pozbawienia wolności, którym sąd zawiesił wykonywanie władzy rodzicielskiej bądź pozbawił prawa jej wykonywania. Osoby te prosiły o wskazanie działań, które umożliwiłyby odzyskanie władzy rodzicielskiej; zainteresowani otrzymywali stosowne wyjaśnienia. Sprawy te z reguły nie wymagały przyłączenia się Rzecznika do postępowania. Przykładem sprawy, związanej z przywróceniem władzy rodzicielskiej, do której Rzecznik zgłosił swój udział, jest sytuacja, w jakiej znalazł się dwuletni chłopiec, z uwagi na stan zdrowia od urodzenia przebywający na oddziale szpitalnym. Z uwagi na zdecydowaną zmianę postawy matki i dobro jej dziecka, Rzecznik uznał za konieczne przeprowadzenie dodatkowych dowodów w sprawie, dających szansę na zmianę orzeczenia, które pozbawiło matkę władzy rodzicielskiej¹²².

---

¹¹⁹ ZSR/410/401/2009/AT, ZSR/410/104/2009/AT, ZSR/440/180/2009/KK, ZSR/413/22/2009/AW, ZII/413/47/2009/AW, ZSR/413/6/2009/AW, ZSR/413/60/2009/AW, ZSR/413/53/2009/AW, ZSR/413/69/2009/AW, ZSR/410/151/2009/A, ZSR/410/168/2009/AP, ZSR/410/266/2009/AP, ZSR/410/104/2009/AT, ZSR/410/32/2009/TT, ZSR/440/31/2009/TT, ZSR/460/8/2009/TT

¹²⁰ ZSR/410/473/2009/AW

¹²¹ ZSR/413/22/2009/AW, ZSR/440/114/2009/AT, ZSR/440/47/2009/AT, ZSR/410/401/2009/AT, ZSR/410/93/2009/AT, ZSR/410/32/2009/TT, ZSR/410/112/2009/MN

¹²² ZSR/410/140/2009/AW, ZSR/410/419/2009/KK, ZSR/410/73/2009/AT, ZSR/410/71/2009/AT, ZSR/410/89/2009/AT, ZSR/44/46/2009/AT, ZSR/440/145/2009/AT, ZSR/410/403/2009/MN, ZSR/420/9/2009/MN, ZSR/410/356/2009/MN, ZSR/420/7/2009/MN, ZSR/410/290/2009/AW, ZSR/410/52/2009/AW, ZSR/413/58/2009/AW, ZSR/410/51/2009/AW, ZSR/413/41/2009/AW, ZSR/410/237/2009/AW, ZSR/410/6/2009/AW, ZII/410/247/2009/AW, ZSR/410/449/2009/AW, ZSR/410/452/2009/AP, ZSR/410/279/2009/AP, ZSR/440/369/2009/AK, ZSR/410/17/2009/AK, ZSR/410/162/2009/AK, ZSR/410/264/2009/AP, ZSR/410/66/2009/TT, ZSR/410/92/2009/TT, ZSR/410/139/2009/TT, ZSR/410/149/2009/TT, ZSR/410/150/2009/TT, ZSR/410/322/2009/TT

Osoby postronne informowały Rzecznika o sytuacjach rażących zaniedbań rodziców względem dzieci¹²³. Sprawy te zawsze stanowią priorytet w podejmowanych interwencjach, niezależnie od sposobu przekazania informacji o zagrożeniu dobra dziecka i – często – anonimowości osób, zgłaszających sprawę. W sprawach, w których wszczęto postępowanie w kwestii pozbawienia lub ograniczenia władzy rodzicielskiej, Rzecznik badał sprawność procedury i śledził tok postępowania, mając na uwadze interes dziecka¹²⁴.

- przysposobienia

Rzecznik Praw Dziecka podejmował sprawy z zakresu przysposobienia i sprawy, przedmiotem których było ustanowienie dla dziecka zastępczego środowiska rodzinnego. Zaniepokojony informacjami, przekazanymi przez jeden z ośrodków adopcyjno-opiekuńczych – a następnie potwierdzonymi w sprawie indywidualnej¹²⁵ – Rzecznik wystąpił do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej o pomoc w rozeznaniu zagadnienia. Sprawa dotyczyła zjawiska pomijania przez sądy niezbędnej, profesjonalnej diagnozy osób, starających się o przysposobienie, która dawałaby rękojmię ich kwalifikacji i właściwej motywacji¹²⁶.

Rzecznik Praw Dziecka interweniował w sprawie przysposobienia rodzeństwa, dziesięcioletniego chłopca i pięcioletniej dziewczynki. Ich rodzicami adopcyjnymi sąd ustanowił parę obywateli amerykańskich. Do Rzecznika zwrócił się dziadek dzieci, prosząc o interwencję, mającą na celu pozostawienie dzieci w Polsce. Po zapoznaniu się z aktami sprawy, Rzecznik nawiązał kontakt z ośrodkiem adopcyjnym i pracownikami placówki, w której przebywały dzieci. Pozostawał również w stałym kontakcie z dziadkiem dzieci. Analiza akt nie potwierdziła jakichkolwiek nieprawidłowości w procesie o przysposobienie. Skuteczna i zgodna z oczekiwaniami zarówno dziadka, jak i samych dzieci interwencja Rzecznika polegała tu na mediacji pomiędzy pracownikami domu dziecka, z którymi dziadek pozostawał w konflikcie, a samym wnioskującym. Jej efektem było wypracowanie

---

¹²³ ZSR/410/221/2009/KG, ZSR/440/183/2009/KK, ZSR/441/7/2009/MN, ZSR/441/21/2009/AW, ZSR/440/44/2009/MN, ZSR/441/24/2009/MN, ZSR/440/32/2009/MN, ZSR/441/50/2009/MN, ZSR/410/423/2009/AP, ZSR/441/57/2009/AK, ZSR/440/203/2009/AK, ZSR/440/50/2009/AK, ZSR/441/5/2009/TT, ZSR/441/18/2009/TT, ZSR/440/172/2009/KK ZSR/440/186/2009/KK ZSR/440/201/2009/KK, ZSR/440/168/2009/KK, ZSR/440/184/2009/KK, ZSR/440/169/2009/KK

¹²⁴ ZSR/335/40/2009/AT, ZSR/410/355/2009/AT, ZSR/410/381/2009/AT, ZSR/410/329/2009/MN, ZSR/412/15/2009/MN, ZSR/460/22/2009/MN, ZSR/412/5/2009/MN, ZSR/410/285/2009/MN, ZSR/412/12/2009/AP, ZSR/441/6/2009/AK, ZSR/410/134/2010/AK, ZSR/410/ 411/2009/AK, ZSR/410/116/2009/AK, ZSR/410/346/2009/AK ZSR/460/26/2009/AP ZSR/410/235/2009/TT, ZSR/410/324/2009/TT, ZSR/410/368/2009/TT, ZSR/410/437/2009/TT, ZSR/410/424/2009/TT, ZSR/412/21/2009/TT, ZSR/440/12/2009/TT, ZSR/440/17/2009/TT

¹²⁵ ZSR/411/15/2009/AW

¹²⁶ ZSR/411/14/2009/AW

porozumienia w kwestii odwiedzin dziadka u dzieci – do czasu ich wyjazdu z kraju – i przebiegu pożegnania wnuków z dziadkiem¹²⁷.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się pani M., pełniąca funkcję rodziny zastępczej dla sześciorga dzieci. Opisała ona swoje zastrzeżenia, dotyczące procesu przysposobienia rodzeństwa, prowadzonego przez Publiczne Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze w W. i S. oraz Sąd Rejonowy w T. Jako opiekun prawny, nie wyrażała zgody na przysposobienie dzieci i zamierzała kwestionować rozstrzygnięcie sądu. Przedmiotem zainteresowania Rzecznika był proces kwalifikacji dzieci do adopcji i wyniki nadzoru nad przebiegiem styczności dzieci z osobami przysposabiającymi. Ze skierowanego do Rzecznika pisma wynikało, że Państwo M., sprawujący opiekę nad dziećmi przez ponad trzy lata i w sposób naturalny troszczący się o sytuację dzieci, nie są informowani o aktualnym ich miejscu pobytu, martwią się o stan ich zdrowia i realizację obowiązku szkolnego. Przedmiotem zainteresowania Rzecznika był również czas, jaki upłynął od momentu powierzenia rodzicom zastępczym opieki nad dziećmi, kiedy to poszukiwano rodziny adopcyjnej na terenie Polski. Analiza sprawy nie wykazała naruszenia procedury adopcyjnej. Utrzymanie w tajemnicy miejsca pobytu dzieci i osób, pragnących je przysposobić, wynikało z konieczności zapewnienia dzieciom warunków, umożliwiających im poznanie rodziców adopcyjnych, nawiązanie więzi, umożliwienie dokonania oceny relacji między nimi przez psychologa¹²⁸.

Pytania i wątpliwości z zakresu adopcji, kierowane do Rzecznika Praw Dziecka, dotyczą też możliwości wyrażenia zgody na przysposobienie swego dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego i możliwości odwołania takiej zgody przed sądem opiekuńczym¹²⁹. Przedmiotem zainteresowania osób, decydujących się na przysposobienie bądź przysposobionych, są możliwości zapoznania się z dokumentami, gromadzonymi przez placówki opiekuńczo-wychowawcze¹³⁰ i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze oraz możliwości utrzymywania kontaktu z dzieckiem przysposobionym.

Do Rzecznika zwróciła się m.in. Krystyna P., przebywająca na stałe poza granicami Polski. Jest ona babcią czwórki dzieci, z których młodsze zostały przysposobione. Pragnęła ona odszukać dzieci i nawiązać z nimi kontakt. Argumentowała, iż starsze, dorosłe już wnuki chciałby poznać swoje rodzeństwo. W odpowiedzi otrzymała wyczerpujące informacje,

---

¹²⁷ ZSR/411/13/09/AW

¹²⁸ ZII/411/9/2009/AW

¹²⁹ ZII/410/283/2009/AW

¹³⁰ ZII/411/13/2009/AW

odnoszące się do przedstawionej sytuacji oraz prawnych i psychologicznych aspektów związanych z tajemnicą adopcji¹³¹.

- **rodzin zastępczych**

Wśród spraw z zakresu zastępczych, rodzinnych form opieki nad dzieckiem, dominują problemy, związane z brakiem szeroko rozumianej pomocy osobom, pełniącym funkcję opiekunów zastępczych. Nadal niedostateczna jest pomoc rodzinie biologicznej dziecka, która jeżeli w ogóle jest prowadzona przed odebraniem dziecka, przeważnie kończy się w momencie zapewnienia dziecku rodziny zastępczej. Skutkiem braku fachowej pomocy, wspierającej rodziców i wyjaśniającej cel umieszczania dzieci poza rodziną, jest mylne traktowanie decyzji o umieszczeniu dziecka poza rodziną jako kary, wymierzonej przeciwko rodzicom biologicznym. Analiza spraw z tego zakresu wskazuje, iż moment odebrania dziecka jest jednocześnie początkiem konfliktu rodziców naturalnych z opiekunami zastępczymi¹³². Nieprzygotowanie samych dzieci, szczególnie starszych, do zmiany ich sytuacji opiekuńczej sprawia, że dziecko buntuje się przeciwko rodzicom zastępczym, ma trudności w przystosowaniu się do nowego środowiska. Utrudnia to proces adaptacyjny dziecka, możliwość terapii czy utrzymywanie prawidłowych relacji z rodzicami biologicznymi¹³³. Zdarza się, że rodzice zastępczy – szczególnie, kiedy są nimi osoby z najbliższej rodziny dzieci – nie rozumieją tymczasowości powierzonych im zadań¹³⁴.

W niektórych ze zgłaszanych do Rzecznika spraw, dziadkowie od momentu urodzenia się dzieci w znaczny sposób uczestniczą w ich wychowaniu. Dzieci, wychowujące się w rodzinie wielopokoleniowej, często mieszkają w domu, będącym własnością dziadków. W sposób naturalny powstają silne więzi pomiędzy dziadkami a wnukami, dziadkowie przejmują wiele obowiązków rodziców, którzy – zaangażowani w pracę zawodową – poświęcają dzieciom mniej uwagi niż, dziadkowie. W momencie rozpadu małżeństwa rodziców, wyjazdu jednego z nich za granicę bądź śmierci któregoś z nich dochodzi do sytuacji, kiedy dziadkowie podejmują działania, zmierzające do przejęcia opieki nad wnukami. Przekonani, iż lepiej od rodziców biologicznych są w stanie wychowywać dzieci, występują do sądu opiekuńczego o ustanowienie rodziny zastępczej. Narasta konflikt pomiędzy rodzicem, sprawującym pieczę nad dzieckiem i dziadkami, starającymi się

---

¹³¹ ZSR/411/12/2009/AW

¹³² ZSR/410/374/2009/KK, ZSR/413/51/2009/AW, ZSR/410/208/2009/MN, ZII/410/30/2009/AW, ZSR/440/58/2009/TT ZSR/413/69/2009/AW

¹³³ ZSR/413/65/2009/AW, ZII/413/20/2009/AW

¹³⁴ ZII/410/30/2009/AW, ZII/414/9/2009/AW, ZSR/411/2/2009/AW, ZSR/413/53/2009/AW

dyskwalifikować jego umiejętności wychowawcze. W spór zaangażowane są różne instytucje, szkoła, policja, ośrodki pomocy społecznej oraz – przede wszystkim – same dzieci. Dzieci są stawiane w obliczu konfliktu lojalności, kiedy każe im się wybierać pomiędzy rodzicem a dziadkami. Praktyka pokazuje, że tego typu problemy można rozwiązać przy pomocy mediacji i terapii rodzinnej. Daje ona szansę ostudzenia nagromadzonych, negatywnych emocji, zrozumienia racji drugiej strony¹³⁵, wypracowania ugody co do sposobu i zakresu opieki nad dziećmi oraz uczestniczenia dziadków w procesie wychowania. W niektórych sprawach konieczne jest uzyskanie dodatkowych opinii biegłych czy wychowawców, znających sytuację dzieci i mogących pomóc w podejmowaniu dalszych decyzji w sprawach opiekuńczych – przystępując do poszczególnych postępowań, wnosi o to Rzecznik Praw Dziecka¹³⁶.

Zdarza się, że rodzice zastępczy, szczególnie kiedy są nimi dziadkowie dzieci, nie rozumieją tymczasowości powierzonych im zadań. Osoby niespokrewnione z dzieckiem często myślą je z zadaniami rodziców adopcyjnych. Zdarza się, że są przekonane o konieczności odizolowania dziecka od rodziców biologicznych, uniemożliwiają im kontakty, reglamentują je czy odmawiają prawa do informacji o dziecku. Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się m.in. ojciec dwójki dzieci, wobec których funkcję rodziny zastępczej – w ramach zabezpieczenia – pełniła ich babcia. Przejęła ona opiekę nad dziećmi po śmierci ich matki, a swojej córki. Ojciec nie uczestniczył w bezpośredniej opiece i wychowaniu dzieci, które pochodziły z nieformalnego związku rodziców i od urodzenia mieszkały z matką i babcią. Po śmierci matki ojciec podjął starania o powierzenie mu pieczy nad dziećmi. Skarżył się na utrudnianie kontaktów z nimi, kwestionował opiekę zastępczą. Postępowanie wyjaśniające, prowadzone przez Rzecznika, nie potwierdziło stawianych zarzutów, postępowanie zakończyło się ustanowieniem dla dzieci rodziny zastępczej w osobie babci. Została ona poinformowana o konieczności umożliwienia dzieciom kontaktu z ojcem i jego prawa do uczestniczenia w ich wychowaniu¹³⁷.

Analiza spraw, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka wskazuje również, że brak jest standardów postępowania w sytuacji, kiedy pojawiają się zarzuty wobec opiekunów zastępczych. Ich wprowadzenie pozwoliłoby z jednej strony zabezpieczyć dobro dzieci, z drugiej zaś – umożliwiłoby takie prowadzenie postępowania wyjaśniającego, aby nie

---

¹³⁵ ZII/413/28/2009/AW

¹³⁶ ZSR/ ZSR/413/47/2009/AW

¹³⁷ ZII/413/47/2009/AW

doprowadzić do przedwczesnego rozwiązania rodziny zastępczej czy rodzinnego domu dziecka w sytuacji, kiedy zastrzeżenia okazały się bezpodstawne¹³⁸.

Wśród spraw z zakresu opieki zastępczej pojawiają się również problemy, związane z przemocą opiekunów zastępczych wobec powierzonych ich opiece dzieci. Każda z takich spraw rozpatrywana jest szczegółowo w oparciu o akta sprawy, wywiady pracowników Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz opinie samych dzieci¹³⁹.

- **kontaktów z dzieckiem i realizacji orzeczeń sądowych, ustalających kontakty**

Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, która weszła w życie 13 czerwca 2009 roku, wprowadziła do ustawy osobny oddział „Kontakty z dzieckiem”. Obecnie przepisy Kodeksu jednoznacznie stwierdzają, że rodzice mają prawo i obowiązek utrzymywać kontakt z dzieckiem, niezależnie od przysługującej im władzy rodzicielskiej, która została uregulowana w osobnym oddziale. Nowelizacja Kodeksu przyznała możliwość wystąpienia z wnioskiem o ustalenie kontaktów również rodzeństwu, dziadkom, powinowatym w linii prostej, a także innym osobom, jeżeli sprawowały one przez dłuższy czas pieczę nad dzieckiem.

Przykładem interwencji Rzecznika Praw Dziecka z zakresu spraw rodzinnych, w której zasadniczy problem polegał na utrudnianiu i uniemożliwianiu kontaktów z dzieckiem, jest sprawa małoletnich sióstr P. i J. Do Rzecznika zwrócili się ich dziadkowie, którzy dążyli do ograniczenia władzy rodzicielskiej ojcu dzieci i ustanowienia ich rodziną zastępczą dla małoletnich. Wbrew temu, co twierdzili dziadkowie, z opinii biegłych wynikało, że ojciec prawidłowo opiekuje się dziećmi, zapewnia im dobre warunki socjalne, jest w stałym kontakcie ze szkołą, a w opinii sąsiadów uważany jest za troskliwego rodzica. Analiza sprawy wykazała, że główną płaszczyzną konfliktu są nieprawidłowe relacje dziadków z ich byłym zięciem. Ze sprawozdań kuratora wynikało, że ojciec nie utrudnia dziadkom kontaktu z wnuczkami. Rzecznik Praw Dziecka uznał, że w przedmiotowej sprawie zasadne byłoby przeprowadzenie mediacji pomiędzy dziadkami a ojcem dziewczynek, ewentualnie z udziałem samych małoletnich. Analiza tego typu spraw pozwala bowiem stwierdzić, iż postępowanie mediacyjne jest najlepszym rozwiązaniem w przypadku skonfliktowanych uczestników postępowania. Rzecznik – podjąwszy próbę przekonania wnioskodawców do takiej formy rozwiązania konfliktu i wypracowania ugody – przedstawił prezesowi właściwego sądu rejonowego propozycję przeprowadzenia mediacji. W wyniku spotkania mediacyjnego zawarto

---

¹³⁸ ZSR/413/33/2009/AW, ZSR/413/25/2009/AW, ZSR/413/3/2009/AW, ZSR/413/48/2009/AW

¹³⁹ ZSR/413/48/2009/AW

ugodę, regulującą kontakty dziewczynek z dziadkami. Ugoda jest realizowana, a dziadkowie uczestniczą w sprawowaniu opieki nad wnuczkami¹⁴⁰.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszanych jest wiele przypadków nierealizowanych orzeczeń sądowych, ustalających kontakty rodzica z dzieckiem¹⁴¹. Pomimo, że Sąd Najwyższy wskazał nową podstawę prawną do egzekwowania postanowień o kontaktach (tj. art. 598¹-598¹³ Kodeksu postępowania cywilnego)¹⁴², instytucje publiczne, które mogłyby podjąć działania w celu ich wykonania, niechętnie ingerują w konflikty rodzinne. W większości spraw, w których jedna ze stron nie realizuje prawomocnego postanowienia sądu o kontaktach dziecka z drugim rodzicem, prokurator odmawia wszczęcia postępowania przygotowawczego ze względu na władzę rodzicielską, przysługującą rodzicowi, odmawiającemu wydania dziecka. Ze zgłaszanych do Rzecznika skarg wynika, że również funkcjonariusze Policji niechętnie interweniują w takich przypadkach¹⁴³.

Jednym z przykładów braku możliwości skutecznego wyegzekwowania postanowienia sądu w przedmiocie kontaktów rodzica z dzieckiem jest sprawa pana T., któremu była żona od ponad dwóch lat skutecznie uniemożliwia realizowanie prawa do kontaktu z córkami poza ich miejscem zamieszkania. Prawo to zostało ustalone w wyroku rozwodowym. W toczącym się od maja 2009 roku postępowaniu o egzekucję kontaktów, matka dzieci przedstawia usprawiedliwienia swojej nieobecności na kolejnych terminach posiedzeń, a prawo małoletnich A. i J. do osobistej styczności z ojcem jest nadal naruszane. Rzecznik Praw Dziecka przyłączył się do toczącej się równolegle sprawy o zmianę formy kontaktów, wszczętej z wniosku matki małoletnich. Rzecznik wniósł o oddalenie wniosku pani A., która dąży do zmiany wyroku rozwodowego poprzez skrócenie przyznanego panu T. czasu na kontakt z córkami i ustalenie, że będą się one odbywać tylko w obecności matki¹⁴⁴.

Analiza podobnych spraw, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka wykazuje, że w przedmiocie zasad egzekucji prawa do kontaktów z dziećmi wskazane byłoby dokonanie zmian legislacyjnych, które zagwarantowałyby skuteczność orzeczeń, wydawanych przez sądy.

---

¹⁴⁰ ZSR/413/43/2009/AW

¹⁴¹ ZSR/410/391/2009/KK, ZSR/410/401/2009/AT, ZSR/410/289/2009/AT, ZSR/410/417/2009/AT, ZSR/410/477/2009/MN, ZSR/410/137/2009/MN, ZSR/410/152/2009/MN, ZSR/410/361/2009/MN, ZSR/410/168/2009/AP, ZSR/410/107/2009/AP, ZSR/410/326/2009/AT, ZSR/410/143/2009/AT, ZSR/410/492/2009/AT, ZSR/410/355/2009/AT, ZSR/410/44/2009/AT, ZSR/413/65/2009/AW, ZSR/413/9/2009/AW, ZSR/410/273/2009/AW, ZSR/410/34/2009/AW, ZSR/410/157/2009/AW, ZSR/410/36/2009/AW, ZSR/410/363/2009/TT, ZSR/410/213/2009/TT, ZSR/410/173/2009/TT

¹⁴² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 roku, sygn. akt III CZP 75/08

¹⁴³ ZSR/410/355/2009/AT, ZSR/410/44/2009/AT, ZSR/410/361/2009/MN, ZSR/410/173/2009/TT

¹⁴⁴ ZSR/410/363/2009/TT

- uprowadzenia dziecka poza granice kraju

Rzecznik Praw Dziecka informowany jest o konfliktach, dotyczących wykonywania władzy rodzicielskiej przez rodziców, z których przynajmniej jeden jest cudzoziemcem. Konflikty te powstają najczęściej w przypadku wywiezienia dziecka bez zgody drugiego rodzica za granicę i uruchomienia w sądzie postępowania o wydanie dziecka na podstawie Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Skarżący podkreślają często, że sądy rozpatrując takie nie uwzględniają negatywnych konsekwencji, jakie może spotkać dziecko po powrocie do kraju, z którego zostało wywiezione (art. 13 lit. b Konwencji). Zwracają też uwagę, że sądy ograniczają się jedynie do ustalenia, czy doszło do naruszenia postanowień Konwencji.

Rzecznik Praw Dziecka analizował każdą zgłoszoną sprawę, w niektórych przypadkach podejmował decyzję o zgłoszeniu udziału w postępowaniu sądowym, w innych – o monitorowaniu sprawy. Pomimo, iż celem Konwencji jest powrót dziecka do kraju, z którego zostało bezprawnie zabrane (bez zgody drugiego rodzica posiadającego także władzę rodzicielską), Rzecznik wskazywał, że nie jest to nakaz bezwzględny i z uwagi na dobro dziecka sąd może odmówić jego wydania (art. 13 Konwencji haskiej).

Do tej kategorii spraw należał przypadek 3-letniego chłopca, wywiezionego przez matkę – bez zgody ojca – z Australii do Polski. Ojciec dziecka wszczął na podstawie Konwencji haskiej sprawę o wydanie syna. W piśmie do Rzecznika Praw Dziecka kobieta wyraziła swoje niezadowolenie ze sposobu prowadzenia przez sąd postępowania, a zwłaszcza z pominięcia składanych przez nią wniosków dowodowych, mających na celu wykazanie, że powrót syna stanowiłby zagrożenie dla jego zdrowia psychicznego i fizycznego (art. 13 Konwencji). Rzecznik Praw Dziecka początkowo monitorował postępowanie, toczące się przed sądem i instancji, następnie zaś – kiedy ojciec dziecka złożył apelację od postanowienia w przedmiocie oddalenia wniosku o wydanie chłopca do Australii – zgłosił swój udział w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. Rzecznik wnioskował o oddalenie apelacji i wskazał, że interes dziecka przemawia za jego pozostaniem w Polsce. Ostatecznie Sąd Okręgowy w G. podzielił stanowisko Rzecznika i zgodnie z jego wnioskiem oddalił złożoną przez ojca dziecka apelację, a tym samym – umożliwił małoletniemu pozostanie w Polsce¹⁴⁵.

Konwencja haska, dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę – będąca jedynym instrumentem prawnym, służącym do zwalczania zjawiska

---

¹⁴⁵ ZSM/471/12/2009/AJ

międzynarodowego uprowadzania i zatrzymywania dzieci – ma zastosowanie nie tylko w stosunku do dzieci wywiezionych z zagranicy do Polski, ale także w sytuacji, gdy małoletni zostali bezprawnie wywiezieni z Polski do innych państw.

Przykładem takiej było uprowadzenie dwójki dzieci z Polski do Bułgarii przez ich ojca. Rzecznik Praw Dziecka pomagał matce dzieci w złożeniu wniosku w sprawie powrotu dzieci do kraju. Następnie wielokrotnie udzielał jej porad prawnych, kontaktował się w tej sprawie z Ministerstwem Sprawiedliwości RP oraz polskimi służbami dyplomatycznymi i konsularnymi w Bułgarii. Natomiast po uzyskaniu informacji o dramatycznych wydarzeniach, związanych z przekazaniem córki matce (siłowe odebranie dziewczynki od ojca), Rzecznik zwrócił się do bułgarskiego Rzecznika Praw Obywatelskich o podjęcie interwencji w celu umożliwienia powrotu syna do kraju i ponownego połączenia rodzeństwa. Rzecznik Praw Dziecka wspierał próby mediacji między rodzicami dzieci oraz monitorował działania Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych w tym zakresie. W sierpniu 2009 roku, dzięki dobrej współpracy z władzami bułgarskimi, kobieta w obecności konsula RP odebrała syna od ojca i przywiozła go do Polski¹⁴⁶.

W wielu przypadkach okazywało się, że zainteresowani nie mają podstawowej wiedzy na temat mechanizmów Konwencji haskiej. W tych sprawach rolą Rzecznika było poinformowanie wnioskodawców o możliwości podjęcia przez nich właściwych, określonych przepisami Konwencji działań¹⁴⁷. W związku z tym, Rzecznik podjął decyzje o przygotowaniu – we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości – specjalnego numeru Biuletynu Informacyjnego „Prawa Dziecka”, będącego swoistym kompendium na temat Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę¹⁴⁸.

Rzecznik wielokrotnie proponował stronom ponadgranicznych konfliktów rodzinnych skorzystanie z mediacji. Zainicjowana w odpowiednim momencie, mediacja może zapobiec walce rodziców o miejsce pobytu dziecka i zasady kontaktu z nim, jak również może stanowić uzupełnienie wydanego przez sąd orzeczenia na podstawie Konwencji haskiej. Przykładem może być tu sprawa małżeństwa polsko-holenderskiego oraz toczącej się w polskim sądzie sprawy o wydanie dziecka do Holandii z uwagi na wszczętą z wniosku ojca sprawę w trybie Konwencji haskiej. Jednocześnie w sądzie holenderskim toczyła się sprawa rozwodowa, w której sąd miał orzec o władzy rodzicielskiej rodziców. Z uwagi na prawomocne orzeczenie polskiego sądu, zobowiązujące matkę do wydania syna do Holandii

---

¹⁴⁶ DTZ/471/3/2009/RR

¹⁴⁷ ZII/471/12/2009/AJ, ZSM/471/17/2009/AJ, ZSM/471/36/2009/AJ

¹⁴⁸ Por.: str. 160

oraz fakt, iż ukrywała się ona z dzieckiem na terytorium Polski, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się zarówno do matki, jak i do ojca o rozważenie możliwości podjęcia mediacji i wypracowania porozumienia w kwestii miejsca zamieszkania dziecka. Ostatecznie rodzice zaakceptowali propozycję. Postępowanie rozwodowe przed sądem holenderskim zostało zawieszono do czasu zakończenia mediacji, sprawa jest w toku¹⁴⁹.

Osobną grupę spraw, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka, stanowiły przypadki naruszania praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, Specjalnych Ośrodków Szkolno-Wychowawczych oraz Zakładów Poprawczych. Rzecznik przeprowadzał kontrole takich placówek lub zlecał ich przeprowadzenie właściwym organom, sprawującym nad nimi nadzór. W przypadku potwierdzenia się informacji o naruszeniu praw wychowanków, nakazywano usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości oraz zaostrzano nadzór nad działalnością placówek. Zgłoszenia te dotyczyły przede wszystkim:

- naruszania prawa wychowanków placówek do ochrony więzi rodzinnych

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się matka chłopca, przebywającego w domu dziecka, która twierdziła, iż dyrekcja placówki uniemożliwia jej zabierania syna na przepustki. Postępowanie wyjaśniające, podjęte przez Rzecznika wykazało, że chłopiec powinien być skierowany do adopcji. Matka jest pozbawiona władzy rodzicielskiej, niewydolna wychowawczo, ma bardzo złe warunki mieszkaniowe i nie czyni starań, by je poprawić, ostatnio nie mieszka też w domu – nie ma więc gwarancji, że chłopiec miałby podczas przepustek zapewnioną właściwą opiekę. Sprawa jest w toku¹⁵⁰.

- kwestionowania zasadności pobytu dziecka w placówce

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję w Ośrodku Opiekuńczo-Wychowawczym dla Dzieci w G. W celu rozpoznania sytuacji małoletniego Wojciecha S. pod kątem możliwości jego powrotu do domu. W wyniku współpracy Rzecznika z sądem oraz pomocą społeczną i uzyskaniem niezbędnej pomocy dla rodziny, chłopiec powrócił do domu¹⁵¹.

Matka innego chłopca zwróciła się do Rzecznika o pomoc w uchronieniu go przed umieszczeniem w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, a gdy stał się już wychowankiem

---

¹⁴⁹ ZSM/471/14/2009/AJ

¹⁵⁰ ZEW/414/37/2009/RM

¹⁵¹ ZEW/414/1/2009AB; ZII/410/14/2009/AW

tej placówki – o umożliwienie mu powrotu do domu. Prosiła też o pomoc w przeniesieniu drugiego syna, przebywającego w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Z. do placówki, położonej bliżej domu rodzinnego. Badając sprawę, Rzecznik ustali, iż umieszczenie dzieci w placówkach resocjalizacyjnych było uzasadnione – miało zapobiec dalszej demoralizacji dzieci¹⁵².

Kuzyn 15-letniego Łukasza K. zwrócił się do Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o sprawienie, by chłopiec, przebywający w Domu Dziecka, nie trafił do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii. Rozpoznawszy sprawę, Rzecznik uznał wniosek za uzasadniony. W wyniku interwencji chłopiec pozostał w placówce opiekuńczo-wychowawczej¹⁵³.

- **utrudnień przy ustanawianiu rodziny zaprzyjaźnionej**

Osoba, pragnąca pełnić funkcje rodziny zaprzyjaźnionej, skarżyła się na uniemożliwienie pełnienia tej roli przez dyrektora jednego z domów dziecka. W wyniku interwencji Rzecznika, umożliwiono jej pełnienie tej funkcji, tak ważnej dla wychowanka¹⁵⁴.

- **nieprawidłowego skreślenia z listy wychowanków domów dziecka**

Z listy wychowanków domów dziecka skreślono nastolatki, umieszczone w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, choć instytucja ta sprawuje jedynie opiekę tymczasową. Dyrektor MOW zwrócił się do Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o przekonanie władz samorządowych o konieczności przywrócenia dzieci na listę placówek opiekuńczych. Z MOW-ów dzieci powinny bowiem wracać na weekendy, święta, wakacje do domów rodzinnych lub placówek opiekuńczych. Dom lub placówka powinny też zapewnić finansowanie potrzeb życiowych podopiecznego. Celem działań Rzecznika było zapewnienie dzieciom opieki całkowitej, aby po zakończonym procesie resocjalizacji miały miejsce, do którego mogłyby wrócić. Jedna z dziewczynek została już umieszczona na liście domu dziecka. Sprawa drugiej wychowanki jest w toku¹⁵⁵.

- **braku właściwej opieki medycznej w placówce**

Matka chłopca, przebywającego w zakładzie poprawczym, prosiła Rzecznika o pomoc w wyjaśnieniu okoliczności ujawnienia się choroby psychicznej u jej syna. W placówce nie zdiagnozowano choroby, a jego „dziwne” zachowanie było interpretowane

---

¹⁵² ZII/460/3/2009/TKA; ZEW/460/1/2009/PW

¹⁵³ ZEW/414/12/2009/PW

¹⁵⁴ ZEW/414/12/2009/PW

jako forma buntu przeciwko zasadom funkcjonowania zakładu. Chłopca przetrzymywano w izolatce, dopiero po interwencji matki trafił do szpitala psychiatrycznego. Po interwencji Rzecznika i wyjściu ze szpitala, chłopiec został urlopowany do domu rodzinnego¹⁵⁶.

- **słuszności leczenia psychiatrycznego dzieci w domu dziecka**

W skardze, skierowanej do Rzecznika Praw Dziecka, ojciec dwójki dzieci twierdził, iż potrzebna jest im pomoc psychologa, a nie – jak zdecydowały władze placówki – psychiatry. Sąd rejonowy stanął po stronie domu dziecka, zgadzając się na konsultację i leczenie psychiatryczne dzieci. Ojciec odwołał się od postanowienia sądu rejonowego do sądu okręgowego, który przyznał mu częściowo rację – wyrażono zgodę jedynie na konsultację psychiatryczną¹⁵⁷.

Podczas kontroli, przeprowadzanych przez Rzecznika w domach dziecka, pojawia się problem straszenia wychowanków umieszczeniem „za karę” w szpitalu psychiatrycznym. Z przeprowadzonej przez Rzecznika kontroli w domu dziecka w S. wynika, że aż 12 wychowanków w ciągu tylko dwóch lat trafiło do szpitali psychiatrycznych. Powodem były zaburzenia zachowania pod wpływem alkoholu oraz niewłaściwe zachowanie wobec pracowników. Wychowankowie podkreślali, że straszy się ich odesłaniem do szpitala. W przekazanych zaleceniach pokontrolnych Rzecznik Praw Dziecka podkreślił konieczność przeprowadzenia szkoleń wśród kadry pedagogicznej z zakresu pracy wychowawczej z dziećmi, opartej o sposoby reakcji, pozbawionych przemocy i agresji. Rzecznik wskazał przy tym zasadność współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, znajdującą się w tym samym budynku, co dom dziecka w zakresie działań terapeutycznych¹⁵⁸.

- **ucieczek z placówek**

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się matka 12-letniego chłopca, który notorycznie uciekał z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii, do którego został skierowany z powodu problemów wychowawczych w szkole. Chłopiec początkowo przebywał w MOS daleko od domu, ale po interwencji matki został przeniesiony do placówki, bliższej miejsca zamieszkania. Odnowił wówczas dawne kontakty towarzyskie ze zdemoralizowanymi kolegami. Chłopiec uważa matkę za osobę bardzo ważną w swoim życiu, jednak – jak ustalił sąd – matka funkcjonuje nieprawidłowo w roli rodzicielskiej, a jej zachowanie bywa bardzo

---

¹⁵⁵ ZEW/461/5/2009/PW

¹⁵⁶ ZEW/440/20/2009/PW

¹⁵⁷ ZEW/414/27/2009/PW

wulgarnie. Matka straszy chłopca, iż zrzeknie się praw rodzicielskich (obecnie ma ograniczoną władzę rodzicielską). Wszystko to powoduje u chłopca poważne zaburzenia zachowania. Ośrodek Pomocy Społecznej próbował udzielić jej wsparcia, kobieta odmówiła jednak poddania się terapii. Rzecznik przekonywał matkę chłopca do regularnych kontaktów z synem, poinformował ją też o przysługującej jej pomocy z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz o uprawnieniach do tańszych przejazdów do MOS, gdzie przebywa syn. Sprawa jest w toku¹⁵⁹.

16-letni Przemysław P. trafił do MOW w Z., z której to placówki notorycznie uciekał. Matka zwróciła się o pomoc do Rzecznika, podejrzewając, że wobec jej syna może być stosowana przemoc. Po interwencji Rzecznika, chłopiec trafił do OHP¹⁶⁰.

---

¹⁵⁸ ZSS/414/4/2009/GW

¹⁵⁹ ZEW/410/11/2009/RM

¹⁶⁰ ZEW/461/6/2009/PW

3. PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

Każde dziecko ma prawo do poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu, społecznemu. Główną odpowiedzialność ponoszą w tej mierze jego rodzice. Stanowi o tym art. 27 Konwencji o Prawach Dziecka.

W 2009 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 963 sprawy, związane z prawem do godziwych warunków socjalnych, w tym:

- 390 zgłoszono na piśmie;
- 537 podczas rozmów telefonicznych;
- 36 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- rent rodzinnych;
- progów dochodowych;
- prawa do świadczeń rodzinnych lub świadczeń z funduszu alimentacyjnego na okresy zasiłkowe lub świadczeniowe;
- świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- egzekucji alimentów;
- spraw mieszkaniowych.

W niektórych ze spraw z tego zakresu Rzecznik Praw Dziecka podejmował też decyzje o przyłączeniu się do postępowań sądowych¹⁶¹.

3.1. Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do godziwych warunków socjalnych w 2009 roku dotyczyły:

- **ochrony rodziców adopcyjnych przed wypowiedzeniem stosunku pracy z inicjatywy pracodawcy – wystąpienie z 13 stycznia 2009 roku**

Ustawą z 6 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 237, poz. 1654) dokonana została nowelizacja przepisów, dotyczących

---

¹⁶¹ Por.: cz. III niniejszej „Informacji...”, str. 130

uprawnień, związanych z rodzicielstwem. Zabrakło w niej jednak uregulowań, dotyczących ochrony przed wypowiedzeniem w stosunku do rodziców adopcyjnych, choć mają oni taką samą władzę rodzicielską, jak rodzice naturalni. Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka dobro adoptowanych dzieci nie może ucieść w wyniku konsekwencji, jakie mógłby ponieść jego adopcyjny rodzic w związku ze stratą pracy, a przed którymi zabezpieczeni są pozostali rodzice. Dlatego 13 stycznia 2009 roku Rzecznik zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań, umożliwiających wzmocnienie ochrony rodziców adopcyjnych przed wypowiedzeniem stosunku pracy z inicjatywy pracodawcy na tych samych zasadach, jak uregulowane to jest względem rodziców naturalnych, korzystających z urlopów macierzyńskich i ojcowskich¹⁶².

Minister Pracy i Polityki Społecznej w pełni podzielił pogląd, przedstawiony w wystąpieniu Rzecznika Praw Dziecka i zapewnił, że w możliwie najkrótszym czasie przedstawi propozycję zmian w Kodeksie pracy, zmierzających do objęcia ochroną stosunku pracy pracowników, korzystających z urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego¹⁶³. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił w dniu 5 listopada 2009 roku ustawę o zmianie ustawy Kodeks pracy, która m.in. uwzględniła postulaty Rzecznika Praw Dziecka. Ustawa zmierza do maksymalnego ujednoczenia standardów ochronnych, stosowanych do pracowników: korzystających z urlopu macierzyńskiego, korzystających z urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego oraz korzystających z urlopu ojcowskiego.

- **zmiany definicji, zawartej w art. 3 pkt 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych – wystąpienie z dnia 22 stycznia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 22 stycznia 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie inicjatywy ustawodawczej, zmierzającej do zmiany definicji „instytucji zapewniających całodobowe utrzymanie”, zawartej w ustawie z 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Z 2006 r., Nr 139, poz. 992 z późn. zm.) poprzez usunięcie spośród wskazanych instytucji „zakładu opiekuńczo-leczniczego” oraz „zakładu pielęgnacyjno-opiekuńczego”. W placówkach tych dzieci umieszczane są bowiem również za częściową lub całkowitą odpłatnością – stosownie do przepisów ustawy o zakładach opieki zdrowotnej. Natomiast art. 7 ust. 2 ustawy o świadczeniach zdrowotnych wskazuje, iż dzieci umieszczone w wymienionych placówkach, zapewniających pełne utrzymanie, są pozbawione zasiłku rodzinnego. Zdaniem Rzecznika, przepisy ustawy o świadczeniach

---

¹⁶² ZBIA/500/9-1/2009/KC

¹⁶³ DPR-I-4102-57/AGw/JS/09

rodzinych oraz ustawy o zakładach opieki zdrowotnej w omawianym zakresie wzajemnie się wykluczają, a konsekwencję tego ponoszą rodziny najuboższe, korzystające z pomocy państwa w postaci świadczeń rodzinnych¹⁶⁴.

W odpowiedzi Minister Pracy i Polityki Społecznej wyjaśnił, iż art. 3 pkt 7 określa, jakie instytucje są uznawane za zapewniające całodobowe utrzymanie. W stosunku do „zakładu opiekuńczo-leczniczego” oraz „zakładu pielęgnacyjno-opiekuńczego” – jak podkreślono – przepis uszczegóławia: „jeżeli instytucje te zapewniają nieodpłatnie pełne utrzymanie”. W związku z powyższym, jeśli taki zakład – bądź inna ze wskazanych w tym przepisie placówek – nakłada na rodziców obowiązek ponoszenia jakichkolwiek opłat za pobyt w niej dziecka, to na dziecko to przysługuje rodzicom zasiłek rodzinny. Jeżeli miałyby miejsce przypadki, w których decyzją organu, realizującego świadczenia rodzinne w danej gminie, dziecko umieszczone w jednej ze wskazanych placówek, mając ustaloną odpłatność za wyżywienie i zakwaterowanie, utraciłoby prawo do zasiłku rodzinnego – należy dochodzić jego prawa na drodze odwoławczej¹⁶⁵.

- **bezpieczeństwa i ochrony w miejscu wykonywania pracy przez dzieci poniżej 16 roku życia – wystąpienie z 28 stycznia 2009 roku**

W wystąpieniu z 28 stycznia 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej Rzecznik Praw Dziecka wskazał na brak uregulowania w przepisach Kodeksu pracy sankcji za naruszanie przepisów prawnych przez pracodawców w związku z zatrudnianiem dzieci w wieku poniżej 16 lat. Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej uzyskały one bowiem możliwość podjęcia pracy lub innych zajęć zarobkowych¹⁶⁶.

W odpowiedzi Minister Pracy i Polityki Społecznej wskazała na znowelizowany art. 304⁵ Kodeksu pracy, który regulując zasady wykonywania pracy i innych zajęć zarobkowych przez dzieci w wieku poniżej 16 lat, znacząco zawęził liczbę branż, w których osoby takie mogą znaleźć zatrudnienie i wprowadził konieczność uzyskiwania przez potencjalnych pracodawców od właściwych inspektorów pracy - zezwoleń na zatrudnienie dzieci w wieku poniżej 16 roku życia.

---

¹⁶⁴ ZBIA/500/15-1/2009/KC

¹⁶⁵ DSR-IV-073-4-1-TW/09

¹⁶⁶ ZBIA/500/17-1/2009/ST

- **miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnością – wystąpienie z 30 stycznia 2009 roku**

W wystąpieniu, skierowanym 30 stycznia 2009 roku do Ministra Infrastruktury Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na problem rodziców dzieci z niepełnosprawnością, które nie ukończyły jeszcze 16. roku życia. Rozbieżności w wykładni przepisów obowiązującego prawa, a w szczególności art. 8 ustawy Prawo o ruchu drogowym (dz. U. Z 2005 r. Nr 108, poz. 908 ze zm.), są przyczyną wątpliwości, czy może im zostać wydana karta parkingowa, uprawniająca do postoju w miejscach przeznaczonych dla pojazdów osób z niepełnosprawnością¹⁶⁷.

W odpowiedzi z 9 lutego 2009 roku Minister Infrastruktury poinformował, że nowelizacja art. 8 Prawa o ruchu drogowym, znajdująca się na etapie poprawek senackich, zmierza do poszerzenia kręgu podmiotów uprawnionych do otrzymywania karty parkingowej¹⁶⁸.

- **związanych z rodzicielstwem uprawnień osób, prowadzących działalność gospodarczą, w związku z poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o umorzeniu składek emerytalno-rentowych – wystąpienie z 16 lutego 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu, skierowanym 16 lutego 2009 roku do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, poparł propozycje, zawarte w poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o umorzeniu składek emerytalno-rentowych. Osoby, które – w czasie pobierania zasiłku macierzyńskiego oraz urlopu wychowawczego – prowadzą równocześnie działalność gospodarczą, byłyby zgodnie z planowanymi zmianami obowiązkowo ubezpieczone w ramach ubezpieczenia emerytalno-rentowego tylko z jednego tytułu.

Rzecznik poinformował jednocześnie, że jest za całkowitym umorzeniem zaległych składek matkom, które przebywały w latach 1999-2006 na urloпах wychowawczych, jak i tym, które otrzymywały zasiłek macierzyński¹⁶⁹.

Rzecznik zwrócił także uwagę Komisji na obowiązujące – a dyskryminujące przedsiębiorców – przepisy, dotyczące urloпów wychowawczych. Niepokój Rzecznika budzi różnicowanie dostępu do korzystania z takiego urlopu w zależności od formy zatrudnienia

---

¹⁶⁷ ZBIA/500/21-1/2009/ST

¹⁶⁸ TD-7km-073-2/09

¹⁶⁹ Por. str. 59

rodzica. Rzecznik uważa, że obowiązujący system prawny jest niesprawiedliwy i dyskryminuje osoby prowadzące działalność gospodarczą. Sprawiedliwe społecznie byłoby rozwiązanie prawne, które pozwoliłoby matce prowadzącej działalność gospodarczą, zająć się wychowaniem dziecka, zapewniając jej jednocześnie urlop wychowawczy i ubezpieczenie na takich samych zasadach, jakie obowiązują matki-pracowników w rozumieniu Kodeksu pracy¹⁷⁰.

Nowelizacja ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy Prawo bankowe, przyjęta przez Sejm 24 kwietnia 2009 roku stworzyła możliwość umorzenia należności z tytułu składek matkom, które otrzymywały zasiłek macierzyński. Matki będące na urloпах wychowawczych mogą się natomiast ubiegać jedynie o umorzenie odsetek od nieopłaconych składek¹⁷¹.

- **umorzenia zaległych składek emerytalno-rentowych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej osobom, które ich nie odprowadzały, a jednocześnie były pracownikami w rozumieniu Kodeksu pracy i przebywały na urloпах wychowawczych lub macierzyńskich – wystąpienie z 19 lutego 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 19 lutego 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w związku z pracami nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy Prawo bankowe. Rzecznik zaapelował o zmianę przepisów i umorzenie zaległych składek wszystkim osobom, które ich nie odprowadzały z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej – nie tylko tym, które pobierały zasiłek macierzyński.

Niemalże od dziesięciu lat utrzymuje się niejednoznaczność przepisów i orzecznictwa sądowego w sprawie obowiązku odprowadzania składek z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej przez osoby, będące jednocześnie pracownikami w rozumieniu kodeksu pracy i przebywające na urloпах wychowawczych lub macierzyńskich.

Rzecznik poinformował, że jest za całkowitym umorzeniem zaległych składek matkom, które przebywały w latach 1999-2006 na urloпах wychowawczych, jak i tym, które otrzymywały zasiłek macierzyński. Nie mogą one ponosić skutków niejasnych, nowelizowanych wielokrotnie przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych¹⁷².

---

¹⁷⁰ ZBIA/500/23-1/2009/KC

¹⁷¹ Dz. u z 2009 r. Nr 71, poz. 609

¹⁷² ZBIA/500/27-1/2009/KC

W odpowiedzi Minister Pracy i Polityki Społecznej przedstawił obszerne wyjaśnienie, dotyczące projektowanej nowelizacji¹⁷³. 24 kwietnia 2009 roku Sejm Rzeczypospolitej uchwalił ustawę o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy Prawo bankowe. Ustawa daje możliwość umorzenia należności z tytułu składek matkom, które otrzymywały zasiłek macierzyński. Matki będące na urloпах wychowawczych mają jedynie możliwość umorzenia odsetek od nieopłaconych składek¹⁷⁴.

- **przysposobienia dzieci przez rolników – wystąpienie z 20 lutego 2009 roku**

W wystąpieniu, skierowanym 20 lutego 2009 roku do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Rzecznik Praw Dziecka wskazał na nierówne traktowanie rolników, przysposabiających dzieci. Przysługuje im zasiłek macierzyński jedynie w przypadku przyjęcia na wychowanie dziecka w wieku do jednego roku. Podkreślając długotrwałość procedury adopcyjnej i wskazując na rażąco niskie kryterium wiekowe adoptowanego dziecka, Rzecznik wniósł o zmianę obowiązujących w tym zakresie przepisów, dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników¹⁷⁵.

Na wystąpienie Rzecznika Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie udzielił odpowiedzi.

- **czasu trwania urlopu macierzyńskiego – wystąpienie z 27 lutego 2009 roku**

W wystąpieniu generalnym do Ministra Pracy i Polityki Społecznej Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na fakt, że matki dzieci, które po urodzeniu muszą przebywać w szpitalu, są zobowiązane do wykorzystania w tym czasie 8 tygodni urlopu macierzyńskiego, choć w tym czasie nie przebywają faktycznie z dzieckiem. W konsekwencji matki tracą część lub całość z 8 tygodni urlopu macierzyńskiego, gdyż nie pożytkują tego czasu na opiekę nad dzieckiem¹⁷⁶.

Minister Pracy i Polityki Społecznej stwierdził w odpowiedzi, iż celem 8 tygodni urlopu macierzyńskiego, przypadającego obowiązkowo po porodzie jest nie tylko zapewnienie dziecku bezpośredniej opieki matki, lecz również – ochrona zdrowia kobiety. Poinformował także, iż od 1 stycznia 2009 roku wymiar urlopu macierzyńskiego został podwyższony, od 1 stycznia 2010 roku będzie można korzystać z dodatkowego urlopu macierzyńskiego, zaś dalsze zmiany w polskim ustawodawstwie są związane z prawodawstwem Unii Europejskiej. Propozycje zmiany odpowiedniej dyrektywy unijnej

---

¹⁷³ DUS-0210-18-MC/09

¹⁷⁴ Dz. u z 2009 r. Nr 71, poz. 609

¹⁷⁵ ZBIA/500/28-1/2009/ST

¹⁷⁶ ZBIA/500/31-1/2009/ST

zmierzają do wprowadzenia dodatkowego urlopu macierzyńskiego lub wydłużenia urlopu macierzyńskiego z powodu przedwczesnego porodu¹⁷⁷.

- **ochrony dzieci w czasie kryzysu – apel z 16 marca 2009 roku**

16 marca 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka i Rzecznik Praw Obywatelskich wspólnie wystosowali apel do Prezesa Rady Ministrów w związku z zapowiadanymi ograniczeniami budżetowymi, wynikającymi ze skutków ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego. Rzecznicy zwrócili się do Prezesa Rady Ministrów o podjęcie wszelkich możliwych działań, zmierzających do ochrony dzieci przed ich konsekwencjami¹⁷⁸.

- **likwidacji programów dla dzieci z niepełnosprawnością i ograniczenia środków na ich realizację – wystąpienie z 21 kwietnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony doniesieniami mediów o możliwości likwidacji programu dla dzieci z niepełnosprawnością „Sprawny dojazd” i ograniczenia środków na realizację programu „Uczeń na wsi” – finansowanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – wystąpił w tej sprawie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych¹⁷⁹.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych osobiście poinformował Rzecznika Praw Dziecka, że nie ma niebezpieczeństwa likwidacji czy ograniczenia programu „Uczeń na wsi”.

- **opodatkowania darowizn, przyznawanych dzieciom z niepełnosprawnością przez organizacje pozarządowe – wystąpienie z 1 czerwca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka otrzymywał sygnały, iż rodzice nieuleczalnie chorych dzieci, korzystający z pomocy organizacji pożytku publicznego, zobowiązani są odprowadzać podatek od darowizny oraz przedkładać stosowne deklaracje do Urzędu Skarbowego. Rzecznik uznał, iż – ze względu na charakter i cel otrzymywanej pomocy oraz dobro chorych dzieci – taki obowiązek wydaje się nieuzasadniony, wystąpił więc 1 czerwca 2009 roku do

---

¹⁷⁷ DPR-I-4102-359-JS/MP/09

¹⁷⁸ GR/IX/500/1-1/2009/MMK

¹⁷⁹ ZBIA/500/41-1/2009/KC

Ministra Finansów o rozważenie możliwości zwolnienia rodziców z obowiązku podatkowego z tytułu darowizny¹⁸⁰.

W odpowiedzi Minister Finansów poinformował Rzecznika, że obecnie nie jest planowane podejmowanie inicjatywy legislacyjnej w zakresie nowelizacji ustawy o podatku od spadków i darowizn. Minister zwrócił uwagę, że utrudnione byłoby stworzenie regulacji prawnej, obejmującej ulgę, związaną z tzw. „ochroną zdrowia” – wobec braku w przepisach o ochronie zdrowia i świadczeniach zdrowotnych normatywnej definicji pojęcia „ochrona zdrowia” lub „świadczenia zdrowotne”. Mogłoby to skutkować wykorzystywaniem ulgi podatkowej niezgodnie z jej przeznaczeniem¹⁸¹.

- **pomocy dzieciom z terenów, dotkniętych powodzią – wystąpienie z 3 lipca 2009 roku**

Intensywne opady deszczu, które na przełomie czerwca i lipca nawiedziły niektóre regiony Polski, spowodowały dotkliwe straty w wielu gospodarstwach domowych. Rzecznik Praw Dziecka, z uznaniem przyjmując inicjatywę zorganizowania wyjazdów wakacyjnych dla dzieci z terenów, dotkniętych klęską żywiołową, zaapelował 3 lipca 2009 roku do wojewodów i marszałków województw o wsparcie tych działań¹⁸².

Informacje o podjętych działaniach i przeznaczeniu środków na wsparcie regionów, dotkniętych powodzią, przedstawili w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka Wojewodowie: Lubuski, Mazowiecki, Podlaski, Świętokrzyski, Wielkopolski oraz Marszałkowie Województw: Łódzkiego, Świętokrzyskiego, Warmińsko-Mazurskiego, Zachodniopomorskiego¹⁸³.

- **ciągłości wypłat świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego – wystąpienie z 8 lipca 2009 roku**

W związku z pojawiającymi się zapowiedziami ograniczenia wydatków budżetowych w związku ze skutkami kryzysu gospodarczego, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 8 lipca 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o informacje na temat gwarancji ciągłości wypłat świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego w roku 2009¹⁸⁴.

---

¹⁸⁰ ZSS/500/2/2009/GW

¹⁸¹ PL-LM/063/6/GKW/JGR/09/BMI9-6528

¹⁸² ZEW/500/6/2009/ESn

¹⁸³ RCPS.DU.0723/57/2009, EKST.II-0724-1-17/09, GM.0722-5/09, GW.I.KDŁU.0711-33/09, GAB.III.0711/23/09, BW.II.AB.0711-39/09, FN.I.3010-099/09, FB.I-4.3011-200/09

¹⁸⁴ ZSR/500/5-1/2009/TT

W odpowiedzi Minister Pracy i Polityki Społecznej zapewnił Rzecznika o należyтым zabezpieczeniu środków budżetowych na realizację wypłat tych świadczeń, które mają charakter obligatoryjny i są wymagalnym zobowiązaniem Skarbu Państwa¹⁸⁵.

- **odmowy wypłaty świadczeń przez ZUS – wystąpienie z 15 lipca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 15 lipca 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przypadków, w których pracodawca nie odprowadził należnych składek na ubezpieczenia społeczne za kobietę, która urodziła dziecko, a Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmawia wypłacania należnych świadczeń. ZUS kwestionuje przy tym prawdziwość zawartej umowy o pracę, a świadczenia są ewentualnie wypłacane po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego. Rzecznik Praw Dziecka postulował, aby świadczenia były wypłacane w każdym przypadku, a dopiero stwierdzenie nieprawidłowości powodowało konieczność ich zwrotu¹⁸⁶.

W odpowiedzi na wystąpienie, Minister Pracy i Polityki Społecznej stwierdził, że obowiązująca procedura nie przewiduje możliwości wypłaty świadczeń przed weryfikacją prawa do nich i odmówił zmiany przepisów w tym zakresie¹⁸⁷.

- **zakazu wstępu z wózkami dziecięcymi do sklepów – wystąpienie z 16 lipca 2009 roku**

W związku z przypadkami wprowadzania na terenie sklepów zakazu wstępu z wózkami dziecięcymi, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 16 lipca 2009 roku do Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania o podjęcie kroków w celu wyeliminowania tej praktyki, jako dyskryminującej rodziców, opiekujących się małymi dziećmi. Rzecznik podkreślił przy tym, że praktyki te mogą z czasem objąć również poruszające się na wózkach osoby z niepełnosprawnością¹⁸⁸.

---

¹⁸⁵ DSR-III-078-11-2-MK/20/09

¹⁸⁶ ZSS/500/4/2009/GW

¹⁸⁷ DUS-07-314-KT/09

¹⁸⁸ ZSS/500/6/2009/GW

- **uwzględnienia podczas prac nad budżetem państwa na rok 2010 konieczności podwyższenia progów dochodowych, uprawniających do nabycia świadczeń rodzinnych oraz zabezpieczenia środków finansowych na powyższy cel – wystąpienie z 23 lipca 2009 roku**

O podniesienie progów dochodowych, uprawniających do nabycia świadczeń rodzinnych, Rzecznik Praw Dziecka zwracał się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej już w listopadzie 2008 roku. 23 lipca 2009 roku Rzecznik wystąpił do Ministra Finansów z wnioskiem, by podczas prac nad budżetem państwa na rok 2010 postulat ten uwzględniono i zabezpieczono środki finansowe na ten cel. Obecnie obowiązujące kryterium dochodowe powoduje, że pomoc otrzymują już tylko osoby skrajnie ubogie. Pozostawienie progu dochodowego bez zmian oznacza – podkreślił Rzecznik – drastyczne zmniejszenie się kręgu uprawnionych i faktyczne obniżenie standardu świadczonej pomocy¹⁸⁹.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka, Minister Finansów poinformował, iż Rada Ministrów z uwagi na trudną sytuację gospodarczą kraju oraz konieczność ograniczenia wydatków budżetu państwa postanowiła, że kryteria dochodowe zostaną utrzymane na obecnie obowiązującym poziomie. Zgodnie z rozporządzeniem z 11 sierpnia 2009 roku w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby, uczącej się, stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. Nr 129, poz. 1058) podwyższona natomiast została wysokość zasiłku rodzinnego: z 44 zł do 68 zł na dziecko w wieku do 5 roku życia; z 56 zł do 91 zł na dziecko między 5 a 18 rokiem życia; z 65 zł do 98 zł na dziecko powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia. Podwyższono również wysokość świadczenia pielęgnacyjnego z kwoty 420 do 520 zł. Pozostałe wysokości świadczeń rodzinnych (dodatki do zasiłku rodzinnego, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, zasiłek pielęgnacyjny) oraz – szósty już rok z rzędu – kryteria dochodowe pozostają na obecnym poziomie¹⁹⁰.

- **wysokości świadczeń rodzinnych – wystąpienie z 4 sierpnia 2009 roku**

Wymiar świadczeń rodzinnych nie zmienia się, jeżeli zachodzi więcej, niż jedna przesłanka do ich przyznania. W praktyce oznacza to, że rodzina, która opiekuje się jednym dzieckiem z niepełnosprawnością, otrzymuje świadczenie w takiej samej wysokości, jak rodzina, w której wychowuje się większa liczba takich dzieci. Rzecznik Praw Dziecka –

---

¹⁸⁹ ZSR/500/8-1/2009/KC

¹⁹⁰ FS10/065/3/612/CZQ/09

stwierdzając, że sytuacja ta oznacza nierówne traktowanie dzieci – wystąpił 4 sierpnia 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o zmianę tego stanu rzeczy¹⁹¹.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Minister Pracy i Polityki Społecznej stwierdził, iż świadczenie jest przyznawane nie dzieciom, ale rodzicom – i w związku z tym nie widzi podstaw do zmiany odpowiednich regulacji. Podkreślił przy tym, że rodzice dzieci, które nie posiadają orzeczeń o niepełnosprawności, wyrażają nieraz opinie o niesprawiedliwości „uprzywilejowania” rodzin, w których wychowują się dzieci z niepełnosprawnością¹⁹².

- **możliwości umarzania przez ZUS składek na ubezpieczenie społeczne – wystąpienie z 4 sierpnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 4 sierpnia do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o szersze stosowanie – przewidzianego w § 3 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 31 lipca 2003 roku w sprawie szczególnych zasad umarzania należności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne – prawa do umorzenia składek w sytuacji, gdy ich opłacenie pozbawiłoby zobowiązanego i jego rodzinę możliwości zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych. Rzecznik wystąpił też o wskazanie sposobu interpretacji tego przepisu przez organy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz przekazanie informacji o liczbie przypadków, w których – na podstawie wspomnianego przepisu – umorzono składki w latach 2007-2009¹⁹³.

Na wystąpienie nie udzielono odpowiedzi.

- **zniżki na przejazdy środkami publicznego transportu zbiorowego dla dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności – wystąpienie z 4 sierpnia 2009 roku**

W wystąpieniu, skierowanym 4 sierpnia 2009 roku do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, a przesłanym do wiadomości Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o dokonanie zmian w ustawie z 20 czerwca 1992 roku o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. Z 2002 r. Nr 175 poz. 1440 z późn. zm.). Rzecznik zaproponował całkowite zwolnienie dzieci z niepełnosprawnością z odpłatności za przejazdy środkami komunikacji publicznej, aż do ukończenia przez nie osiemnastego roku życia.

---

¹⁹¹ ZSS/500/9/2009/GW

¹⁹² DSR-IV-078-1-1RK/09

¹⁹³ ZSS/500/7/2009/GW

Obecnie dzieci i młodzież z niepełnosprawnością mogą korzystać z 78% zniżki, tymczasem – jak podkreślił Rzecznik – koszty podróży stanowią często zbyt duże obciążenie dla budżetów rodzin i placówek, w których wychowują się dzieci z niepełnosprawnością¹⁹⁴.

W odpowiedzi Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych podkreślił konieczność przeprowadzenia przez resort infrastruktury szczegółowej analizy skutków finansowych proponowanej przez Rzecznika nowelizacji ustawy¹⁹⁵. Minister Infrastruktury w piśmie z 7 września 2009 roku uznał, że nie on jest kompetentny w tej sprawie, tylko Minister Pracy i Polityki Społecznej, który – w porozumieniu z Ministrem Finansów – realizuje elementy polityki społecznej wobec osób z niepełnosprawnością¹⁹⁶. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji przekazało Rzecznikowi 30 września 2009 roku¹⁹⁷ odpowiedź Dyrektora Gabinetu Politycznego Ministra Finansów, który stwierdził, iż 100% ulga, obowiązująca do 31 stycznia 2002 roku powodowała nadużycia, a postulat Rzecznika uznał za niemożliwy do zaakceptowania¹⁹⁸.

- **opóźnień w wypłacie świadczeń rodzinnych – wystąpienie z 5 sierpnia 2009 roku**

W skierowanym do Ministra Pracy i Polityki Społecznej wystąpieniu z 5 sierpnia 2009 roku, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie działań, zmierzających do wyeliminowania zgłaszanych mu przypadków opóźnienia przez gminy wypłat świadczeń rodzinnych¹⁹⁹.

Minister Pracy i Polityki Społecznej, odpowiadając na wystąpienie, poinformował Rzecznika, że już w kwietniu 2009 roku wystąpił do Ministra Finansów o wyjaśnienie zakłóceń płynności w przekazywaniu środków budżetowych na wypłaty świadczeń alimentacyjnych i rodzinnych oraz o wyeliminowanie przyczyn, powodujących te opóźnienia²⁰⁰.

---

¹⁹⁴ ZSS/500/8/2009/GW

¹⁹⁵ BON-II-0301-9-(2)-JW./09

¹⁹⁶ Nr MB 4t – 053-13/09 Doc: 952146

¹⁹⁷ GPH-181-217/09

¹⁹⁸ GN2/063/3/MCP/09/46

¹⁹⁹ ZSS/500/10-1/2009/ST

²⁰⁰ DSR-III-078-12-1-AJ/24/09

- **zrównania praw rodziców biologicznych i rodziców adopcyjnych – wystąpienie z 26 sierpnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 26 sierpnia 2009 roku do Rzecznika Ubezpieczonych w sprawie przypadków, w których rodzicom, adoptującym dzieci powyżej trzeciego roku życia, odmawiana jest wypłata świadczenia z tytułu urodzenia się dziecka. o podjęcie działań w celu wyeliminowania tej krzywdzącej praktyki. Rzecznik Praw Dziecka zaapelował o podjęcie działań, zmierzających do zrównania praw rodziców biologicznych i rodziców adopcyjnych²⁰¹.

Rzecznik Ubezpieczonych poparł punkt widzenia Rzecznika Praw Dziecka i zapowiedział działania, zmierzające do zmian legislacyjnych w tym zakresie²⁰².

- **sposobu ustalania wielkości dochodów rodziny – wystąpienie z 7 września 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka otrzymywał w roku 2009 informacje od rodziców dzieci o zaliczaniu przez ośrodki pomocy społecznej stypendiów motywacyjnych, otrzymywanych przez uczniów, do dochodów rodziny przy ustalaniu prawa do zasiłków stałych. W związku z tym, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 7 września 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań legislacyjnych, które wyeliminują taką praktykę. Podkreślił przy tym, że skutkuje ona obniżaniem wysokości przyznawanych rodzinom zasiłków stałych²⁰³.

Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował w odpowiedzi, że już w roku 2008 wystąpił z wnioskiem o proponowaną przez Rzecznika zmianę przepisów, ustalających sposób ustalania uprawnień do niektórych świadczeń z pomocy społecznej, w tym również zasiłku stałego²⁰⁴.

- **świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego – wystąpienie z 22 października 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił w do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie osób, które przed ukończeniem osiemnastego roku życia stają się rodzicami, a po tej dacie chcą kontynuować naukę. Jeśli wcześniej przyznano im prawo do świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego, tracą je one z chwilą osiągnięcia pełnoletniości. W efekcie, mają poważne problemy w osiągnięciu samodzielności, co negatywnie odbija się na ich dzieciach. Rzecznik

---

²⁰¹ ZSS/500/12/2009/GW

²⁰² RU/221/09/MJB

²⁰³ ZEW/500/19-1/2009/PW

²⁰⁴ DPS.I.076-5-4600-ML/09

Praw Dziecka zaapelował o rozważenie możliwości objęcia tych osób świadczeniem z Funduszu Alimentacyjnego²⁰⁵.

Minister Pracy i Polityki Społecznej nie udzielił odpowiedzi na wystąpienie.

- **prawa do urlopu macierzyńskiego – wystąpienie z 5 listopada 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka skierował 5 listopada 2009 roku wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie odmawiania kobietom bezpośrednio przed porodem zwolnień lekarskich w niektórych placówkach służby zdrowia. W zgłaszanych Rzecznikowi przypadkach odmowę argumentowano prawem kobiety do skorzystania z części urlopu macierzyńskiego. Taka praktyka narusza prawo matek, które mają prawo, ale nie obowiązek skorzystać z części urlopu przed porodem – podkreślił Rzecznik, apelując do Ministra Zdrowia o wyeliminowanie opisaną praktyki²⁰⁶.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Minister Zdrowia podzielił jego opinię i poinformował o wystosowaniu stosownego komunikatu do placówek służby zdrowia²⁰⁷.

- **jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka – wystąpienie z 13 listopada 2009 roku**

W wystąpieniu generalnym, skierowanym 13 listopada 2009 roku do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznik Praw Dziecka zaapelował o zmianę obowiązującego od 1 listopada 2009 roku przepisu w sprawie warunków otrzymywania jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka – tzw. becikowego. Zgodnie z nowym uregulowaniem, warunkiem przyznania powyższego świadczenia jest przedstawienie przez kobietę zaświadczenia lekarskiego, iż pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do dnia porodu. Z docierających do Rzecznika informacji wynikało jednak, że często zdarza się, iż niedopełnienie powyższego terminu – skutkujące odmową przyznania zapomogi – wynika z okoliczności, niezależnych od ciężarnej kobiety, np. z braku możliwości umówienia się na wizytę u lekarza²⁰⁸.

---

²⁰⁵ ZSS/500/15/2009/GW

²⁰⁶ ZSS/500/16/2009/GW

²⁰⁷ MZ-MD-073-480-2/MKA/09

²⁰⁸ ZSS/500/20/2009/AMZ

Minister Pracy i Polityki Społecznej, odpowiadając na wystąpienie Rzecznika poinformował, że w powyższej sprawie zwrócił się do Ministra Zdrowia o opinię na temat zasadności warunku pozostawania kobiety pod opieką medyczną co najmniej od 10 tygodnia ciąży i możliwości jego złagodzenia poprzez przesunięcie terminu pierwszej wizyty. Minister Zdrowia wyjaśnił, że zasadniczym celem przepisu było zmotywowanie kobiet do jak najwcześniejszego zgłaszania się do lekarza lub położnej i do późniejszych systematycznych wizyt. Poinformował też, że uczestniczący w zorganizowanym przez Ministerstwo Zdrowia spotkaniu eksperci z dziedziny ginekologii i położnictwa jednogłośnie opowiedzieli się przeciwko złagodzeniu tego przepisu. Minister Zdrowia przekazał również opinię nadzoru położniczo-ginekologicznego, z której wynika, że za zaniebdywanie wizyt kontrolnych u lekarza w okresie wczesnej ciąży są odpowiedzialne kobiety²⁰⁹.

3 lutego 2010 roku Ministerstwo Zdrowia poinformowało, iż w porozumieniu z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej postanowiono na okres dwóch lat zmienić zasady przyznawania tzw. becikowego – „ (...)Kobiety, które po 1 listopada 2009 roku wystąpiły lub wystąpią o wypłatę becikowego, nie będą musiały udowadniać, że najpóźniej od 10 tygodnia ciąży były pod opieką lekarza ginekologa lub położnej. Jedynym warunkiem otrzymania pieniędzy będzie okazanie przez rodzica zaświadczenia lekarskiego, które potwierdzi co najmniej jedną wizytę ciężarnej u lekarza ginekologa lub położnej. Becikowe otrzymają też te kobiety, którym po 1 listopada 2009 r. odmówiono jego wypłaty, bo nie potrafiły udowodnić, że przebywały pod stałą opieką lekarza od 10 tygodnia ciąży”²¹⁰.

3.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane w 2009 roku do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem do godziwych warunków socjalnych, dotyczyły:

- rent rodzinnych

W tej kategorii zgłoszeń, nadsyłanych do Rzecznika, najczęściej zdarzały się sprawy, dotyczące rent rodzinnych. Dzieci zmarłych rodziców, którzy w ostatnich dziesięciu latach przed śmiercią nie mieli wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, pozostają bez środków do życia i zmuszone są korzystać ze świadczeń pomocy społecznej. Dla wielu osób taka sytuacja wydaje się być skrajnie niesprawiedliwa. Z tego powodu, po wyczerpaniu drogi

---

²⁰⁹ DSR-1-073-21-1-1-UŻ/09

²¹⁰ Komunikat Rzecznika Prasowego Ministerstwa Zdrowia z 3 lutego 2010 roku;
<http://www.mz.gov.pl/wwwmz/index?mr=m111111&ms=&ml=pl&mi=&mx=0&mt=&my=26&ma=014547>

odwołania od negatywnej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, niejednokrotnie opiekunowie dzieci, pozbawionych prawa do renty, zwracają się do Prezesa Rady Ministrów o przyznanie renty na zasadzie wyjątku.

W jednym z takich przypadków, matka dziecka zwróciła się do Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o poparcie jej prośby o przyznanie renty rodzinnej. Ojciec dziecka przed śmiercią bardzo długo chorował i nie miał faktycznej możliwości podjęcia pracy, a tym samym – nie mógł odprowadzać składek na ubezpieczenia społeczne. Zdaniem Rzecznika przedstawiona sytuacja spełnia przesłanki do przyznania dziecku renty rodzinnej na zasadzie wyjątku na podstawie art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – Rzecznik zaproponował więc kobiecie złożenie wniosku w tym trybie²¹¹.

W innej sprawie Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił prawa do renty rodzinnej dziewczynce z niepełnosprawnością, której schorzenie wymaga przestrzegania ścisłej, kosztownej diety. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Prezesa ZUS o ponowne rozpatrzenie sprawy i przyznanie renty rodzinnej na zasadzie wyjątku. Decyzja ZUS była tym razem pozytywna²¹².

- progów dochodowych

Innym, często pojawiającym się problemem, jest kwestia tzw. progów dochodowych, na których oparty jest system pomocy pieniężnej, udzielanej w ramach pomocy społecznej. Prawo do świadczenia posiada tylko osoba, której dochód w wymiarze miesięcznym nie przekracza ustalonego przepisami progu. Choćby minimalne przekroczenie go powoduje utratę prawa do świadczenia. Dla wielu rodzin, które znajdują się na granicy progu dochodowego i go przekraczają, oznacza to utratę świadczeń i w konsekwencji bardzo trudną sytuację materialną.

W jednej ze spraw, zgłoszonych do Rzecznika Praw Dziecka, do dochodu rodziny zaliczono przychody z uprawy ziemi rolnej, która nie była w posiadaniu tej rodziny, ani nie była jej własnością. Po interwencji Rzecznika w miejscowym Ośrodku Pomocy Społecznej, rodzinie przyznano świadczenia²¹³. Inaczej było w przypadku matki dziewczynki, która Rzecznika poprosiła o zweryfikowanie prawidłowości obliczenia jej dochodu przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Okazało się, że dochód kobiety wyliczono właściwie²¹⁴.

---

²¹¹ ZSS/400/1/2009/GW

²¹² ZSS/420/53/2009/RC

²¹³ ZSS/400/31/2009/GW

²¹⁴ ZSS/420/38/2009/JZ

Z kolei opiekująca się małoletnią córką kobieta zwróciła się do Rzecznika o pomoc w uzyskaniu świadczeń rodzinnych oraz zapewnienia dostaw prądu do jej gospodarstwa. Po skontaktowaniu się pracowników Biura Rzecznika Praw Dziecka z Ośrodkiem Pomocy Społecznej rodzinie przywrócono dostawy prądu, jednak stwierdzono, iż ma zbyt duży dochód, by przyznać jej świadczenia. Jednocześnie OPS poinformował Rzecznika o innych świadczeniach, jakie otrzymywała ta rodzina²¹⁵.

W innej sprawie, z którą do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się pani B., Ośrodek Pomocy Społecznej do dochodu rodziny zaliczył dochody jej dziecka, nad którym nie sprawowała ona opieki. Ośrodek Pomocy Społecznej po kilku miesiącach wydał decyzję o przyznaniu prawa do zasiłku rodzinnego, jednakże odmówił przyznania świadczenia za okres, w którym sprawa była wyjaśniana. Kobieta uzyskała w Biurze Rzecznika pomoc w zakresie sformułowania wniosku o wznowienie postępowania administracyjnego, a jednocześnie Rzecznik Praw Dziecka monitorował działania Ośrodka Pomocy Społecznej. Wniosek Pani B. o wznowienie postępowania został uwzględniony i w jego wyniku wypłacono zaległe świadczenia²¹⁶.

- prawa do świadczeń rodzinnych lub świadczeń z funduszu alimentacyjnego na okresy zasiłkowe lub świadczeniowe

w kilku innych sprawach wyłonił się problem ustalania praw do świadczeń rodzinnych lub świadczeń z funduszu alimentacyjnego na okresy zasiłkowe lub świadczeniowe. Zgodnie z regulacją ustawową, ubieganie się o ustalenie prawa do świadczenia lub zasiłku na kolejny okres musi być każdorazowo poprzedzone złożeniem odrębnego wniosku. W pewnych sytuacjach – gdy postępowanie administracyjne w sprawie o ustalenie prawa do świadczeń zostało zawieszona – może to spowodować niemożność jego późniejszego ustalenia i wypłaty świadczeń. W jednej ze spraw matka odwoływała się od negatywnych dla niej i jej dziecka decyzji administracyjnych, odmawiających jej prawa do świadczenia. Kobieta nie została pouczona, że jeżeli chce się ubiegać w kolejnym okresie o świadczenia, to powinna złożyć stosowny wniosek²¹⁷.

W związku ze stwierdzeniem powtarzających się faktów nieinformowania obywateli o tym, że odwołanie się od negatywnej decyzji nie powoduje braku możliwości złożenia

---

²¹⁵ ZSS/400/33/2009/GW

²¹⁶ ZII/420/4/2009/RR

²¹⁷ ZSS/412/54/2009/JZ; ZSS/420/63/2009/JZ

wniosku w kolejnym okresie zasiłkowym, Rzecznik Praw Dziecka wystąpi do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o wyeliminowanie tej, szkodzącej interesom dzieci, praktyki.

- świadczeń z funduszu alimentacyjnego

W zakresie uzyskiwania świadczeń z funduszu alimentacyjnego najczęściej spraw dotyczyło sytuacji wyjazdu jednego z rodziców za granicę i nabycia tam przez niego prawa do uzyskiwania świadczeń na dziecko. Praktyka rozwiązywania tych spraw w Ośrodkach Pomocy Społecznej na terenie Polski stopniowo się stabilizuje. Nadal brak jest jednak jasnego przekazu dla stron postępowania administracyjnego, co do ich sytuacji prawnej i konsekwencji pobierania świadczenia za granicą. Szczególna sytuacja pojawia się, jeżeli dziecko czasowo przebywa poza granicami kraju. Jeżeli wyjazd dziecka wynika z podjęcia za granicą nauki lub leczenia, organy administracji uznają własną niewłaściwość do wypłaty świadczeń dziecku.

W jednej ze spraw Rzecznik Praw Dziecka wniósł skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, domagając się uchylecia decyzji o odmowie wypłaty świadczenia dziewczynce, uczącej się w Anglii. Rzecznik argumentował, że nie zmieniła ona miejsca zamieszkania w sposób trwały i nadal Polska jest jej miejscem zamieszkania. Sąd podzielił stanowisko Rzecznika i uchylił decyzję²¹⁸.

W innej sprawie Ośrodek Pomocy Społecznej odmówił przyznania świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz świadczenia rodzinnego, motywując swą decyzję tym, że osoba uprawniona przebywa w instytucji, zapewniającej całodobowe utrzymanie. Nie wzięto przy tym pod uwagę, że została ona tam wprawdzie skierowana mocą orzeczenia sądu, lecz nie przyjęto jej z powodu braku miejsc. Ponieważ w ocenie Rzecznika Praw Dziecka doszło przy wydawaniu decyzji administracyjnej do rażącego naruszenia prawa, Rzecznik wystąpił o wszczęcie postępowania administracyjnego i uchylenie wadliwej decyzji²¹⁹.

- egzekucji alimentów

Część zgłaszanych do Rzecznika spraw, dotyczących obowiązku alimentacyjnego, związana była z brakiem możliwości wyegzekwowania świadczenia. Podobnie, jak w przypadku innych egzekucji, przy obowiązku alimentacyjnym brak jest możliwości wyegzekwowania należności od dłużnika, nie posiadającego majątku ani dochodów. Jednak

---

²¹⁸ ZSS/412/3/2009/GW

²¹⁹ ZSS/420/35/2009/JZ

z uwagi na szczególną społeczną wagę obowiązku alimentacyjnego, sprawy takie budzą szczególne emocje.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosiła się kobieta, samotnie wychowująca trójkę dzieci. Sąd przyznał im prawo do alimentów, których jednak ojciec nie płaci. Zainteresowana nie może otrzymać świadczeń z funduszu alimentacyjnego, ponieważ komornik nie przedstawia regularnie zaświadczenia, z którego wynikałoby, że nie może wyegzekwować zasądzonych alimentów. Rzecznik Praw Dziecka – uznając zachowanie komornika za nieprawidłowe i pośrednio naruszające prawa dzieci do świadczeń alimentacyjnych – wystąpił do niego o zmianę dotychczasowej praktyki i uzupełnienie stosownych zaświadczeń²²⁰.

Wiele osób zwracało się do Rzecznika z pytaniami, na jakiej drodze – w przypadku nastąpienia zmiany stosunków – można doprowadzić do zmiany orzeczenia sądu, które ukształtowało zakres świadczeń alimentacyjnych²²¹ lub miejsce i częstotliwość kontaktów pomiędzy rodzicami a dziećmi²²². Zainteresowanym Rzecznik każdorazowo udzielał w tym zakresie szczegółowych informacji.

Osobny problem stanowiły sprawy o egzekucję alimentów w sytuacji, gdy osoba do tego zobowiązana przebywała za granicą. Na tym tle dało się zauważyć niesprawność dochodzenia alimentów na podstawie Konwencji o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą, sporządzonej w Nowym Jorku w dniu 20.06.1956 r. (Dz. U. 1961 r. Nr 17, poz. 87). Utrudnienia w stosowaniu postanowień Konwencji ujawniają się przede wszystkim w sytuacjach, gdy osoba, dochodząca należności z tytułu alimentów, nie zna dokładnego adresu zamieszkania osoby zobowiązanej.

W sprawie, w której dłużnik zamieszkuje w Wielkiej Brytanii, matka dziecka, na rzecz którego powinny być płacone alimenty, zwróciła się do Sądu Okręgowego o ich egzekucję w trybie ww. Konwencji. Sąd uzależnił podjęcie czynności od podania adresu dłużnika. Rzecznik Praw Dziecka uznał, iż Konwencja nie uzależnia egzekucji alimentów od podania adresu dłużnika. Sąd jednak, powołując się na przepisy wewnętrzne Wielkiej Brytanii, podtrzymał stanowisko w sprawie. Trwa ustalanie adresu dłużnika poprzez Konsulat RP w Londynie²²³.

---

²²⁰ ZSS/412/67-1/2009/AMZ

²²¹ ZSS/410/58/2009/JZ; ZSS/412/59/2009/JZ

²²² ZSS/410/52/2009/JZ; ZSS/410/33/2009/JZ; ZSS/410/37/2009/JZ; ZSS/410/56/2009/JZ;

ZSS/410/63/2009/EK; ZSS/410/64/2009/JZ

²²³ ZSS/412/33/2009/JZ

- **spraw mieszkaniowych**

Niezwykle liczną kategorią spraw o charakterze społecznym, kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka, pozostawały w 2009 roku prośby o interwencję w sprawach lokalowych – w ok. 30% zakończyły się one zgodnie z oczekiwaniami wnioskujących. Dotyczyły one m.in. wniosków o przydział mieszkań komunalnych, jak również o ich zamianę. Osoby, zwracające się do Rzecznika, prosiły najczęściej o interwencję, zmierzającą do przyspieszenia realizacji składanych wniosków lokalowych. Sprawy te najczęściej kierowane były przez rodziców małych dzieci – często samotne matki – nie posiadających własnego mieszkania, zamieszkujących np. u rodziców. W niektórych przypadkach czynnikiem, który spowodował złożenie wniosku, był występujący w rodzinie problem uzależnienia alkoholowego, mający demoralizujący wpływ na dzieci. Proszący Rzecznika o interwencję w sprawach o zamianę mieszkania najczęściej wskazywali na niewielki metraż, niski standard i zły stan techniczny lokali, w których zamieszkują wraz z małymi dziećmi. Zagrzybenie mieszkań, zniszczona stolarka okienna, brak wentylacji mieszkań, brak dostępu do wody zdatnej do picia, brak centralnego ogrzewania, wspólne dla wielu mieszkań sanitarium – to najczęściej wymieniane czynniki, powodujące zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa dzieci. W części ze zgłaszanych spraw stworzenie rodzinom właściwych warunków lokalowych warunkuje rehabilitację zdrowotną dzieci chorych lub z niepełnosprawnością.

Z prośbą o interwencję w sprawie zamiany mieszkania do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się mieszkanka warszawskiej dzielnicy Rembertów, matka kilkunastoletniej dziewczynki, chorej na łuszczycę rozsianą. Od kilku lat kobieta czyniła bezowocne starania o zamianę dotychczasowego mieszkania o niskim standardzie (brak łazienki i instalacji wodno-kanalizacyjnej) na inny lokal komunalny, co podyktowane było koniecznością zachowania reżimu sanitarnego i higieny w leczeniu chorego dziecka. Rzecznik wystąpił w tej sprawie do Burmistrza Dzielnicy Rembertów m. st. Warszawy, wskazując na chorobę dziecka i wnosząc o ponowne jej przeanalizowanie i podjęcie działań, zmierzających do rozwiązania istniejącego od kilku lat problemu. W maju 2009 roku rodzinie zainteresowanej, z uwagi na chorobę dziecka, zostało przydzielone poza kolejnością inne mieszkanie, wyposażone w niezbędne media²²⁴.

O interwencję proszono również Rzecznika Praw Dziecka w – podejmowanych przez sądy rodzinne – sprawach o ograniczenie władzy rodzicielskiej rodziców, których

---

²²⁴ ZII/422/56/2009/GR

eksmitowano wraz z dziećmi bez orzeczenia o prawie do lokalu socjalnego. Sprawy te w założeniu miały zmierzać do zabezpieczenia dobra małoletnich, eksmitowanych z rodzicami dzieci. W rzeczywistości mogły jednak prowadzić do ograniczenia władzy rodzicielskiej, powodowanego względami natury społecznej, pozbawionego jednak rzeczywistych przesłanek, przemawiających za takim ograniczeniem. W takich sprawach Rzecznik, po przeprowadzeniu rozpoznania problemu, wskazywał na brak przesłanek merytorycznych, uzasadniających ograniczanie władzy rodzicielskiej.

Z taką właśnie sprawą o interwencję do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili się – mieszkający w Warszawie – rodzice dziewczynki, przeciwko którym toczyło się z powiadomienia komornika sądowe postępowanie o ograniczenie władzy rodzicielskiej z powodu orzeczonej eksmisji. Zgodnie z treścią art. 1046 § 8 kpc. „jeżeli egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika dotyczy osób małoletnich lub ubezwłasnowolnionych, komornik wstrzyma się z dokonaniem czynności i zawiadomi sąd opiekuńczy. Dalsze czynności komornik podejmie stosownie do orzeczenia sądu opiekuńczego, określającego miejsce pobytu osób małoletnich lub ubezwłasnowolnionych”. Po przeprowadzeniu analizy sprawy, Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu prowadzącego postępowanie sądu wskazał na brak przesłanek, przemawiających za ograniczeniem zainteresowanym władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. W odpowiedzi sąd poinformował Rzecznika o umorzeniu postępowania²²⁵.

---

²²⁵ ZSS/421/19/2009/GR

4. PRAWO DO NAUKI

Konwencja o Prawach Dziecka (art. 28 i 29) zapewnia każdemu dziecku prawo do nauki. Nauka powinna być ukierunkowana przede wszystkim na rozwijanie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka, rozwijanie szacunku dla praw człowieka oraz szacunku dla rodziców. Powinna przygotowywać do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie oraz rozwijać w dziecku poszanowanie dla środowiska naturalnego.

W 2009 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 1586 spraw, związanych z prawem do nauki, w tym:

- 870 zgłoszono na piśmie;
- 704 podczas rozmów telefonicznych;
- 12 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- zasad naboru do szkół;
- zasad rekrutacji dzieci do przedszkoli;
- likwidacji w przedszkolach oddziałów dla dzieci sześcioletnich;
- opłat za przedszkola, prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego;
- finansowania szkół niepublicznych;
- dowozu dzieci do szkół i przedszkoli;
- obowiązku szkolnego i obowiązku nauki;
- niewłaściwego zachowania nauczyciela lub wychowawcy, włącznie ze stosowaniem wobec uczniów przemocy, w szkole/przedszkolu/placówce;
- niesprawiedliwego i wadliwego oceniania;
- zapisów statutów i regulaminów szkół;
- bezpieczeństwa i higieny;
- uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

4.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do nauki w roku 2009 dotyczyły:

- **bezpieczeństwa uczniów w związku z trudnymi warunkami pogodowymi – wystąpienia z 6 stycznia 2009 roku**

W związku z informacjami o sytuacji uczniów z wielu szkół, spowodowanej trudnymi warunkami atmosferycznymi – niskiej temperaturze w klasach, braku możliwości dojazdu na zajęcia – Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 6 stycznia do Ministra Edukacji Narodowej o pilne podjęcie działań, zmierzających do zapewnienia uczniom bezpiecznych warunków nauki²²⁶.

W związku z tym, że informacje powyższe dotyczyły województwa dolnośląskiego, Rzecznik zwrócił się również z apelem do Wojewody Dolnośląskiego o pilne podjęcie działań, zmierzających do zapewnienia uczniom odpowiednich warunków realizacji ich prawa do nauki²²⁷.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej stwierdził, że nie był informowany przez kuratorów oświaty o sygnalizowanych przez Rzecznika trudnościach, a zapewnienie dzieciom bezpiecznych warunków nauki jest zadaniem dyrektora szkoły²²⁸. Dolnośląski Kurator Oświaty poinformował zaś o bieżącym monitorowaniu sytuacji i przekazywaniu informacji do Centrum Kryzysowego przy Wojewodzie Dolnośląskim. Podejmowane działania, zdaniem Kuratora, pozwalają na zapewnienie uczniom odpowiednich warunków do realizacji ich prawa do nauki²²⁹.

- **umożliwienia uczniom pozostawiania podręczników w szkole – wystąpienie z 9 stycznia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 9 stycznia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie przeciążenia uczniów tornistrami, zagrażającego ich pełnemu i harmonijnemu rozwojowi. Rzecznik zaapelował o umożliwienie wszystkim dzieciom pozostawiania podręczników w szkole²³⁰.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej podkreślił konieczność egzekwowania obowiązujących przepisów w zakresie np. równomiernego obciążenia zajęciami

---

²²⁶ ZBIA/500/4-1/2009/MP

²²⁷ ZBIA/500/5/2009/ESn

²²⁸ DKOW-I-AS-043/3/09

²²⁹ KO/WNKPGiS/075/5/2009

²³⁰ ZBIA/500/3/2009/ESn

w poszczególnych dniach tygodnia oraz różnicowania zajęć w każdym dniu. Zapewnił też o monitorowaniu problemu przez kuratorów oświaty²³¹.

- **bezpiecznego wypoczynku w okresie ferii zimowych – wystąpienie z 12 stycznia 2009 roku**

Delegacja ustawowa nakłada na kuratorów oświaty obowiązek koordynacji, wspomagania i nadzorowania organizacji wypoczynku dzieci i młodzieży. W związku z tym, Rzecznik Praw Dziecka zaapelował 12 stycznia 2009 roku do wszystkich kuratorów o dołożenie starań, by uczniowie spędzili ferie w sposób, gwarantujący im bezpieczny wypoczynek²³².

Informację na temat podjętych w tej mierze działań przekazał Mazowiecki Kurator Oświaty²³³.

- **przewidzianych prawem wewnątrzszkolnym sposobów karania uczniów – wystąpienie z 13 stycznia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na problem stosowania wobec uczniów kary nagany publicznej oraz możliwości podania do wiadomości społeczności szkoły informacji o zastosowaniu innej sankcji. W wystąpieniu z 13 stycznia 2009 roku Rzecznik przedstawił argumenty natury prawnej, przemawiające za niedopuszczalnością wprowadzenia tego rodzaju kar, jako naruszających godność dziecka. W związku z tym Rzecznik wnioskował o zwiększenie aktywności kuratorów oświaty w zakresie nadzoru nad zawartymi w statutach szkół karami, z uwzględnieniem gwarancji ochrony godności osobistej uczniów²³⁴.

Z odpowiedzi, przedstawionej przez Ministra Edukacji Narodowej wynika, że w jego opinii kary te są dopuszczalne i nie naruszają godności ucznia²³⁵.

- **wprowadzenia do treści nauczania zagadnienia ochrony danych osobowych – wystąpienie z 14 stycznia 2009 roku**

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych, prosząc o wsparcie działań, zmierzających do uwzględnienia w programie nauczania zagadnień, dotyczących podstawowych zasad ochrony danych osobowych²³⁶.

---

²³¹ DKOW-1AS-043/2/09

²³² ZBIA/500/7/2009/ESn

²³³ KO.WKS.III.LC.476-36/09

²³⁴ ZBIA/500/6-1/2009/MP

²³⁵ DKOW-I/MT-5006-1/09

²³⁶ DESIWM-072-24/08/29142

Dostrzegając wagę problemu, Rzecznik 14 stycznia 2009 roku zwrócił się w tej sprawie do Ministra Edukacji Narodowej²³⁷.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, że nowa podstawa programowa uwzględniła problematykę bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, w tym bezpieczeństwa ochrony danych osobowych. Treści będą stopniowo wprowadzane począwszy od roku szkolnego 2009/2010²³⁸.

- **gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej – wystąpienie z 20 stycznia 2009 roku**

Z przeprowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka badań wynika, że zajęcia gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej odbywają się w 60% szkół podstawowych. Ich brak w pozostałych szkołach wynikał – zgodnie z deklaracjami dyrektorów – ze zmniejszenia liczby godzin do dyspozycji dyrektora lub braku środków. Nowa podstawa programowa zawiera regulacje, dotyczące organizacji zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, odnośnie klasy IV i wyższych; nie zostały natomiast przedstawione rozwiązania dla klas I-III. Uznając, że dziecko, u którego zdiagnozowano wady postawy, powinno być objęte stosowną opieką, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 20 stycznia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o uregulowanie organizacji zajęć gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej oraz przedstawienie stosownych informacji²³⁹.

Minister Edukacji Narodowej – podzielając opinię Rzecznika o konieczności prowadzenia działań zapobiegawczych, wyrównujących i kompensujących – poinformował, że organizacja zajęć gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej w klasach I-III pozostaje w kompetencjach dyrektorów szkół²⁴⁰.

- **zapobiegania wszawicy – wystąpienie z 22 stycznia 2009 roku**

Liczne doniesienia prasowe oraz kierowane do Rzecznika Praw Dziecka zapytania w sprawie postępowania w przypadkach stwierdzenia u dzieci zachorowań na wszawicę stały się podstawą do opracowania w Biurze Rzecznika szczegółowej informacji na temat zasad postępowania w takich sytuacjach. Została ona 22 stycznia 2009 roku przekazana Kuratorom Oświaty z prośbą o upowszechnienie²⁴¹.

---

²³⁷ ZBIA/500/10/2009/ESn

²³⁸ DPN-DP-5000-1/2009

²³⁹ ZBIA/500/13/2009/ESn

²⁴⁰ DKOW-4UJ-8110-1/09

²⁴¹ ZBIA/500/12/2009/ESn

O swoich działaniach w tej mierze poinformowali Rzecznika: Podlaski oraz Podkarpacki Kurator Oświaty²⁴².

- **zasad rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych – wystąpienie z 30 stycznia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o zapewnienie uczniom dostępu do szkół ponadgimnazjalnych na zasadzie równych szans. Wątpliwości Rzecznika wzbudziła treść „Komunikatu w sprawie rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych oraz trzeciej części egzaminu gimnazjalnego dotyczącej wiadomości i umiejętności z zakresu języka obcego nowożytnego” i jego zgodność z zasadą, iż wynik trzeciej części egzaminu gimnazjalnego z języka nowożytnego nie będzie brany pod uwagę przy rekrutacji do szkół ponadpodstawowych²⁴³.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej zapewnił, że w trzech kolejnych latach szkolnych (2008/2009, 2009/2010 i 2010/2011) wyniki trzeciej części egzaminu gimnazjalnego nie będą brane pod uwagę przy rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych, a jedynie wykorzystane do analizy i podniesienia jakości nauczania języka obcego nowożytnego²⁴⁴.

- **zapewnienia pomocy dzieciom zagrożonym dysleksją oraz wykazujących dysleksję rozwojową – wystąpienie z 18 lutego 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 18 lutego 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o zagwarantowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom z dysleksją rozwojową oraz dzieciom z ryzykiem dysleksji poprzez powiązanie diagnozy dysleksji z obowiązkiem podjęcia pracy terapeutycznej²⁴⁵.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej zapewnił, iż działania, mające na celu objęcie pomocą terapeutyczną dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, zostaną podjęte. Poinformował też o pracach zespołu ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych, powołanego przy Ministerstwie, do zadań którego należy wypracowanie propozycji rozwiązań systemowych m. in. W zakresie kształcenia uczniów z dysleksją²⁴⁶.

---

²⁴² KOSiW 426/3/09; WP/R-070/12/09

²⁴³ ZBIA/500/22/2009/ESn

²⁴⁴ DKOW-1-ES-5033-1/09

²⁴⁵ ZBIA/500/24-1/2009/TW

²⁴⁶ DZSE-RP-045-1/09

- **pedagogów szkolnych – wystąpienie z 27 lutego 2009 roku**

Podjęcie decyzji o zatrudnieniu pedagoga szkolnego leży w gestii dyrektora szkoły, organy prowadzące szkołę lub placówkę określają zaś tygodniowy wymiar godzin zajęć dla tej grupy specjalistów – zgodnie z przyjętymi dla danej gminy/dzielnicy zasadami organizacji roku szkolnego. Tak określone warunki dobrowolności powodują, że wymiar etatu pedagoga szkolnego nie zawsze jest adekwatny do potrzeb. W związku z powyższym Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 27 lutego 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o podjęcie działań, zapewniających wszystkim uczniom opiekę pedagoga szkolnego, zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy²⁴⁷.

Minister Edukacji Narodowej wyraził w odpowiedzi pogląd, że sytuacja poszczególnych szkół jest zróżnicowana i z tego względu nie jest możliwe ustanowienie z poziomu centralnego proponowanych rozwiązań organizacyjnych. Zdaniem Ministra, nie należy też oczekiwać, że ustanowienie standardu zatrudnienia pedagogów szkolnych przyczyni się do likwidacji problemów natury wychowawczej w szkołach. Minister Edukacji Narodowej zapewnił o podejmowaniu działań, stymulujących dyrektorów szkół do zatrudniania pedagogów szkolnych – stosownie do potrzeb²⁴⁸.

- **„Poranków Muzycznych” w Polskim Radio – wystąpienie z 27 lutego 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Prezesa Polskiego Radia o nieograniczanie organizowanych cotygodniowo w Studio Koncertowym im. Witolda Lutosławskiego w Warszawie „Poranków Muzycznych” dla dzieci. Prezentowany w Programie I Polskiego Radia cykl spotkań muzycznych, przeznaczony dla najmłodszych, łączy edukację z zabawą, stwarzając okazję poznania świata wartościowej i różnorodnej muzyki. Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że emitowane „Poranki Muzyczne” stanowią alternatywę dla kultury komercyjnej, dlatego też ich częstotliwość nie powinna ulegać zmianom²⁴⁹.

Prezes Polskiego Radia w odpowiedzi stwierdził, że audycja ta traktowana jest przez Polskie Radio jako ważny element misji edukacyjnej i stanowi przedmiot szczególnej troski Zarządu Radia i Dyrekcji Programu I. Kondycja finansowa Polskiego Radia spowodowała jednak – tłumaczył – konieczność ograniczenia liczby „Poranków Muzycznych” do jednego

---

²⁴⁷ ZBIA/500/30-1/2009/ESn

²⁴⁸ DZSE-RP-045-2/09

²⁴⁹ ZBIA/500/29-1/2009/AK

w miesiącu. Jednocześnie Prezes Polskiego Radia zapewnił Rzecznika Praw Dziecka, że celem Programu i jest przywrócenie dawnego rytmu „Poranków Muzycznych”²⁵⁰.

- **podręczników dla niedowidzących i niewidomych uczniów liceów ogólnokształcących – wystąpienie z 4 marca 2009 roku**

Do Rzecznika Praw Dziecka dotarły informacje o braku podręczników dla uczniów z dysfunkcją wzroku, uczęszczających do liceów ogólnokształcących. Podręczniki, przeznaczone do nauki obowiązkowych przedmiotów maturalnych – języka polskiego, matematyki, historii – zostały dostosowane jedynie na poziomie klasy pierwszej. W związku z tym, Rzecznik zaapelował 4 marca 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o zagwarantowanie wszystkim uczniom z dysfunkcją wzroku równych szans edukacyjnych²⁵¹.

Minister Edukacji Narodowej poinformował o kontynuacji prac, związanych z zakupem kolejnych podręczników dla uczniów niewidomych i słabo widzących oraz powołaniu Zespołu ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych, zajmującego się m.in. opracowaniem nowego systemu adaptacji podręczników dla ich potrzeb²⁵².

Minister Edukacji Narodowej w uzgodnieniu z Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego podpisał umowy z Uniwersytetem Warszawskim i Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, których przedmiotem jest wykonanie adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych (w systemie Braille'a) oraz dla uczniów słabo widzących (w druku powiększonym) oraz ewentualne wydrukowanie wskazanych przez szkoły adaptacji. Wersje elektroniczne podręczników wykonanych w systemie Braille'a są udostępniane szkołom i placówkom na stronie internetowej MEN, w specjalnie opracowanym w tym celu systemie informatycznym, umożliwiającym dyrektorom szkół i placówek bieżące ich pobieranie i wydrukowanie w całości lub części, zgodnie z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi uczniów. Adaptacje są wykonywane zgodnie z zapotrzebowaniami, zgłaszanymi przez szkoły i placówki na początku roku szkolnego. W drugim kwartale 2010 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej planuje zlecić wykonanie adaptacji kolejnych tytułów podręczników szkolnych dla uczniów niewidomych i słabo widzących – do wykorzystania w roku szkolnym 2010/2011.

---

²⁵⁰ ZRW-454/2009

²⁵¹ ZBIA/500/32/2009/ESn

²⁵² DZSE-2-JW-524N-1/09

- **przedłużenia etapu edukacyjnego uczniom z niepełnosprawnością, uczącym się w klasach programowo najwyższych – wystąpienie z 8 kwietnia 2009 roku**

Od roku szkolnego 2008/2009 dyrektorzy szkół zobligowani są do podejmowania decyzji o przedłużeniu uczniowi z niepełnosprawnością okresu nauki na danym etapie edukacyjnym do końca lutego roku, poprzedzającego okres nauki w klasie programowo najwyższej. Niewykorzystanie okresu przejściowego – od kwietnia do końca sierpnia 2008 roku – z chwilą rozpoczęcia nowego roku szkolnego 2008/2009 uniemożliwiło dyrektorom podjęcie takich decyzji w odniesieniu do uczniów z niepełnosprawnością, uczęszczających najwyższych programowo klas. Z informacji, uzyskanych od kuratorów oświaty wynikało, że problem ten dotyczył województw: kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, śląskiego, podlaskiego i pomorskiego. W związku z powyższym, 8 kwietnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o rozwiązanie problemu²⁵³.

Udzielając odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka, Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż w uzasadnionej sytuacji, uczniowie tacy mogą powtarzać klasę programowo najwyższą w kolejnym roku szkolnym (na mocy decyzji rady pedagogicznej, podjętej w porozumieniu z rodzicami uczniów)²⁵⁴.

- **opłat za pobyt dziecka w przedszkolu publicznym – wystąpienie z 16 kwietnia 2009 roku**

W wystąpieniu do Ministra Edukacji Narodowej z 16 kwietnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na powszechnie stosowaną praktykę ograniczania w uchwałach rad gmin regulacji w sprawie odpłatności za przedszkola jedynie do ustanowienia opłaty stałej – bez wskazania, jakie świadczenia oferuje przedszkole i bez ustalenia opłaty za każde z nich. Rzecznik zauważył też, że postanowienia rad gmin rygorystycznie warunkują możliwość zwrotu części opłaty za okres nieobecności dziecka w przedszkolu, powołując się przy tym na wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu²⁵⁵.

Minister Edukacji Narodowej, podzielając stanowisko Rzecznika Praw Dziecka poinformował, iż przekazał Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji stanowisko w przedmiotowym zakresie, do wykorzystania przez wojewodów w ramach nadzoru nad aktami prawnymi, uchwalanymi przez organy jednostek samorządu terytorialnego²⁵⁶.

---

²⁵³ ZBIA/500/38-1/2009/ESn

²⁵⁴ DZSE-2-JW-523-23/09

²⁵⁵ ZBIA/500/40-1/2009/MP

- **bezpieczeństwa uczniów na szkolnych placach zabaw i boiskach oraz salach gimnastycznych – wystąpienie z 30 kwietnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 30 kwietnia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o zobowiązanie kuratorów oświaty do zaostrożenia nadzoru nad realizacją przez dyrektorów szkół obowiązku zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa. Rzecznik podkreślił odpowiedzialność dyrektora szkoły za zapewnienie uczniom dostępu do bezpiecznego wyposażenia placów zabaw i urządzeń sportowych, spełniającego wymagane normy i posiadających certyfikację oraz obowiązek regularnych kontroli²⁵⁷.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej zapowiedział zmianę rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, która kompleksowo ureguluje podstawowe kwestie w przedmiotowym zakresie. Zapewnił też, że kwestia ta zostanie poruszona podczas spotkania z kuratoriami oświaty²⁵⁸.

Znowelizowane 25 sierpnia 2009 roku rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach nie reguluje jednak problemu w sposób kompleksowy. W 2010 roku Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwróci się do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa.

- **zasad przyjmowania dzieci do przedszkoli, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego – wystąpienia z 29 maja i 19 sierpnia 2009 roku**

Rodzice dzieci, ubiegających się o przyjęcie do przedszkoli na rok szkolny 2009/2010, zgłaszali Rzecznikowi Praw Dziecka problemy, związane z zasadami rekrutacji dzieci, a dotyczące: odmowy przyjęcia dzieci pięcioletnich; uzależniania przyjęcia dziecka od tego, czy będzie korzystać z pełnopłatnej oferty zajęć w przedszkolu; przyjmowania dzieci zameldowanych, ale nie mieszkających w danej miejscowości; problemów rodziców, którzy w dniu rekrutacji nie pracują w pełnym wymiarze czasu pracy, choć planują podjęcie pracy z chwilą pójścia dziecka do przedszkola. Zagadnienia te Rzecznik przedstawił Ministrowi Edukacji Narodowej w wystąpieniu z 29 maja 2009 roku²⁵⁹.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, iż szczegółowe kryteria rekrutacji dzieci konsultowane są z dyrektorami przedszkoli oraz przedstawicielami wydziałów oświaty urzędów gmin. Stwierdził ponadto, iż w przypadku sprzeczności przepisów statutu z obowiązującym prawem kurator oświaty może uchylić statut lub niektóre jego postanowienia. Z uwagi na istotę

---

²⁵⁶ DZSE-3-ER-045-1/09

²⁵⁷ ZBIA/500/42-1/2009/MP

²⁵⁸ DKOW-4/CB-045-140-71-09

problemu – zadeklarował Minister Edukacji Narodowej – zgłoszone przez Rzecznika problemy zostaną szczegółowo omówione na naradzie z kuratorami oświaty²⁶⁰.

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił ponownie do Ministra Edukacji Narodowej 19 sierpnia 2009 roku, wskazując na brak regulacji, dotyczących przyjmowania dzieci pięcioletnich do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych po zmianie zapisów ustawy o systemie oświaty. Rodzice dzieci 5-letnich spotykali się z odmową przyjęcia dziecka, co zdaniem Rzecznika stanowiło naruszenie praw dziecka²⁶¹.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Minister Edukacji Narodowej podkreślił, iż obowiązujące w tej mierze są zapisy ustawy, jako aktu wyższej rangi, niż rozporządzenie. Organ prowadzący nie może więc odmówić dzieciom 5-letnim prawa do realizacji wychowania przedszkolnego – uniemożliwiłby w konsekwencji realizację ustawowego prawa dziecka sześcioletniego do objęcia, na wniosek rodziców, obowiązkiem szkolnym w roku następnym. Minister Edukacji Narodowej w planie nadzoru na rok szkolny 2009/2010 uwzględnił kontrolę realizacji prawa dziecka 5-letniego do rocznego przygotowania przedszkolnego²⁶².

- **terminu złożenia bibliografii prezentacji z języka polskiego w części ustnej egzaminu maturalnego – wystąpienie z 1 czerwca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 1 czerwca 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie inaczej określonego terminu przedstawienia bibliografii do ustnej części egzaminu maturalnego z języka polskiego w informatorze, opracowanym przez Centralną Komisję Egzaminacyjną, a inaczej – w rozporządzeniu Ministerstwa Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 roku. Rzecznik zaapelował o rozstrzygnięcie tej kwestii²⁶³.

Minister Edukacji Narodowej stwierdził w odpowiedzi, że opracowania Centralnej Komisji Egzaminacyjnej powinny uwzględniać regulacje prawne, zawarte w rozporządzeniu z dnia 30 kwietnia 2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.). Zapewnił też, że zobliguje dyrektora CKE do sprostowania błędnego zapisu²⁶⁴.

---

²⁵⁹ ZEW/500/1-1/2009/AM

²⁶⁰ DZSE-3-ER-045-4/09

²⁶¹ ZEW/500/1-3/2009/AM

²⁶² DZSE-3-ER-045-6/09

²⁶³ ZEW/500/2-1/2009/ESn

- **bezpieczeństwa dzieci na placach zabaw – wystąpienie z 9 czerwca 2009 roku**

W trosce o bezpieczeństwo dzieci, korzystających z urządzeń zainstalowanych na placach zabaw, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 9 czerwca 2009 roku do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o informacje na temat działań, podejmowanych w tym zakresie przez UOKiK. Rzecznik podkreślił też problem ograniczania dostępu do placów zabaw dzieciom poniżej trzeciego roku życia, co spowodowane jest faktem, iż większość producentów w instrukcjach montażu i obsługi oraz w materiałach reklamowych zaznacza, że ich urządzenia są przeznaczone dla starszych dzieci²⁶⁵.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zwrócił m.in. uwagę na brak świadomości administratorów i zarządców placów zabaw o odpowiedzialności na nich ciążyącej w związku z utrzymaniem bezpiecznych urządzeń. Prezes Urzędu wyjaśnił też, iż norma PN-EN 1176 nie wymaga określenia konkretnej grupy wiekowej użytkowników sprzętu, zatem nie ma powodów do ograniczania dzieciom poniżej trzeciego roku życia dostępu do placów zabaw²⁶⁶.

- **wstrzymania naboru na rok szkolny 2009/2010 do klasy pierwszej liceum w Zespołach Szkół: im. Zygmunta Mineyki przy Ambasadzie RP w Atenach oraz im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli – wystąpienie z 10 czerwca 2009 roku**

Rzecznik otrzymał wiele skarg od rodziców dzieci, przebywających za granicą, że – w związku z problemami finansowymi szkół, działających przy Zespole Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą – z dnia na dzień podjęta została decyzja o zmianie sposobu kształcenia ze stacjonarnego na formułę kształcenia na odległość. Uznając, że Polacy za granicą powinni być o takich zmianach informowani ze stosownym uprzedzeniem, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 10 czerwca 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o rozwiązanie kwestii wstrzymania naboru do Zespołu Szkół im. Zygmunta Mineyki przy Ambasadzie RP w Atenach i Zespołu Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli oraz o udzielenie wyjaśnień²⁶⁷.

---

²⁶⁴ DPN-UW-5031-25/09

²⁶⁵ ZEW/500/4-1/2009/MP

²⁶⁶ DNR-70-75(19)/07/09/DŁ

²⁶⁷ ZEW/500/5-1/2009/ESn

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika Minister Edukacji Narodowej poinformował, że na wypadek odmowy Ministra Finansów w sprawie przyznania dodatkowych środków na kształcenie dzieci polskich za granicą, przygotowany został projekt zmian, umożliwiający dalsze funkcjonowanie szkół, działających przy Zespole Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą. Zmiany systemowe zostaną również wprowadzone Programem Rozwoju Oświaty Polskiej za Granicą i Oświaty Polonijnej do roku 2011, nad którym nadal trwają prace²⁶⁸.

Zespoły szkół w Atenach i Brukseli funkcjonują na dotychczasowych zasadach.

- **bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w okresie wypoczynku letniego – wystąpienie z 16 czerwca 2009 roku**

W związku ze zbliżającymi się wakacjami, Rzecznik Praw Dziecka zaapelował do wojewodów o dołożenie wszelkich starań, aby właściwe służby czuwały nad bezpieczeństwem dzieci oraz o przekazanie informacji o podjętych w tej mierze działaniach. Rzecznik zwrócił m. in. uwagę na organizację kolonii i obozów oraz bezpieczeństwo dzieci: podróżujących; bawiących się na placach zabaw i w innych miejscach rozrywki; w gospodarstwach rolnych; a także na problem sprzedaży alkoholu młodzieży poniżej 18 roku życia²⁶⁹.

Wszyscy wojewodowie przesłali odpowiedzi, w których przedstawili Rzecznikowi Praw Dziecka podjęte we wskazanym zakresie działania, mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa dzieci podczas wypoczynku letniego²⁷⁰.

- **liczebności uczniów w oddziałach szkolnych – wystąpienia z 3 lipca i 15 października 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na fakt, że brak jest obecnie zapisów, regulujących maksymalną liczbę uczniów w klasach. Samorządy samodzielnie wyznaczają limity, co niejednokrotnie prowadzi do łączenia mniej licznych klas. Nie sprzyja to podniesieniu jakości warunków kształcenia i wyrównywaniu szans edukacyjnych. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 3 lipca 2009 roku do Ministra Edukacji

---

²⁶⁸ DWM-I-MSk-5025-08/2009

²⁶⁹ ZEW/500/3-1/2009/MP

²⁷⁰ BiZK I-5231/3/09, ZK.III.5031/88/09, GW.SSP.0711-25/09, ZK.V.5030-009/09, BZK.I.AWój.5226-2/09, WBZK.IV.5031-5/4-1/09, ZK.I.5031-21/09, ZK.I.5031/19/09, NKOS.II.BY.531-6/12/09, ZK/III/0717/9/09, BW-MM-0726-23/09, BZK.I.5227-23/2009, BWS.IV.0717/186/09, ZK.IV-4.5030-10/09, ZK.I.KH.5030-1/09, BZK.II.U.5130.1-5/2009

Narodowej o podjęcie prac legislacyjnych w celu określenia maksymalnej bądź wskazanej liczebności uczniów w oddziałach szkolnych na każdym etapie edukacyjnym²⁷¹.

Minister Edukacji Narodowej nie przychylił się do przedstawionej propozycji wskazując różnorodność i złożoność warunków demograficznych i finansowych, w jakich działają poszczególne organy prowadzące jako elementy utrudniające centralne i jednolite ustalenie maksymalnej liczebności uczniów w oddziale. Powołując się na wyniki badań, podane w Raporcie o Intelktualnym Kapitale Polski z 10 lipca 2008 roku Minister uznał, iż brak podstaw do stwierdzenia, że wyniki uczniów są uzależnione od liczebności klasy²⁷².

Rzecznik Praw Dziecka, uznając odpowiedź Ministra Edukacji Narodowej za nieprzekonującą, 15 października 2009 roku wystosował kolejne wystąpienie, poświęcone kwestii liczebności klas w szkołach. Już fakt, że Ministerstwo uregulowało tę kwestię w odniesieniu do oddziałów przedszkolnych, klas integracyjnych i specjalnych, dowodzi – zdaniem Rzecznika – wpływu ilości dzieci w klasie na poziom edukacji. Rzecznik podkreślił jednocześnie, iż zadaniem szkoły jest nie tylko kształcenie, ale też wychowywanie dzieci – to zaś w dużej mierze zależy od możliwości bezpośredniego kontaktu nauczyciela z uczniem i wychowawcy z wychowankiem²⁷³.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej stwierdził, iż regulacja liczebności oddziałów integracyjnych i specjalnych powodowana była troską o poczucie bezpieczeństwa uczniów oraz koniecznością stworzenia zindywidualizowanego podejścia do dziecka (korygowanie opóźnień rozwojowych). Problem zbyt licznych (powyżej 30 uczniów) klas dotyczy – poinformowano – „średnio 9,86 oddziałów w poszczególnych typach szkół dla dzieci i młodzieży”. Minister Edukacji Narodowej podkreślił, iż decentralizacja zadań oznacza przede wszystkim większą odpowiedzialność władz samorządowych za prowadzoną przez nie politykę edukacyjną i uzyskiwane efekty nauczania²⁷⁴.

- **rozporządzenia w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych i odmowy przyjęcia do przedszkola dzieci rodziców, samotnie je wychowujących – wystąpienia z 22 lipca i 25 sierpnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu do Ministra Edukacji Narodowej z 22 lipca 2009 roku zwrócił uwagę na problemy, wynikające z braku definicji pojęcia „rodzic samotnie

---

²⁷¹ ZEW/500/7/2009/ESn

²⁷² DKOW-1/AP-043-28/9

²⁷³ ZEW/500/20-1/2009/AM

wychowujący dziecko” przy przyjmowaniu dzieci do przedszkola. Dlatego Rzecznik wnioskował o rozważenie możliwości takiej nowelizacji ww. rozporządzenia, która pozwoliłaby na zagwarantowanie pierwszeństwa w przyjęciu dzieciom, faktycznie wychowywanym tylko przez jednego z rodziców. W niektórych przedszkolach – wskazał Rzecznik – przyjęcie tych dzieci uzależnia się od spełnienia dodatkowych zasad rekrutacji²⁷⁵.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej podkreślił nadrzędność zapisów rozporządzenia nad regulacjami statutów poszczególnych przedszkoli informując przy tym, że za ewentualne nadużycia, związane z nieuzasadnionym wykorzystywaniem przedmiotowego kryterium pierwszeństwa w przyjęciu do przedszkola przez rodziców, nieuprawnionych do tego, odpowiadać winna gmina. Jednocześnie odmówił postulowanej przez Rzecznika nowelizacji, wskazując na istniejącą definicję, zawartą w art. 3 pkt 17a ustawy z 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych²⁷⁶.

25 sierpnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka ponownie wystąpił do Ministra Edukacji uznając, iż zawarte w przedmiotowym rozporządzeniu pojęcie „matka/ojciec, samotnie wychowujący dziecko” nie definiuje go w sposób wystarczający²⁷⁷.

W odpowiedzi Ministerstwo podtrzymało swoje poprzednie stanowisko w sprawie²⁷⁸.

- **dostosowania wymagań egzaminacyjnych do potrzeb uczniów słabo słyszących – wystąpienie z 31lipca 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 31 lipca 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o zagwarantowanie wszystkim uczniom słabo słyszącym możliwości udziału w pisemnym egzaminie maturalnym z języka nowożytnego – zgodnie z zasadą równych szans edukacyjnych. Rzecznik podkreślił, że podobny problem – na poziomie egzaminów gimnazjalnych – został przez resort uregulowany w ubiegłym roku²⁷⁹.

W odpowiedzi, Minister Edukacji Narodowej poinformował o przekazaniu uwag Rzecznika dyrektorowi Centralnej Komisji Edukacyjnej celem ewentualnego wykorzystania i wprowadzenia zmian w informacji o sposobie dostosowania warunków i formy przeprowadzania egzaminu²⁸⁰.

---

²⁷⁴ DKOW-WOK/MT-043-45/09

²⁷⁵ ZEW/500/8-1/2009/MP

²⁷⁶ DZSE-3-ER-045-5/09

²⁷⁷ ZEW/500/8-3/2009/MP

²⁷⁸ DZSE-3-ER-045-7/09

²⁷⁹ ZEW/500/11-1/2009/ESn

²⁸⁰ DPN-UW-5031-69/09

- **braku zgodnych z nową podstawą programową podręczników dla uczniów niewidomych i słabo widzących, rozpoczynających naukę w klasach pierwszych szkoły podstawowej i gimnazjum – wystąpienie z 5 sierpnia 2009 roku**

Media poinformowały, iż nie został ogłoszony przetarg na druk podręczników dla dzieci niewidomych i słabo widzących, rozpoczynających naukę w klasach pierwszych szkoły podstawowej i gimnazjum. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 5 sierpnia 2009 roku o informacje na ten temat do Ministra Edukacji Narodowej. Rzecznik przypomniał też, iż już 4 marca 2009 roku wystosował wystąpienie, poświęcone konieczności zaopatrzenia w podręczniki uczniów z dysfunkcją wzroku, uczęszczających do liceów ogólnokształcących²⁸¹.

Minister Edukacji Narodowej poinformował w odpowiedzi z 25 sierpnia 2009 roku, że wybrane podręczniki, dostosowane do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, zostaną zaadaptowane do potrzeb uczniów niewidomych i słabo widzących – nie wskazał jednak ostatecznego terminu realizacji działań. Minister zapewnił, że – mimo braku propozycji nowych rozwiązań systemowych odnośnie sposobu adaptacji podręczników oraz ich dystrybucji – Departament Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN we współpracy z przedstawicielami wyższych uczelni oraz szkół placówek specjalnych opracował propozycję sposobu zapewnienia podręczników uczniom niewidomym i słabo widzącym. 14 sierpnia 2009 roku został natomiast ogłoszony konkurs ofert na realizację zadania, mającego na celu zapewnienie dzieciom i młodzieży dostępu do czasopism, wykonanych w systemie Braille’a²⁸².

- **sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki zajęć krajoznawczych i turystycznych – wystąpienia z 20 sierpnia i 23 grudnia 2009 roku**

W wystąpieniu, skierowanym do Ministra Edukacji Narodowej 20 sierpnia 2009 roku, Rzecznik Praw Dziecka zauważył, iż rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 8 listopada 2001 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki zajęć krajoznawczych i turystycznych zakłada konieczność ponoszenia przez uczniów kosztów wycieczki, w tym m.in. – pokrywania części kosztów wyjazdu opiekunów. Zdaniem Rzecznika obowiązek ten może uniemożliwiać dzieciom mniej

---

²⁸¹ ZEW/500/14-1/2009/ESn

²⁸² DZSE-2-JW-043-5/09

zamożnych rodziców na uczestniczenie w wycieczkach przedmiotowych, zielonych szkołach, zimowych szkołach, uzupełniających obowiązujące programy nauczania²⁸³.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej nie podzielił argumentacji Rzecznika uznając, iż nawet wprowadzenie opłat za uczestnictwo nie wyklucza udziału dzieci najbardziej potrzebujących w wyjazdowych formach realizacji szkolnych programów nauczania²⁸⁴.

Ponieważ odpowiedź nie rozwiała obaw Rzecznika co do naruszania prawa dziecka do bezpłatnej nauki, wychowania i opieki w szkołach publicznych, skierowano ponowne wystąpienie, artykułując w nim brak podstaw do zapisu, że uczniowie mają obowiązek pokrywać koszty pobytu osób, oddelegowanych przez dyrektora szkoły do sprawowania opieki nad nimi. Rzecznik podał przykład innego uregulowania (dot. innowacji i eksperymentów), w którym wniesiono zastrzeżenie o nienaruszaniu uprawnień ucznia do bezpłatnej nauki, wychowania i opieki w zakresie ustalonym w ustawie²⁸⁵.

Ministerstwo Edukacji Narodowej poinformowało, że w programie prac legislacyjnych na rok 2010 nie ujęto problematyki uznając, że konkurencja na rynku wypoczynku sprawia, iż wychowawcy wycieczek szkolnych mają zapewniony bezpłatny pobyt²⁸⁶.

- **uregulowania możliwości zatrudniania indywidualnego asystenta dziecka z niepełnosprawnością, wspierającego je w czasie zajęć w szkole lub przedszkolu – wystąpienie z 20 sierpnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 20 sierpnia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o informację, czy zapisy rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach i szkołach oraz z 18 stycznia 2005 roku w sprawie warunków organizowania, kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych, stanowią również podstawę do zatrudnienia asystenta dziecka niepełnosprawnego w szkole i przedszkolu²⁸⁷.

Minister Edukacji Narodowej wskazał w odpowiedzi, iż to dyrektor szkoły jest kompetentny w zakresie zatrudniania w szkole nauczycieli i pracowników

---

²⁸³ZEW/500/17/2009/AM

²⁸⁴DKS-KB-043-17/2009

²⁸⁵ZEW/500/17/2009/AM

²⁸⁶DKS-III-AKAr-045-70/09

²⁸⁷ZEW/500/15-1/2009/AM

niepedagogicznych. Stanowiska i kwalifikacje nauczycieli, pracujących z dziećmi z niepełnosprawnością są określone – w oparciu o nie dyrektor szkoły może zatem zatrudnić również pracowników niepedagogicznych, których zadaniem będzie wspieranie dzieci z niepełnosprawnością²⁸⁸.

- **ponoszenia przez gminy kosztów, związanych z uczęszczaniem mieszkających na ich terenie dzieci do przedszkoli, prowadzonych przez inne samorzady – wystąpienie z 7 września 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Przewodniczących Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP – pracujących nad nowelizacją ustawy o systemie oświaty – o wprowadzenie zapisów, nakładających na gminę obowiązek dotowania przedszkoli publicznych, prowadzonych przez inne gminy, jeśli uczęszczają do nich mieszkające na jej terenie dzieci. W opinii Rzecznika z powyższego mogłyby być zwolnione te gminy, które zapewniają miejsca we własnych przedszkolach wszystkim chętnym dzieciom²⁸⁹.

Propozycja Rzecznika Praw Dziecka była przedmiotem dyskusji na posiedzeniu połączonych Komisji 9 września 2009 roku, a następnie przekazana do Podkomisji, powołanej w celu rozpatrzenia senackiego projektu ustawy. Legislator Biura Analiz Sejmowych uznał jednak, iż propozycje zmian Rzecznika Praw Dziecka nie mogą zostać włączone do senackiego projektu ustawy, a powinny stać się przedmiotem odrębnej inicjatywy ustawodawczej. Podkomisja, uznając podniesiony przez Rzecznika problem za istotny, wystąpiła do Ministra Edukacji Narodowej o merytoryczne odniesienie się do niego. W opinii Ministerstwa, ze względu na skutki finansowe, jakie miałyby dla budżetów gmin przyjęcie propozycji Rzecznika, winna ona być skonsultowana z przedstawicielami samorządów terytorialnych²⁹⁰.

---

²⁸⁸ DZSE-2-TS-043-100/09

²⁸⁹ ZEW/500/18-1/2009/MP

²⁹⁰ Informacje o stanowisku MEN zostały przedstawione podczas posiedzenia Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP 21 października 2009 roku.

- **realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego, wprowadzonej rozporządzeniem MEN z 23 grudnia 2008 roku – wystąpienie z 12 października 2009 roku**

Na początku roku szkolnego 2009/2010 Rzecznika Praw Dziecka informowano, iż zdaniem niektórych nauczycieli i dyrektorów przedszkoli prowadzenie zajęć z nauki czytania i pisania jest niezgodne z nową podstawą programową. Rzecznik zwrócił się w związku z tym 23 grudnia 2009 roku do Ministra Edukacji Narodowej o przekazanie informacji na temat działań informacyjno-edukacyjnych, podjętych przez resort w celu przybliżenia dyrektorom, nauczycielom i rodzicom zasad nowej podstawy programowej²⁹¹.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował o zrealizowanych i planowanych działaniach w przedmiotowej sprawie, m.in. o rozesłaniu do każdego przedszkola i każdej szkoły szczegółowego „Komentarza do podstawy programowej”²⁹².

- **odpowiednich warunków do nauki, szczególnie w zakresie liczby dzieci w klasach – wystąpienie z 13 października 2009 roku**

W skierowanym do Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów Miast apelu z 13 października 2009 roku Rzecznik zwrócił się o rozwałę przy wprowadzaniu zmian w planie sieci oraz zatwierdzaniu arkuszy organizacji na dany rok szkolny. Zdaniem Rzecznika tworzenie bardzo licznych klas ma ujemny wpływ na skuteczność procesu kształcenia i wychowania. Efekty wychowawcze w dużej mierze, podkreślił Rzecznik, zależą od możliwości bezpośredniego kontaktu wychowawcy z wychowankiem i nauczyciela z uczniem²⁹³.

- **realizacji zadań własnych gminy w zakresie prowadzenia przedszkoli – wystąpienie z 20 października 2009 roku**

W związku z doniesieniami o nieprawidłowościach w organizowaniu odpłatnych zajęć w przedszkolach, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 20 października 2009 roku do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli o rozwałę możliwości przeprowadzenia kompleksowej kontroli realizacji zadań własnych gmin w zakresie prowadzenia przedszkoli, ze szczególnym uwzględnieniem wskazanego problemu²⁹⁴.

---

²⁹¹ ZEW/500/21-1/2009/MP

²⁹² DPN-DP-5000-92/2009

²⁹³ ZEW/500/22-1/2009/AM

²⁹⁴ ZEW/500/23-1/2009/MP

W odpowiedzi Prezes Najwyższej Izby Kontroli poinformował, że w II kwartale 2010 roku planowana jest kontrola w zakresie wychowania przedszkolnego. Zostaną nią objęte zadania administracji rządowej i samorządowej w tym zakresie oraz zagadnienia, o których była mowa w wystąpieniu Rzecznika Praw Dziecka²⁹⁵.

- **umożliwienia dzieciom i młodzieży z afazją kształcenia specjalnego oraz zwolnienia ich z obowiązku nauki drugiego języka obcego – wystąpienie z 18 listopada 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu do Ministra Edukacji Narodowej z 18 stycznia 2009 roku zwrócił uwagę na szczególne potrzeby dzieci afatycznych (cierpiących na niedokształcenie mowy, objawiające się problemami w budowaniu wypowiedzi słownych lub zaburzeniami mowy). Obecnie nie mogą one uzyskać orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, z uwagi na brak możliwości uznania ich za niepełnosprawne w myśl przepisów oświatowych. Zamyka to dzieciom z afazją możliwość uczęszczania do oddziału specjalnego. Ponadto dzieci te nie mają możliwości uzyskania zwolnienia z obowiązku nauczania drugiego języka obcego²⁹⁶.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował, że aktualnie trwają prace nad przyjęciem nowych rozwiązań systemowych w zakresie kształcenia i wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które mają uregulować podniesioną przez Rzecznika kwestię²⁹⁷.

- **produkcji i emisji programów dla dzieci i młodzieży przez Telewizję Polską S.A. – wystąpienie z 4 grudnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, kierując wystąpienie do Prezesa Zarządu TVP S.A., wyraził zadowolenie z wycofania się kierownictwa Telewizji z zapowiedzi likwidacji produkcji i emisji programów dla dzieci i młodzieży. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na wartość edukacyjną i wychowawczą audycji, poświęconych najmłodszym. Podkreślił przy tym, że stanowią one nieodłączny element misji mediów publicznych²⁹⁸.

---

²⁹⁵ KNO-051-32/2009

²⁹⁶ ZEW/500/27-1/2009/AZ

²⁹⁷ DZSE-RP-045-4/09

²⁹⁸ ZSR/500/15/2009/AK

Prezes Zarządu Telewizji Polskiej, zapewnił, że produkcja programów dla najmłodszych, mimo trudnej sytuacji finansowej Spółki, nie jest zagrożona. Podkreślił przy tym, że Telewizja Polska jako jedyna stacja w Polsce realizuje misję edukacyjną dla najmłodszych widzów, oferując dzieciom i rodzicom profesjonalnie realizowane programy. Wyjaśnił również, że oferta ta jest stale odnawiana i uzupełniana o nowe pozycje²⁹⁹. W lutym 2010 roku media doniosły, iż zapewnienia Prezesa TVP S.A. nie znajdują pokrycia w faktach – sprawa jest wyjaśniana przez Rzecznika Praw Dziecka³⁰⁰.

- **projektu likwidacji zakazu łączenia bibliotek z innymi instytucjami – wystąpienie z 23 grudnia 2009 roku**

Doniesienia o planowanych zmianach w ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw, które mogą ograniczyć dostęp dzieci i młodzieży do książek, wzbudziły niepokój Rzecznika Praw Dziecka. Podkreślając kulturotwórczą i wychowawczą rolę bibliotek Rzecznik zwrócił się 23 grudnia 2009 roku do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o udzielenie informacji na temat projektu nowelizacji ww. ustawy i wpływu ewentualnych zmian we wskazanym zakresie³⁰¹.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego poinformował w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika, że opracowywana nowelizacja ustawy o bibliotekach nie przewiduje łączenia bibliotek szkolnych z publicznymi³⁰².

4.2 Sprawy indywidualne

W 2009 roku zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z prawem dziecka do nauki, dotyczyły:

- **zasad naboru do szkół**

Jedną ze spraw, związanych z naborem do szkół, dotyczyła chłopca z niepełnosprawnością, którego nie chciano przyjąć do liceum najbliższego jego miejscu zamieszkania, pomimo zaleceń lekarskich i opinii psychologiczno-pedagogicznej, z których wynikało, że chłopiec nie powinien dojeżdżać do szkoły ani mieszkać w internacie. Rzecznik

---

²⁹⁹ TVP-P-5552/1/2009

³⁰⁰ Por.: D. Subbotko, „TVP nie dla dzieci”, „Gazeta Wyborcza” z 11 lutego 2010 roku

³⁰¹ ZEW/500/28-1/2009/ESn

³⁰² DPM/92/10

Praw Dziecka interweniował w jego sprawie u władz samorządowych, w Kuratorium Oświaty i u dyrektora szkoły. W efekcie tych działań, chłopiec został przyjęty do liceum³⁰³.

Rzecznikowi zgłaszano również problemy, związane z rekrutacją do szkół zawodowych. Pewien chłopiec rozpoczął naukę w klasie i technikum hotelarskiego, uzyskawszy wymagane zaświadczenie lekarskie. Zostało ono jednak wydane bez przeprowadzenia szczegółowych badań, a rodzice nie poinformowali lekarza o dużych problemach zdrowotnych syna. Zgłosili się do Rzecznika Praw Dziecka, kiedy dyrektor szkoły – w trosce o bezpieczeństwo chłopca – wystąpił o ponowne przebadanie go przez lekarza medycyny pracy. Chłopiec obawiał się, że ponowna wizyta u lekarza może uniemożliwić mu dalszą naukę wymarzonego zawodu. Rzecznik przekonał rodziców do ponownej wizyty u lekarza medycyny pracy, który tym razem wystawił zaświadczenie na czas określony – na 1 rok szkolny. Dyrekcja szkoły podjęła rozmowy z dyrektorami miejscowych liceów o przeniesieniu chłopca w wypadku, gdyby praktyki w hotelach okazały dla niego się zbyt ciężkie fizycznie³⁰⁴.

Rodzice dziecka z niepełnosprawnością zgłosili Rzecznikowi problem segregacji przy przyjmowaniu uczniów do gimnazjum w roku szkolnym 2008/2009 – szkoła utworzyła specjalną klasę dla wybranych uczniów, z wysoką średnią ocen. Rzecznik zwrócił się do Dolnośląskiego Kuratora Oświaty o zdiagnozowanie, czy szkoła nie narusza prawa dziecka do równych szans edukacyjnych. Podjęte działania były skuteczne – w roku szkolnym 2009/2010 nie stosowano już w tym gimnazjum podobnej selekcji³⁰⁵.

Rzecznikowi zgłaszano też problemy przy przenoszeniu uczniów z klasy do klasy³⁰⁶.

- zasad rekrutacji dzieci do przedszkoli

Większość spraw z tego zakresu dotyczyła odmowy przyjęcia dziecka do przedszkola, w tym nierespektowania przepisów prawa oświatowego, które dają pierwszeństwo określonym grupom dzieci w przyjęciu do przedszkola. Rzecznik interweniował w takich przypadkach u dyrektorów przedszkoli, organów prowadzących przedszkola oraz Kuratorów Oświaty. Zwracano uwagę w szczególności na:

---

³⁰³ ZEW/430/304/2009/RM

³⁰⁴ ZEW/430/351/2009/AM

³⁰⁵ ZEW/430/275/2009/AM

³⁰⁶ ZEW/430/275/2009/AM

1. realizację przepisu §2 rozporządzenia MEN w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych;

2. wprowadzoną zmianę do ustawy o systemie oświaty, dotyczącą spoczywającego na gminie obowiązku zapewnienia każdemu chętnemu dziecku w wieku 5 lat prawa do edukacji przedszkolnej;

3. nieprawidłowości w zapisach statutu przedszkola, dotyczących szczegółowych zasad rekrutacji;

4. ingerowania organu prowadzącego przedszkole w proces rekrutacji.

Jeden z takich przypadków zgłosiła do Rzecznika matka, samotnie wychowująca dwie dziewczynki w wieku 3 i 5 lat, którym odmówiono prawa do edukacji przedszkolnej ze względu na to, że miały uczęszczać jedynie na zajęcia, realizowane w ramach podstawy programowej. Przedszkole w pierwszej kolejności przyjmowało dzieci, których rodzice deklarowali korzystanie z pełnej oferty przedszkola, co wiązało się z uiszczeniem opłaty za zajęcia ponadprogramowe. W przypadku starszej dziewczynki zostały naruszone przepisy prawa oświatowego, zgodnie z którymi obowiązkiem gminy jest zapewnić dziecku pięcioletniemu prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego. Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję u władz samorządowych i u dyrektora przedszkola – w jej efekcie dzieci przyjęto do przedszkola. Rzecznik zwrócił się też do Kuratora Oświaty z wnioskiem o kontrolę zgodności zapisów statutu przedszkola z prawem. W jej wyniku stwierdzono wiele nieprawidłowości w stosowanej praktyce rekrutacyjnej, a dyrektorowi przedszkola zostały wydane stosowne zalecenia w tej materii. Kurator Oświaty poinformował Rzecznika Praw Dziecka, iż sprawdzono realizację zaleceń pokontrolnych i stwierdzono, że zapisy statutu przedszkola nie naruszają już przyjętych norm prawnych³⁰⁷.

- **likwidacji w przedszkolach oddziałów dla dzieci sześcioletnich**

W związku z likwidacją w wielu przedszkolach oddziałów dla dzieci sześcioletnich i ich organizacją przy szkołach podstawowych, zwracali się do Rzecznika Praw Dziecka rodzice, którzy obawiali się, że oddziały w szkołach nie będą odpowiednio przygotowane. Najwięcej zgłoszeń dotyczyło likwidacji oddziałów w Warszawie, Rzecznik zwrócił się więc do Burmistrzów Dzielnic m. st. Warszawy o przesłanie informacji na temat stanu przygotowania szkół, w których 1 września 2009 roku zostaną utworzone nowe oddziały

---

³⁰⁷ ZEW/430/166/2009/MP

przedszkolne oraz o informację, czy we wszystkich oddziałach przedszkolnych w szkołach wdrożony zostanie standard pedagogiczny i organizacyjny, opracowany przez Biuro Edukacji m. st. Warszawy³⁰⁸.

Po uzyskaniu informacji od Burmistrzów Dzielnic, Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził kontrolę w 24 warszawskich szkołach podstawowych, w których zorganizowano oddziały przedszkolne. W jej wyniku stwierdzono, że w większości oddziały zostały przygotowane zgodnie z wytycznymi Biura Edukacji. W przypadku oddziałów przedszkolnych w jednej ze szkół w dzielnicy Białołęka, Rzecznik Praw Dziecka swoje uwagi przedłożył władzom dzielnicy, a następnie – władzom m. st. Warszawy, które tamtejsze problemy tłumaczyły trudną sytuacją demograficzną Białołęki. W związku z tym, Rzecznik Praw Dziecka będzie monitorował sprawę w roku 2010³⁰⁹. Podobne problemy zgłaszali Rzecznikowi Praw Dziecka również rodzice z Poznania³¹⁰, Oławy³¹¹, Gdyni³¹² i Katowic³¹³.

- opłat za przedszkola, prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego

Sprawy z tego zakresu dotyczyły następujących problemów:

1. pobierania opłat za realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego;
2. uzależniania korzystania przez dziecko z wyżywienia od uiszczenia opłaty stałej;
3. braku możliwości zwrotu opłaty za dzień, w którym dziecko jest nieobecne;
4. różnicowania wysokości opłaty ze względu na kryterium zameldowania i zamieszkania dziecka albo tego, czy rodzeństwo, uczęszczające do przedszkola, ma tych samych biologicznych rodziców;
5. dotacji na dzieci, uczęszczające do przedszkoli w innej gminie, niż gmina ich miejsca zamieszkania.

Przykładem tego typu interwencji Rzecznika była sprawa, zgłoszona przez tatę dwóch dziewczynek w wieku 3 i 4 lat, które uczęszczały do przedszkola publicznego w ramach realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Mimo, że art. 6

---

³⁰⁸ ZBIA/072/2-1/2009/MP

³⁰⁹ ZEW/430/244/2009/MP

³¹⁰ ZEW/430/3/2009/MP

³¹¹ ZEW/430/51/2009/MP

³¹² ZEW/430/73/2009/MP

ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty gwarantuje bezpłatne nauczanie i wychowanie w zakresie co najmniej podstawy programowej, od rodzica wymagano uiszczenia opłaty stałej. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o wyjaśnienie sprawy do Kuratora Oświaty i organu prowadzącego przedszkole. Obie instytucje potwierdziły, że dzieci rzeczywiście uczęszczają na zajęcia w ramach podstawy programowej. Przedszkole musiało zwrócić rodzicom pobraną opłatę stałą. Organ prowadzący wyjaśnił, iż opłata została pobrana zgodnie z wcześniejszą deklaracją rodziców, którzy następnie zdecydowali o zmianie godzin uczęszczania dzieci do przedszkola, nie informując o tym dyrektora przedszkola³¹⁴.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosiła się również mama 4-letniej dziewczynki, która w trakcie roku szkolnego miała zostać usunięta z przedszkola, jeśli rodzic nie uiszczy dodatkowej opłaty za pobyt w przedszkolu (ok. 240 zł miesięcznie). Wymóg ten argumentowano faktem, iż dziecko nie jest zameldowane w gminie, a ma jedynie meldunek czasowy. W kwestii opłat za przedszkole zawarte było porozumienie międzygminne – gmina, w której dziecko zameldowane jest na pobyt stały, zwracała koszt jego edukacji przedszkolnej gminie, w której mieszkało. Różnica w tych opłatach wynosiła właśnie 240 zł. W piśmie, skierowanym do władz gminy, Rzecznik stwierdził, że wprowadzenie kryterium różnicowania dofinansowania pobytu w przedszkolu dziecka zamieszkałego, a nie zameldowanego w danej gminie, ogranicza jego dostęp do edukacji przedszkolnej na zasadzie równych szans oraz narusza dobro dziecka. Rzecznik powołał się przy tym na wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 9 października 2001 roku, w którym podkreślono, że takie różnicowanie opłat narusza ustrojową koncepcję wspólnoty samorządowej. Z uzyskanych od mamy dziewczynki informacji wynika, iż nie została ona skreślona z listy, mimo nieuiszczenia dodatkowej opłaty – oficjalnej odpowiedzi władze gminy dotąd Rzecznikowi nie udzieliły³¹⁵.

- finansowania szkół niepublicznych

Rodzice dzieci, uczęszczających do zlikwidowanej przez gminę szkoły podstawowej, postanowili założyć szkołę niepubliczną. Gmina wpisała szkołę do ewidencji, ale odmówiła przekazania dotacji za okres od września do grudnia, ponieważ organizatorzy nie dopełnili wymaganego terminu poinformowania o planowanej liczbie uczniów. Mimo braku środków,

---

³¹³ ZEW/430/172/2009/MP

³¹⁴ ZEW/430/293/2009/MP

³¹⁵ ZEW/430/450/2009/MP

szkoła funkcjonowała, nauczyciele pracowali za darmo lub za bardzo niskie płace. Rzecznik Praw Dziecka, zaalarmowany przez stowarzyszenie, założone przez rodziców, zwrócił się do Burmistrza i Przewodniczącego Rady Miasta, nawiązał też kontakt z innym samorządem, który – pomimo takich samych uchybień – podjął decyzję na korzyść dzieci. Rzecznik konsultował problem z Ministerstwem Edukacji Narodowej w zakresie interpretacji odpowiednich przepisów. Sprawa jest w toku – Rzecznik wspiera szkołę w działaniach, zmierzających do odzyskania środków, które gmina otrzymała z MEN na kształcenie dzieci uczących się w tej szkole. Intencja ustawodawcy wydaje się być czytelna, ale kwestię musi rozstrzygnąć sąd³¹⁶.

- **dowozu dzieci do szkół i przedszkoli**

Organy, prowadzące szkoły, są odpowiedzialne za dowożenie dzieci, jeżeli odległość od ich domu do szkoły przekracza normy, określone w ustawie o systemie oświaty. Dwie ze związanych z tym, zgłoszonych do Rzecznika Praw Dziecka spraw, dotyczyły miejsc, gdzie stan dróg lub ich całkowity brak uniemożliwia dojazd autobusu szkolnego³¹⁷. Jeden z przypadków, niezwykle złożony dotyczył dziecka, mieszkającego w starej leśniczówce. Lokalne służby leśne zabroniły busowi szkolnemu wjazdu na leśną drogę. Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie kontaktował się w tej sprawie z właściwym nadleśnictwem, Departamentem Leśnictwa w Ministerstwie Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Wójtem Gminy oraz Kuratorium Oświaty. Rozwiązania sytuacji poszukują władze gminy wraz z dyrektorem szkoły, który na razie dojeżdża do domu dziewczynki, by realizować z nią zajęcia, określone w podstawie programowej. Wójt zaproponował natomiast rodzinie dziewczynki mieszkanie zastępcze. Sprawa jest w toku³¹⁸.

Problemem jest interpretacja przepisów ustawy o systemie oświaty w sprawie dowożenia dzieci przez poszczególne samorzady. Dla niektórych z nich odległość z domu do szkoły równoznaczna jest z odległością z domu do przystanku, z którego szkolny autobus zabiera dzieci³¹⁹. Jest to oczywiście interpretacja błędna. Są też gminy, które przepis, mówiący o obowiązku zapewnienia bezpłatnego transportu lub zwrotu kosztów przejazdu błędnie interpretują w ten sposób, że organizację dowozu pozostawiają rodzicom, zwracając

---

³¹⁶ ZEW/430/356/2009/AM

³¹⁷ ZEW/430/483/2009/AM; ZEW/430/407/2009/AM

³¹⁸ ZEW/430/483/2009/AM

³¹⁹ ZEW/430/407/2009/AM

im koszty dojazdu³²⁰. Interwencje Rzecznika Praw Dziecka w tych sprawach wymagają więc od niego często koordynacji działań lokalnych instytucji na rzecz konkretnego dziecka.

- obowiązku szkolnego i obowiązku nauki

Problemy, związane z realizacją obowiązku szkolnego, zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka, miały różnorodny charakter. W jednej ze spraw Rzecznik Praw Dziecka zwracał się do Kuratora Oświaty o udzielenie pomocy we wskazaniu szkoły ponadgimnazjalnej, w której mogłoby realizować obowiązek nauki dziecko, którego stan zdrowia uniemożliwia uczęszczanie do szkoły. Miejsce zamieszkania rodziny z kolei ograniczało znacznie wybór typu szkoły, a matka chłopca skłaniała się ku zaprzestaniu realizacji obowiązku nauki. Dzięki sprawnie podjętym działaniom właściwego Kuratora Oświaty, uczeń realizuje obowiązek nauki, władze powiatu zaś zadeklarowały udzielenie pomocy materialnej na rzecz poprawy warunków mieszkaniowych rodziny³²¹.

- niewłaściwego zachowania nauczyciela, włącznie ze stosowaniem wobec uczniów przemocy, w szkole/przedszkolu

Skargi na niewłaściwe, naruszające godność dziecka, zachowania nauczycieli i wychowawców dość często trafiają do Rzecznika Praw Dziecka. Matka ucznia szkoły ponadgimnazjalnej poinformowała Rzecznika, iż nauczyciel, będący jednocześnie wychowawcą w internacie, stosuje wobec uczniów przemoc fizyczną i psychiczną. Rzecznik zwrócił się o wyjaśnienia do dyrektora placówki, a równocześnie – do właściwego Kuratorium Oświaty o zbadanie sprawy w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Wyniki tych czynności będą stanowiły podstawę dla dalszych działań Rzecznika³²².

Samotnie wychowująca dzieci matka zwróciła się do Rzecznika o pomoc w związku z trudną sytuacją szkolną syna, ucznia szkoły podstawowej. Chłopcu wystawione zostało orzeczenie, wskazujące potrzebę kształcenia specjalnego ze względu na zaburzenia zachowania, nadpobudliwość psychoruchową, deficyt uwagi, skłonność do agresji oraz duży poziom lęków. Nauczanie indywidualne realizowane jest na terenie szkoły, której nauczyciele – tłumacząc to koniecznością obezwładnienia dziecka – stosują wobec niego przemoc fizyczną, zagrażającą zdaniem matki zdrowiu dziecka. Niewłaściwie się zachowawszy, chłopiec ucieka ze szkoły bojąc się kary ze strony nauczycieli. Rzecznik Praw Dziecka

---

³²⁰ ZEW/430/407/2009/AM

³²¹ ZEW/430/196-3/2009/ESn

³²² ZEW/430/498/AM

poinformował o sprawie Kuratora Oświaty i organ prowadzący, a do dyrektora placówki zwrócił się o przedstawienie planu działań, zmierzających do rozwiązania sytuacji i wspierających matkę w pracy z chłopcem³²³.

Naruszenie bezpieczeństwa dziecka w szkole i niewłaściwe podejście dyrektora placówki sygnalizowała też matka, która samotnie wychowuje dzieci (ojciec pracuje za granicą). Matka zarzuciła dyrektorowi m.in. powierzanie uczniom ciężkich prac fizycznych. Rozpoznawszy sprawę, Rzecznik nie stwierdził takich nieprawidłowości, potwierdziło się jednak istnienie silnego konfliktu między kobietą a dyrektorem szkoły. Szkoła zaproponowała mamie chłopca włączenie się do prac rady rodziców, dzięki czemu sytuacja zmierza do wyciszenia sporu³²⁴.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili się też rodzice dziecka, które z powodu nadmiernej tuszy nie było w stanie wykonać polecenia nauczyciela wychowania fizycznego, by wejść pod ławkę. Nauczyciel zmuszał dziecko do wykonania ćwiczenia, które próbowało już ono – bezskutecznie – wykonać na poprzednich zajęciach. Zachowanie nauczyciela spowodowało płacz dziecka i niestosowną reakcję rówieśników, którzy wyśmiewali się z kolegi. Rzecznik wystąpił do dyrektora szkoły o podjęcie postępowania wyjaśniającego. Odpowiedź jeszcze nie nadeszła, z informacji, przekazanych przez rodziców wynika jednak, że interwencja przyniosła dobre rezultaty³²⁵.

- **niesprawiedliwego i wadliwego oceniania**

Problem oceniania pojawia się najczęściej po zakończeniu klasyfikacji śródrocznej i rocznej. Rodzice wskazują wówczas często jej niezgodność z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania oraz nieuwzględnianie przepisów o dostosowywaniu wymagań do możliwości uczniów³²⁶.

W jednej ze zgłoszonych do Rzecznika spraw rodzice uznali, że ich syn zbyt późno został powiadomiony o przewidywanych ocenach rocznych. Zastrzeżenia rodziców uznawane były przez szkołę jako niezasadne, taką też opinię wyraził organ, sprawujący nadzór pedagogiczny. Po interwencji Rzecznika i wspólnym przeanalizowaniu zapisów Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania, stwierdzono jednak naruszenie szkolnych uregulowań. Chłopiec zdał egzamin poprawkowy i otrzymał promocję do następnej klasy³²⁷.

---

³²³ ZEW/430/438/2009/AM

³²⁴ ZEW/430/212/2009/AM

³²⁵ ZEW/430/384/2009/ESn

³²⁶ ZEW/430/393/2009/AM; ZEW/430/274/2009/AM

³²⁷ ZEW/430/284/2009/AM

- **zapisów statutów i regulaminów szkół**

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały także skargi uczniów i ich rodziców na postanowienia statutów szkół. Jedną z bardziej kontrowersyjnych kwestii jest przyznawanie nauczycielowi prawa do zabrania uczniowi i umieszczenia w szkolnym depozycie telefonu komórkowego lub innego urządzenia elektronicznego, którego używał on w sposób niezgodny z warunkami, ustalonymi w statucie. W takich przypadkach Rzecznik zwracał się do właściwego miejscowo Kuratora Oświaty o przeprowadzenie kontroli w placówce i zbadanie statutu pod kątem zgodności z prawem. Stanowiska, zajmowane przez poszczególnych Kuratorów różnią się – jedni stwierdzają niezgodność z prawem takiej regulacji³²⁸, inni nie dostrzegają konieczności dokonania zmian w statutach³²⁹. W związku z tymi rozbieżnościami, Rzecznik wystąpił o dokonanie stosownej interpretacji do Ministra Edukacji Narodowej.

Problemy rodzą też zapisy statutów, dotyczące usprawiedliwiania nieobecności. Przepisy prawa oświatowego nie regulują tej kwestii szczegółowo, odsyłając do regulacji wewnątrzszkolnych. Kierowane do Rzecznika Praw Dziecka skargi z tego zakresu dotyczyły braku możliwości usprawiedliwienia samemu swoich nieobecności przez pełnoletnich uczniów oraz wprowadzania w statutach limitów godzin, jakie mogą usprawiedliwić małoletniemu uczniowi jego rodzice (powyżej określonej liczby godzin, statut szkoły wymagał zaświadczenia lekarskiego). W takich przypadkach Rzecznik badał sprawę, uzyskując stosowne informacje od dyrektorów szkół, Kuratorów Oświaty oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej³³⁰.

- **bezpieczeństwa i higieny**

Najwięcej spraw z zakresu bezpieczeństwa i higieny w szkole, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka, dotyczyło wagi tornistrów oraz obciążenia uczniów pracami domowymi.

Problem zbyt ciężkich tornistrów zgłaszali Rzecznikowi przede wszystkim rodzice uczniów szkół podstawowych (kl. IV-VI). Wskazywali oni, iż waga tornistra, zawierającego wyłącznie niezbędne wyposażenie (podręczniki, ćwiczenia, zeszyty, piórniki, śniadanie, przybory matematyczne, plastyczne) wynosi 7-9 kilogramów, przy wadze ucznia od 34 do 42 kg. Przyjęty dopuszczalny ciężar tornistra dla młodzieży poniżej 16 roku życia – zawarty w rozporządzeniu

---

³²⁸ ZEW/430/417/2009/AZ

³²⁹ ZEW/430/418/2009/AZ

³³⁰ ZEW/430/346/2009/RM; ZEW/430/479/2009/RM

Rady Ministrów z 1 grudnia 1990 roku w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym (Dz. U. Nr 85, poz. 500 z późn. zm.) – dla chłopców wynosi 5 kg, a dla dziewcząt 3 kg. Rozporządzenie to zostało jednak uchylone, a w nowym akcie normatywnym – rozporządzeniu Rady Ministrów z 24 sierpnia 2004 roku w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudniania przy niektórych z tych prac (Dz. U. Nr 200, poz. 2047 z późn. zm.), wdrażającym postanowienia dyrektywy Rady 94/33/WE z 22 czerwca 1994 roku w sprawie ochrony pracy osób młodych (Dz. Urz. WE L 216 z 20.08.1994) – kwestii tej nie uregulowano. Konieczność wprowadzenia odpowiednich norm Rzecznik Praw Dziecka poruszał w 2009 roku w wystąpieniach generalnych, kierowanych do Ministra Edukacji Narodowej i Głównego Inspektora Sanitarnego³³¹.

Rodzice, skarżący się Rzecznikowi na zbytne – ich zdaniem – obciążanie uczniów pracami domowymi twierdzili nierzadko, że nauczyciel w ogóle nie ma prawa ich zadawać. Rzecznik informował ich, iż obowiązujące przepisy traktują pracę domową, jako jedną z form organizacji procesu kształcenia. W przypadku istotnego przeciążenia uczniów zadawanymi do domu pracami, Rzecznik sugerował zgłoszenie problemu dyrektorowi szkoły, odpowiedzialnemu za jakość procesu kształcenia³³².

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili się też rodzice dziewczynki, która w przedszkolu uległa wypadkowi – popchnięta przez kolegę, uderzyła się w głowę. Nauczycielce, która chciała natychmiast wezwać pomoc medyczną, dyrektor placówki zabronił tego, a mama dziewczynki o zdarzeniu dowiedziała się dopiero przy odbiorze dziecka. Dziewczynka z obrzękiem nosa i urazem głowy trafiła do szpitala. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił o wyjaśnienia do właściwego miejscowo Kuratora Oświaty. W odpowiedzi Kurator poinformował, iż rzecznik dyscyplinarny dla nauczycieli wszczął postępowanie wyjaśniające wobec dyrektora przedszkola w związku z zarzutami zaniedbania obowiązków. Komisja dyscyplinarna uznała dyrektora winnym zaniedbania obowiązków, tj. nieudzielenia pomocy medycznej i niepoinformowania o wypadku rodziców dziecka oraz orzekła wobec niego karę nagany z ostrzeżeniem. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się natomiast do organu prowadzącego przedszkole z wnioskiem o dokonanie oceny przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny w stosunku do wychowanków placówki, a w szczególności sprawdzenie procedury postępowania w przypadku, gdy dziecko ulegnie wypadkowi. Wyniki przeprowadzonej kontroli, przedstawione Rzecznikowi, nie wzbudziły jego zastrzeżeń³³³.

---

³³¹ Por. ss. 15 i 77

³³² ZBiA/430/35/2009/ESn, ZEW/430/376/2009/AZ, ZEW/430/358/2009/ESn, ZEW/430/372/2009/ESn

³³³ ZEW/430/33/2009/MP

- **uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi**

Rzecznik Praw Dziecka podejmował także interwencje, dotyczące sytuacji szkolnej dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jedną ze spraw dotyczyła uczennicy II klasy szkoły podstawowej o ponadprzeciętnym poziomie ogólnej sprawności intelektualnej, silnych potrzebach poznawczych, ale z nadwrażliwością emocjonalną i niską tolerancją sytuacji stresujących. Matka – nauczycielka, pracująca w tej samej szkole – domagała się, by dyrektor powierzył jej wychowawstwo w klasie córki (tak było już w klasie I). Dyrektor szkoły, łącząc dwie klasy drugie, wybrał jako wychowawcę innego nauczyciela. Przyznał, że wziął przy tym pod uwagę sytuację dziewczynki, której nadopiekuńczość matki nie pomagała w pokonywaniu lęków i usamodzielnianiu się. Rzecznik zwrócił się do Kuratora Oświaty o zbadanie sprawy oraz do dyrektora szkoły – nie sugerując zmiany decyzji, a jedynie wnosząc o jej ponowne przeanalizowanie. Dyrektor, zwiększając jednocześnie nadzór nad pracą nowego wychowawcy, decyzję swą podtrzymał. Z informacji, otrzymywanych następnie od dyrektora szkoły wynika, iż dziewczynka dobrze odnajduje się w swojej klasie³³⁴.

4.3 Kontrole placówek edukacyjnych i wychowawczych w 2009 roku

Wizytacje kolonii i obozów

Celem wizytacji było rozpoznanie stopnia zapewnienia dzieciom i młodzieży bezpiecznych warunków wypoczynku oraz stanu przestrzegania praw dziecka. Wybierając różnorodne pod względem organizatorów, formy i miejsca wypoczynku placówki, skontrolowano m.in.:

1. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Gąsawie pow. Żnin;
2. Stację Wodną PTTK Janowo w Bydgoszczy;
3. Klub Jeździecki „Deresz” Nowy Dwór;
4. Harcerski Ośrodek Krówka Leśna w Mąkowsku;
5. Ośrodek Wczasowy „Leśne ustronie” w Zamrzenicy;
6. Dom Rekolekcyjny Sióstr Miłosierdzia w Bysławku;
7. Ośrodek Wypoczynkowy „Omega” w Przywidzu;
8. Zespół Szkół nr 9 w Gdyni;
9. Obóz harcerski w stacji Chorągwi Mazowieckiej ZHP w Gorzewie (gm. Gostyń);

---

³³⁴ ZEW/430/213/2009/AM

10. Centrum Edukacji Ekologicznej „Funka” w Funce;
11. Bursę Akademicką Caritas Diecezji Toruńskiej w Przysieku;
12. Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy ZHP „Perkoz” w Olsztynku;
13. Centrum Szkoleniowo-Wypoczynkowe „Halniak” w Istebnej;
14. Wojewódzkie Centrum Pediatrii „Kubalonka” w Istebnej;
15. organizowane przez Chrześcijańską Organizację Charytatywną „Tabita” kolonie w Rabce Zdroju.

Rzecznik osobiście sprawdzał też warunki wypoczynku w innych placówkach, w których w czasie ferii zimowych i wakacji spotykał się z dziećmi i młodzieżą.

Wizytowane placówki wypoczynku letniego były zlokalizowane w okolicach i warunkach, sprzyjających aktywnemu wypoczynkowi. Zazwyczaj były to tereny leśne, ciekawe pod względem przyrodniczym, położone niedaleko zbiorników wodnych, z dala od gwaru ulicznego. Tak uczniowie, jak i personel w większości placówek chwalili wyżywienie, atmosferę i program zajęć. Osoby, zatrudnione w kontrolowanych placówkach do opieki nad dziećmi i młodzieżą, posiadały odpowiednie uprawnienia. Nie stwierdzono żadnych zagrożeń dla życia lub zdrowia wychowanków, oni sami nie sygnalizowali też żadnych przypadków naruszania ich praw. Przemyślenia wymaga natomiast jakość dokumentacji, która powinna wyróżniać się dużą starannością na etapie organizacji placówki wypoczynku. Kuratoria oświaty powinny organizatorom stawiać na tym etapie większe wymagania w zakresie dokumentacji przygotowania placówki, natomiast dokumentowanie pracy w trakcie trwania kolonii/obozu powinno odbywać się w sposób uproszczony, by nie zabierać wychowawcom czasu, który powinni przeznaczyć na opiekę nad dziećmi i młodzieżą. Organizatorzy kolonii niejednokrotnie zgłaszali Rzecznikowi potrzebę dofinansowania wypoczynku dzieciom zdolnym, a pochodzącym z ubogich rodzin.

Wizytacje w szkołach podstawowych

Przeprowadzone w 2009 roku wizytacje szkół podstawowych, związane były z:

- nieprawidłową zmianą obwodów szkolnych w gminie Przywidz

W związku z reorganizacją sieci szkół na terenie gminy Przywidz, Rzecznik Praw Dziecka wraz z Pomorskim Kuratorem Oświaty przeprowadził 11 września 2009 roku kontrolę realizacji przez szkołę praw dziecka do nauki, wychowania i opieki oraz bezpieczeństwa. W jej wyniku stwierdzono uchybienia w zakresie prawa oświatowego,

a Dyrektorowi Zespołu Szkół w Przywidzu pozostawiono do realizacji 9 zaleceń, których realizację monitoruje Kuratorium Oświaty.

- sposobem realizacji prawa do nauki dzieci z niepełnosprawnością

Celem kontroli, przeprowadzonej w Zespole Szkół w Milejczycach 5 listopada 2009 roku, było przede wszystkim ustalenie, czy dzieciom chorym i z niepełnosprawnością dostosowuje się nauczanie do ich możliwości oraz zapewnia warunki do rozwoju ich osobowości, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Stwierdzono brak prowadzenia w szkole dodatkowych zajęć rewalidacyjnych dla dzieci z upośledzeniem w stopniu umiarkowanym oraz brak należytej staranności, planowania i rejestrowania efektów pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Nie zapewniono też należytego wsparcia dziewczynce z niepełnosprawnością i jej chorej na dystrofię mięśni matce – sprawę obiecał monitorować wójt gminy, będący jednocześnie lekarzem rodzinnym.

Kontrola wykazała też brak świetlicy szkolnej, co powoduje, iż część dzieci ponad godzinę oczekuje na rozpoczęcie zajęć na korytarzu. Dyrekcja zobowiązała się do wydzielenia pomieszczenia świetlicowego z części stołówki.

Władze gminne nie zapewniły pięciolatkom prawa do realizacji wychowania przedszkolnego; po zakończeniu kontroli wójt zobowiązał się do utworzenia w Szkole Podstawowej w Milejczycach oddziału dla dzieci 4- i 5-letnich od stycznia 2010 roku.

- organizacją oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych

Wobec protestów rodziców, nie godzących się na przeniesienie oddziałów dla dzieci 6-letnich z przedszkoli do szkół podstawowych, Rzecznik Praw Dziecka skontrolował standard organizacji tych oddziałów w 50 szkołach podstawowych w województwach: Dolnośląskim, Kujawsko-Pomorskim, Mazowieckim, Opolskim, Podkarpackim, Pomorskim, Śląskim, Wielkopolskim i Zachodniopomorskim.

Stwierdzone nieprawidłowości najczęściej dotyczyły: placów zabaw, opieki, sprawowanej nad dziećmi po zakończeniu czasu realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego, niedostosowanych do wzrostu dzieci mebli w stołówkach.

- realizacją praw dzieci cudzoziemskich

Celem przeprowadzonej w październiku 2009 roku kontroli było rozpoznanie warunków pracy szkoły podstawowej im. Kornela Makuszyńskiego w Emolinku, w której uczą się dzieci polskie i dzieci uchodźców oraz warunki pobytu w ośrodku dla uchodźców

w Smoszewie, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji nauki języka polskiego w ośrodku.

Kontrola wykazała, iż wspólna nauka dzieci cudzoziemców w oddziałach z dziećmi polskimi jest możliwa dzięki małej liczebności klas i zachowaniu odpowiednich proporcji pomiędzy uczniami polskimi i cudzoziemskimi. Stwierdzono też, że dzieci niechętnie korzystają z prawa do nauki języka polskiego w ośrodku, niesystematycznie uczęszczają na zajęcia w szkole (rodzice nie traktują Polski jako kraju pobytu docelowego). Szkoła z pewnością potrzebuje doposażenia w pomoce dydaktyczne, a nauczyciele – systematycznych szkoleń (działania te powinny być finansowane ze środków resortu zajmującego się sprawami uchodźców).

Wizytacje w tzw. klubach malucha

Rzecznik Praw Dziecka w grudniu 2009 roku rozpoczął badanie tzw. klubów malucha, alternatywnych form opieki nad dzieckiem do 3 lat. Rzecznika niepokoi fakt, iż działalności tych placówek nie regulują żadne uregulowania prawne, obowiązujące w stosunku do żłobków czy przedszkoli. Celem badania jest więc rozpoznanie, czy przebywającym tam dzieciom zapewnia się prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu, do ochrony przed złym traktowaniem, do zabawy, odpoczynku i odpowiedniej opieki. Kontrole tych placówek trwają.

Kontrole placówek opiekuńczo-wychowawczych

Kontrole, przeprowadzane w 2009 roku przez Rzecznika Praw Dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w większości potwierdziły zgłaszane Rzecznikowi nieprawidłowości. Kontrole przeprowadzono m.in. w:

- Domu Dziecka w S.

Powodem przeprowadzenia w styczniu 2009 roku kontroli w Domu Dziecka w S. było samobójstwo wychowanka, który odebrał sobie życie niedługo po osiągnięciu pełnoletności i opuszczeniu placówki. Kontrolujący nie znaleźli dowodów na potwierdzenie tezy o wpływie usamodzielnienia się wychowanka na jego samobójczą śmierć. Za właściwe uznano również postępowanie placówki wobec rodzeństwa chłopca, które objęto pomocą psychologiczną. Kontrola wykazała natomiast brak upowszechnienia informacji wśród wychowanków o prawach dziecka i trudności z dostępem do regulaminu placówki. Dodatkowo wykryto, że rodzice podpisywali zgodę „in blanco” na leczenie dziecka w placówce, co jest niezgodne

z prawem. Ujawniono też niewłaściwe relacje między niektórymi, skonfliktowanymi ze sobą wychowawcami.

- **Domu Dziecka w K.**

Przeprowadzone w lutym 2009 roku czynności kontrolne ujawniły m.in. brak dostępności wychowanków do regulaminu placówki, upowszechniania wiedzy o prawach dziecka, dokumentowania zajęć specjalistycznych, podejmowania skutecznych działań na rzecz powrotu dzieci do domów rodzinnych, a także potrzebę wsparcia metodycznego i psychologicznego dla wychowawców.

- **Domu Dziecka w O.**

Kontrolę w Domu Dziecka w O. przeprowadzono w lutym 2009 roku na skutek doniesień medialnych o przemoc seksualnej, stosowanej wobec wychowanka przez jego starszych kolegów. W placówce stwierdzono m.in. brak upowszechnienia wiedzy o prawach dziecka, niejasny system nagradzania i karania wychowanków oraz brak profesjonalnej opieki nad wychowankami w porze nocnej. Kontrolujący dostrzegli potrzebę wsparcia metodycznego dla wychowawców, którzy nie radzą sobie z problemami w placówce. Zobowiązano również dyrektora placówki do opracowania strategii działań, eliminujących trudne zachowania wychowanków. Doniesienia o przemoc seksualnej nie potwierdziły się.

- **Domu Dziecka w O.**

Powodem skontrolowania w marcu 2009 roku przez Rzecznika Praw Dziecka tej placówki były doniesienia medialne o przemoc fizycznej i psychicznej, stosowanej wobec wychowanków przez wychowawców. Zarzuty te nie potwierdziły się. W czasie kontroli Domu Dziecka stwierdzono natomiast brak zajęć kompensacyjnych i wyrównawczych dla dzieci. Dyrekcji zalecono zatrudnienie psychologa. Kontrola wykazała brak upowszechnienia informacji o prawach dziecka oraz trudności z dostępem do regulaminu. Zalecono też umożliwienie dzieciom udziału w wydarzeniach kulturalnych odbywających się w okolicy, np. spektaklach teatralnych.

- **Ośrodka Opiekuńczo-Wychowawczym dla Dzieci w G.**

Interwencja w ośrodku w marcu 2009 roku miała na celu ocenę stanu przestrzegania praw dziecka oraz procedur odwiedzin dzieci przez rodziców. Rozpoznano również sytuację jednego z wychowanków pod kątem możliwości jego powrotu do domu. Stwierdziwszy

w regulaminie istnienie zapisu, pozbawiającego rodziców możliwości odwiedzania dzieci w dni powszednie po godzinie 16, zalecono jego zmianę. Chłopiec, którego sprawa była przyczyną interwencji Rzecznika Praw Dziecka, powrócił do domu.

- **Wielofunkcyjnej Placówce Pomocy Rodzinie w S.**

Wielofunkcyjną Placówkę Pomocy Rodzinie w S. skontrolowano w maju 2009 roku po otrzymaniu przez Rzecznika informacji o możliwych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu placówki w zakresie przestrzegania praw dziecka, niewłaściwych metodach wychowawczych, stosowanych przez pracowników, ograniczaniu wolności wychowanków w sposób sprzeczny z obowiązującymi przepisami, a także o nieprawidłowościach w opiece medycznej nad wychowankami. W wyniku kontroli ustalono, że placówka narzuca godziny odwiedzin – zarówno rodzice, jak i dzieci nie mieli swobody w wyborze pory dnia oraz długości trwania wizyt. Zobowiązano dyrektora do zadbania o to, by dzieci otrzymywały należne im porcje żywnościowe. Zalecono utworzenie samorządu wychowanków i wskazano właściwy sposób prowadzenia ich akt (brak przejrzystości dokumentacji spowodowany był prowadzeniem wspólnych akt dla rodzeństwa).

- **Domu Dziecka w Ł.**

Prośbę o pomoc w powrocie do matki w lipcu 2009 roku zgłosiła wychowanka Domu Dziecka w Ł. Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził natychmiastową kontrolę placówki i postępowania jej pracowników wobec dziewczynki. Analiza dokumentacji w placówce oraz akt sądowych, dotyczących wychowanki, a także rozmowy z pracownikami domu dziecka wykazały, że ich działania były właściwe.

- **Domu Dziecka w S.**

Powodem kontroli było skreślenie z listy wychowanków dziewczynki, przebywającej na leczeniu w szpitalu psychiatrycznym. W efekcie – dziecko stało się bezdomne na prawie rok i skazane na zbyt długi pobyt w szpitalu. Ponadto kontrolujący stwierdzili brak dostępnej informacji o prawach dziecka i telefonów interwencyjnych, brak samorządu wychowanków, brak dokumentowania zajęć indywidualnych z dziećmi, niestosowanie w praktyce systemu kar i nagród. Dyrektorowi przekazano zalecenia pokontrolne. Kontrolę przeprowadzono we wrześniu 2009 roku.

- **Wielofunkcyjnej Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej w O.**

Rzecznik Praw Dziecka w listopadzie 2009 roku otrzymał nagranie, dowodzące używania przemocy słownej przez wychowawcę placówki. Przeprowadzona wówczas kontrola potwierdziła poważny konflikt między jedną z wychowawczyń a wychowankami oraz stosowanie przez nią nieodpowiednich metod wychowawczych. Stwierdziwszy niewłaściwy nadzór dyrektora nad pracownikami, wydano mu zalecenia pokontrolne. Bracia, którzy byli skonfliktowani z wychowawczynią, wrócili do domu rodzinnego.

- **Domu Dziecka w S.**

Powodem podjęcia w listopadzie 2009 roku interwencji w Domu Dziecka w S. było informacja o ucieczce jednego z wychowanków, który podczas niej skarżył się, że jest bity w placówce. Badania ankietowe, rozmowy z kadrami i wychowankami oraz analiza dokumentów potwierdziły, że wychowawcy domu dziecka nie radzą sobie z problemem przemocy rówieśniczej. Kontrolujący stwierdzili, że w placówce przebywa zbyt wielu wychowanków, umieszczonych w domu dziecka z powodu demoralizacji. Z analizy treści postanowień sądu rodzinnego wynika, że wobec 7 dzieci sąd zastosował umieszczenie w Domu Dziecka jako środek wychowawczy w związku z ich demoralizacją, stwarzaniem zagrożenia dla otoczenia lub potrzebą leczenia uzależnień.

- **Domach Dziecka w G. (jeden publiczny i dwa rodzinne)**

Kontrolę Domów Dziecka w G. przeprowadzono w sierpniu i wrześniu 2009 roku w związku z uzyskaną od parlamentarzystów informacją o przypadkach molestowania seksualnego, które miały miejsce w tych placówkach oraz o braku pomocy terapeutycznej dla ofiar molestowania. Kontrolujący potwierdzili w publicznym domu dziecka fakt nieudzielenia pomocy lub jej zaniechania, bądź prowadzenia terapii przez osoby do tego nieupoważnione. Wobec dzieci, co do których podejrzewano, iż padły ofiarą molestowania seksualnego lub innego rodzaju traumy nie stosowano kompleksowej, długotrwałej i skutecznej terapii. Kontrola w Rodzinnych Domach Dziecka w G. nie wykazała takich nieprawidłowości wobec dzieci, które doznały traumy. o każdym przypadku podejrzenia o molestowanie seksualne powiadamiany był sąd rodzinny bądź prokuratura. Dyrektora placówki zobowiązano do przeszkolenia kadry pedagogicznej w zakresie rozpoznawania u dzieci symptomów, zagrażających ich prawidłowemu funkcjonowaniu (doświadczenie przemocy w rodzinie, maltretowania, molestowania seksualnego). Nakazano mu także zorganizowanie zajęć

terapeutycznych, prowadzonych przez specjalistów oraz prowadzenie szczegółowego rejestru terapii, realizowanej zarówno w placówce, jak i poza nią.

5. PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

Zgodnie z zapisem artykułu 19 Konwencji o Prawach Dziecka, każde dziecko ma prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy, zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym przed wykorzystywaniem w celach seksualnych.

W 2009 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem 2922 sprawy, związane z prawem do ochrony przed złym traktowaniem, w tym:

- 884 zgłoszono na piśmie;
- 1969 podczas rozmów telefonicznych;
- 69 podczas osobistych wizyt w biurze Rzecznika.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach, dotyczących:

- przemocy w środowisku domowym;
- przemocy seksualnej;
- naruszania praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, włącznie ze stosowaniem wobec nich przemocy;
- przemocy rówieśniczej w szkole/przedszkolu.

W niektórych ze spraw z tego zakresu Rzecznik Praw Dziecka podejmował też decyzje o przyłączeniu się do postępowań sądowych (por. część III „Informacji”).

5.1 Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka w zakresie prawa do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem dotyczyły:

- **obowiązku zgłaszania przez lekarzy wszystkich przypadków przemocy wobec dzieci – wystąpienie z 14 stycznia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej o podjęcie działań dyscyplinujących i uświadamiających lekarzy o nałożonym na nich społecznym i moralnym obowiązku zgłaszania właściwym służbom przypadków, mających znamiona przemocy wobec dziecka. Z posiadanych przez Rzecznika informacji wynika bowiem, iż

zdarza się, że – pomimo podejrzeń, iż uraz jest skutkiem świadomego stosowania przemocy wobec małoletniego – badający dziecko lekarz ogranicza się jedynie do działań stricte medycznych. Policję zawiadamia się zazwyczaj tylko w najbardziej drastycznych przypadkach. Przyczyny takiego stanu rzeczy są wielorokie – niedostateczna znajomość problemu, a przede wszystkim niechęć uwikłania się w procedury prawne³³⁵.

Prezes Naczelnej Rady Lekarskiej poinformował w odpowiedzi, że – w związku z wystąpieniem Rzecznika – w „Gazecie Lekarskiej” nr 4/2009 został opublikowany artykuł pt. „Obowiązek zgłaszania przypadków przemocy wobec dzieci”, w którym zostały omówione przepisy prawne, dotyczące tego zagadnienia. Prezes NRL podkreślił, że miesięcznik ten dociera do wszystkich członków samorządu zawodowego lekarzy i dentystów³³⁶.

- **nieprawidłowości przy realizacji przez Policję procedury tzw. kart nieletniego – wystąpienie z 29 stycznia 2009 roku**

W toku rozpatrywania indywidualnych spraw, kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka, ujawnione zostały nieprawidłowości przy realizowaniu przez Policję procedury zbierania i przetwarzania danych osobowych, umieszczanych w tzw. kartach nieletniego. Zgodnie z §19 Zarządzenia Nr 590 Komendanta Głównego Policji z 24 października 2003 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich, „w karcie nieletniego odnotowuje się wszelkie działania podjęte wobec nieletniego lub w sprawie jego rodziny oraz inne informacje uzyskane przez jednostkę Policji”. Stosowanie procedury zbierania i przetwarzania danych na podstawie w/w Zarządzenia jest niezgodne z art. 27 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych³³⁷. Przetwarzanie danych bez zgody osoby, której dane dotyczą, w zakresie wskazanym w ust.1 art. 27 w/w ustawy, może być wykonywane, jeżeli zezwala na to ustawa. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów o podjęcie działań legislacyjnych, mających na celu uregulowanie przedstawionej kwestii tak, aby zbieranie i przetwarzanie danych przez Policję było zgodne z obowiązującym porządkiem prawnym.

---

³³⁵ ZBiA/500/10-1/2009/KC

³³⁶ NRL/ZRP/MB/63/1532/2009

³³⁷ Dz. U z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.

Wobec powyższego, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 29 stycznia 2009 roku do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o informacje na temat sposobu rozpatrzenia prośby Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych³³⁸.

W odpowiedzi Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformował, że w Komendzie Głównej Policji toczą się prace nad zmianą Zarządzenia nr 590 Komendanta Głównego Policji. Planowana jest rezygnacja z zapisu w Karcie Nieletniego, mówiącego o „nieletnich zagrożonych demoralizacją”, co sprawi, iż przepisy te będą zgodne z art. 20 ust. 2a ustawy o Policji oraz art. 27 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych³³⁹.

- **przyspieszenia prac legislacyjnych, mających na celu lepszą ochronę ofiar przemocy w rodzinie – wystąpienia z 29 stycznia, 19 lutego i 3 kwietnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Prezesa Rady Ministrów o przyspieszenie prac legislacyjnych nad rządowym projektem nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Liczba przypadków przemocy domowej, zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka skłania do stwierdzenia, iż jest to jeden z najbardziej dramatycznych problemów społecznych naszych czasów, wymagający podjęcia natychmiastowych działań. Rzecznik apelował w związku z tym o uznanie projektu za priorytetowy i podjęcie działań w celu przyspieszenia prac legislacyjnych, aby w jak najkrótszym czasie projekt został wprowadzony do porządku prawnego. Rzecznik wyraził przy tym nadzieję, iż uchwalenie przez Parlament RP nowelizacji pozwoli na sprawniejszą i skuteczniejszą walkę z wszelkimi przejawami przemocy wobec dzieci³⁴⁰.

W odpowiedzi Sekretarz Kancelarii Prezesa Rady Ministrów poinformował, że 3 lutego 2009 roku Rada Ministrów przyjęła przedmiotowy projekt. Zawiera on szereg rozwiązań, które są zgodne z postulatami Rzecznika Praw Dziecka, w szczególności dotyczących wprowadzenia zakazu stosowania kar cielesnych³⁴¹.

Po tym, jak rządowy projekt nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wpłynął 12 lutego do Sejmu, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 19 lutego 2009 roku do Marszałka Sejmu RP o podjęcie działań w celu przyspieszenia prac sejmowych nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw. Rzecznik wyraził nadzieję, że z uwagi na potrzebę udzielenia

---

³³⁸ ZII/500/1/2009/TOK

³³⁹ BMP-0748-950/09/ER

³⁴⁰ ZBIA/500/19-1/2009/KC

³⁴¹ SMB/265/09

wsparcia ofiarom przemocy, przyspieszone zostaną prace Sejmu nad projektem³⁴². Po interwencji Rzecznika trafił on do prac w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Pierwsze czytanie odbyło się 5 marca.

31 marca 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w wysłuchaniu publicznym w sprawie nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, podczas którego swoje uwagi zaprezentowali przedstawiciele organizacji pozarządowych, na co dzień zajmujących się pomocą ofiarom przemocy. Rzecznik, który apelował wcześniej do organizacji o wzięcie udziału w wysłuchaniu, swoje stanowisko w sprawie projektu przekazał 3 kwietnia Przewodniczącemu Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny³⁴³.

- **zwiększenia ochrony dzieci przed przestępstwami o charakterze seksualnym – wystąpienie z 30 kwietnia 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się 30 kwietnia 2009 roku do Ministra Sprawiedliwości, wskazując na potrzebę wprowadzenia do polskiego porządku prawnego rozwiązań, które skutecznie ograniczą skalę przestępstw o charakterze seksualnym na szkodę dzieci – w tym popełnianych w drodze recydywy. Rzecznik wskazał przy tym na statystyki Komendy Głównej Policji, z których wynika, że skala wykorzystywania seksualnego dzieci jest bardzo duża (w roku 2008 – 1683 takich przestępstw) i od lat utrzymuje się na stałym poziomie. W opinii Rzecznika, stosowanie wobec sprawców tego typu przestępstw jedynie kar o charakterze izolacyjnym nie daje gwarancji, że skazany za taki czyn – nie popełni go ponownie. Po odbyciu kary i wyjściu na wolność osoby takie nie są objęte monitoringiem, a ofiarami ich ewentualnych kolejnych przestępstw mogą ponownie paść dzieci. Rzecznik Praw Dziecka uważa, że sprawcy wykorzystywania seksualnego powinni być bezwzględnie kontrolowani po zakończeniu odbywania kary. Ochrona dzieci przed przestępstwami, naruszającymi ich prawo do życia, godności, ochrony przed przemocą i wszelkim innym złym traktowaniem powinna być priorytetowym zadaniem państwa – przypomniał Rzecznik Praw Dziecka³⁴⁴.

W odpowiedzi Minister Sprawiedliwości poinformował, że od 2007 roku w jednostkach penitencjarnych realizowany jest program oddziaływań terapeutycznych i resocjalizacyjnych wobec sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Minister Sprawiedliwości zwrócił też uwagę na przygotowywany projekt

---

³⁴² ZBIA/500/25-1/2009/AK

³⁴³ ZBIA/500/36-1/2009/KC

³⁴⁴ ZBIA/500/43-1/2009/AK

ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy o Policji, w którym przewidziano regulacje, zmierzające m.in. do zapewniania skuteczności realizacji środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia skazanego za przestępstwa, skierowane przeciwko wolności seksualnej, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych – w zakładzie zamkniętym albo skierowania na leczenie ambulatoryjne³⁴⁵.

26 listopada 2009 roku Prezydent RP podpisał powyższą ustawę, w której znalazł się m.in. znowelizowany zapis art. 95a §1 Kodeksu karnego: „Skazując sprawcę na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo skierowane przeciwko wolności seksualnej, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, sąd może orzec umieszczenie sprawcy, po odbyciu tej kary, w zakładzie zamkniętym albo skierowanie go na leczenie ambulatoryjne, w celu przeprowadzenia terapii farmakologicznej lub psychoterapii, zmierzających do zapobieżenia ponownemu popełnieniu takiego przestępstwa, w tym w szczególności poprzez obniżenie zaburzonego popędu seksualnego sprawcy”³⁴⁶.

- **ograniczenia użycia przez funkcjonariuszy Policji środków przymusu bezpośredniego w stosunku do osób poniżej 18. roku życia – wystąpienie z 1 czerwca 2009 roku**

Do Rzecznika Praw Dziecka zwracają się rodzice dzieci, wobec których funkcjonariusze Policji podczas interwencji użyli środków przymusu bezpośredniego. W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się 1 czerwca 2009 roku do Komendanta Głównego Policji o podjęcie działań, ograniczających możliwości używania środków przymusu bezpośredniego w postaci urządzeń technicznych, prowadnic, kaftanów bezpieczeństwa, pasów i siatek obezwładniających, paralizatorów elektronicznych, chemicznych środków obezwładniających, pałki, wodnych środków obezwładniających, pocisków oraz innych, zagrażających życiu i zdrowiu środków – w stosunku do osób poniżej 18. roku życia³⁴⁷.

---

³⁴⁵ DL-P-I-076-4/09; por. druk Sejmu RP nr 1276

³⁴⁶ Dz. U. Nr 206 z 2009, poz. 1589

³⁴⁷ ZSR/500/2-1/2009/AT

W udzielonej przez Zastępcę Komendanta Głównego Policji odpowiedzi zapewniono Rzecznika, że komendanci wojewódzcy oraz stołeczny zostali pouczeni, by zwracali szczególną uwagę podczas realizacji działań wobec osób poniżej 18. roku życia³⁴⁸.

- **spożywania alkoholu i używania innych środków odurzających przez dzieci i młodzież w okresie wakacji – wystąpienie z 9 lipca 2009 roku**

W związku z informacjami o przypadkach spożywania alkoholu i środków odurzających przez dzieci i młodzież – zarówno w miejscach zorganizowanego wypoczynku, jak i pozostających w miejscach zamieszkania – Rzecznik Praw Dziecka zaapelował 9 lipca 2009 roku do Komendanta Głównego Policji o zwiększenie działań prewencyjnych w tym zakresie oraz skuteczne przeciwdziałanie sprzedaży alkoholu małoletnim³⁴⁹.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka, Komendant Główny Policji przedstawił realizowane w trakcie wakacji kampanie społeczne, związane z przeciwdziałaniem spożywania alkoholu przez małoletnich, z promocją zdrowego i bezpiecznego stylu życia jako alternatywy dla używek oraz inne przykłady profilaktycznej aktywności Policji³⁵⁰.

- **przypadków przetrzymywania nieletnich w policyjnych izbach dziecka ponad okres, wskazany w ustawie – wystąpienia z 20 października 2009 roku**

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszane są przypadki nieletnich, zatrzymywanych w policyjnych izbach dziecka na czas, przekraczający ustawowo – stosownie do art. 40 ustawy z 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich – wskazane 72 godziny. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się więc 20 października 2009 roku do Ministrów: Sprawiedliwości oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie działań, eliminujących przypadki przetrzymywania nieletnich w tych placówkach. Rzecznik podkreślił, iż wydanie postanowienia sądowego o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich może uprawniać do przedłużenia zatrzymania ponad 72 godziny, jednakże tylko na czas, niezbędny do przekazania nieletniego do docelowej placówki. Przekroczenie tego okresu – np. Z powodu braku miejsc w ośrodku lub braku możliwości transportu – jest sprzeczne z treścią postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego i stanowi naruszenie zarówno przepisów ustawy, jak i praw zatrzymanej osoby³⁵¹.

---

³⁴⁸ EZP-1141/1124/09

³⁴⁹ ZSR/500/6-1/2009/AK

³⁵⁰ ENP-474/09

³⁵¹ ZSR/500/11-1/2009/AK; ZSR/500/10-1/2009/AK

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji podkreślił w udzielonej odpowiedzi, że policyjne izby dziecka nie są placówkami przystosowanymi do tego, by sprawować funkcje schroniska dla nieletnich. W praktyce natomiast, w orzeczeniach sądowych, kończących postępowanie w sprawie nieletniego sprawcy czynu karalnego, sąd zazwyczaj stwierdza, że do czasu znalezienia miejsca w orzeczonej placówce nieletni będzie przebywać w policyjnej izbie dziecka. Minister wskazał, że przyczyną takiego stanu rzeczy wydaje się być niewystarczająca liczba miejsc we wskazanych placówkach³⁵².

Minister Sprawiedliwości odpowiedział, że treść powołanych przepisów jest jasna i nie budzi wątpliwości, natomiast problemy powstają podczas wykonywania orzeczeń, gdyż nieletni winien oczekiwać w policyjnej izbie dziecka na umieszczenie we wskazanej postanowieniem placówce, a obowiązujące przepisy nie określają czasu, w jakim powinno nastąpić przewiezienie nieletniego do takiej placówki. Minister zapewnił, że ze strony wymiaru sprawiedliwości decyzje o umieszczeniu w policyjnych izbach dziecka podlegają ciągłej kontroli, podobnie jak wykonywanie orzeczeń o umieszczeniu w innego rodzaju placówkach. Ponadto Minister Sprawiedliwości poinformował, że w resorcie sprawiedliwości trwają prace nad nowelizacją ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, w tym artykułu 40 tej ustawy³⁵³.

- **ochrony praw dzieci, występujących w charakterze świadków przed sądem, na każdym etapie postępowania – wystąpienie z 22 października 2009 roku**

Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw często mają kontakt z wymiarem sprawiedliwości. Nie zawsze można uniknąć ich przesłuchania, kontaktu z organami ścigania. Polskie prawo karne zawiera zasadę, że postępowanie karne ma uwzględniać prawnie chronione interesy ofiar przestępstw. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się w związku z tym 22 października 2009 roku do Ministra Sprawiedliwości o wypracowanie procedury ochrony dzieci, występujących w charakterze świadków przed sądem, na każdym etapie postępowania. Dzieci, będące ofiarami lub świadkami przestępstw, wymagają szczególnego traktowania, troski i wsparcia – podkreślił Rzecznik Praw Dziecka. Rzecznik wystąpił też o informacje o dostępności w budynkach sądów „niebieskich pokoi” dla małoletnich ofiar i świadków przestępstw³⁵⁴.

---

³⁵² BMP-0748-9164/09/MM

³⁵³ DSP-VI-0761-803/09

³⁵⁴ ZSR/500/12-1/2009/KC

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Minister Sprawiedliwości zapewnił, że jednym z priorytetowych celów Ministerstwa jest podejmowanie działań, zmierzających do objęcia szczególną ochroną dzieci, które jako świadkowie i ofiary przestępstw są szczególnie narażone na skutki wtórnej wiktyimizacji. Ministerstwo Sprawiedliwości przystąpiło w związku z tym do Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchania Dzieci oraz poparło inicjatywę certyfikowania pomieszczeń do przesłuchiwania małoletnich. Z informacji nadesłanych przez Ministra wynika, że w chwili obecnej na terenie kraju istnieje 200 pomieszczeń, służących jako przyjazne pokoje przesłuchań³⁵⁵.

- **rozszerzenia zasady jednokrotnego przesłuchania w sprawach karnych na wszystkie rodzaje przestępstw – wystąpienie z dnia 22 października 2009 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 22 października do Ministra Sprawiedliwości o zmianę obowiązujących przepisów, dotyczących przesłuchań małoletnich w postępowaniu karnym. Zdaniem Rzecznika zasada, określona w art. 185a k.p.k., mówiąca o jednokrotnym przesłuchaniu dziecka – obecnie obowiązująca jedynie w postępowaniach w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz w sprawach przeciwko rodzinie i opiece – powinna być rozszerzona także w stosunku do postępowań, dotyczących innych przestępstw. Konieczna jest pełniejsza, niż dotychczas, ochrona każdego dziecka, które w sprawie karnej występuje w charakterze świadka. Bezpośredni kontakt małoletniego z salą sądową, bez zachowania warunków przyjaznych, także w sprawach nieobjętych szczególnym trybem art. 185a i art. 185b k.p.k., może mieć istotne znaczenie dla jego harmonijnego rozwoju³⁵⁶.

Minister Sprawiedliwości zgodził się, iż konieczne jest skuteczne zapobieganie traumatycznym przeżyciom dzieci przesłuchiwanym w charakterze świadków. Stwierdził jednak, że nie widzi konieczności wprowadzenia postulowanych przez Rzecznika zmian, wskazując przy tym inne gwarancje, zawarte w Kodeksie postępowania karnego³⁵⁷.

5.2 Sprawy indywidualne

Zgłaszane w 2009 roku do Rzecznika Praw Dziecka sprawy indywidualne, związane z ochroną dzieci przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem złym traktowaniem, dotyczyły:

---

³⁵⁵ DWO i P V 076-1207/09

³⁵⁶ ZSR/500/13-1/2009/KC

³⁵⁷ DL-P-I-0761-18/09

- przemocy w środowisku domowym

Na początku ubiegłego roku opinię publiczną zbulwersowała sprawa dziecka, zabitego przez 25-letniego konkubenta matki. Pod jej nieobecność miał się on opiekować dziewczynką, którą dotkliwie pobił, ponieważ „zdenerwowała go”. Pod nieobecność swej konkubiny miał się on opiekować jej córką. Czterolatka w stanie krytycznym trafiła do szpitala klinicznego we Wrocławiu, a na drugi dzień w wyniku odniesionych obrażeń zmarła. Rzecznik Praw Dziecka osobiście, na podstawie doniesień medialnych, zajął się sprawą. Wystąpił do sądu z zapytaniem czy wobec mężczyzny zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, do opieki społecznej o objęcie pomocą psychologiczną, materialną oraz prawną rodziny dziewczynki tj. ciężarnej matki, siostry oraz dziadków. Przez cały czas monitorował toczące się w tej sprawie postępowania karne oraz opiekuńcze³⁵⁸.

Dzięki sąsiedzkiej interwencji tragedią nie zakończyła się sprawa małoletniej dziewczynki, nad którą znęcał się konkubent matki. Dziewczynka chodziła zaniedbana, głodna, w mieszkaniu odbywały się głośne libacje alkoholowe. Rzecznik Praw Dziecka, na mocy swoich ustawowych uprawnień, wystąpił do właściwych organów tj. sądu oraz opieki społecznej o wgląd w sytuację dziecka oraz przeprowadzenie wywiadu środowiskowego. W efekcie tych działań, sytuacja w rodzinie ustabilizowała się³⁵⁹.

Na podstawie doniesień medialnych Rzecznik Praw Dziecka podjął też dwie sprawy dzieci, doznających przemocy ze strony rodziców. W jednej z tych spraw, bezpieczeństwo piątki rodzeństwa wymagało, by dzieci zostały umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Ich ojciec został tymczasowo aresztowany, a matka poddana została dozorowi policji³⁶⁰.

Niektóre ze zgłoszeń, spływających do Rzecznika Praw Dziecka, dowodzą z jednej strony wzrostu społecznej wrażliwości na problem przemocy wobec dzieci, z drugiej jednak – braku wiedzy na temat działań, jakie można i należy podejmować w przypadku takich podejrzeń oraz obowiązków, jakie spoczywają na świadkach i możliwościach szukania pomocy³⁶¹. W jednej z takich spraw Magdalena C., matka dwuletniego dziecka, w skierowanym do Rzecznika liście opisała ostry konflikt rodzinny między nią a rodziną jej męża. Analiza sprawy wykazała, że nie istnieje potrzeba bezpośredniej interwencji Rzecznika Praw Dziecka, bowiem dobro dziecka – mimo wieloletniego sporu rodzinnego – nie jest zagrożone. Rzecznik zasugerował kobiecie skorzystanie z pomocy mediatora, specjalizującego się w konfliktach rodzinnych; przekazał jej też adresy instytucji i organizacji, w których może

---

³⁵⁸ ZII/440/43/2009/UZ; ZSR/440/182/2009/AP, ZSR/440/163/2009/AP

³⁵⁹ ZII/440/105/2009/UZ

³⁶⁰ ZSR/445/2/2010/AK; por. ZSR/410/447/2009/AK

ona szukać pomocy prawnej i wsparcia psychologicznego³⁶². Zdarzają się też przypadki, w których potwierdzenia nie znajdują informacje o złym traktowaniu dzieci, anonimowo przekazywane Rzecznikowi przez osoby trzecie, np. sąsiadów³⁶³. W jednej z takich spraw Rzecznik zbadał sytuację dzieci z Bytomia, które – według zapewnień autorów listu – miały być zanedbywane, a ich rodzice mieli nadużywać władzy rodzicielskiej. Na miejscu okazało się, że dzieci są pogodne i zadbane, nie ma też podstaw do zarzucenia ich rodzicom jakiegokolwiek złego traktowania³⁶⁴. Podobnie, w Lublinie Rzecznik uznał, iż rodzice dobrze się opiekują dzieckiem, a dobiegający czasem płacz jest typowy dla kilkumiesięcznego dziecka³⁶⁵. Również anonimowo oskarżana o złe traktowanie dziecka matka z warszawskiego Mokotowa okazała się dobrym, troskliwym – a jedynie mającym trudną sytuację materialną – rodzicem³⁶⁶.

Inaczej rzecz się miała w sprawie 15-letniej Klaudii, której dorosła już siostra zwróciła się do Rzecznika o pomoc. Dziewczynka, pobita przez rodziców, uciekła z domu rodzinnego do siostry. Analiza akt postępowania prokuratorskiego i sądowego wykazała, że Klaudia przez siedem lat była ofiarą znęcania się fizycznego i psychicznego przez rodziców. Rzecznik Praw Dziecka postanowił przystąpić do postępowania w sprawie o ograniczenie im władzy rodzicielskiej. Wniósł o dopuszczenie dowodu z opinii Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego na temat małoletniej oraz jej rodziców, na okoliczność ich wydolności w sprawowaniu władzy rodzicielskiej oraz konieczności ustanowienia rodziny zastępczej dla małoletniej. Opinia biegłych dowiodła konieczności ustanowienia dla Klaudii rodziny zastępczej oraz poddanie rodziny terapii, co pomoże ustabilizować sytuację dziewczynki³⁶⁷.

Sprawa małoletnich Mateusza oraz Dawida L. zgłosiła Rzecznikowi ich matka, wraz z nimi doświadczająca przemocy ze strony męża oraz jej starszego syna Jakuba L. Pani L. twierdziła, iż wzywani funkcjonariusze Policji nie podejmują czynności, mających na celu przeciwdziałanie przemocy. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił w tej sprawie o wyjaśnienia m. in. do Komendanta Powiatowego Policji w O. Rodzina została objęta procedurą „niebieskiej karty”. W chwili obecnej sytuacja unormowała się – Andrzej L. zobowiązał się wyprowadzić z domu, wywiązuje się też z obowiązku alimentacyjnego³⁶⁸.

---

³⁶¹ ZII/440/176/2009/AW

³⁶² ZSR/441/21/2009/AW

³⁶³ ZSR/441/4/2009/KK

³⁶⁴ ZSR/440/184/2009/KK

³⁶⁵ ZSR/440/168/2009/KK

³⁶⁶ ZSR/440/169/2009/KK

³⁶⁷ ZSR/410/104/2009/AT

³⁶⁸ ZSR/410/329/2009/MN

W sprawie małoletniego Mariusza G. Rzecznik Praw Dziecka interweniował z urzędu, na podstawie opublikowanego w jednej z gazet listu chłopca, który twierdził, iż on oraz jego matka są ofiarami przemocy ze strony dziadka. Przedstawiciele Rzecznika zbadali sprawę w miejscu zamieszkania chłopca, przeprowadzili szeroki wywiad środowiskowy, przeanalizowali akta spraw opiekuńczych. Rzecznik Praw Dziecka przyłączył się do postępowania w sprawie o ograniczenie władzy rodzicielskiej rodziców Mariusza, wystąpił też do Prokuratury o informacje w sprawie. Jej dogłębna analiza wykazała głęboki konflikt pomiędzy rodzicami dziecka, a jego dziadkami, którzy postanowili odwołać darowiznę gospodarstwa na rzecz rodziców chłopca. Nie stwierdzono stosowania przez dziadka przemocy, a list Mariusza – jak się okazało inspirowany był najprawdopodobniej przez jego rodziców³⁶⁹.

Rzecznik Praw Dziecka monitorował też postępowanie karne o spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu małoletniego Sebastiana R., a w następstwie – śmierci dziecka. Oskarżonym w sprawie był konkubent matki. Z jego wyjaśnień wynikało, że przypadkowo przewrócił się na dziecko, potknąwszy się o leżącą na ziemi zabawkę. Skutkiem był krwotok wewnętrzny u chłopca. Biegli z zakresu medycyny sądowej nie wykluczyli podawanej przez oskarżonego wersji zdarzenia, wskazując jednak, iż bardziej prawdopodobne jest, że doznane przez dziecko obrażenia powstały wskutek uderzenia pięścią. Sąd Okręgowy – zgodnie z zasadą „in dubio pro reo” – uznał, iż nie dające się wyjaśnić wątpliwości rozstrzygnąć należy na korzyść oskarżonego i skazał go na dwa lata pozbawienia wolności za nieumyślne spowodowanie śmierci. Od wyroku apelację złożył prokurator. Sprawa jest prowadzona przez Rzecznika Praw Dziecka – obecnie zwrócił się on do Sądu o udostępnienie akt postępowania odwoławczego³⁷⁰.

- przemocy seksualnej

Rzecznik Praw Dziecka badał też w 2009 roku sprawy, dotyczące seksualnego krzywdzenia małoletnich. Jedna z nich, podjęta na podstawie artykułu prasowego, dotyczyła 11-letniej dziewczynki, ofiary molestowania seksualnego oraz przemocy fizycznej ze strony konkubenta matki i 15-letniego, zdemoralizowanego brata. Aby zapewnić dziewczynce należyłą ochronę, Rzecznik interweniował w sądzie, prokuraturze, wystąpił do ośrodka pomocy społecznej o objęcie małoletniej i jej matki pomocą psychologiczną oraz materialną.

---

³⁶⁹ ZSR/410/7/2009/MN

³⁷⁰ ZSR/440/108/2009/TT

W trakcie trwania procesu karnego przedmiotem troski Rzecznika było również to, by sprawca nie miał możliwości kontaktowania się ze swoją ofiarą³⁷¹.

W innej sprawie, dotyczącej mężczyzny podejrzewanego o molestowanie seksualne córki i pasierbicy, Rzecznik Praw Dziecka starał się ustalić rolę matki w dramacie dziewczynek – mało wiarygodne wydawały się zeznania kobiety, która twierdziła, iż nie zdawała sobie sprawy z wydarzeń, rozgrywających się w jej malutkim mieszkaniu³⁷². Rzecznik monitorował toczące się postępowanie karne oraz opiekuńcze. W chwili obecnej sprawca przemocy przebywa w zakładzie karnym, matka natomiast ma ograniczoną władzę rodzicielską i przebywa na leczeniu odwykowym. Dzieci zostały umieszczone w placówce opiekuńczej³⁷³.

Niezwykle trudna była prowadzona przez Rzecznika Praw Dziecka sprawa małoletniego chłopca, wykorzystanego seksualnie przez dorosłego mężczyznę. Mężczyzna ten – po odbyciu kary pozbawienia wolności – zaczął nachodzić chłopca pod szkołą. Rzecznik Praw Dziecka niezwłocznie wystąpił do Komendy Miejskiej Policji, która prowadziła postępowanie przygotowawcze, a następnie Prokuratury i Sądu Rejonowego. Zaniepokojony bezsilnością sądu i prokuratury, które przez niemal rok nie były w stanie zapewnić chłopcu ochrony, zdecydował się na wystąpienie do sądu II instancji, w którego rękach leżało podjęcie decyzji w sprawie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia sprawcy w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Podejrzany naruszał bowiem porządek prawny, a przede wszystkim – powodował u swej ofiary dalszą traumę i stałe poczucie zagrożenia. Mężczyzna wykazywał ciągle, wręcz obsesyjne zainteresowanie dzieckiem oraz podejmował nieustanne próby szykanowania, zniesławiania i poniżania chłopca. Po interwencji Rzecznika Praw Dziecka sąd II instancji utrzymał w mocy postanowienie Sądu Rejonowego o umieszczeniu mężczyzny w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym³⁷⁴.

Rzecznik Praw Dziecka monitoruje w chwili obecnej również postępowanie karne, toczące się przeciwko nauczycielowi, któremu prokuratura zarzuca molestowanie czternastoletniego chłopca. Mężczyzna miał wykorzystać ciężką sytuację małoletniego, a w zamian za wykorzystywanie seksualne pozwalał mu korzystać z komputera³⁷⁵.

---

³⁷¹ ZII/440/50/2009/UZ; por. też: ZSR/440/89/2009/AK; ZSR/440/48/2009/AK; ZSR/440/96/2009/AK; ZSR/440/82/2009/AT; ZSR/440/197/2009/AT; ZSR/440/47/2009/AT; ZSR/440/109/2009/AP

³⁷² ZII/440/160/2009/UZ

³⁷³ ZII/440/160/2009/UZ, ZSR/440/57/2009/TT

³⁷⁴ ZSR/440/123/2009/TOK

³⁷⁵ ZSR/413/29/2009/AP

Rzecznik, na podstawie doniesień prasowych, przystąpił też do postępowania, dotyczącego dwóch dziewczynek, przez 7 lat molestowanych przez ojca. Mężczyzna został skazany na 8 lat więzienia. Rzecznik Praw Dziecka wnioskował o podjęcie z urzędu sprawy opiekuńczej, która była zawieszona do uprawomocnienia się sprawy karnej i o pozbawienie ojca dziewczynek władzy rodzicielskiej. Sąd przychylił się do wniosków Rzecznika, postanowił też ograniczyć władzę rodzicielską matce³⁷⁶.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosiła się też matka małoletniej Sary, która padła ofiarą brutalnego przestępstwa. Po zapoznaniu się przez Rzecznika Praw Dziecka z aktami postępowania wyjaśniającego stwierdzono, iż nieletni koledzy dziewczynki dopuścili się na niej zbrodni z art. 197 § 3 Kodeksu karnego, będącej kwalifikowanym typem przestępstwa zgwałcenia, w zbiegu z przestępstwem z art. 200 Kodeksu karnego w zw. Z art. 11 §2 kodeksu karnego i art. 278 § 1 Kodeksu karnego. W postępowaniu wyjaśniającym – mimo, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazywał, że zaistniało uzasadnione podejrzenie popełnienia przez wyżej wymienionych nieletnich zbrodni z art. 197§3 Kodeksu karnego – Sąd nie zastosował środków tymczasowych, przeciwdziałających dalszej demoralizacji nieletnich, jak i chroniących pokrzywdzoną przed pogłębieniem traumy.

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka nie daje mu uprawnienia do przystępowania do postępowań, toczących się na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26 października 1982 roku (Dz. U. Nr 11 z 2002 roku, poz. 109 z późn. zm.). Rzecznik Praw Dziecka wystąpił jednak w roli obserwatora postępowania. Do Prezesa Sądu Rejonowego Rzecznik zaapelował o zwrócenie uwagi na dobro małoletniej ofiary. Zaznaczył, iż pokrzywdzona oraz sprawcy są członkami małej społeczności, a z zeznań świadków wynika, że nieletni chwalili się popełnionym przestępstwem. Pokrzywdzona zmuszona była do zmiany szkoły, co nie chroniło jej jednak w pełni przed – nawet przypadkowymi – spotkaniami ze sprawcami. Jej stan psychofizyczny nieustannie się pogarsza. Rzecznik wskazał również na wypracowane przez międzynarodową społeczność zalecenia, kształtujące politykę postępowania z ofiarami przestępstw, a w szczególności: Deklarację ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 roku, Europejską Konwencję o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 roku, Zalecenia Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym, Zalecenia Rady Europy Nr R (87)21 w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw oraz Polską Kartę Praw Ofiary. Zgodnie z zapisami ostatniego z tych

---

³⁷⁶ ZSR/440/105/2009/KK

dokumentów, ofiara ma prawo do: 1) pomocy, 2) godności, szacunku i współczucia, 3) wolności od wtórnej wiktymizacji, 4) dostępu do wymiaru sprawiedliwości, 5) mediacji i pojednania ze sprawcą. Dopóki nie zostaną zakończone sprawy sądowe – podkreślił Rzecznik – nie można podjąć skutecznych działań terapeutycznych w stosunku do pokrzywdzonej. Postępowanie jest w toku, a przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka występuje na rozprawach w charakterze obserwatora, co przyczyniło się do przyspieszenia procedury sądowej³⁷⁷.

O pomoc do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się też matka małoletniej Anny, będącej ofiarą wykorzystywania seksualnego przez ojca. W sprawie rozwodowej sąd cywilny odrzucił wniosek kobiety o zakazanie jej mężowi styczności z małoletnią, mimo skazania go przez sąd karny za wykorzystywanie seksualne (czyny z art. 200 kk. W zw. Z art. 12 kk., art. 202 § 2 kk. W zw. Z art. 12 kk., art. 197 § 1 kk. W zw. Z art. 12 kk., art. 207 § 1 kk., art. 200 kk. oraz art. 202 § 4 kk.). Rzecznik Praw Dziecka przystąpił do postępowania rozwodowego z wnioskiem o zmianę zaskarżonego postanowienia w całości, o zakaz styczności ojca z dziećmi i o podwyższenie zabezpieczenia alimentacyjnego. W efekcie, Sąd Apelacyjny uchylił postanowienie Sądu Okręgowego i zakazał mężczyźnie styczności z córką³⁷⁸.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosił się też pełnomocnik matki małoletniego Michała. W toczącym się od 6 lat procesie karnym o molestowanie seksualne dziecka, matka występowała w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Biegli orzekli, że zeznania małoletniego, które obciążały ojca, zostały mu zaindukowane przez matkę. Jej pełnomocnik zwrócił się do Rzecznika z wnioskiem, by zlecił on własną ekspertyzę na potrzeby toczącego się postępowania. Po zapoznaniu się z 11 tomami akt sprawy, Rzecznik stwierdził, iż kobieta złożyła zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa w momencie, gdy w toku postępowania rozwodowego ustalono kontakty ojca z synem. Jako że w sprawie sporządzono już ponad dziesięć opinii psychologicznych, psychiatrycznych i seksuologicznych, a w świetle wielu publikacji z zakresu pedagogiki wiarygodny dowód z zeznań dziecka, które padło ofiarą molestowania seksualnego, można uzyskać nie później, niż półtora roku po dokonaniu czynu pedofilnego – Rzecznik odmówił podjęcia działań, o które wnioskował pełnomocnik matki Michała³⁷⁹.

---

³⁷⁷ ZSR/440/4/2009/AT

³⁷⁸ ZSR/440/82/2009/AT

³⁷⁹ ZSR/440/187/2009/TT

- naruszania praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych włącznie ze stosowaniem wobec nich przemocy

Sprawę małoletniego, przebywającego w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym Rzecznik Praw Dziecka podjął w oparciu o pismo, jakie przesłała matka koleżanki chłopca. Przyczyną umieszczenia go w placówce były problemy wychowawcze, które wynikały z braku objęcia go odpowiednią pomocą i terapią, mimo stwierdzonych u niego zaburzeń nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD). Ponieważ chłopca po utracie rodziców wychowywała babcia i nie było osoby, która mogłaby stanąć w jego obronie, szkoła skierowała wniosek do sądu o zastosowanie środków wychowawczych. Z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną wynikało, że chłopiec ma trudności w kontrolowaniu emocji i zachowań oraz nadpobudliwość psychoruchową, w związku z którą pozostawał pod opieką lekarza psychiatry. Chłopiec trafił jednak do MOW, w którym agresja współwychowanków doprowadziła do podjęcia próby samobójczej. Rzecznik Praw Dziecka, dysponując dowodami w postaci zdjęć okaleczonego chłopca, zlecił natychmiastowe przeprowadzenie kontroli w placówce i wystąpił do sądu rodzinnego o interwencję. Następnie monitorował toczące się w prokuraturze postępowanie karne. Do sądu został skierowany akt oskarżenia przeciwko oprawcom chłopca, a on sam powrócił do domu rodzinnego³⁸⁰.

W innej sprawie opiekunowie trojga umieszczonych w placówce dzieci zarzucali wychowawcom, że uniemożliwiają im widzenia, zabierają dzieciom żywność i stosują wobec nich kary cielesne. Przeprowadzone w tej sprawie czynności nie potwierdziły tych zarzutów, wykazały natomiast, że próbowali oni w ten sposób odwrócić uwagę od faktycznych problemów małoletnich – przemocy w rodzinie oraz zaniedbań wychowawczych. Potwierdziły to opinie ze szkół, do których uczęszczały dzieci, informacje uzyskane od lekarzy, z sądu i samej placówki³⁸¹.

Wychowankowie domu dziecka w P. poinformowali Rzecznika Praw Dziecka, iż dyrektor bije ich i poniża, a pedagog „trzyma” stronę dyrektora. Dyrektor tłumaczył się, że – jak to określał – „blacha”, czyli uderzenie otwartą dłonią w szyję, było żartobliwym gestem sympatii. Kontrola oraz ankiety, przeprowadzone wśród wychowanków, potwierdziły stosowanie przemocy wobec dzieci oraz mobbingu wobec pracowników. Rzecznik zwrócił się więc do władz samorządowych o pilną interwencję. Wobec braku reakcji, Rzecznik ponowił swój wniosek. Tym razem władze samorządowe przychyliły się do sugestii Rzecznika, by

---

³⁸⁰ ZSR/431/2/2009/TT

³⁸¹ ZII/410/543/2009/UZ

przeprowadzić warsztaty z udziałem kadry i wychowanków, zwróciły się też do odpowiednich placówek o dokonanie diagnozy sytuacji w placówce. Do prokuratury złożono doniesienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez dyrektora – sprawa jest w toku³⁸².

Stosowanie przez wychowawców przemocy w stosunku do dzieci ujawniono również w przypadku Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w O. Rodzice wychowanka przesłali Rzecznikowi Praw Dziecka nagranie, zawierające dowody poniżania słownego chłopca. Przeprowadzona kontrola potwierdziła fakt niewłaściwego zachowania wychowawcy oraz wykazała niewłaściwy nadzór dyrektora nad pracownikami³⁸³.

- **przemocy rówieśniczej w szkole/przedszkolu/placówce**

W jednej ze spraw ojciec gimnazjalisty, zaniepokojony znęcaniem się fizycznym i psychicznym nad jego synem przez kolegów oraz brakiem reakcji ze strony wychowawcy i skutecznych działań ze strony dyrekcji szkoły, zwrócił się o pomoc do Rzecznika Praw Dziecka. Ojciec wyraził przy tym obawę o stan psychiczny chłopca. Interwencja Rzecznika spowodowała podjęcie przez szkołę stosownych działań, a poradnia psychologiczno-pedagogiczna, która dotąd nie mogła znaleźć czasu na zbadanie chłopca, uczyniła to. Chłopiec został poddany terapii odpowiadającej jego potrzebom. Na prośbę Rzecznika, sprawę zbadało również Kuratorium Oświaty. Sytuacja wychowawcza w szkole jest monitorowana³⁸⁴.

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony medialnymi doniesieniami o zachowaniach uczennic jednego z gimnazjów wobec koleżanek, interweniował też natychmiastowo u właściwego Kuratora Oświaty. Na prośbę Rzecznika, Kurator w ramach nadzoru skierował do szkoły wizytatorów, do działań rozpoznawczych włączył się także organ prowadzący szkołę. Konflikt udało się rozwiązać³⁸⁵. W innej, podobnej sprawie, wystarczyła interwencja Rzecznika u dyrekcji szkoły³⁸⁶.

Problem przemocy rówieśniczej stwierdzono w Pogotowiu Opiekuńczym w Ł. Wychowanek przy pomocy telefonu komórkowego nagrał film, na którym wychowankowie placówki znęcali się nad swymi młodszymi kolegami. W wyniku postępowania wyjaśniającego ustalono, że odpowiedzialność za tę sytuację ponosi wychowawca. Sytuacja w tym Pogotowiu ujawniła też po raz kolejny problem kierowania przez sądy do domów

---

³⁸² ZEW/414/32/2009/RM

³⁸³ ZEW/414/34/2009/PW

³⁸⁴ ZEW/430/462/2009/AM

³⁸⁵ ZEW/430/357/2009/AM

³⁸⁶ ZEW/450/352/2009/AM

dziecka młodzieży zdemoralizowanej, która powinna być umieszczana w placówkach resocjalizacyjnych, np. W Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych³⁸⁷. Problemowi temu Rzecznik Praw Dziecka poświęcił swoje wystąpienia generalne do Ministra Edukacji Narodowej z 9 czerwca 2009 roku³⁸⁸.

---

³⁸⁷ ZEW/414/31/2009/PW

³⁸⁸ Por. str. 33

III. SPRAWY SĄDOWE Z UDZIAŁEM RZECZNIKA PRAW DZIECKA

Nową kompetencją, przyznaną Rzecznikowi Praw Dziecka na podstawie dokonanej w 2008 roku nowelizacji ustawy z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. u z 2008 r., Nr 214, Poz. 1345), jest m. in. prawo zgłaszania udziału do toczących się postępowań sądowych – na prawach, przysługujących prokuratorowi. Uprawnienie to było szeroko wykorzystywane w ramach działalności Rzecznika w 2009 roku.

Spośród zgłoszonych Rzecznikowi spraw, w 66 przypadkach podjął on decyzję o przystąpieniu do toczących się postępowań sądowych. W 7 sprawach Rzecznik Praw Dziecka występował w roli obserwatora.

Wśród spraw, do których przystąpił Rzecznik, najliczniejszą grupę stanowiły sprawy o charakterze opiekuńczo-wychowawczym, w tym m.in. Z zakresu władzy rodzicielskiej, kontaktów, zastępczych form opieki oraz przysposobienia. Poniżej przedstawiono niektóre z postępowań, do których przyłączył się Rzecznik Praw Dziecka.

- **Sprawy z zakresu władzy rodzicielskiej**

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie w 2009 roku interweniował w sprawach odbierania dzieci rodzicom, gdy ujawnione okoliczności nie uzasadniały tak drastycznych rozwiązań.

Rzecznik z urzędu podjął sprawę, dotyczącą władzy rodzicielskiej nad małoletnią R. Z posiadanych informacji wynikało, iż począwszy od 2005 roku sprawowanie władzy rodzicielskiej nad trójką małoletnich dzieci przez panią W. i pana S. zostało poddane nadzorowi kuratora. Sąd Rejonowy zarzucił bowiem rodzicom niewydolność wychowawczą akcentując, że nie dbają o porządek w miejscu zamieszkania, a wiek ojca i jego obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego nie pozwalają należycie troszczyć się o pozostające pod opieką dzieci. Ponadto ujawniono, że w przeszłości matka leczyła się psychiatrycznie.

W czerwcu 2009 roku kurator sądowy wniósł o zmianę formy ograniczenia władzy rodzicielskiej, poprzez umieszczenie trójki małoletnich S. W placówce opiekuńczo-wychowawczej. W jego ocenie matka dzieci, będąca wówczas w zaawansowanej ciąży, nie byłaby też w stanie zapewnić właściwej opieki noworodkowi. W lipcu 2009 roku pani W. urodziła córeczkę R. Szpital powiadomił o narodzinach dziecka Sąd Rejonowy, który w trybie natychmiastowym zdecydował o umieszczeniu noworodka w rodzinie zastępczej oraz o wszczęciu z urzędu postępowania o pozbawienie pani W. władzy rodzicielskiej.

Sytuacja opiekuńczo-wychowawcza małoletnich została przeanalizowana przez przedstawicieli Rzecznika, którzy na początku sierpnia 2009 roku zbadali sprawę na miejscu. W związku z ustaleniami, dokonanymi w oparciu o analizę akt, rozmowy z kierownictwem miejscowego Ośrodka Pomocy Społecznej, proboszczem, dyrektorem Szkoły Podstawowej oraz kuratorami, sprawującymi nadzór nad rodziną pani W. i pana S., Rzecznik Praw Dziecka podjął decyzję o przystąpieniu do toczącego się postępowania. Rzecznik wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego o umieszczeniu małoletniej R. W rodzinie zastępczej, wnioskował o przeprowadzenie dowodu z opinii Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego, a także o objęcie rodziny nadzorem kuratora spoza okręgu właściwego miejscowo Sądu. Zarówno zażalenie Rzecznika, jak i pełnomocnika uczestników, zostały oddalone przez Sąd Okręgowy w sierpniu 2009 roku.

Na początku września Rzecznik odwiedził osobiście rodzinę dziewczynki, spotkał się z przedstawicielami lokalnej społeczności oraz z rodzicami zastępczymi. Wizyta ta utwierdziła Rzecznika w przekonaniu, że małoletnia R. powinna powrócić do swojego domu, mimo istniejących w tej rodzinie zaniedbań. Równoległe biegli z RODK sporządzili opinię, z której wynikało, że członków rodziny łączą bardzo silne więzi emocjonalne, zaś poczucie bezpieczeństwa małoletnim w okresie ich niemowlęctwa zapewniała matka. Biegli uznali, że umieszczenie trójki starszych dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej byłoby niecelowe, stwierdzili też brak przeciwwskazań do powrotu R. pod opiekę rodziców. Co istotne, powrót dziecka powinien zdaniem biegłych nastąpić jak najszybciej z uwagi na potrzebę budowania więzi emocjonalnych z rodzicami i rodzeństwem.

Po przeanalizowaniu opinii biegłych, Rzecznik zwrócił do Sądu Rejonowego o możliwie szybkie rozpatrzenie złożonych przez niego wniosków merytorycznych. W połowie września 2009 roku Sąd uchylił wydane wcześniej postanowienie tymczasowe o umieszczeniu dziewczynki w rodzinie zastępczej i zdecydował o objęciu rodziny nadzorem kuratora z obowiązkiem składania sprawozdań raz w tygodniu. Przekazywane Rzecznikowi Praw Dziecka, wywiady te dowodzą stałej poprawy sytuacji rodzinnej dziecka. Postępowanie w tej sprawie nie zostało jednak zakończone. Rzecznik oczekuje na wyznaczenie kolejnego terminu rozprawy³⁸⁹.

---

³⁸⁹ ZSR/410/189/2009/TT

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika była również sytuacja małoletniej Weroniki S. Przed Sądem Rejonowym w Ł. Z urzędu toczyło się postępowanie w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej jej matce – Oliwii S.

Z posiadanych informacji wynikało, iż 21 maja ub. Prokuratura Rejonowa w Ł. zwróciła się do Sądu o zbadanie sytuacji opiekuńczo-wychowawczej małoletniej Weroniki S. W związku z powadzonym postępowaniem przygotowawczym w sprawie o przestępstwa z art. 284 § 1 k.k. oraz art. 157 § 2 k.k., popełnione na szkodę dziewczynki przez matkę. Z posiadanych przez Rzecznika informacji wynikało, że Oliwia S. naruszyła postanowienie Sądu Rodzinnego w Ł., który ustalił, że miejscem zamieszkania dziecka jest każdorazowe miejsce zamieszkania ojca. Wbrew orzeczeniu Sądu, kobieta całkowicie pozbawiła dziewczynkę kontaktu z ojcem.

Mając na uwadze wyżej wskazane okoliczności, Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu wnosząc o zobowiązanie matki małoletniej do przedstawienia dokumentacji medycznej córki, do ujawnienia jej miejsca pobytu oraz do każdorazowego informowania o zmianie tego miejsca na czas dłuższy, niż 7 dni. Rzecznik złożył również wnioski o dopuszczenie dowodu z opinii Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego oraz o bezpośrednie wysłuchanie małoletniej Weroniki S. przez Sąd. Sprawa jest w toku³⁹⁰.

Innym przykładem ingerencji Sądu we władzę rodzicielską jest postępowanie, zawisłe przed Sądem Rejonowym, a dotyczące rodziny D. Działając z urzędu, Sąd Rodzinny prowadził czynności w kierunku pozbawienia władzy rodzicielskiej małżonków D. nad ich małoletnim synem. Powodem wszczęcia postępowania była informacja z Policji o podejrzeniu stosowania przez rodziców przemocy wobec dziecka. Przeprowadzone w sprawie dowody nie potwierdziły tych zarzutów. Ustalenia Sądu nie dały podstaw do pozbawienia małżonków D. władzy rodzicielskiej, ujawniły jednak inne okoliczności, skutkujące decyzją Sądu o zawieszeniu wykonywania władzy rodzicielskiej i umieszczeniu małoletniego w placówce opiekuńczej. Głównym powodem takiego orzeczenia, było stwierdzenie u uczestników postępowania psychotycznych zaburzeń urojeniowych o charakterze religijnym, które zdaniem Sądu uniemożliwiały im prawidłowe sprawowanie władzy rodzicielskiej. Opiniujący w niniejszej sprawie biegli z RODK uznali, że rodzice zaniedbali małoletniego w sferze edukacyjnej, rozwojowej i zdrowotnej, jednocześnie indukując mu lękowe postrzeganie rzeczywistości. Małżonkowie D. zaskarżyli powyższe orzeczenie. Sąd Okręgowy oddalił

---

³⁹⁰ ZSR/410/401/2009/AT

apelację uczestników postępowania uznając, iż zastosowane rozwiązanie jest optymalne ze względu na właściwość dziecka i jego rodziców.

Informację o sytuacji prawnej i faktycznej małoletniego D., Rzecznik Praw Dziecka powziął po uprawomocnieniu się orzeczenia Sądu II instancji, utrzymującego w mocy decyzję Sądu Rodzinnego w przedmiocie umieszczenia chłopca w placówce. Zaniepokojenie Rzecznika wzbudził przede wszystkim fakt odizolowania dziecka od środowiska rodzinnego, na skutek zastosowania przez Sąd najbardziej drastycznej ingerencji we władzę rodzicielską. Zdaniem Rzecznika, ujawnione w toku postępowania dowody wskazały – niezależnie od wszystkich podniesionych przez Sąd zastrzeżeń wobec uczestników – na istnienie silnej więzi emocjonalnej małoletniego z rodzicami.

Mając na uwadze powyższe, kierując się dobrem dziecka, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił 27 marca 2009 roku do Sądu Rejonowego z wnioskiem o uchylenie postanowienia z 14 listopada 2008 roku. Inicjując przedmiotowe postępowanie, Rzecznik wniósł o uchylenie w trybie pilnym orzeczenia Sądu w przedmiocie umieszczenia małoletniego w placówce opiekuńczej, z jednoczesnym poddaniem władzy rodzicielskiej nad chłopcem nadzorowi kuratora. Rzecznik wnioskował też o przeprowadzenie szeregu dowodów, w tym opinii biegłych z zakresu psychologii oraz psychiatrii na okoliczność stanu zdrowia psychicznego rodziców małoletniego D. oraz stanu rozwoju dziecka i jego potrzeb terapeutycznych. Postanowieniem Sądu z 15 maja 2009 roku wniosek o zabezpieczenie oddalono, uznając powierzenie opieki nad małoletnim jego rodzicom za przedwczesne, głównie z uwagi na konieczne zapewnienie chłopcu specjalistycznej opieki psychologiczno-pedagogicznej na terenie placówki.

2 czerwca 2009 roku Rzecznik ponownie wystąpił o udzielenie zabezpieczenia poprzez zobowiązanie rodziców do kontynuowania leczenia syna oraz uzupełnienia jego zaległości szkolnych. Rzecznik Praw Dziecka wyraził przy tym pogląd, iż dotychczasowe zaangażowanie rodziców w sprawy małoletniego, w tym w proces leczenia, uzasadniają zmianę decyzji o zawieszeniu władzy rodzicielskiej na jej ograniczenie. Wniosek ten został jednak oddalony przez Sąd na posiedzeniu 15 lipca 2009 roku.

16 października 2009 roku Rzecznik ponownie wniósł o pilne uchylenie orzeczenia Sądu i umieszczenie małoletniego w środowisku rodzinnym. Rozpoznając wniosek Sąd stwierdził jednak, iż nie nastąpiła taka zmiana okoliczności, która by uzasadniała powrót chłopca do domu. Sąd podał w uzasadnieniu, że małżonkowie D. podjęli wprawdzie kolejną terapię rodzinną, małoletni był hospitalizowany w związku z występującym u niego schorzeniem dermatologicznym i rozpoczęto leczenie ortodontyczne dziecka, nie były to

jednak w ocenie Sądu wystarczające okoliczności dla udzielenia wnioskowanych przez Rzecznika zabezpieczeń. Postępowanie w sprawie małoletniego D. nie zostało do chwili obecnej prawomocnie zakończone, a działania procesowe Rzecznika będą kontynuowane zgodnie z dobrem małoletniego³⁹¹.

W innej sprawie, do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęła prośba o podjęcie działań na rzecz małoletniego B., umieszczonego decyzją Sądu w placówce interwencyjnej ze względu na chorobę psychiczną matki. Ta okoliczność, zdaniem Sądu, uniemożliwiała kobiecie należyte sprawowanie pieczy nad synem. Ojciec chłopca wyraził chęć przejęcia opieki nad małoletnim. Sąd nie zmienił jednak swojej decyzji i nakazał pozostawienie B. W placówce, przyznając ojcu prawo do opieki nad nim wyłącznie w okresie wakacji. W toku postępowania przeprowadzone zostały badania przez biegłych z Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego, których zdaniem wskazane było pozostawienie chłopca w placówce. Podstawę tak sformułowanych wniosków stanowił fakt, iż ojciec nie sprawował dotychczas samodzielnie dłuższej opieki nad dzieckiem, a ze względu na charakter pracy (kierowca zawodowy) nie miał możliwości sprawowania stałej opieki nad dwunastolatkiem.

Po analizie akt sprawy, Rzecznik złożył wniosek o zmianę postanowienia sądu w przedmiocie umieszczenia małoletniego w placówce, wnosząc o ustanowienie na czas trwania postępowania miejsca jego pobytu przy ojcu. Rzecznik wnioskował też o ograniczenie ojcu władzy rodzicielskiej poprzez poddanie nadzorowi kuratora sądowego, zobowiązanie uczestnika do zmiany rozkładu czasu pracy (dotąd były to dłuższe wyjazdy), zaś oboje rodziców – do udziału w terapeutycznych spotkaniach grupowych w celu zwiększenia ich kompetencji rodzicielskich. Nadto, Rzecznik wniósł o zobowiązanie ojca do pozostawiania w stałym kontakcie ze szkołą małoletniego z równoczesnym informowaniem kuratora o osiągniętych przez niego wynikach. Wśród wniosków Rzecznika znalazła się również konieczność ustalenia kontaktów chłopca z matką i konieczności ustalenia jej obowiązku alimentacyjnego na rzecz syna. Sąd Rejonowy w W. uwzględnił powyższe wnioski i ustalił miejsce zamieszkania małoletniego przy ojcu, ustanawiając przy tym nadzór kuratora. W związku z tym, zwolnił małoletniego z pogotowia opiekuńczego w trybie natychmiastowym³⁹².

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosił się pan L., ojciec dwutygodniowego wówczas dziecka. Oboje rodzice cierpią na schizofrenię, przy czym stan zdrowia matki uległ pogorszeniu po urodzeniu dziecka; pani L. trafiła do szpitala na oddział psychiatryczny.

---

³⁹¹ ZSR/410/32/2009/TT

³⁹² ZSR/410/176/2009/MN

Wezwani na interwencję funkcjonariusze Policji przewieźli noworodka i jego ojca do szpitala dziecięcego, gdzie chłopiec został przyjęty na obserwację. Po kilku dniach ordynator oddziału odmówił wypisania chłopca i wydania go pod opiekę ojca. O zaistniałej sytuacji powiadomiony został sąd rodzinny, który zdecydował o umieszczeniu syna małżonków L. w placówce opiekuńczej.

Rzecznika głęboko zaniepokoiła opisana sytuacja. Po dokonaniu analizy akt sprawy oraz zebraniu informacji ze Szpitala Dziecięcego oraz placówki, w której umieszczono chłopca, Rzecznik zdecydował o przystąpieniu do toczącego się postępowania sądowego. Początkowo Rzecznik wniósł o pilne przeprowadzenie dowodu z opinii lekarzy psychiatrów na okoliczność stanu zdrowia małżonków L. Po zapoznaniu się z opinią autorytetów w dziedzinie psychiatrii, którzy uznali, iż ojciec może samodzielnie sprawować opiekę nad dzieckiem, Rzecznik złożył wniosek o powrót chłopca do domu rodzinnego. Sąd, po przeprowadzeniu niezbędnych dowodów, przychylił się do wniosku Rzecznika i orzekł powrót dziecka do ojca na czas trwania postępowania. Zdecydował także, że matka małoletniego może się nim opiekować jedynie w obecności innych osób. Postępowanie nie zostało jeszcze zakończone³⁹³.

Rzecznik Praw Dziecka podejmował również interwencje na wniosek osób małoletnich. Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się dziesięcioletnia Paulina, która obawiała się rozdzielenia rodziny przez sąd w postępowaniu rozwodowym. Rzecznik Praw Dziecka ustalił, że pani P. ma trzy córki, pochodzące z różnych związków. W chwili zgłoszenia małoletnie zamieszkiwały wraz z matką. Ojcem najmłodszej z siostr, trzyletniej Aurelii był ówczesny mąż pani P. Pomiedzy małżonkami toczyło się postępowanie o rozwód, przy czym każde z rodziców ubiegało się o przyznanie opieki nad najmłodszą z siostr. Sąd zlecił sporządzenie w sprawie opinii psychologiczno-pedagogicznej, przed badaniami ustalił jednak miejsce zamieszkania Aurelii z ojcem. Sąd uznał, iż – skoro matka nie pracuje zarobkowo – istnieje obawa, że nie podoła utrzymaniu dzieci.

Rzecznik Praw Dziecka po analizie akt sądowych stwierdził zasadność prośby małoletniej Pauliny i jej matki o pomoc. Zdaniem Rzecznika, postanowienie zmieniające miejsce zamieszkania trzyletniej Aurelii podjęte zostało przedwcześnie, bez zbadania predyspozycji wychowawczych obojga rodziców oraz ich więzi z dzieckiem. Mając na uwadze okoliczności sprawy, Rzecznik włączył się do postępowania na etapie rozpatrywania przez Sąd Apelacyjny zażalenia na postanowienie o zabezpieczeniu. Rzecznik poparł

---

³⁹³ DTZ/410/3/2009/RR

zażalenie oraz wniosł o ponowne rozpoznanie przez Sąd kwestii miejsca zamieszkania dziewczynki. Wskazał przy tym na konieczność przeprowadzenia badań psychologiczno-pedagogicznych przed wydaniem decyzji. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Rzecznika i uchylił decyzję o przekazaniu Aurelii pod opiekę ojca, podkreślając jednocześnie znaczenie dowodu z opinii biegłych psychologów i pedagogów³⁹⁴.

Rzecznik Praw Dziecka został też poproszony o interwencję przez jeden z terenowych Komitetów Ochrony Praw Dziecka. Komitet udzielał pomocy psychologicznej 16-letniej Paulinie. Dziewczynka po śmierci ojca wychowywana była od wielu lat przez matkę. Ich wzajemne relacje nie układały się prawidłowo, dochodziło do nieporozumień. Matka małoletniej nie potrafiła podjąć odpowiednich działań wychowawczych, okazywała złość lub bezsilność w trudnych sytuacjach. Dziewczynka przez kilka miesięcy mieszkała u krewnych, za co matka ukarała ją zamknięciem samej na weekend w mieszkaniu; poinformowała kuratora sądowego o zdarzeniach, które jej zdaniem wskazywały na demoralizację Pauliny. Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka zwrócił się do Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o wstąpienie do postępowania, wskazując że ze względu na wysoką pozycję społeczną i zawodową matki oraz miejsce zamieszkania Pauliny – najpierw u matki, później decyzją Sądu u dziadków ojczystych – istnieje poważne ryzyko, iż nie otrzyma ona właściwej reprezentacji i pomocy.

Rzecznik – po analizie zebranej przez Sąd dokumentacji oraz po uzyskaniu informacji od instytucji, mających kontakt z dziewczyną – podzielił wątpliwości, podnoszone przez Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka i podjął decyzję o przystąpieniu do postępowania. Biegły psycholog, badający na zlecenie sądu sytuację rodzinną, potwierdził brak odpowiednich kompetencji wychowawczych u matki dziewczynki i zalecił umieszczenie Pauliny pod opieką krewnych ze strony ojca, aby umożliwić wyciszenie konfliktu. Wskazał też na konieczność przeprowadzenia rodzinnej terapii psychologicznej. Po wydaniu tej opinii, Rzecznik Praw Dziecka poparł wniosek krewnej ze strony ojca o objęcie opieki nad Pauliną. Postępowanie jest w toku³⁹⁵.

Jeden z sądów rejonowych prowadzi sprawę pięciu nastolatków, które bez porozumienia z placówką wychowawczą – acz za zgodą rodziców biologicznych – przyjechały do Rzecznika Praw Dziecka złożyć skargę na funkcjonowanie placówki. Dwóm z nich kierownictwo placówki zarzuca dodatkowo niską frekwencję w szkole; miały też mieć

---

³⁹⁴ DTZ/410/46/2009/RR

³⁹⁵ DTZ/410/64/2009/RR

kontakt z narkotykami. Rzecznik przystąpił do sprawy, kwestionując sposób przeprowadzenia badania na obecność narkotyku. Sprawa jest w toku³⁹⁶.

- **Sprawy o przysposobienie**

Do Rzecznika zwróciła się pani I. Z prośbą o interwencję w związku z podejrzeniem wystąpienia nieprawidłowości w toku postępowania sądowego o przysposobienie małoletniej Karoliny D. Niepokój Rzecznika wzbudził dotychczasowy przebieg postępowania. Z analizy sprawy wynikało bowiem, że o przysposobienie dziewczynki ubiegają się dwie pary małżeńskie. Państwo M. posiadali pozytywną opinię Ośrodka Adopcyjnego w S. oraz stały i legalnie umożliwiony kontakt z dzieckiem. Małżonkowie W. zostali natomiast – jak się okazało – skreśleni z listy kandydatów na rodziców adopcyjnych. Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w W. nie wystawił im pozytywnej opinii. Dodatkowo, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w T. zawiadomił właściwą miejscowo Prokuraturę Rejonową o podejrzeniu popełnieniu przestępstwa, stypizowanego w art. 51 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych (Dz. U. 2002 r., nr 101, poz. 926 ze zm.). Istniało także przypuszczenie, że małżonkowie W. nawiązali bezprawny kontakt z biologiczną matką małoletniej.

Mając na względzie szeroko pojęte dobro Karoliny, Rzecznik zgłosił swój udział w postępowaniu o jej przysposobienie z wniosku małżonków W. Podczas rozprawy 18 grudnia 2009 roku Rzecznik wniósł o powierzenie pieczy nad dzieckiem – na czas trwania postępowania preadopcyjnego – małżonkom M. Postanowieniem, wydanym w trybie zabezpieczenia, Sąd Rejonowy w T. orzekł o oddaniu małoletniej pod opiekę małżonkom M³⁹⁷.

- **Opieka zastępcza**

Rzecznik zgłosił swój udział w postępowaniu, toczącym się przez Sądem Rejonowym w D., dotyczącym małoletnich sióstr W. Dziewczynki od ponad roku przebywały pod opieką rodziny, która podjęła starania o ustanowienie jej rodziną zastępczą. Jednocześnie małoletnie W. pozostawały w stałym kontakcie z matką biologiczną, która deklarowała chęć przejęcia opieki nad córkami w momencie poprawy sytuacji mieszkaniowej. Zaniepokojenie Rzecznika wzbudziła decyzja sądu, umożliwiająca kontakty małoletnich z inną rodziną, również starającą się o funkcję rodziny zastępczej i – w dalszej kolejności – o przysposobienie małoletnich. Rzecznik uznał za niedopuszczalną sytuację, w której małoletnie – pozostające

---

³⁹⁶ ZII/440/37/2009/JN; ZSS/414/4/2009/GW

³⁹⁷ ZSR/411/15/09/AW

pod opieką jednej rodziny – odwiedzane były dwa razy w tygodniu przez matkę biologiczną i drugą, obcą rodzinę. Sąd stworzył warunki dla rozwoju więzi emocjonalnych dziewczynek z kandydatami na rodziców adopcyjnych, jeszcze zanim kwalifikacje wychowawcze matki zostały ostatecznie zweryfikowane przez biegłych. Rzecznik wnioskował o zbadanie sytuacji małoletnich oraz predyspozycji wychowawczych matki i dotychczasowych opiekunów dzieci.

Sąd Rejonowy w D., zgodnie ze stanowiskiem Rzecznika, oddalił wniosek drugiej rodziny o przyznanie im opieki nad dziećmi na czas trwania postępowania. Uchylił jednocześnie postanowienie, regulujące kontakty dzieci z drugim kandydującym małżeństwem³⁹⁸.

Rzecznik z urzędu podjął również sprawę, dotyczącą zabezpieczenia sytuacji ośmioletniego chłopca, wobec którego Sąd Rejonowy w N. postanowieniem z 20 marca 2009 roku zdecydował, w trybie zabezpieczenia, o zmianie dotychczasowej rodziny zastępczej, prowadzonej przez Małgorzatę Sz. Powodem takiego rozstrzygnięcia stało się wszczęcie przez Prokuraturę postępowania w sprawie tragicznej śmierci drugiej wychowanki tej rodziny. Organy ścigania prowadziły czynności, zmierzające do wyjaśnienia, czy tragedia była wynikiem zaniedbań opiekunki zastępczej małoletnich. Z posiadanych przez Rzecznika informacji wynikało, że nagła zmiana rodziny zastępczej była dla małoletniego – mającego za sobą niezwykle traumatyczne przeżycia – bardzo ciężkim doświadczeniem. Prowadzona przez Małgorzatę Sz. rodzina zastępcza miała zaś pozytywną opinię Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w N. Wobec powyższego, Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu w sprawie z wniosku Elżbiety S. o ustanowienie jej rodziną zastępczą. Rzecznik poparł zażalenie Małgorzaty Sz., wniesione na postanowienie Sądu Rejonowego z 20 marca 2009 roku. W efekcie, zostało ono uchylone 19 maja 2009 roku przez Sąd Okręgowy. Jednocześnie Rzecznik pozostawał w osobistym kontakcie z rodziną zastępczą. Wnioskował przy tym o wstrzymanie decyzji o przesłuchaniu chłopca w postępowaniu karnym do czasu wydania opinii biegłych. Sąd przychylił się do wszystkich wniosków Rzecznika, małoletni powrócił pod opiekę znanej sobie rodziny zastępczej³⁹⁹.

Rzecznik Praw Dziecka przystąpił też do innej sprawy o ustanowienie rodziny zastępczej dla czworga dzieci. Sąd Rejonowy odmówił bowiem ustanowienia rodziny zastępczej stosując – zdaniem Rzecznika – błędne kryteria do oceny wymagań, koniecznych do spełnienia przez kandydatów na rodziców zastępczych. Przed sądem odwoławczym Rzecznik przedstawił argumenty, wskazujące na zasadność wniosku rodziców zastępczych.

---

³⁹⁸ ZSR/413/22/2009/AW

³⁹⁹ ZSR/413/33/09/AW

Sąd odroczył wydanie postanowienia oraz urlopował dzieci na czas świąt do przyszłych rodziców zastępczych, wskazując na duże prawdopodobieństwo utworzenia rodziny zastępczej⁴⁰⁰.

- **Obowiązek alimentacyjny**

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się pani Grażyna G., której powierzono pieczę nad wnuczką, małoletnią Nadią, na czas trwania postępowania rozwodowego rodziców. Grażyna G. zwróciła się o pomoc w uzyskaniu częściowego pokrycia kosztów utrzymania i wychowania dziewczynki. Pani G. Z mężem nie została ustanowiona rodziną zastępczą, a jedynie powierzono jej pieczę nad Nadią, w związku z czym nie nabyła ona prawa do świadczeń, przysługujących rodzinom zastępczym. Ze względu na trwające postępowanie rozwodowe rodziców małoletniej, kobieta nie mogła – zgodnie z art. 445 Kodeksu postępowania cywilnego – wszcząć odrębnego postępowania w przedmiocie ustalenia świadczeń alimentacyjnych na rzecz Nadii. Rzecznik Praw Dziecka uznał, iż sytuacja dziewczynki wymaga interwencji i zdecydował o przystąpieniu do postępowania rozwodowego rodziców Nadii. Rzecznik wnosił o ustalenie na czas trwania postępowania świadczenia alimentacyjnego dla małoletniej, wypłacanego do rąk dziadków, sprawujących pieczę. W efekcie, ojciec Nadii zadeklarował pokrycie kosztów przedszkola, do którego uczęszcza dziewczynka oraz częściowy udział w pozostałych kosztach jej utrzymania i wychowania. Ojciec Nadii regularnie przekazuje środki finansowe na jej utrzymanie⁴⁰¹.

- **Sprawy z zakresu prawa międzynarodowego**

Rzecznika Praw Dziecka poprosiła o interwencję pani Małgorzata M., w związku z toczącą się w Sądzie Rejonowym w T. sprawą o wydanie dziecka do Australii na podstawie Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Kobieta, z uwagi na złe traktowanie jej i dziecka przez męża, bez jego zgody i wiedzy wyjechała z małoletnim z Australii do Polski, naruszając przy tym przepisy Konwencji haskiej. Jej mąż wszczął procedurę sądową, zmierzającą do powrotu syna do dotychczasowego miejsca pobytu. W piśmie, skierowanym do Rzecznika, pani M. wyraziła swoje niezadowolenie ze sposobu prowadzenia przez sąd postępowania, a zwłaszcza – pominięcia składanych przez nią wniosków dowodowych, mających na celu wykazanie, że

---

⁴⁰⁰ ZSS/414/4/2009/GW

⁴⁰¹ DZT/412/11/2009/RR

powrót syna stanowiłby zagrożenie dla jego zdrowia psychicznego i fizycznego (art. 13 Konwencji).

Po zapoznaniu się z aktami sprawy, Rzecznik Praw Dziecka początkowo monitorował postępowanie toczące się przed Sądem Rejonowym w T, następnie zaś – na skutek złożonej przez ojca dziecka apelacji od postanowienia w przedmiocie oddalenia wniosku o wydanie chłopca do Australii – zgłosił swój udział w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. Rzecznik wnioskował o oddalenie apelacji wskazując, że najlepiej pojęty interes dziecka przemawia za jego pozostawieniem w Polsce. W pismach procesowych Rzecznik zwracał też uwagę, że nadrzędną zasadą, jaką należy mieć na uwadze przy stosowaniu Konwencji haskiej, jest dobro dziecka oraz że powrót małoletniego do Australii, może spowodować naruszenie tej zasady. Sąd Okręgowy w G., podzielił stanowisko Rzecznika i zgodnie z jego wnioskiem, oddalił złożoną przez ojca dziecka apelację, a tym samym umożliwił małoletniemu pozostanie w Polsce⁴⁰².

- **Sprawy z zakresu prawa administracyjnego**

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się matka małoletnich dzieci, przeciwko której orzeczono prawomocnie eksmisję. W trakcie postępowania egzekucyjnego gmina wskazała lokal socjalny, który nie nadawał się jednak do zamieszkania. Ponieważ Sąd Rejonowy zezwolił na eksmisję dzieci do tak trudnych warunków, Rzecznik Praw Dziecka wniósł zażalenie do Sądu Okręgowego. Druga instancja podzieliła stanowisko Rzecznika i uchyliła postanowienie. W uzasadnieniu sąd zasugerował jednak wszczęcie postępowania opiekuńczego przeciwko matce, do czego – w ocenie Rzecznika – brak jest podstaw. Rzecznik przystąpił więc również do sprawy opiekuńczej⁴⁰³.

Z prośbą o pomoc zwróciła się również do Rzecznika Praw Dziecka matka uczącej się w Anglii dziewczynki, której odmówiono w Polsce wypłaty świadczeń rodzinnych. Ośrodek Pomocy Społecznej argumentował, że miejsce zamieszkania dziecka jest w Anglii i tam powinno ono ubiegać się o świadczenia. Rzecznik Praw Dziecka wniósł skargę do Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego argumentując, że czasowy wyjazd z Polski na kilka miesięcy w celu np. podjęcia nauki – nie jest zmianą miejsca zamieszkania. Sąd podzielił stanowisko Rzecznika i uchylił decyzję. Wyrok jest prawomocny⁴⁰⁴.

---

⁴⁰² ZSM/471/12/2009/AJ

⁴⁰³ ZSS/421/2/2009/GW

⁴⁰⁴ ZSS/412/5/2009/GW

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się wychowująca czwórkę dzieci rodzina, będąca w bardzo trudnej sytuacji finansowej, prosząc o wsparcie wniosku o umorzenie składek na ubezpieczenie społeczne. Po rozpoznaniu sprawy i stwierdzeniu istotnie krytycznego położenia wnioskodawców, Rzecznik zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o pozytywne rozpoznanie sprawy. Ponieważ odmówiono umorzenia składek, Rzecznik skierował skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, domagając się uchylecia decyzji. ZUS podtrzymał jednak dotychczasowe swoje stanowisko w sprawie. Rzecznik oczekuje obecnie na wyznaczenie terminu rozprawy⁴⁰⁵.

Przedszkole niepubliczne, prowadzone przez siostry zakonne, zwróciło się do Rzecznika Praw Dziecka o pomoc w sprawie uchwały rady gminy, dotyczącej sposobu wypłaty środków na prowadzenie przedszkola. Gmina uzależniła bowiem kwoty wypłat od frekwencji dzieci oraz ich czasu przebywania na terenie przedszkola. Rzecznik wezwał radę gminy do usunięcia zapisów, niezgodnych z prawem. Ponieważ gmina odpowiedziała negatywnie, Rzecznik Praw Dziecka wniósł skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Ten podzielił stanowisko Rzecznika i uchylił zaskarżoną uchwałę⁴⁰⁶.

---

⁴⁰⁵ ZSS/400/2/2009/GW

⁴⁰⁶ ZSS/070/3/2009/GW

IV. WSPÓŁPRACA Z ORGANAMI WŁADZY

Rzecznik Praw Dziecka w swej bieżącej działalności – analitycznej, której efektem są wystąpienia generalne, jak i interwencyjnej, związanej z konkretnymi przypadkami możliwego łamania praw dziecka – ściśle współpracuje z organami władzy ustawodawczej, wykonawczej (państwowej i samorządowej) oraz sądowniczej⁴⁰⁷. Poniżej przedstawiono niektóre pola tej współpracy, wykraczające poza jej codzienne ramy.

1. Udział w pracach stałych zespołów problemowych i programach resortowych

W 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka – osobiście lub poprzez udział swych przedstawicieli – uczestniczył w pracach następujących stałych zespołów programowych i w programach resortowych:

- **Zespół do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Nieletnich w Elektronicznych Środkach Masowego Przekazu**, powołany przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. Zespół jest organem opiniodawczo-doradczym Pełnomocnika, a celem jego działalności jest wypracowanie propozycji zmian w prawie, zwiększających ochronę nieletnich, współpracę z dostawcami usług internetowych i telekomunikacyjnych, zmierzającą do zapewnienia ochrony dzieciom poprzez wprowadzenie ograniczeń i zabezpieczeń w dostępie do środków masowego przekazu. W pracach zespołu biorą udział przedstawiciele resortów, operatorów, dostawców internetowych oraz organizacji pozarządowych;
- **Zespół ds. dyskryminacji dzieci ze względu na brak opiekunów prawnych w związku z wyjazdami rodziców**, zajmujący się problemem tzw. „eurosieroctwa”, kierowany przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. W spotkaniach zespołu uczestniczą m.in. przedstawiciele różnych resortów – edukacji, zdrowia, pracy i polityki społecznej, spraw wewnętrznych i zagranicznych – wojewódzcy kuratorzy oświaty oraz przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka;
- **Zespół do spraw przeciwdziałania dyskryminacji ojców**, powołany przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. W jego skład wchodzi

---

⁴⁰⁷ Por. część II niniejszej „Informacji...” – str. 8

przedstawiciele resortów, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Krajowej Rady Kuratorów, Krajowej Rady Sądowniczej, Stowarzyszenia Sędziów Sądów Rodzinnych, Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych oraz organizacji pozarządowych. Zespół pracuje nad propozycjami niezbędnych zmian prawnych, zmierzających do ochrony praw ojców – z uwzględnieniem przede wszystkim dobra dziecka;

- **Zespół ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi**, utworzony zarządzeniem nr 23 Prezesa Rady Ministrów z 5 marca 2004 roku. W pracach zespołu biorą udział przedstawiciele resortów oraz organizacji pozarządowych; jego celem jest wypracowanie działań, mających zwiększać świadomość społeczną w zakresie problematyki handlu ludźmi oraz inicjowanie zmian legislacyjnych, służących zwalczaniu i zapobieganiu temu procederowi;
- **Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010**. 5 maja 2009 roku Rada Ministrów przyjęła „Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010”. Jest to już czwarty z kolei dokument, określający zadania administracji publicznej w zakresie zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi. Program ten ma na celu działania prewencyjne, informacyjne i badania zjawiska handlu ludźmi. W jego ramach inicjowane są prace legislacyjne oraz organizowane szkolenia i kursy, podnoszące kwalifikacje osób, pracujących z ofiarami handlu ludźmi, w tym – z dziećmi.

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie przekazywał organom władz uwagi i informacje w celu poprawy stanu realizacji praw dziecka, uzyskane w ramach działalności swego urzędu, a także – organizował spotkania ekspertów z przedstawicielami władz. Taki charakter miały m.in. liczne konferencje Rzecznika z konsultantami krajowymi i wojewódzkimi różnych specjalizacji. Efektem jednej z nich było np. zorganizowanie spotkania z przedstawicielami resortów edukacji, pracy i polityki społecznej, sprawiedliwości oraz policji, przedstawicielei Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego i Polskiego Towarzystwa Suicydologicznego w celu powołania grupy roboczej dla wypracowania **strategii przeciwdziałania zachowaniom samobójczym u nieletnich**.

Podobnie, z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka rozpoczęte zostały prace międzyresortowe, zmierzające do uregulowania problemów, związanych z **funkcjonowaniem Domów Dziecka, Pogotowi Opiekuńczych, Rodzinnych Domów Dziecka, Rodzin Zastępczych, Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, Młodzieżowych Ośrodków**

Wychowawczych, Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych. Z inicjatywy Rzecznika dwukrotnie – w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej oraz w Biurze Rzecznika Praw Dziecka – zorganizowano w tej sprawie spotkania, w których uczestniczyli ministrowie: edukacji narodowej, pracy i polityki społecznej, sprawiedliwości oraz sam Rzecznik. W efekcie, powołano zespoły robocze dla opracowania systemowych rozwiązań omawianych problemów; w ich skład wchodzi przedstawiciele wymienionych trzech resortów i Rzecznika Praw Dziecka.

Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka 15 października 2009 roku przeprowadzono też w całej Polsce – dzięki współpracy z Głównym Inspektorem Sanitarnym – akcję ważenia i sprawdzania zawartości plecaków, należących do uczniów szkół podstawowych.

2. Udział w seminariach i spotkaniach

W 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka – osobiście lub reprezentowany przez pracowników Biura – wziął udział m.in. W następujących seminariach i spotkaniach:

- zorganizowanej przez Komisję Zdrowia Senatu RP przy współudziale Europejskiego Stowarzyszenia Promocji Zdrowia „Pro Salutem” 6 stycznia 2009 roku konferencji **„Perspektywy i szansę szczepień ochronnych w Polsce w profilaktyce zdrowotnej dzieci i młodzieży”;**
- zorganizowanym przez Ministra Zdrowia 2 lutego 2009 roku spotkaniu, poświęconym **dostępności szpitalnej opieki pediatrycznej w Warszawie.** W spotkaniu uczestniczyli dyrektorzy szpitali pediatrycznych, konsultanci krajowi i wojewódzcy z zakresu pediatrii, neonatologii, położnictwa, przedstawiciele NFZ, przedstawiciele organów samorządowych, odpowiedzialni za funkcjonowanie służby zdrowia;
- zorganizowanym 24 marca 2009 roku w Sejmie **posiedzeniu Rady ds. Diety, Aktywności Fizycznej i Zdrowia przy Ministrze Zdrowia.** Spotkanie poświęcone było programom, realizowanym przez szkoły w ramach promocji zdrowego trybu życia;
- spotkaniu z przedstawicielami Warszawskiego Hospicjum dla Dzieci oraz Naczelnej Rady Adwokackiej, zorganizowanym 25 marca 2009 roku. Jego tematem był **stan prac nad projektem rozporządzenia w sprawie standardów postępowania i procedur medycznych z zakresu domowej opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci;**

- zorganizowanej przez Rzecznika i Międzynarodową Organizację do Spraw Migracji w Sejmie RP 16 kwietnia 2009 roku Konferencji **„Przyjmowanie, ochrona oraz traktowanie małoletnich cudzoziemców bez opieki”**;
- zorganizowanej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej 23 czerwca 2009 roku ogólnopolskiej Konferencji **„Przemoc w rodzinie – nie zwlekaj, reaguj, pomagaj”**. Wydarzenie poprzedziła konferencja prasowa, na której zainaugurowano kampanię społeczną MPiPS oraz Fundacji Dzieci Niczyje pod hasłem **„Bite dzieci widzą świat inaczej”**;
- zorganizowanym 24 października 2009 roku Seminarium, podsumowującym Standardy dla Miasta Warszawy **„umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego lub w rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego”**;
- III Ogólnopolskim Seminarium **„Towarzyszenie dziecka w rozwoju”** pod hasłem **„Refleksyjny wychowawca w żłobku”**, zorganizowanym 5-6 listopada 2009 roku przez Miejski Zespół Żłobków w Łodzi i Wydział Zdrowia Publicznego Urzędu Miasta Łodzi;
- zorganizowanej w Rzeszowie przez Podkarpacki Urząd Wojewódzki 30 listopada 2009 roku konferencji **„Rodzicielstwo zastępcze – model polski i unijny”**;
- posiedzeniu **Krajowego Komitetu ds. Pandemii Grypy** 17 listopada 2009 roku;
- zorganizowanej 3 grudnia w Centrum Olimpijskim PKOl w Warszawie konferencji, podczas której omawiano stan wdrażania programu **„Przeciwdziałanie poprzez sport agresji i patologii wśród dzieci i młodzieży”**, z udziałem Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Sprawiedliwości, oraz Podsekretarza Stanu w resortach: Sportu i Turystyki, Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Zdrowia;
- Konferencji, zorganizowanej 9 grudnia 2009 roku przez bydgoskie Kuratorium Oświaty we Włocławku **„Prawa dziecka w praktyce szkolnej”**;
- zorganizowanej przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej 10 grudnia 2009 roku konferencji **„Bariery w rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej”**,
- uroczystości wręczenia 10 grudnia 2009 roku nagród i wyróżnień laureatom IV Młodzieżowego Ogólnopolskiego Przeglądu Spektakli Profilaktycznych, zorganizowanego pod hasłem **„Prawa i problemy dziecka, widziane oczami**

młodych” przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Rzecznika Praw Dziecka;

- zorganizowanej w Teresinie 17-18 grudnia 2009 roku przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej konferencji **„Współpraca na rzecz dzieci, doświadczających trudności i ich rodzin – tworzenie warunków organizacyjno-prawnych do działań wielodyscyplinarnych w środowiskach lokalnych”**;

3. Współpraca z Parlamentem oraz opinie do projektów aktów prawnych

Rzecznik Praw Dziecka w 2009 roku wielokrotnie uczestniczył w posiedzeniach Sejmu i Senatu RP, a także w posiedzeniach następujących komisji sejmowych: Edukacji, Nauki i Młodzieży; Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej; Finansów Publicznych; Polityki Społecznej i Rodziny; Sprawiedliwości i Praw Człowieka; Zdrowia oraz innych Komisji i Podkomisji parlamentarnych.

W roku 2009 Rzecznik Praw Dziecka, w ramach współpracy z organami władzy ustawodawczej i wykonawczej, zaopiniował następujące projekty aktów prawnych:

- projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (druk 1698 i 1789)⁴⁰⁸;
- projekt ustawy o zasadach użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej⁴⁰⁹;
- projekt autopoprawki do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz zmianie niektórych innych ustaw⁴¹⁰;
- projekt uchwały, zmieniającej uchwałę Rady Ministrów w sprawie Rządowego programu wspierania w latach 2009-2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych i stopnia „Radosna szkoła”⁴¹¹;
- projekt rozporządzenia, zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły

---

⁴⁰⁸ ZBIA/500/36-1/2009/KC; por. str.

⁴⁰⁹ ZSR/023/1/2009/AT

⁴¹⁰ ZBIA/071/2-2/2009/ESn

⁴¹¹ ZEW/071/26/2009/AM

- i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji⁴¹²;
- projekt rozporządzenia, zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych⁴¹³;
  - projektu rozporządzenia, zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych⁴¹⁴;
  - projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślania egzaminatorów z ewidencji⁴¹⁵;
  - projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków wynagradzania egzaminatorów za udział w przeprowadzaniu sprawdzianu i egzaminów oraz nauczycieli akademickich za udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego⁴¹⁶;
  - projekt rozporządzenia, zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28 sierpnia 2007 roku w sprawie rodzajów szkół i placówek, w których nie tworzy się rad rodziców⁴¹⁷;
  - projekt rozporządzenia, zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 12 sierpnia 1999 roku w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego⁴¹⁸;
  - projekt rozporządzenia, nowelizującego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 stycznia 1997 roku w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania⁴¹⁹;

---

⁴¹² ZBIA/071/4-2/2009/ESn

⁴¹³ ZBIA/071/8-2/2009/ESn

⁴¹⁴ ZBIA/071/9-2/2009/ESn

⁴¹⁵ ZBIA/071/11-2/2009/ESn

⁴¹⁶ ZBIA/071/14-2/2009/ESn

⁴¹⁷ ZBIA/071/15-2/2009/ESn

⁴¹⁸ ZBIA/071/16-2/2009/ESn

⁴¹⁹ ZEW/071/2-2/2009/ESn

- projekt rozporządzenia, zmieniającego rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad⁴²⁰;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego⁴²¹;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji kuratoriów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur⁴²²;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych⁴²³;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa⁴²⁴;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, zmieniającego rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach placówkach⁴²⁵;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania⁴²⁶;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji roku szkolnego⁴²⁷;
- projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie przyjmowania cudzoziemców do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego i nauki języka i kultury kraju pochodzenia oraz dodatkowych zajęć wyrównawczych dla cudzoziemców⁴²⁸;

---

⁴²⁰ ZEW/071/6-2/2009/ESn

⁴²¹ ZEW/071/9-2/2009/ESn

⁴²² ZEW/071/10-2/2009/ESn

⁴²³ ZEW/071/12-2/2009/ESn

⁴²⁴ ZEW/071/14-2/2009/ESn

⁴²⁵ ZEW/071/16-2/2009/ESn

⁴²⁶ ZBIA/071/19/2009/MP

⁴²⁷ ZEW/071/22/2009/AM

⁴²⁸ ZEW/071/25/2009/AM

- projekt zarządzenia, zmieniającego zarządzenie Komendanta Głównego Policji z 24 października 2003 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich⁴²⁹.

---

⁴²⁹ ZSR/023/2/2009/AT

V. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Nowelizacja ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka z 24 października 2008 roku nałożyła na niego obowiązek współpracy „ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami, działającymi na rzecz ochrony praw dziecka” (Ustawa z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. Nr 6, poz. 69, z późn. zm.).

W roku 2009 Rzecznik współpracował z wieloma tego typu podmiotami, działającymi zarówno w skali ogólnokrajowej, jak i lokalnej, a współpraca ta dotyczyła – poza interwencjami, podejmowanymi w sprawach indywidualnych, jakie niejednokrotnie zgłaszały Rzecznikowi organizacje pozarządowe – głównie upowszechniania praw dziecka⁴³⁰. W jej ramach zorganizowane zostały między innymi:

- **Aukcja sztuki na rzecz dzieci autystycznych i upośledzonych**

Fundacja „Inne Spojrzenie” zorganizowała w Internecie aukcję, podczas której sprzedano 209 dzieł sztuki, a uzyskane w ten sposób środki – 163 tysiące złotych – trafiły na konto Zespołu Szkół Specjalnych nr 102 w Międzylesiu, do którego uczęszczają dzieci autystyczne i upośledzone w różnym stopniu, funkcjonujące na poziomie głębszej niepełnosprawności intelektualnej. Środki te przeznaczone zostały przez dyrekcję placówki m.in. na doposażenie sali Snoezelen oraz terapeutycznego placu zabaw, zakup pomocy do stymulacji polisensorycznej i terapii integracji sensorycznej. Podopieczni ośrodka mogli też wyjechać na turnusy rehabilitacyjne nad Morze Bałtyckie. Podsumowanie największej w Polsce charytatywnej aukcji sztuki współczesnej w Internecie odbyło się 23 kwietnia w siedzibie Rzecznika Praw Dziecka – honorowego patrona przedsięwzięcia.

- **Międzynarodowy Dzień Telefonów Zaufania dla Dzieci**

Wspólnie z Fundacją Dzieci Niczyje oraz Urzędem Komunikacji Elektronicznej Rzecznik Praw Dziecka zorganizował 21 maja br. konferencję prasową z okazji Międzynarodowego Dnia Telefonów Zaufania dla Dzieci. W spotkaniu udział wzięli m.in.: Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej Anna Streżyńska, Dyrektor Fundacji Dzieci Niczyje Monika Sajkowska oraz Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak. Gościem specjalnym była Joelle Leader z brytyjskiej organizacji NSPCC. Uczestnicy konferencji

---

⁴³⁰ Por. cz. VII niniejszej „Informacji...”, str. 150

mówili zarówno o doświadczeniach brytyjskich telefonów zaufania, jak i o polskich przedsięwzięciach w tym zakresie. Działalność telefonów: 116 111 (Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży), 0 800 100 100 (helpline.org.pl) oraz 0 800 12 12 12 (Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka) zaprezentowali ich przedstawiciele.

- **Konkurs „Tato roku”**

Rzecznik Praw Dziecka był nie tylko patronem honorowym, ale też członkiem Kapituły Konkursu „Tato roku”, organizowanego przez o. Bogusława Barańskiego OMI oraz stowarzyszenie Oblacka Pomoc Misjom LUMEN CARITATIS.

- **Kampania społeczna „Bicie jest głupie”**

Największą spośród wspólnych działań Rzecznika Praw Dziecka i organizacji pozarządowych w roku 2009 skalę osiągnęła kampania społeczna „Bicie jest głupie”, którą obok Rzecznika Praw Dziecka współorganizowało Porozumienie „Dzieci pod Ochroną” w składzie:

- Fundacja „ABCXXI-Cała Polska czyta dzieciom”;
- Fundacja Kidprotect.pl;
- Komitet Ochrony Praw Dziecka

Inauguracja kampanii odbyła się 19 czerwca 2009 roku w siedzibie Rzecznika Praw Dziecka. Zaprezentowano wówczas dwa spoty reklamowe: „Ulica” i „Waza” wyświetlane w czasie trwania kampanii przez stacje telewizyjne. Drugi z nich został nagrodzony srebrną statuetką w kategorii „Social&charity” na Międzynarodowym Festiwalu Reklamy Golden Drum, który odbył się w październiku 2009 roku w słoweńskim Portorož. Na potrzeby kampanii powstały także krótkie klipy, w których wzięły udział znane osoby (m.in. Joanna Brodzik, Ewelina Flinta, Monika Olejnik, Maja Ostaszewska, Dorota Wellman, Dorota Zawadzka, prof. Jerzy Bralczyk, Rafał Bryndał, Maciej Orłoś, Jerzy Owsiak czy Paweł Wilczak). Rozgłośnie radiowe emitowały spoty, których przesłaniem było: „Nie wyobrażasz sobie, aby ktoś wykorzystał przewagę fizyczną przeciwko Tobie, więc nie wykorzystuj jej przeciwko swojemu dziecku”. Przygotowane na potrzeby kampanii spoty radiowe i telewizyjne emitowane były od czerwca do września 2009 roku przez nadawców publicznych i komercyjnych. Przygotowano również serwis internetowy www.biciejestglupie.pl; jego strony do końca roku odwiedzano niemal 100 tysięcy razy.

- **Konferencja „Mądre wychowanie”**

Konferencja, która odbyła się 9 października 2009 roku w Bibliotece Narodowej w Warszawie, została zorganizowana przez Rzecznika Praw Dziecka wspólnie z Porozumieniem „Dzieci pod Ochroną” i Stowarzyszeniem SportPlus jako podsumowanie pierwszego etapu kampanii „Bicie jest głupie”. Jej celem było przekazanie rodzicom, opiekunom i wychowawcom wiedzy i umiejętności w zakresie sprawdzonych metod i strategii wychowawczych. Wykłady podczas konferencji wygłosili: Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak, prezes Fundacji Kidprotect.pl Jakub Śpiewak, przewodnicząca Komitetu Ochrony Praw Dziecka Mirosława Kaźna, prezes fundacji „ABC XXI-Ciała Polska czyta dzieciom” Irena Koźmińska, sędzia Anna Maria Wesołowska, psycholog rozwojowy Dorota Zawadzka oraz amerykański specjalista w zakresie pracy z młodzieżą i rozpoznawania profilu osobowości Dan Korem.

Z okazji konferencji wydano też książkę „Mądre wychowanie”, dzięki której Ambasadorowie Mądrego Wychowania mogą krzewić jego idee w środowiskach lokalnych, podnosząc przy tym społeczną świadomość negatywnych skutków stosowania przemocy wobec dzieci. Konferencja zgromadziła niemal 300 uczestników z całej Polski.

- **Konferencja „Dziecko z ADHD – prawa, standardy terapii i edukacji”**

4 listopada 2009 roku w Bibliotece Narodowej w Warszawie odbyła się konferencja „Dziecko z ADHD – prawa, standardy terapii i edukacji”, zorganizowana przez Rzecznika Praw Dziecka oraz Polskie Towarzystwo ADHD. W konferencji udział wzięła m.in. Minister Edukacji Narodowej Katarzyna Hall, Wiceminister Zdrowia Marek Twardowski oraz ok. 300 wychowawców, pedagogów i psychologów, terapeutów oraz rodziców dzieci z ADHD. Uczestnicy konferencji mogli zapoznać się m.in. z sytuacją dzieci z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej w polskim systemie oświaty oraz specyfiką pracy z takimi podopiecznymi.

- **Obchody 20-lecia Konwencji o Prawach Dziecka w Poznaniu**

Rzecznik Praw Dziecka współorganizował również – we współpracy z Terenowym Komitetem Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu – wielkopolskie obchody 20-lecia Konwencji o Prawach Dziecka, połączone z jubileuszem 25-lecia istnienia poznańskiego KOPD. 28 listopada 2009 roku w kinie Apollo podsumowano konkurs dla dzieci i młodzieży „Mam prawo do swych praw”. Spotkanie uświetniło także widowisko muzyczne „Świat na tak” w wykonaniu zespołów „Łejery” i „Modraki”.

- **Reedycja i upowszechnienie książki „Razem w szkole podstawowej”**

We współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji Rzecznik Praw Dziecka przygotował aktualizację wydawnictwa „Razem w szkole podstawowej” autorstwa Danuty Gorajewskiej, które poświęcone jest integracji dzieci z niepełnosprawnością ze środowiskiem szkolnym. Książka wchodzi w skład serii „Mała Integracja” i „Biblioteczka Przyjaciół Integracji”, służących do popularyzacji wiedzy, związanej z zagadnieniami niepełnosprawności i zmianie postaw społecznych wobec osób z niepełnosprawnością. 20 tysięcy egzemplarzy książki trafi do uczniów wybranych szkół podstawowych w całym kraju.

- **Badania kompetencji rodzicielskich Polaków**

Rzecznik Praw Dziecka – we współpracy z Fundacją Kidprotect.pl – rozpoczął przygotowania do kampanii społecznej na rzecz podnoszenia umiejętności wychowawczych rodziców. Punktem wyjścia do rozpoczęcia kampanii jest przygotowanie analizy obecnych kompetencji dorosłych Polaków w zakresie wychowywania – badania zostały przeprowadzone pod koniec 2009 roku, obecnie trwa opracowywanie ich wyników i przygotowanie kampanii społecznej.

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie spotykał się w roku 2009 z przedstawicielami organizacji „trzeciego sektora”, obejmował honorowym patronatem organizowane przez nie wydarzenia⁴³¹ oraz współpracował z nimi przy licznych inicjatywach, mających służyć upowszechnianiu praw dziecka⁴³². Osobiście Rzecznik uczestniczył m.in.⁴³³ w:

- VII Finale organizowanej przez Fundację ABCXXI-Cała Polska czyta dzieciom kampanii społecznej „**Cała Polska czyta dzieciom**”, który odbył się 16 lutego 2009 roku;
- konferencji „**Rodzina zastępcza dla dzieci bez przyszłości**”, zorganizowanej 13 marca 2009 roku pod patronatem Rzecznika Praw Dziecka przez Federację na rzecz Reintegracji Społecznej;
- seminarium, zorganizowanym 8 kwietnia 2009 roku w Warszawie przez Stowarzyszenie „Damy Radę”, poświęconym problemowi **dyskryminacji rasowej wobec dzieci ze związków mieszanych**;

---

⁴³¹ Por. wykaz wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka – zał. nr 6, str. 206

⁴³² Por. cz. VII niniejszej „Informacji...”, str. 159

⁴³³ Por. załączniki do niniejszej „Informacji...”: „Wybrane konferencje i seminaria” – zał. nr 7, str. 214 oraz „Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka” – zał. nr 8, str. 221

- zlocie **Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej**, zorganizowanym 8-9 sierpnia 2009 roku w Krakowie z okazji jubileuszu 20-lecia powstania organizacji;
- zlocie kadry instruktorskiej **Związku Harcerstwa Polskiego**, zorganizowanym 21 sierpnia 2009 roku w Małeczku;
- **V Międzynarodowej Konferencji „STOP PRZEMOCY”**, zorganizowanej 22 października 2009 roku pod patronatem Rzecznika Praw Dziecka przez Katolicką Fundację Pomocy Osobom Uzależnionym i Dzieciom KARAN;
- VI Ogólnopolskiej Konferencji **„Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”**, zorganizowanej 26 października 2009 roku przez Fundację Dzieci Niczyje;
- 18 listopada 2009 roku w konferencji, inaugurującej program **„Szkoła Bezpiecznego Internetu”**, realizowany przez Fundację Kidprotect.pl oraz Fundację Grupy TP pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka, Ministra Edukacji Narodowej oraz Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania;
- konferencji **„Czekam na rodzinę”**, zorganizowanej 1 grudnia 2009 roku w Wałbrzychu przez tamtejszy Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy we współpracy ze Stowarzyszeniem Edukacyjnym „Integritas”;
- inauguracji nowego serwisu internetowego **Sieciaki.pl**, która odbyła się 21 grudnia 2009 roku. Projekt realizowany jest od 2005 roku przez Fundację Dzieci Niczyje w ramach programu Komisji Europejskiej „Safer Internet” pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka.

VI. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Rzecznik Praw Dziecka bierze udział w pracach międzynarodowych gremiów, zajmujących się ochroną praw dzieci oraz w konferencjach, poświęconych tej problematyce. W roku 2009 były to m.in.:

1. Międzynarodowa Konferencja „Czynniki, wpływające na dobrobyt dziecka”, zorganizowana 29-30 stycznia 2009 roku we Florencji przez organizację **ChildONEurope**, zrzeszającą instytucje, zajmujące się najmłodszymi i ochroną ich praw. Spotkanie poświęcone było m.in. omówieniu danych statystycznych, dotyczących europejskich realiów przestrzegania praw dziecka w kontekście biedy wśród dzieci, ochrony zdrowia, edukacji, warunków mieszkaniowych. Rozmawiano też o problemie przemocy i zaniedbania dzieci, wykorzystywania seksualnego najmłodszych oraz nowych rozwiązaniach w zakresie opieki zastępczej i specjalnych programach dla rodzin zagrożonych.

2. Międzynarodowa Konferencja „Dzieci a polityka zatrudnienia – spójność czy sprzeczność” zorganizowana w ramach Prezydencji Czeskiej w Unii Europejskiej w Pradze 5-6 lutego 2009 roku, poświęcona problemowi godzenia ról rodzicielskich i zawodowych. Przedstawiciele krajów członkowskich UE dyskutowali w czasie 6 kolejnych sesji i dyskusji panelowej na temat m.in. współczesnej polityki rodzinnej w kontekście zatrudnienia i równych szans, rodzicielstwa jako zatrudnienia oraz form finansowego wspierania rodziców ze środków publicznych w sprawowaniu całodziennej opieki nad dzieckiem.

3. Debata na temat stanu przestrzegania praw dziecka, zorganizowana 11-12 marca 2009 roku w ramach **10. sesji Rady Praw Człowieka** w genewskiej siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych. Bezpośrednią okazją do niej była przypadająca w roku 2009 dwudziesta rocznica przyjęcia Konwencji o Prawach Dziecka. Rzecznik Praw Dziecka zaproponował, by Komitet Praw Dziecka wyposażyć w możliwość rozpatrywania skarg indywidualnych. Po przyznaniu takiej możliwości Komitetowi Spraw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Komitet Praw Dziecka pozostał bowiem ostatnim organem traktatowym, pozbawionym tej funkcji. Z prośbą o poparcie tej inicjatywy Rzecznik zwrócił się 8 kwietnia 2009 roku do Ministra Spraw Zagranicznych⁴³⁴.

---

⁴³⁴ GR/IX/500/2-1/2009/MMK

4. Międzynarodowa Konferencja „Europa przyjazna dzieciom”, zorganizowana w ramach Prezydencji Czeskiej w Unii Europejskiej 6-7 kwietnia 2009 roku w Pradze. Obrady były poświęcone zagrożeniom, jakie dzieci mogą napotkać w mediach oraz konieczności upowszechniania praw dziecka. Uczestnicy konferencji opowiedzieli się za powołaniem dziecięcego ombudsmana we wszystkich krajach, w których jeszcze urzędu takiego nie utworzono. Rzecznik Praw Dziecka osobiście wziął udział w spotkaniu i wygłosił na nim referaty pt. „Doświadczenia rzeczników praw dziecka ENOC jako argument dla utworzenia instytucji rzecznika w każdym kraju Europy” oraz „Pozytywne rodzicielstwo – edukacja bez przemocy”.

5. Spotkanie Rzecznika Praw Dziecka z Rzecznikiem Praw Obywatelskich Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Ministrem Sprawiedliwości oraz deputowanymi do Landtagu, zorganizowane 28 kwietnia 2009 roku. Niemieckich gospodarzy – pracujących nad powołaniem u siebie instytucji, której celem byłaby ochrona praw dziecka – szczególnie interesowały polskie doświadczenia w tym zakresie. Rzecznik Praw Dziecka osobiście wziął udział w spotkaniu.

6. Międzynarodowa Konferencja „Większa odpowiedzialność – istotą rozwoju twórczych i odważnych dzieci nowej generacji”, zorganizowana 15 maja 2009 roku w Wilnie. Podczas spotkania, w którym uczestniczyli głównie przedstawiciele krajów nadbałtyckich, rozmawiano m.in. o idei pozytywnego rodzicielstwa i problemie stosowania kar cielesnych wobec najmłodszych.

7. Międzynarodowe Spotkanie Rzeczników Praw Dziecka „Dziecko i rozwód rodziców, dostęp dzieci do narodowych, międzynarodowych i europejskich instytucji”, zorganizowane 19-20 maja 2009 roku w Dubrowniku. Jednym z głównych celów spotkania Rzeczników było omówienie raportu, przygotowanego przez Europejską Sieć Rzeczników Praw Dziecka ENOC na temat praw dziecka w trakcie rozwodu i separacji. Raport powstał na podstawie ankiet, przygotowanych przez ENOC.

8. Międzynarodowe Seminarium, poświęcone działalności Janusza Korczaka i wpływowi jego idei na współczesne regulacje międzynarodowe, dotyczące praw dziecka, zorganizowane 5-7 czerwca 2009 roku w Genewie. W seminarium uczestniczyło

czternastu z osiemnastu członków Komitetu Praw Dziecka ONZ, z przewodniczącą Yanghee Lee na czele, Komisarz Praw Człowieka Rady Europy Thomas Hammarberg oraz licznie zgromadzeni członkowie międzynarodowych stowarzyszeń korczakowskich. Stały Przedstawiciel RP przy Biurze Narodów Zjednoczonych i Organizacjach Międzynarodowych w Genewie. Rzecznik Praw Dziecka, który osobiście wziął udział w spotkaniu, wygłosił na nim referat pt. „Korczakowskie prawo do społecznej partycypacji dziecka. Dziecięce obywatelstwo”.

9. IV Europejskie Forum Praw Dzieci, zorganizowane 18 czerwca 2009 roku w Brukseli przez **Komisję Europejską**. W ramach Unii Europejskiej Forum gromadzi przedstawicieli poszczególnych krajów unijnych, Rzeczników Praw Dziecka, instytucji europejskich, międzynarodowych organizacji, organizacji pozarządowych i partnerów społecznych. IV Forum służyło wymianie doświadczeń i spostrzeżeń, dotyczących zjawiska wykorzystywania dzieci do pracy.

10. XI Forum Unii Europejskiej i Organizacji Pozarządowych, dotyczące praw człowieka, zorganizowane w ramach Prezydencji Szwedzkiej w Unii Europejskiej 5-7 lipca 2009 roku w Sztokholmie. Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w sesjach plenarnych z udziałem przedstawicieli rządu Szwecji, Komisji Europejskiej, Rady Europy i Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz w warsztacie, poświęconym prawnym aspektom wprowadzenia w poszczególnych krajach zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci. Na wniosek polskiego Rzecznika Praw Dziecka za jeden z najważniejszych postulatów uznano rekomendację ustanowienia niezależnej instytucji rzecznika praw dziecka w każdym kraju członkowskim Unii. Rzecznik Praw Dziecka osobiście wziął udział w spotkaniu.

11. 52. Sesja Komitetu Praw Dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych, zorganizowana 22 września 2009 w Genewie, a poświęcona realizacji przez Polskę postanowień fakultatywnego protokołu do Konwencji o Prawach Dziecka ONZ w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne oraz protokołu fakultatywnego w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii. Treść protokołów zestawiono w dyskusji z obowiązującymi w Polsce przepisami prawa, w szczególności ustawy o powszechnym obowiązku obrony z 1967 roku (akcentując istotę nowelizacji, która zacznie obowiązywać w 2010 roku) oraz kodeksu karnego z 1997 roku. W przepisach kodeksu karnego zwrócono uwagę na dodany w 2008 roku art. 202 § 4b, który rozszerza karalność

czynów, związanych z produkowaniem i posiadaniem pornografii dziecięcej, a także podkreślono rolę organizacji pozarządowych, nauczania w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych oraz znaczenia akcji społecznych jako elementu prewencji. Pytania dotyczyły także Rzecznika Praw Dziecka, umocowania prawnego jego urzędu oraz spraw do niego kierowanych, a mających związek z omawianymi protokołami.

12. Konferencja Rzeczników Praw Dziecka ENOC 2009, zorganizowana 23-25 września 2009 roku w Paryżu. Coroczne spotkania Rzeczników służą wymianie doświadczeń i prezentacji sprawozdań z działalności za rok poprzedni oraz planów na kolejne miesiące pracy. Sesje tematyczne paryskiego spotkania poświęcone były kolejno: krajowym mechanizmom, promującym włączanie idei dobra dziecka w przepisy prawa danego państwa oraz międzynarodowemu wymiarowi sprawiedliwości w kontekście zabezpieczenia praw najmłodszych. Rzecznik Praw Dziecka osobiście wziął udział w spotkaniu.

13. Spotkanie Stałej Międzyrządowej Grupy ds. Dzieci „L'Europe de l'Enfance”, zorganizowane w Sztokholmie 20 listopada 2009 roku – w 20. rocznicę uchwalenia Konwencji o Prawach Dziecka – przez Prezydencję Szwedzką w Unii Europejskiej. Trzy sesje poświęcone były kolejno: implementacji zapisów Konwencji w poszczególnych krajach; zagrożeniom, z jakimi młodzi ludzie mogą spotkać się w Internecie; wspomaganie przez państwo rodzin w godzeniu ról rodzicielskich i zawodowych.

14. Seminarium „Podnoszenie świadomości na temat praw małoletnich cudzoziemców bez opieki poprzez kampanię informacyjną oraz zaangażowanie małoletnich cudzoziemców bez opieki w proces przygotowania kampanii”, zorganizowane w Pradze 7-9 grudnia 2009 roku przez Międzynarodową Organizację do Spraw Migracji (IOM). W seminarium uczestniczyli pracownicy administracji rządowej różnego szczebla pięciu państw członkowskich (poza Polską – Austria, Belgia, Czechy oraz Rumunia), jak również eksperci z poszczególnych krajów, zajmujący się tematyką ochrony praw dziecka. Podczas seminarium przedstawiono i omówiono raporty, dotyczące sytuacji dzieci cudzoziemskich, przebywających w poszczególnych krajach w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w ośrodkach dla uchodźców.

VII. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA

Rzecznik Praw Dziecka, realizując nałożone przepisami ustawy obowiązki, podejmuje działania, zmierzające do podwyższenia społecznej świadomości na temat praw, przysługujących dzieciom oraz ich znajomości tak wśród dorosłych, jak i – przede wszystkim – samych dzieci.

1. Działalność bieżąca

Upowszechnianie praw dziecka realizowane jest w ramach Biura Rzecznika Praw Dziecka w głównej mierze przez Dział Komunikacji Społecznej, którego podstawowym zadaniem jest organizacja działalności urzędu w tym zakresie oraz współpraca z mediami w celu informowania o działalności Rzecznika.

Najskuteczniejszą formą upowszechniania wiedzy o prawach dziecka i o działalności Rzecznika są jego spotkania z dziećmi i młodzieżą, organizowane zarówno w Biurze Rzecznika, jak i poza nim. W 2009 roku w urzędzie Rzecznika gościło w sumie około 500 dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów różnych typów szkół m.in. z Chorzowa, Głogowa, Grajewa, Międzyrzecza Podlaskiego czy Warszawy, którzy – poza możliwością rozmowy z Rzecznikiem – brali też udział w warsztatach, dotyczących praw dziecka oraz bezpiecznego korzystania z Internetu i komputera. Rzecznik odwiedzał także dzieci i młodzież w miejscach ich nauki, zamieszkania, wypoczynku lub tymczasowego pobytu. Takie spotkania – z łącznym udziałem ponad 32 tysięcy dzieci i młodzieży – odbyły się w 2009 roku m.in. w Białymstoku, Kielcach, Krakowie, Legnicy, Łodzi, Mrągowie, Piszcu, Rabce, Rudzie Śląskiej, Sepólnie Krajeńskim, Sieradzu, Strzałkowie, Stróżach, Wrocławiu i Zgierzu. Każde dziecko, uczestniczące w spotkaniu z Rzecznikiem, otrzymywało rozmaite materiały informacyjne o prawach dziecka. W roku 2009 były to np.: plansza ścienna „Kodeks Praw Dziecka”, Konwencja o Prawach Dziecka (w wersji książeczkowej i składanej), zakładka książkowa, znaczek, smycz, kredki, podkładki pod myszkę, długopisy, plakaty oraz plany lekcji. Na materiałach tych umieszczono dane kontaktowe Rzecznika Praw Dziecka, w tym – numer Dziecięcego Telefonu Zaufania. Rzecznik Praw Dziecka korzysta też z okazji do rozmawiania o prawach dziecka z dorosłymi, spotykając się m.in. z wychowawcami, pedagogami, pracownikami służby zdrowia, kuratorami sądowymi, policjantami, pracownikami socjalnymi, wolontariuszami organizacji pozarządowych

i studentami wyższych uczelni (m.in. „Klinik Prawa”, funkcjonujących na wydziałach prawa wielu uniwersytetów)⁴³⁵.

Upowszechnianiu praw dziecka służyły też publikacje, wydawane przez Rzecznika – w 2009 roku obok książki „Mądre Wychowanie” był to m.in. przygotowany we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości specjalny numer Biuletynu Informacyjnego Rzecznika „Prawa Dziecka” (1-2/2009), poświęcony konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Zawierający nie tylko wybór najważniejszych przepisów prawa, związanych z „międzynarodowymi” konfliktami o dzieci i poświęcone tej problematyce artykuły, ale też wzory i formularze niezbędnych w takich sytuacjach dokumentów, Biuletyn został rozdystrybuowany wśród instytucji zajmujących się tą problematyką – w tym polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych na całym świecie. Kolejny numer Biuletynu, przygotowany pod koniec roku 2009 we współpracy z Fundacją Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego, ukazał się już w roku 2010 (łączny numer „Dzieci w Europie” nr 17(5)/2010 – „Prawa Dziecka” nr 1/2010). Wydawnictwo to poświęcone zostało w całości 20-leciu Konwencji o Prawach Dziecka.

W minionym roku Rzecznik kontynuował upowszechnianie praw dziecka poprzez wystosowywane do dzieci, młodzieży oraz dorosłych listy otwarte. Listy wystosowano z okazji:

- rozpoczęcia ferii zimowych (12 stycznia 2009 r.);
- sprawdzianu na koniec VI klasy szkoły podstawowej (2 kwietnia 2009 r.);
- Międzynarodowego Dnia Romów (8 kwietnia 2009 r.);
- testu gimnazjalnego (21 kwietnia 2009 r.);
- Dnia Dziecka (1 czerwca 2009 r.);
- zakończenia roku szkolnego 2008/2009 (17 czerwca 2009 r.);
- rozpoczęcia roku szkolnego 2009/2010 (wrzesień 2009 r.);
- Dnia Nauczyciela (13 października 2009 r.);
- zwiększenia zachorowalności dzieci na choroby wirusowe (6 listopada 2009 r.);
- Dnia Pracownika Socjalnego (21 listopada 2009 r.);
- potrzeby zwrócenia uwagi na bezpieczeństwo dzieci, podczas sylwestrowych zabaw z użyciem fajerwerków, petard i zimnych ogni (30 grudnia 2009 r.).

---

⁴³⁵ Por.: „Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka” – zał. nr 8, str. 221

Rzecznik wystosował też kilka razy specjalne oświadczenia, poświęcone sprawom najbardziej bulwersującym opinię publiczną, m.in. zabieraniu dzieci z rodziny z powodów socjalnych („(...)Dom rodzinny to najważniejsze miejsce dla rozwoju dziecka, jeżeli tylko nie zachodzi zagrożenie dla jego życia lub zdrowia”) czy też odpowiedzialności za wykorzystywanie seksualne dzieci („(...)Dziecko jest krzywdzone, dorosły jest odpowiedzialny. Próby odwracania tego porządku uważam za niegodne”)⁴³⁶.

Oświadczenia te obficie cytowane były przez media; zakres współpracy Biura Rzecznika Praw Dziecka z nimi znacznie wzrósł w roku 2009. W jej efekcie tylko w tytułach drukowanych w ciągu dwunastu miesięcy ubiegłego roku ukazało się ok. 1400 materiałów, dotyczących wystąpień Rzecznika w sprawach systemowych oraz podejmowanych przez niego interwencji w sprawach indywidualnych. W Biurze prowadzony jest też codzienny monitoring mediów, który dostarcza najświeższych informacji o przypadkach naruszania praw dziecka. Na podstawie analizy doniesień medialnych Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie podejmował decyzje o podjęciu interwencji w danej sprawie. Podkreślić należy, iż dziennikarze zawsze skłonni są do przekazania Rzecznikowi dodatkowych, niezbędnych do tego danych.

W Biurze Rzecznika Praw Dziecka funkcjonuje również Centrum Informacji o Prawach Dziecka, którego zadaniem jest pozyskiwanie i przekazywanie informacji na temat stanu przestrzegania praw dziecka. W jego ramach prowadzona jest m.in. biblioteka oraz program praktyk i staży dla uczniów i studentów. Biblioteka zawiera zbiór wydawnictw z zakresu praw dziecka i człowieka oraz zagadnień, dotyczących dzieci w ujęciu prawnym, pedagogicznym, psychologicznym i socjologicznym, z których często korzystają m.in. studenci i doktoranci. W roku 2009 Rzecznik przeprowadził konkurs na najlepsze prace magisterskie i doktorskie, dotyczące wybranych zagadnień z zakresu praw dziecka, obronionych w roku akademickim 2007/2008 i 2008/2009. Praktyki w Biurze Rzecznika Praw Dziecka odbyło 15 studentów prawa i administracji, pedagogiki, psychologii, dziennikarstwa, socjologii i bibliotekoznawstwa.

1 września 2009 roku miała miejsce premiera nowej odsłony serwisu „Strefa Młodych” (www.strefamlodych.pl), skierowanej do młodzieży i przez młodzież współtworzonej – dzięki współpracy z kilkudziesięcioma szkołami, które nadsyłają prace uczniów do publikacji i korzystają ze scenariuszy zajęć o prawach dziecka, przygotowanych

---

⁴³⁶ Por.: „RPD: za kontakty seksualne z dzieckiem odpowiedzialny jest dorosły”, depesza Polskiej Agencji Prasowej z 1 października 2009 roku, godz. 15.30

przez autorów Strefy. W ciągu czterech miesięcy w nowym serwisie opublikowano ponad 250 tekstów, poświęconych prawom dziecka.

Ważną rolę w upowszechnianiu praw dziecka spełnia też Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka, istniejący od 20 listopada 2008 roku. Jego numer – 0 800 12 12 12 – przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży, potrzebujących porady, wsparcia lub zwyczajnej rozmowy w trudnych chwilach. Obsługą linii zajmują się specjaliści z Biura Rzecznika Praw Dziecka – psychologowie, pedagodzy oraz prawnicy. Połączenia z numerem 0-800 12 12 12 są bezpłatne z każdego telefonu stacjonarnego, a od roku 2009 – również z aparatów najważniejszych sieci telefonii komórkowej. Istnieje też możliwość bezpłatnego połączenia za pośrednictwem strony internetowej Biura Rzecznika. Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach 8.15-20.15. Dzwoniący pod jego numer – tak dzieci i młodzież, jak dorośli – zgłaszają przypadki naruszenia praw dziecka, ale też często chcą uzyskać informacje na temat obowiązujących przepisów bądź zasięgnąć rady psychologa. W 2009 roku pod jego numer zadzwoniono blisko 30 tysięcy razy.

2. Wydarzenia

W 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka był organizatorem lub współorganizatorem wielu wydarzeń, których celem było upowszechnianie praw najmłodszych, w tym m.in.⁴³⁷:

- **Gry miejskiej „Poszukiwacze zaginionej Konwencji”**

Gra została zorganizowana 31 maja 2009 roku, w przeddzień Międzynarodowego Dnia Dziecka. Przeszło 150 osób z całej Polski – zespoły gimnazjalistów i ich opiekunowie – miało możliwość poszerzyć swoją wiedzę o prawach, przysługujących dzieciom, spotkać się z Rzecznikiem i przy okazji zwiedzić Warszawę;

- **Ogólnopolskiej kampanii społecznej „Bicie jest głupie”**

Kampania realizowana była przez Rzecznika Praw Dziecka i Porozumienie „Dzieci pod ochroną” w maju-sierpniu 2009 roku⁴³⁸;

- **Obchodów dwudziestej rocznicy uchwalenia Konwencji o Prawach Dziecka**

20-lecie Konwencji o Prawach Dziecka było w roku 2009 jednym z tematów przewodnich działalności Rzecznika w zakresie upowszechniania praw

---

⁴³⁷ Por. cz. V niniejszej „Informacji...” – „Współpraca z organizacjami pozarządowymi”, str. 150 oraz załączniki nr 6-8

⁴³⁸ Por. str. 151

najmłodszych. Poza licznymi wydarzeniami o charakterze lokalnym⁴³⁹, Rzecznik Praw Dziecka był też – we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem im. Janusza Korczaka oraz Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej – organizatorem jubileuszowej Konferencji „Prawa dziecka – historia, stan obecny, perspektywy”, która miała miejsce 20 listopada 2009 roku w Warszawie. Honorową Nagrodę Rzecznika Praw Dziecka za szczególne zasługi dla upowszechniania praw najmłodszych na przestrzeni ostatnich 20 lat otrzymali podczas Konferencji: dr Maria Łopatkowa; założycielka Polskiego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka prof. Jadwiga Bińczycka; prezes Fundacji „Mimo wszystko” Anna Dymna; Fundacja Dzieci Niczyje; Komitet Ochrony Praw Dziecka; Towarzystwo Przyjaciół Dzieci oraz Redakcja miesięcznika dzieci i młodzieży „Płomyczek”.

W związku z rocznicą uchwalenia Konwencji o Prawach Dziecka, Rzecznik Praw Dziecka zaapelował też o przeprowadzenie 20 listopada w szkołach zajęć, poświęconych prawom najmłodszych. Na apel Rzecznika o nadsyłanie prac plastycznych i literackich, jakie powstaną podczas tych zajęć, odpowiedziało niemal pięć tysięcy uczniów – ponad dwieście prac zostało nagrodzonych i wyróżnionych przez Rzecznika Praw Dziecka.

Rzecznik zorganizował też – wraz z Komitetem Nauk o Pracy i Polityce Społecznej Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych – 25 listopada w Bibliotece Narodowej w Warszawie konferencję „Sytuacja dzieci w Polsce. 20 lat przemian”.

W roku 2009 Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził też badania naukowe, które będą podstawą dalszych jego działań – również w zakresie upowszechniania praw dziecka. W związku ze zbliżającym się Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka przeprowadzone zostały ogólnopolskie badania empiryczne, których celem było sporządzenie diagnozy sytuacji dzieci i młodzieży w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem zaspokojenia ich potrzeb w wymiarze materialnym, edukacyjnym i zdrowotnym. Wyniki badań – przeprowadzonych na próbie 5 tysięcy gospodarstw domowych, w których przynajmniej 1 dziecko było w wieku do 18 roku życia – ogłoszone zostaną w połowie roku 2010. We współpracy z Fundacją kidprotect.pl zostały natomiast zrealizowane badania, mające na celu zdiagnozowanie poziomu

---

⁴³⁹ Por.: m.in. str. 152

kompetencji wychowawczych rodziców. Ich wyniki ogłoszone zostaną również ok. połowy 2010 roku i posłużą realizacji kampanii społecznej oraz cyklu szkoleń, służących podnoszeniu kompetencji rodzicielskich pn. „Mądrzy rodzice”

3. Patronaty

Organizatorzy przedsięwzięć, przeznaczonych dla i na rzecz dzieci – m.in. organizacje pozarządowe, placówki naukowe, organy administracji państwowej i samorządowej – zwracają się często do Rzecznika Praw Dziecka o objęcie takich inicjatyw jego honorowym patronatem. W 2009 roku Rzecznik zdecydował się objąć nim 92 konkursy, konferencje, programy lub akcje społeczne – przeszło 90% więcej, niż to miało miejsce rok wcześniej. W wielu z nich Rzecznik Praw Dziecka wziął udział osobiście lub poprzez delegowanych przedstawicieli⁴⁴⁰.

---

⁴⁴⁰ Por. „Wykaz wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika w 2009 roku” – zał. nr 6, str. 206

UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA

W roku 2009 minęła dwudziesta rocznica uchwalenia przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Konwencji o Prawach Dziecka – dokumentu, który w dużej mierze powstał z inicjatywy Polaków. Polska złożyła dwa zastrzeżenia do Konwencji. Pierwsze z nich dotyczy artykułu 7, wobec którego Polska zastrzegła, że prawo dziecka przysposobionego do poznania rodziców naturalnych będzie podlegało ograniczeniu na gruncie przepisów, umożliwiających przysposabiającym zachowanie tajemnicy pochodzenia dziecka. Drugie odnosi się do granicy wieku, od którego dopuszczalne jest powoływanie do służby wojskowej lub podobnej oraz uczestnictwo w działaniach zbrojnych – o czym rozstrzygać ma prawo Rzeczypospolitej Polskiej, jednak granica ta nie może być niższa, niż przewidziana w artykule 38 Konwencji.

Zastrzeżenia te nie znajdują uzasadnienia zarówno na gruncie nauk, jak i praktyki społecznej. Rzecznik Praw Dziecka będzie się nadal opowiadał za ich wycofaniem.

PRAWO DO ŻYCIA I ZDROWIA

„Państwa-Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.”

(art. 6 Konwencji o Prawach Dziecka)

„Państwa-Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej”

(art. 24 Konwencji o Prawach Dziecka)

Podkreślić należy, że nastąpiły pozytywne zmiany, postulowane przed rokiem przez Rzecznika Praw Dziecka:

- wprowadzono nowe standardy opieki na kobietami w ciąży, nakładające na lekarza-położnika obowiązek zaproponowania każdej kobiecie przeprowadzenia badań w kierunku HIV;
- stomatologia dziecięca została wpisana na listę dziedzin priorytetowych, dzięki czemu zwiększy się grono lekarzy, wybierających tę specjalizację, a w konsekwencji – więcej dzieci objętych będzie opieką stomatologiczną.

Uznać jednak należy, iż dzieci w Polsce nadal nie są w wystarczającym stopniu otoczone opieką zdrowotną. Szczególną uwagę należy zwrócić na następujące problemy:

- **niewystarczająca dostępność do lekarzy specjalistów, w tym do opieki pediatrycznej**

Do lekarza pediatry nadal potrzebne jest skierowanie od lekarza opieki podstawowej. Rozwiązanie to zaniża poziom opieki medycznej nad dzieckiem. Problemem jest zbyt mała liczba pediatrów i innych specjalistów chorób dziecięcych. Oddzielnym problemem jest nierówność w dostępie do lekarzy specjalistów dla dzieci z dużych miast i mniejszych ośrodków.

- **niedostateczna opieka medyczna w szkołach**

W znacznej części szkół – zwłaszcza wiejskich – nie ma gabinetów profilaktyki i pomocy przedlekarskiej. W szkołach często nie tworzy się warunków do dobrego funkcjonowania dzieci przewlekle chorych na cukrzycę, padaczkę, poruszających się na wózku.

Znaczny procent populacji rozwojowej ma wady postawy (49% dzieci w wieku przedszkolnym, ale już 60% uczniów gimnazjum), zaburzenia odżywiania dotyczą prawie 12% dziewcząt, znaczny procent uczniów gimnazjum eksperymentuje z używkami. Bez opracowania wieloletnich programów profilaktycznych, konsekwentnie realizowanych w szkołach, sytuacja ta będzie się nadal pogarszać. Opieka medyczna – w tym stała obecność pielęgniarek w szkole – powinna być normą w systemie ochrony zdrowia dzieci. Warunkiem koniecznym jest też przynajmniej jedno w roku badanie pediatryczne każdego zdrowego dziecka.

- **niedostateczna opieka stomatologiczna**

Coraz gorszy jest stan jamy ustnej i uzębienia dzieci. 85% dzieci 6-letnich ma próchnicę, odsetek ten u 15-latków wzrasta do 94%, a znaczny ich procent ma wady zgryzu. Większość środków, przeznaczanych na świadczenia stomatologiczne, kierowana jest na finansowanie protetyki dorosłych, na świadczenia dla dzieci przeznaczonych jest jedynie 12% sumy świadczeń przekazanych na stomatologię. Konieczne jest zwiększenie dostępności do specjalistycznej opieki stomatologicznej, poprzez np. proponowane już w zeszłym roku przez Rzecznika stworzenie systemu mobilnych gabinetów stomatologicznych, tzw. dentobusów.

- **samobójstwa dzieci**

Samobójstwa to – w zależności od badań – druga lub trzecia przyczyna zgonów dzieci. Skala tego zjawiska nie jest wystarczająco znana – placówki służby zdrowia nie rejestrują

prób samobójczych. 28% dzieci w przedziale wieku od 10 do 17 lat ma zaburzenia depresyjno-lękowe. Brak jest programu profilaktyki zapobiegania samobójstwom dzieci.

PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

„(...) Państwa-Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi”

(art. 18 Konwencji o Prawach Dziecka)

Podkreślić należy pozytywne zmiany w zakresie ochrony prawa do wychowania w rodzinie, jakie wprowadzone zostały ustawą z 6 listopada 2008 roku o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Nowelizacja ta objęła swym zakresem przepisy, odnoszące się do pochodzenia dziecka, władzy rodzicielskiej, kontaktów rodziców i dzieci, stosunków alimentacyjnych między rodzicami i dziećmi, zastępczej pieczy nad dzieckiem. Doprecyzowano m.in. termin „władza rodzicielska” poprzez określenie, że działania rodziców w ramach przysługującej im władzy rodzicielskiej, powinny być podejmowane z poszanowaniem godności i praw dziecka, a osobiste relacje dzieci i rodziców powinny być oparte na wzajemnym szacunku.

W obowiązującym stanie prawnym i faktycznym należy zauważyć następujące problemy:

- **egzekucja prawa do kontaktu z obojgiem rodziców**

Znaczna liczba przypadków naruszenia praw dziecka, zgłaszanych do Rzecznika, dotyczy kłopotów z egzekucją orzeczeń sądowych, regulujących kontakty rodziców z dziećmi. Sprawy sądowe toczą się latami, a postępowania wykonawcze są nieskuteczne. Rodzice, sprawujący pieczę nad dzieckiem często nadużywają swojej pozycji: zakazują mu kontaktów z drugim rodzicem, manipulują dzieckiem i nakłaniają je do określonego postępowania. Konieczna jest standaryzacja poszczególnych czynności – od przygotowania dziecka i rodziny do wykonania orzeczenia, aż po działania poszczególnych organów podczas samej egzekucji – która pozwoli na pełniejszą ochronę interesów dziecka.

- **brak systemu wsparcia i pomocy rodzinom dysfunkcyjnym**

Niezbędnym jest przyspieszenie prac nad projektem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem. Jego istotą jest stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną je wychowującą, jeżeli ma ona trudności w prawidłowym wykonywaniu swoich funkcji. Zainteresowanie państwa rodziną, przeżywającą różnego rodzaju trudności, niewydolną wychowawczo czy dysfunkcyjną winno zaczynać się nie w momencie, kiedy konieczne jest zabranie dziecka z rodziny, lecz daleko wcześniej, kiedy pojawiają się pierwsze niepokojące sygnały.

Wspomniany projekt jest niezwykle ważny również ze względu na obserwowany kryzys rodzicielstwa zastępczego, rozwiązywanie rodzinnych domów dziecka i rodzin zastępczych, trudności z pozyskiwaniem kandydatów. Odnotowujemy spadek liczby rodzin zastępczych przy rosnącej liczbie dzieci, w nich umieszczanych (w 2000 roku w 39877 rodzinach przebywało 50122 dzieci, w 2005 odpowiednio 36510 i 49667, w 2006 – 36955 i 51342, w 2007 – 37349 i 52729, w 2008 – 37296 i 53357).

- **brak zintegrowanego systemu opieki nad dzieckiem**

Według danych Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, 25 września 2009 roku na umieszczenie zgodnie z wyrokiem sądu w MOW-ie czekało 333 nieletnich, natomiast na miejsce w MOS-ie – ponad 1200. Główny cel utworzenia Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii – udzielenie specjalistycznej pomocy dzieciom – nie jest więc w praktyce realizowany.

Do MOW-ów i MOS-ów kierowanych jest coraz więcej wychowanków domów dziecka, co może świadczyć o nienależytym wypełnianiu przez nie funkcji wychowawczych. Zdarza się, że wychowankowie domów dziecka stanowią 30% wychowanków MOW/MOS.

Brakuje też placówek interwencyjnych, funkcjonujących w systemie oświaty, przeznaczonych do tymczasowego umieszczania nieletnich. Dzieci trafiają do pogotowia opiekuńczego, gdzie w jednym miejscu przebywają pozbawione opieki rodziców dzieci ze zdemoralizowanymi nieletnimi.

Trudności polegające na braku miejsc we właściwych placówkach, umieszczaniu nieletnich w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, czy braku placówek tymczasowych dla młodzieży zdemoralizowanej, wskazują na konieczność pilnej współpracy wielu resortów.

- **realizacja procedur adopcyjnych**

Procedura przysposobienia winna być rzetelna i możliwie sprawna. Musi ona obejmować staranny wywiad, szkolenie, poznanie motywacji osób, pragnących przysposobić dziecko, ich predyspozycji psychofizycznych i możliwości materialnych. Sprawniej i bez zbędnej zwłoki winny się toczyć postępowania sądowe, dotyczące uregulowania sytuacji prawnej dziecka. Najczęstszą przeszkodą, która uniemożliwia lub utrudnia adopcję, jest nieuregulowana sytuacja prawna dziecka.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 października 2007 roku w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dz. U. Nr 201, poz. 1455), obowiązek współpracy z ośrodkiem adopcyjno-opiekuńczym spoczywa na placówce, w której przebywa dziecko. Z przeprowadzanych przez Rzecznika Praw Dziecka kontroli wynika jednak, że wiele dzieci nie jest zgłaszanych do ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, przez co skazuje się je na wielomiesięczny, a czasem wieloletni pobyt w domu dziecka.

- **konieczność przeciwdziałania negatywnym skutkom migracji rodziców**

Należy ułatwić rodzicom, migrującym w poszukiwaniu pracy, przekazywanie prawa do opieki nad dziećmi wskazanej przez nich osobie – bez ingerencji sądu i ograniczania władzy rodzicielskiej.

PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

„Państwa-Strony będą uznawać prawo każdego dziecka do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych (...)”

(art. 26 Konwencji o Prawach Dziecka)

W 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka nie odnotował ani jednej skargi, związanej z realizacją programów dożywiania dzieci w placówkach edukacyjnych.

Spośród problemów, związanych z prawem do godziwych warunków socjalnych, szczególną uwagę należy zwrócić na następujące:

- **zamrożenie progów dochodowych**

Na przestrzeni ostatnich kilku lat wzrosły kwoty świadczeń rodzinnych, m.in. zasiłku rodzinnego i dodatków do zasiłku. Niezmiennie od siedmiu lat kryterium dochodowe, od którego uzależnione jest przyznanie świadczeń, utrzymuje się na poziomie 504 złotych na

osobę w rodzinie. Oznacza to drastyczne zmniejszanie się kręgu uprawnionych i obniżenie standardu świadczonej pomocy.

- **problem biedy wśród dzieci**

Raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), dotyczący sytuacji materialnej dzieci na świecie, wymienia szereg zaniedbań Polski w zakresie zapewnienia dzieciom właściwych warunków bytowych. Zastrzeżenia te dotyczą przede wszystkim nieprawidłowej dystrybucji środków finansowych, przeznaczonych na zaspokojenie potrzeb socjalnych dzieci oraz brak właściwych warunków lokalowych, w jakich się one wychowują.

- **ograniczenie zasady powszechności w ulgach podatkowych dla rodzin**

Wzorem roku ubiegłego z ulgi prorodzinnej mogli korzystać tylko podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych, uzyskujący dochody opodatkowane na ogólnych zasadach przy zastosowaniu skali podatkowej, wychowujący małoletnie dzieci. Z ulgi nie mogą natomiast korzystać rolnicy i przedsiębiorcy, którzy rozliczają się z fiskusem ryczałtem, w drodze tzw. karty podatkowej oraz osoby, które płacą podatek liniowy. Takie rozwiązanie narusza zasadę powszechności poprzez wykluczenie części obywateli z prawa do ulgi podatkowej z tytułu wychowywania dzieci, a w konsekwencji – im właśnie szkodzi.

- **zapewnienie środków utrzymania dzieciom w trakcie postępowania o ustanowienie rodziny zastępczej**

Osoby, faktycznie sprawujące opiekę nad powierzonymi im dziećmi, wobec których toczy się postępowanie o ustanowienie rodziny zastępczej, nie otrzymują wsparcia finansowego, przysługującego rodzinom zastępczym. Często utrudnia im to zaspokojenie podstawowych potrzeb powierzonych ich opiece dzieci.

PRAWO DO NAUKI

„Państwa-Strony uznają prawo dziecka do nauki (...) na zasadzie równych szans (...)”.

(art. 28 Konwencji o Prawach Dziecka)

Rzecznik Praw Dziecka stwierdza, że w roku 2009 rządziej były mu zgłaszane przypadki praktyk segregacyjnych w szkołach. Zauważyć należy również wzrost wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat – z 52% do ok. 60%.

Nadal nie rozwiązano następujących problemów, związanych z prawem do nauki:

- **system opieki nad dzieckiem do lat 3**

W Polsce dostęp do usług opieki nad dzieckiem do 3. roku życia jest bardzo utrudniony, od lat systematycznie maleje liczba żłobków i oddziałów żłobkowych, a – zgodnie z danymi GUS – w roku 2008 korzystało z nich jedynie 2,6% ogółu dzieci w wieku do 3. roku życia.

- **utrudniony dostęp do edukacji przedszkolnej**

Mimo wspomnianej poprawy wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej, nadal wiele dzieci nie może realizować swego prawa do nauki. Dotyczy to zwłaszcza dzieci, mieszkających na terenach wiejskich. Wg danych z 30 września 2009 roku, w niektórych województwach zaledwie co 5 dziecko wiejskie korzysta z edukacji przedszkolnej. Jak w latach ubiegłych, brakuje miejsc w przedszkolach publicznych.

- **ograniczenia prawa do bezpłatnej nauki**

Zdefiniowania wymaga pojęcie „bezpłatnego nauczania”, zwłaszcza w zakresie edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej. Konieczne jest określenie pakietu darmowych świadczeń i usług, związanych z realizacją prawa do bezpłatnej nauki. W tym kontekście istotna jest też kwestia wyższych kosztów edukacji dzieci w przypadku rodzin, mieszkających na wsi.

Podobnie jak w latach ubiegłych, także w 2009 roku występował problem niewłaściwego ustalania opłat za pobyt dzieci w przedszkolu. Wiele rad gmin w uchwałach nie zawiera katalogu konkretnych świadczeń, które wykraczają poza podstawę programową wychowania przedszkolnego.

PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIENSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

„Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki (...) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych (...).”

(art. 19 Konwencji o Prawach Dziecka).

Pełniejszej ochronie dzieci przed przemocą służyć będą zapisy ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy o Policji, która wejdzie w życie 8 czerwca 2010 roku. Wprowadza ona m.in. penalizację groomingu, dodatkowe typy kwalifikowane przestępstwa zgwałcenia oraz umożliwia Policji stosowanie prowokacji.

Podobnie, pozytywnie należy ocenić propozycje, zawarte w projekcie nowelizacji ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw.

Dostrzegać należy następujące problemy, związane z ochroną dzieci przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem:

- **brak spójnego systemu przeciwdziałania przemocy, koordynacji działań i współpracy instytucji i organizacji, zajmujących się problemem przemocy**

Działania służby zdrowia, oświaty, pomocy społecznej, policji, sądów, kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych mają często charakter działań równoległych i niezależnych od siebie. Wdrożenie systemowego planu przeciwdziałania przemocy to najważniejszy warunek, umożliwiający skuteczne zagwarantowanie dzieciom ochrony przed skrzywdzeniem. Niezbędne jest – przewidziane w projekcie nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – utworzenie zespołów interdyscyplinarnych, których zadaniem będzie prowadzenie skoordynowanych działań w środowisku zagrożonym przemocą, inicjowanie interwencji oraz monitorowanie sytuacji.

- **brak w ustawodawstwie jednoznacznego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci**

Do projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw wprowadzono zapis w brzmieniu: „Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych, zadawania cierpień psychicznych i innych form poniżania dziecka”. Rzecznik Praw Dziecka uważa jednoznaczne zapisanie zakazu stosowania wobec dzieci przemocy za konieczne.

- **brak systemowych rozwiązań, zwiększających ochronę przed pedofilską recydywą**

Istnieje konieczność zwiększenia efektywności resocjalizacji skazanych za przestępstwa seksualne, popełniane wobec dzieci oraz monitoringu osób, wychodzących na wolność po odbyciu kary. Należy poszukiwać rozwiązań prawnych, które w sposób skuteczny ograniczą skalę przestępstw o podłożu seksualnym, zwłaszcza w drodze recydywy.

- **przewlekłość postępowań sądowych**

Postępowania sądowe w sprawach, dotyczących dzieci, trwają zbyt długo.

PRAWA DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

„Państwa-Strony uznają, że dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną pełnię normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa”.

(art. 23 Konwencji o Prawach Dziecka)

Szczególnym obszarem troski Rzecznika Praw Dziecka są prawa dzieci z niepełnosprawnością – w ich przypadku pomoc zarówno organizacyjna, jak i finansowa musi być przekazana na zasadach, które cechuje większe zrozumienie dla potrzeb tych dzieci. Dlatego też Rzecznik Praw Dziecka będzie zabiegał o ratyfikację przez Polskę Konwencji Narodów Zjednoczonych z 13 grudnia 2006 roku o prawach osób niepełnosprawnych.

W zakresie przestrzegania praw dzieci z niepełnosprawnością należy zauważyć następujące problemy:

- **dostęp dzieci z niepełnosprawnością do szkół i placówek oświatowych**

Szkoły z reguły nie są przygotowane na przyjęcie dziecka z niepełnosprawnością. Zgłaszane Rzecznikowi sprawy dowodzą, że często rodzicom sugeruje się raczej organizację dla ich dziecka indywidualnego nauczania. Powoduje to jeszcze głębszą ich społeczną marginalizację.

Problemy występują też przy interpretacji przepisów, dotyczących dowozu dzieci z niepełnosprawnością do przedszkoli i szkół. Niektórzy wójtowie/burmistrzowie/prezydenci odmawiają zawierania z rodzicami umów cywilnoprawnych o zwrocie kosztów transportu dziecka z niepełnosprawnością do placówek lub proponują zawieranie ich na warunkach,

niemożliwych do zaakceptowania. W niektórych gminach transport dzieci niepełnosprawnych odbywa się pojazdami, nie posiadającymi odpowiedniego wyposażenia (np. pasy, podest itp.). Wskazane jest też zapewnienie transportu dzieciom poniżej 6. roku życia, korzystającym z różnych form wspomagania rozwoju.

Usytuowanie asystenta osoby z niepełnosprawnością w ustawie o pomocy społecznej nastęrcza w praktyce wiele trudności zarówno dyrektorom szkół, jak i rodzicom dzieci z niepełnosprawnością. Samo wskazanie w orzeczeniu o niepełnosprawności potrzeby współuczestnictwa osoby dorosłej w procesie edukacji ze względu na ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej, nie gwarantuje zatrudnienia asystenta. Brak jest w tej mierze zrozumienia problemu zarówno przez dyrektorów szkół, jak przedstawicieli samorządów. Przede wszystkim zaś, brak jest kandydatów na asystentów.

- **mała ilość adopcji dzieci z niepełnosprawnością**

Problemem pozostaje nadal mała ilość adopcji dzieci z niepełnosprawnością. Konieczne jest wdrożenie programów, powodujących zwiększenie zainteresowania dziećmi z niepełnosprawnością, oczekującymi na adopcję oraz ułatwień finansowe dla rodziców adoptujących.

- **zwiększenie dostępu do dóbr kultury dla dzieci niewidomych i niesłyszących**

W publicznej sferze medialnej, bibliotekach, muzeach i innych placówkach kulturalnych, nadal brak jest oferty dla dzieci, posługujących się językiem migowym lub alfabetem Braille'a. Szczególnie negatywnie należy to ocenić w odniesieniu do mediów publicznych.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Wykaz wystąpień generalnych Rzecznika Praw Dziecka w 2009 roku

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
1	6 stycznia 2009	Minister Zdrowia	dostępności do szeroko rozumianych świadczeń zdrowotnych	15 stycznia 2009 zorganizowane zostało spotkanie w Ministerstwie Zdrowia	
2	6 stycznia 2009	Prezes Telewizji Polskiej S.A.	transmisji XVII Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy w telewizji publicznej	brak odpowiedzi	
3	6 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	bezpieczeństwa uczniów w związku z trudnymi warunkami pogodowymi	29 stycznia 2009	Zapewnienie bezpieczeństwa uczniom jest zadaniem dyrektora szkoły.
4	6 stycznia 2009	Wojewoda Dolnośląski	bezpieczeństwa uczniów w związku z trudnymi warunkami pogodowymi	9 lutego 2009	Dolnośląski Kurator Oświaty na bieżąco monitoruje sytuację i przekazuje informacje do Centrum Kryzysowego przy Wojewodzie Dolnośląskim.
5	9 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	umożliwienia uczniom pozostawiania podręczników w szkole	29 stycznia 2009	Dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu ucznia w szkole, w tym za właściwą organizację zajęć szkolnych i wykorzystanie sprzętów, będących na wyposażeniu placówki; sprawę monitorują kuratorzy oświaty.
6	12 stycznia 2009	Kuratorzy Oświaty	bezpiecznego wypoczynku w okresie ferii zimowych	Nie była wymagana	

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
7	13 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	przewidzianych prawem wewnątrzszkolnym sposobów karania uczniów	23 stycznia 2009	Podanie do publicznej wiadomości w szkole informacji o wymiarze kary oraz publiczne wymierzenie kary są dopuszczalne i nie naruszają godności ucznia.
8	13 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	szczepień ochronnych	2 lutego 2009	Zakres wiedzy, przekazywanej uczniom na temat szczepień, jest zdaniem Ministra wystarczający.
9	13 stycznia 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	ochrony rodziców adopcyjnych przed wypowiedzeniem stosunku pracy z inicjatywy pracodawcy	26 stycznia 2009	MPiPS w możliwie najkrótszym czasie przedstawi propozycję zmian w Kodeksie pracy, zmierzających do objęcia ochroną stosunku pracy pracowników, korzystających z urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego.
10	14 stycznia 2009	Prezes Naczelnej Rady Lekarskiej	obowiązku zgłaszania przez lekarzy wszystkich przypadków przemocy wobec dzieci	20 października 2009	W „Gazecie Lekarskiej” nr 4/2009 opublikowano artykuł pt. „Obowiązek zgłaszania przypadków przemocy wobec dzieci”, w którym zostały omówione przepisy prawne, dotyczące tego zagadnienia.
11	14 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	wprowadzenia do treści nauczania zagadnienia ochrony danych osobowych	3 lutego 2009 i 16 marca 2009	W nowej podstawie programowej uwzględniono problematykę ochrony danych osobowych. Treści te będą stopniowo wprowadzane, począwszy od roku szkolnego 2009/2010.
12	20 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej	29 stycznia 2009	Organizacja zajęć wraz z określeniem potrzeb uczniów należy do kompetencji

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
					dyrektorów szkół.
13	22 stycznia 2009	Kuratorzy Oświaty	zapobiegania wszawicy	5 lutego 2009 6 lutego 2009 Nie była wymagana	Materiał, przesłany przez Rzecznika, został upowszechniony w szkołach.
14	22 stycznia 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	zmiany definicji, zawartej w art. 3 pkt 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych	26 lutego 2009	Zdaniem resortu nie ma potrzeby zmiany definicji.
15	22 stycznia 2009	Prezydent m.st. Warszawy	dostępności do szeroko rozumianych świadczeń zdrowotnych	16 lutego 2009	Prezydent Warszawy podejmuje działania na rzecz poprawy współpracy i przepływu informacji między poszczególnymi zakładami opieki zdrowotnej w mieście. Różne organy założycielskie oraz brak instrumentów prawnych, upoważniających do podejmowania działań koordynacyjnych, utrudniają jednak wykonywanie tego działania.
16	26 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	wycofania przez Polskę zastrzeżeń do Konwencji o Prawach Dziecka	18 lutego 2009	Konieczne jest podjęcie międzyresortowych konsultacji, ich wyniki zostaną przekazane do wiadomości RPD.
17	28 stycznia 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	bezpieczeństwa i ochrony w miejscu wykonywania pracy przez dzieci poniżej 16 roku życia	26 lutego 2009	Nie ma konieczności dokonywania zmian w przepisach Kodeksu Pracy
18	28 stycznia 2009	Minister Zdrowia	opieki stomatologicznej dla dzieci i młodzieży	3 marca 2009	Przedstawiono przepisy prawa, które regulują finansowanie świadczeń zdrowotnych, wartość rocznych umów i opis celu operacyjnego NFZ „Intensyfikacja zapobiegania próchnicy u dzieci i młodzieży”

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
					w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2007-2015.
19	29 stycznia 2009	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	nieprawidłowości przy realizacji przez Policję procedury tzw. kart nieletniego	20 lutego 2009	W KGP trwają prace nad zmianą Zarządzenia nr 590 Komendanta Głównego Policji. Planowana jest rezygnacja z zapisu w Karcie Nieletniego, mówiącego o „nieletnich zagrożonych demoralizacją”, co sprawi, iż przepisy te będą zgodne z ustawą o Policji oraz ustawą o ochronie danych osobowych.
20	29 stycznia 2009	Prezes Rady Ministrów	przyspieszenia prac legislacyjnych, mających na celu lepszą ochronę ofiar przemocy w rodzinie	5 lutego 2009	Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, który zawiera szereg rozwiązań zgodnych z postulatami Rzecznika, w tym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci.
21	30 stycznia 2009	Minister Infrastruktury	miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnością	9 lutego 2009	Nowelizacja art. 8 Prawa o ruchu drogowym znajduje się na etapie poprawek senackich i zmierza do poszerzenia kręgu podmiotów, uprawnionych do otrzymywania karty parkingowej.
22	30 stycznia 2009	Minister Edukacji Narodowej	zasad rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych	6 marca 2009	W trzech kolejnych latach szkolnych przy rekrutacji będą brane pod uwagę wyniki z dwóch pierwszych części egzaminu gimnazjalnego. Wyniki trzeciej zostaną wykorzystane przez szkoły do analizy i podniesienia jakości

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
					nauczania języka obcego nowożytnego.
23	16 lutego 2009	Przewodniczący Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny	umorzenia zaległych składek emerytalno-rentowych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej osobom, które ich nie odprowadzały, a jednocześnie były pracownikami w rozumieniu Kodeksu pracy i przebywały na urloпах wychowawczych lub macierzyńskich	Nie była wymagana	
24	18 lutego 2009	Minister Edukacji Narodowej	zapewnienia pomocy dzieciom zagrożonym dysleksją oraz wykazujących dysleksję rozwojową	5 marca 2009	Do zadań zespołu ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych należy m.in. wypracowanie propozycji rozwiązań systemowych w zakresie kształcenia uczniów z dysleksją.
25	19 lutego 2009	Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej	przyspieszenia prac legislacyjnych, mających na celu lepszą ochronę ofiar przemocy w rodzinie	Nie była wymagana	5 marca 2009 roku odbyło się pierwsze czytanie projektu.
26	19 lutego 2009	Prezes Rady Ministrów	prac nad ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem	6 kwietnia 2009	Przesunięcie wejścia w życie niektórych przepisów ustawy na 1 stycznia 2011 roku z uwagi na brak środków w budżecie.
27	19 lutego 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	umorzenia zaległych składek emerytalno-rentowych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej osobom, które ich nie odprowadzały, a jednocześnie były pracownikami w rozumieniu Kodeksu pracy i przebywały na urloпах wychowawczych lub macierzyńskich	26 lutego 2009	Resort jest za umorzeniem składek tylko tym, które przebywały na urlopie macierzyńskim.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
28	20 lutego 2009	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi	przysposobienia dzieci przez rolników	brak odpowiedzi	
29	27 lutego 2009	Prezes Polskiego Radia S.A.	„Poranków Muzycznych” w Polskim Radio	19 marca 2009	Drastyczny spadek wpływów z abonamentu negatywnie wpływa na kondycję finansową Polskiego Radia. Prezes PR SA zapewnił, że o ile uda się znaleźć środki zostanie przywrócony cotygodniowy charakter spotkań.
30	27 lutego 2009	Minister Edukacji Narodowej	pedagogów szkolnych	13 marca 2009	Nie jest możliwe ustanowienie z poziomu centralnego proponowanych rozwiązań organizacyjnych. MEN podejmuje działania, stymulujące dyrektorów szkół do zatrudniania pedagogów szkolnych.
31	27 lutego 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	czasu trwania urlopu macierzyńskiego	24 marca 2009	Wydłużenie urlopu macierzyńskiego dla matek wcześniaków będzie rodzić istotne skutki finansowe dla budżetu państwa. W Komisji Europejskiej trwają prace nad zmianą dyrektywy w zakresie zwiększenia urlopu macierzyńskiego dla matek wcześniaków.
32	4 marca 2009	Minister Edukacji Narodowej	podręczników dla niedowidzących i niewidomych uczniów liceów ogólnokształcących	17 marca 2009	Prace związane z zakupem kolejnych tytułów podręczników dla uczniów niewidomych i słabo widzących są kontynuowane. Powołany Zespół ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych pracuje nad opracowaniem rozwiązań systemowych.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
33	10 marca 2009	Kuratorzy Oświaty	skali emigracji zarobkowej rodziców i skutków tego zjawiska dla dzieci	od 23 marca 2009	Zjawisko jest diagnozowane na bieżąco przez większość dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów . Osobami, które zajmują się nim w szkołach, są z reguły pedagodzy szkolni i wychowawcy klas.
34	12 marca 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	ratyfikacji przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych	18 marca 2009	Trwa analiza polskiego ustawodawstwa w celu implementacji przepisów konwencji do prawa wewnętrznego.
35	16 marca 2009	Prezes Rady Ministrów	ochrony dzieci w czasie kryzysu	brak odpowiedzi	
36	17 marca 2009	Przewodniczący Sejmowej Komisji Zdrowia	nowelizacji ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej	Nie była wymagana	
37	2 kwietnia 2009	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	procedury poszukiwania osób zaginionych	7 maja 2009	W Komendzie Głównej Policji prowadzone są prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw, który przewiduje m.in. stworzenie formalnych podstaw do korzystania przez Policję przy poszukiwaniu osób zaginionych z tych uprawnień, które określa ustawa o Policji, a które nie odnoszą się wprost do poszukiwania osób zaginionych.
38	3 kwietnia 2009	Przewodniczący Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny	przyspieszenia prac legislacyjnych, mających na celu lepszą ochronę ofiar przemocy w rodzinie	Nie była wymagana	

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
39	8 kwietnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	przedłużenia etapu edukacyjnego uczniom z niepełnosprawnością, uczącym się w klasach programowo najwyższych	21 kwietnia 2009	W uzasadnionej sytuacji, uczniowie tacy mogą powtarzać klasę programowo najwyższą w kolejnym roku szkolnym na mocy decyzji rady pedagogicznej, podjętej w porozumieniu z rodzicami uczniów.
40	8 kwietnia 2009	Minister Spraw Zagranicznych	inicjatywy na rzecz wyposażenia Komitetu Praw Dziecka w możliwość rozpatrywania skarg indywidualnych	brak odpowiedzi	
41	8 kwietnia 2009	Minister Zdrowia	domowej opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci	4 maja 2009	Rozpoczęto prace legislacyjne związane ze wspomnianym rozporządzeniem, jego projekt będzie podlegał konsultacjom resortowym i społecznym.
42	16 kwietnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	opłat za pobyt dziecka w przedszkolu publicznym	22 kwietnia 2009	MEN, podzielając opinię RPD, przekazał MSWiA swoje stanowisko w sprawie, do wykorzystania przez wojewodów w ramach nadzoru nad aktami prawnymi, uchwalanymi przez organy jednostek samorządu terytorialnego.
43	21 kwietnia 2009	Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych	likwidacji programów dla dzieci z niepełnosprawnością i ograniczenia środków na ich realizację	odpowiedź udzielona osobiście	Nie ma niebezpieczeństwa likwidacji czy ograniczenia programu „Uczeń na wsi”.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
44	22 kwietnia 2009	Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia	opieki stomatologicznej dla dzieci i młodzieży	28 maja 2009	Trwają prace nad ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej, realizowanych ze środków publicznych (tzw. ustawa koszykowa). Rozważane jest również wprowadzenie rozwiązań, uwzględniających zalecenia NIK oraz propozycje Rzecznika Praw Dziecka.
45	30 kwietnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	bezpieczeństwa uczniów na szkolnych placach zabaw i boiskach oraz salach gimnastycznych	18 maja 2009	Znowelizowane zostanie rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, które kompleksowo ureguluje podstawowe kwestie w przedmiotowym zakresie.
46	30 kwietnia 2009	Minister Sprawiedliwości	zwiększenia ochrony dzieci przed przestępstwami o charakterze seksualnym	8 czerwca 2009	Przygotowywany jest projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy o Policji, w którym przewidziano regulacje, zmierzające m.in. do zapewnienia skuteczności realizacji środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia skazanego za przestępstwa, skierowane przeciwko wolności seksualnej, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych – w zakładzie zamkniętym albo

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
					skierowania na leczenie ambulatoryjne.
47	30 kwietnia 2009	Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia	opieki stomatologicznej dla dzieci i młodzieży	brak odpowiedzi	
48	14 maja 2009	Minister Edukacji Narodowej	zapewnienia dziecku stałego środowiska wychowawczego	21 maja 2009	Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, zakładanie i prowadzenie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego. Za zgodą organu prowadzącego ośrodek ten może również prowadzić działalność w dni wolne od nauki, w tym również w okresie zimowej i wiosennej przerwy świątecznej oraz w okresie ferii szkolnych.
49	29 maja 2009	Minister Edukacji Narodowej	zasad przyjmowania dzieci do przedszkoli, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego	9 czerwca 2009	Zgłoszone przez Rzecznika problemy zostaną szczegółowo omówione na naradzie z kuratorami oświaty.
50	1 czerwca 2009	Minister Edukacji Narodowej	terminu złożenia bibliografii prezentacji z języka polskiego w części ustnej egzaminu maturalnego	15 czerwca 2009	MEN zobliguje dyrektora CKE do sprostowania błędnego zapisu.
51	1 czerwca 2009	Minister Zdrowia	odmowy wypełnienia karty zgonu dzieci martwo urodzonych	8 czerwca 2009	Minister zapowiedział wysłanie odpowiednich instrukcji do wszystkich szpitali, mających oddziały położnicze, za konieczną uznał zmianę ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
52	1 czerwca 2009	Minister Finansów	opodatkowania darowizn, przyznawanych dzieciom z niepełnosprawnością przez organizacje pozarządowe	30 czerwca 2009	Nie jest planowane podejmowanie inicjatywy legislacyjnej w zakresie nowelizacji ustawy o podatku od spadków i darowizn.
53	1 czerwca 2009	Komendant Główny Policji	ograniczenia użycia przez funkcjonariuszy Policji środków przymusu bezpośredniego w stosunku do osób poniżej 18. roku życia	9 czerwca 2009	Komendanci wojewódzcy oraz stołeczny zostali pouczeni, by zwracali szczególną uwagę podczas realizacji działań wobec osób poniżej 18 roku życia.
54	9 czerwca 2009	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	bezpieczeństwa dzieci na placach zabaw	25 czerwca 2009	Norma PN-EN 1176 nie wymaga określenia konkretnej grupy wiekowej użytkowników sprzętu, zatem nie ma powodów do ograniczania dzieciom poniżej trzeciego roku życia dostępu do placów zabaw. Problem będzie monitorowany.
55	9 czerwca 2009	Minister Edukacji Narodowej	braku miejsc w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii	1 lipca 2009	Powołany został przez Prezesa Rady Ministrów Międzyresortowy Zespół do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych, który przygotowuje projekt nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, zawierający pakiet przepisów, usprawniających system opiniowania w sprawach rodzinnych w postępowaniu wykonawczym oraz optymalizujących procedurę wykonywania orzeczeń w sprawach nieletnich.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
56	10 czerwca 2009	Minister Edukacji Narodowej	wstrzymania naboru na rok szkolny 2009/2010 do klasy pierwszej liceum w Zespołach Szkół: im. Zygmunta Mineyki przy Ambasadzie RP w Atenach oraz im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli	26 czerwca 2009	Przygotowany został projekt mian, umożliwiający dalsze funkcjonowanie szkół, działających przy Zespole Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą. Zmiany systemowe zostaną również wprowadzone Programem Rozwoju Oświaty Polskiej za Granicą i Oświaty Polonijnej do roku 2011, nad którym nadal trwają prace.
57	16 czerwca 2009	Wojewodowie	bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w okresie wycieczki letniego	od 22 czerwca 2009	Wojewodowie przedstawili Rzecznikowi Praw Dziecka podjęte działania, mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa dzieci podczas wycieczki letniego.
58	19 czerwca 2009	Kuratorzy Oświaty	zapewnienia dziecku stałego środowiska wychowawczego	odpowiedź nie była wymagana	
59	24 czerwca 2009	Minister Sprawiedliwości	propozycji wprowadzenia bezpłatnej mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych	7 sierpnia 2009	Minister uznał, że dostęp do bezpłatnej mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych powinien się odbywać poprzez umożliwienie kierowania części środków finansowych – przeznaczanych na wspieranie i ochronę rodziny – do instytucji i organizacji, zajmujących się mediacją w sprawach rodzinnych.
60	3 lipca 2009	Wojewodowie i Marszałkowie Województw	pomocy dzieciom z terenów, dotkniętych powodzią	od 9 lipca 2009	Informacje o podjętych działaniach i środkach, przeznaczonych na wsparcie regionów, dotkniętych powodzią.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
61	3 lipca 2009	Minister Edukacji Narodowej	liczebności uczniów w oddziałach szkolnych	24 lipca 2009	Różnorodność i złożoność warunków demograficznych i finansowych, w jakich działają poszczególne organy prowadzące, utrudnia centralne i jednolite ustalenie maksymalnej liczebności uczniów w oddziale. Brak jest podstaw do stwierdzenia, że wyniki uczniów są uzależnione od liczebności klasy.
62	8 lipca 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	ciągłości wypłat świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego	14 sierpnia 2009	Minister zapewnił Rzecznika o należyтым zabezpieczeniu środków budżetowych na realizację wypłat świadczeń alimentacyjnych.
63	9 lipca 2009	Komendant Główny Policji	spożywania alkoholu i używania innych środków odurzających przez dzieci i młodzież w okresie wakacji	27 lipca 2009	Informacja o realizowanych przez KGP w trakcie wakacji kampaniach społecznych, związanych z przeciwdziałaniem spożywania alkoholu przez małoletnich oraz promocją zdrowego i bezpiecznego stylu życia jako alternatywy dla używek.
64	10 lipca 2009	Prezes Rady Ministrów	zabezpieczenia środków finansowych, niezbędnych dla pełnej realizacji zapisów projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem	brak odpowiedzi	
65	14 lipca 2009	Minister Zdrowia	szczepień ochronnych	22 lipca 2009	Szczepieniem przeciw pneumokokom objęto dzieci z grup ryzyka, w sposób szczególny narażone na zachorowanie na to schorzenie.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
66	15 lipca 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	odmowy wypłaty świadczeń przez ZUS	18 sierpnia 2009	Obowiązująca procedura nie przewiduje możliwości wypłaty świadczeń przed weryfikacją prawa do nich.
67	16 lipca 2009	Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania	zakazu wstępu z wózkami dziecięcymi do sklepów	brak odpowiedzi	
68	22 lipca 2009	Minister Edukacji Narodowej	rozporządzenia w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych i odmowy przyjęcia do przedszkola dzieci rodziców, samotnie je wychowujących	31 lipca 2009	Wprowadzenie postulowanej przez Rzecznika definicji samotnego rodzica jest zbędne. Za nadużycia, związane z nieuprawnionym korzystaniem z pierwszeństwa w przyjęciu do przedszkola, odpowiada gmina.
69	22 lipca 2009	Główny Inspektor Sanitarny	stanu sanitarnego piaskownic	4 sierpnia 2009	W dalszych działaniach, związanych z poprawą bezpieczeństwa sanitarnego piaskownic, uwzględniono uwagi RPD.
70	23 lipca 2009	Minister Spraw Zagranicznych	ratyfikacji Konwencji haskiej z 19 października 1996 roku o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń oraz współpracy w zakresie władzy rodzicielskiej i środków ochrony dziecka	10 sierpnia 2009	Dokumentacja w sprawie ratyfikacji Konwencji została 6 sierpnia 2009 roku przekazana do Sekretarza Rady Ministrów.
71	23 lipca 2009	Minister Finansów	uwzględnienia podczas prac nad budżetem państwa na rok 2010 konieczności podwyższenia progów dochodowych, uprawniających do nabycia świadczeń rodzinnych oraz zabezpieczenia środków finansowych	8 września 2009	Z uwagi na trudną sytuację gospodarczą państwa kryteria dochodowe zostaną utrzymane na obecnym poziomie, a podwyższone zostaną kwoty zasiłku rodzinnego ze względu na wiek dziecka.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
			na powyższy cel		
72	27 lipca 2009	Główny Inspektor Sanitarny	ciężaru tornistrów i plecaków, noszonych przez uczniów	6 sierpnia 2009 i 1 września 2009	Informacja o podejmowanych we współpracy z innymi resortami i instytucjami działaniach na rzecz wypracowania skutecznych rozwiązań w tym zakresie.
73	31 lipca 2009	Minister Edukacji Narodowej	dostosowania wymagań egzaminacyjnych do potrzeb uczniów słabo słyszących	12 sierpnia 2009	Uwagi Rzecznika przekazano dyrektorowi Centralnej Komisji Edukacyjnej.
74	4 sierpnia 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	wysokości świadczeń rodzinnych	14 sierpnia 2009	Brak podstaw do zmiany odpowiednich regulacji, ponieważ świadczenie jest przyznawane nie dzieciom, ale rodzicom.
75	4 sierpnia 2009	Minister Zdrowia	ochrony przed promieniami UV	17 sierpnia 2009	Ministerstwo nie planuje wprowadzenia ustawowego zakazu korzystania z solariumów przez osoby poniżej 18. roku życia. Celowym jest podjęcie działań o charakterze informacyjnym wśród młodzieży i rodziców.
76	4 sierpnia 2009	Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	możliwości umarzania przez ZUS składek na ubezpieczenie społeczne	brak odpowiedzi	
77	4 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	zagwarantowania bezpiecznych i higienicznych warunków podróży dzieciom i młodzieży, uczestniczącym w zorganizowanym wypoczynku poza granicami kraju	11 sierpnia 2009	Obowiązujące przepisy wystarczająco regulują warunki przewozu osób.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
78	4 sierpnia 2009	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	zniżki na przejazdy środkami publicznego transportu zbiorowego dla dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności	26 sierpnia 2009	100% ulga, obowiązująca do 31 stycznia 2002 roku powodowała nadużycia, postulat Rzecznika jest niemożliwy do zaakceptowania.
79	5 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	braku zgodnych z nową podstawą programową podręczników dla uczniów niewidomych i słabo widzących, rozpoczynających naukę w klasach pierwszych szkoły podstawowej i gimnazjum	25 sierpnia 2009	Wybrane podręczniki, dostosowane do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, zostaną zaadaptowane do potrzeb uczniów niewidomych i słabo widzących. Ministerstwo zapewni dzieciom i młodzieży dostęp do czasopism, wykonanych w systemie Braille'a.
80	5 sierpnia 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	opóźnień w wypłacie świadczeń rodzinnych	28 sierpnia 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej interweniował u Ministra Finansów w sprawie płynności wypłat świadczeń alimentacyjnych i rodzinnych, zwrócił się też o wyeliminowanie przyczyn, powodujących takie opóźnienia.
81	19 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	zasad przyjmowania dzieci do przedszkoli, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego	31 sierpnia 2009	Zapewnienie dzieciom pięcioletnim warunków do odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego należy do zadań własnych gminy.
82	19 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	zapewnienia dzieciom dostępu do bieżącej ciepłej wody w szkołach i placówkach	7 września 2009	Ministerstwo przygotowuje nowelizację rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
83	20 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki zajęć krajoznawczych i turystycznych	11 września 2009	Minister Edukacji Narodowej nie podzielił argumentacji Rzecznika.
84	20 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	uregulowania możliwości zatrudniania indywidualnego asystenta dziecka z niepełnosprawnością, wspierającego je w czasie zajęć w szkole lub przedszkolu	3 września 2009	Dyrektor szkoły uprawniony jest do zatrudniania w szkole nauczycieli i pracowników niepedagogicznych, w tym asystenta osoby z niepełnosprawnością.
85	25 sierpnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	rozporządzenia w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych i odmowy przyjęcia do przedszkola dzieci rodziców, samotnie je wychowujących	8 września 2009	Odmowa podjęcia działań, zaproponowanych przez RPD.
86	26 sierpnia 2009	Rzecznik Ubezpieczonych	zrównania praw rodziców biologicznych i rodziców adopcyjnych	1 października 2009	Rzecznik Ubezpieczonych poparł stanowisko RPD i zapowiedział działania, zmierzające do zmian legislacyjnych w tym zakresie.
87	4 września 2009	Minister Zdrowia	domowej opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci	brak odpowiedzi	
88	7 września 2009	Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, Sejm RP	ponoszenia przez gminy kosztów, związanych z uczęszczaniem mieszkających na ich terenie dzieci do przedszkoli, prowadzonych przez inne samorządy	dyskusja na posiedzeniu połączonych Komisji 9 września 2009 roku	
89	7 września 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	sposobu ustalania wielkości dochodów rodziny	24 listopada 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej już w 2008 roku wystąpił o proponowaną przez

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
					Rzecznika zmianę przepisów.
90	29 września 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	rozszerzenia katalogu placówek opiekuńczo-wychowawczych o nowe, specjalistyczne ośrodki dla dzieci przewlekle chorych i pozbawionych należytej opieki ze strony rodziców	29 października 2009	W projekcie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem mają znaleźć się przepisy, umożliwiające umieszczanie dzieci przewlekle chorych w specjalistycznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Ustawa przewiduje też powołanie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych (IOP) dla dzieci chorych, opuszczonych, które nie ukończyły 1 roku życia i oczekują na przysposobienie na oddziałach szpitalnych.
91	2 października 2009	Minister Zdrowia	funkcjonowania Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej we Wrocławiu	6 listopada 2009	NFZ uruchomi rezerwy finansowe, które zostaną przeznaczone na finansowanie świadczeń, zrealizowanych w zakresie leczenia onkologicznego.
92	8 października 2009	Minister Zdrowia	nieinwazyjnej terapii oddechowej w warunkach domowych	23 grudnia 2009	Minister zmieni kwestionowane rozporządzenie, a świadczenia będą finansowane na dotychczasowych zasadach.
93	12 października 2009	Minister Edukacji Narodowej	realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego, wprowadzonej rozporządzeniem MEN z 23 grudnia 2008 roku	29 października 2009	Informacje o podejmowanych działaniach, m.in. o rozesłaniu do każdego przedszkola i każdej szkoły szczegółowego „Komentarza do podstawy programowej”.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
94	13 października 2009	Wójtowie, Burmistrzowie i Prezydenci Miast	odpowiednich warunków do nauki, szczególnie w zakresie liczby dzieci w klasach	od 22 października 2009	Przekazanie informacji o sytuacji w gminie.
95	15 października 2009	Minister Edukacji Narodowej	liczebności uczniów w oddziałach szkolnych	10 listopada 2009	Problem zbyt licznych klas dotyczy wg MEN średnio 9,86 oddziałów w poszczególnych typach szkół. Jednostki samorządu terytorialnego, jako organy prowadzące, ponoszą większą odpowiedzialność za prowadzoną politykę edukacyjną i uzyskiwane efekty nauczania i we własnym zakresie decydują o liczebności klas.
96	20 października 2009	Prezes Najwyższej Izby Kontroli	realizacji zadań własnych gminy w zakresie prowadzenia przedszkoli	11 stycznia 2010	W drugim kwartale 2010 roku NIK przeprowadzi kontrolę realizacji zadań administracji rządowej i samorządowej w zakresie wychowania przedszkolnego.
97	20 października 2009	Minister Sprawiedliwości	przypadków przetrzymywania nieletnich w policyjnych izbach dziecka ponad okres, wskazany w ustawie	27 listopada 2009	Obowiązujące przepisy nie określają, kiedy powinno nastąpić przewiezienie nieletniego do orzeczonej placówki. Decyzje o umieszczeniu w policyjnych izbach dziecka są kontrolowane przez Ministra Sprawiedliwości, podobnie jak wykonywanie orzeczeń o umieszczeniu w innego rodzaju placówkach. W resorcie trwają prace nad nowelizacją ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
98	20 października 2009	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	przypadków przetrzymywania nieletnich w policyjnych izbach dziecka ponad okres, wskazany w ustawie	18 listopada 2009	Sądy decydują o umieszczeniu nieletniego sprawcy czynu karalnego w policyjnych izbach dziecka, ponieważ placówki docelowe nie dysponują wystarczającą liczbą miejsc.
99	22 października 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	kwalifikacji zawodowych, wymaganych od pracowników Domów Pomocy Społecznej oraz szerszego dostępu podopiecznych tych placówek do opieki psychologa i pracownika socjalnego	26 listopada 2009	MPIPS uznaje obowiązujące akty prawne za wystarczające. Konieczne jest wzmocnienie działań kontrolnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej przez wojewodów.
100	22 października 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego	brak odpowiedzi	
101	22 października 2009	Minister Sprawiedliwości	ochrony praw dzieci, występujących w charakterze świadków przed sądem, na każdym etapie postępowania	15 grudnia 2009	Ministerstwo podejmuje działania na rzecz szczególnej ochrony dzieci - świadków i ofiar przestępstw, m.in. przystępując do Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchania Dzieci czy popierając inicjatywę certyfikowania pomieszczeń do przesłuchiwania małoletnich.
102	22 października 2009	Minister Sprawiedliwości	rozszerzenia zasady jednokrotnego przesłuchania w sprawach karnych na wszystkie rodzaje przestępstw	25 listopada 2009	Minister nie widzi konieczności wprowadzenia postulowanych przez Rzecznika zmian ze względu na gwarancje, zawarte w Kodeksie postępowania karnego.

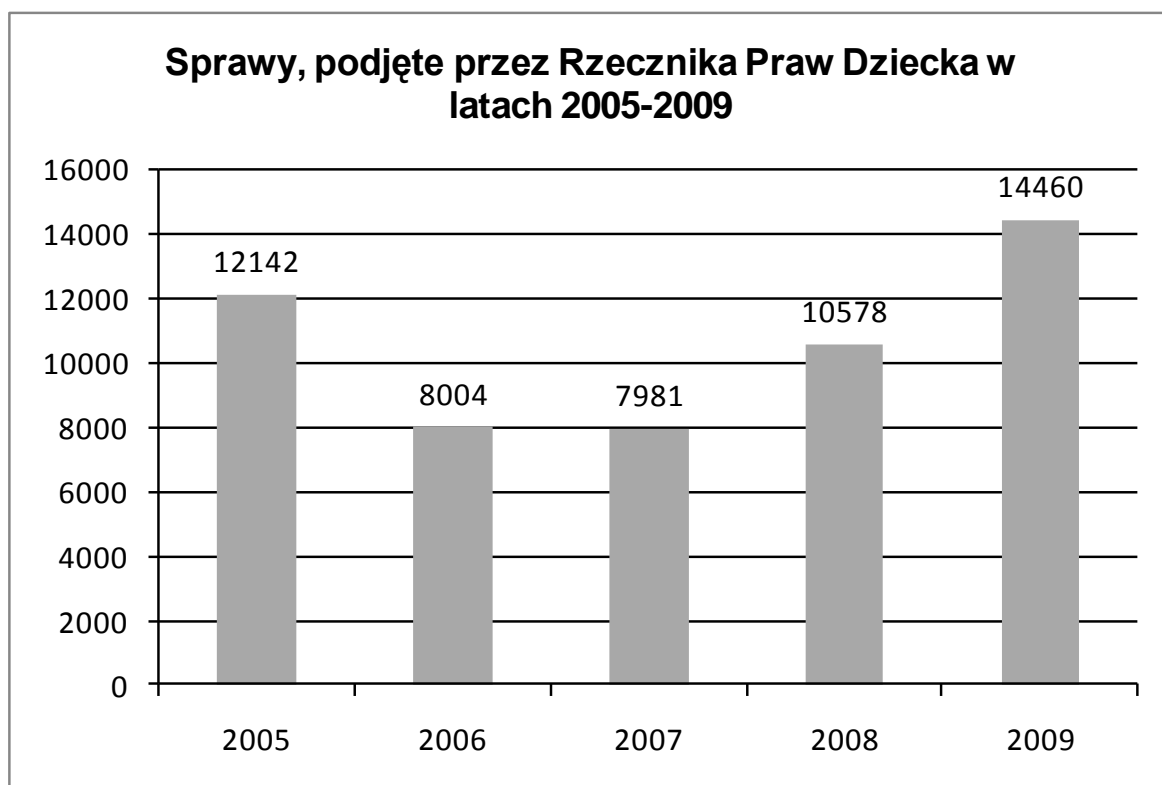
L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
103	26 października 2009	Minister Edukacji Narodowej	wycofania przez Polskę zastrzeżeń do Konwencji o Prawach Dziecka	19 listopada 2009	MSWiA i MS są przeciwne wycofaniu zastrzeżeń do art. 7 Konwencji, ponieważ może to skutkować nieprzystawalnością postanowień Konwencji do prawa polskiego.
104	5 listopada 2009	Minister Zdrowia	prawa do urlopu macierzyńskiego	23 listopada 2009	Minister Zdrowia wystosuje komunikat do placówek służby zdrowia w sprawie korzystania z urlopu macierzyńskiego przed porodem.
105	5 listopada 2009	Minister Zdrowia	zachorowań na grypę oraz zagrożenia wirusem A/H1N1	udział RPD w posiedzeniu Krajowego Komitetu ds. Pandemii Grypy 17 listopada 2009 roku	
106	12 listopada 2009	Minister Edukacji Narodowej	zapewnienia dzieciom dostępu do bieżącej ciepłej wody w szkołach i placówkach	4 grudnia 2009	Resort edukacji przygotowuje projekt nowelizacji rozporządzenia.
107	13 listopada 2009	Minister Pracy i Polityki Społecznej	jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka	16 grudnia 2009	MPiPS zwróci się w tej sprawie o opinię do Ministra Zdrowia. Celem przepisu jest zmotywowanie kobiet do jak najwcześniejszego zgłaszania się do lekarza lub położnej i do późniejszych systematycznych wizyt. Eksperti Ministra Zdrowia z dziedziny ginekologii i położnictwa jednogłośnie opowiedzieli się przeciwko złagodzeniu tego przepisu.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
108	18 listopada 2009	Minister Edukacji Narodowej	umożliwienia dzieciom i młodzieży z afazją kształcenia specjalnego oraz zwolnienia ich z obowiązku nauki drugiego języka obcego	1 grudnia 2009	W MEN trwają prace nad projektami rozporządzeń w zakresie kształcenia specjalnego oraz poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
109	4 grudnia 2009	Prezes Telewizji Polskiej S.A.	produkcji i emisji programów dla dzieci i młodzieży przez Telewizję Polską S.A.	28 grudnia 2009	Prezes TVP poinformował, że produkcja programów dla dzieci, mimo trudnej sytuacji finansowej spółki, nie jest zagrożona.
110	7 grudnia 2009	Główny Inspektor Sanitarny	zachorowań na grypę oraz zagrożenia wirusem A/H1N1	14 grudnia 2009	GIS podejmuje działania interwencyjno-edukacyjne, realizuje kampanię społeczną „Nie poddaj się grypie”, opracował materiały informacyjne, przesłane wojewódzkim inspektorom sanitarnym oraz materiały, dotyczące zapobiegania grypie w szkołach i placówkach oświatowych.
111	21 grudnia 2009	Minister Zdrowia	limitu czasu świadczeń rehabilitacyjnych	11 stycznia 2010	W Ministerstwie Zdrowia trwają prace nad zmianą wskazanego przez Rzecznika Praw Dziecka aktu prawnego.

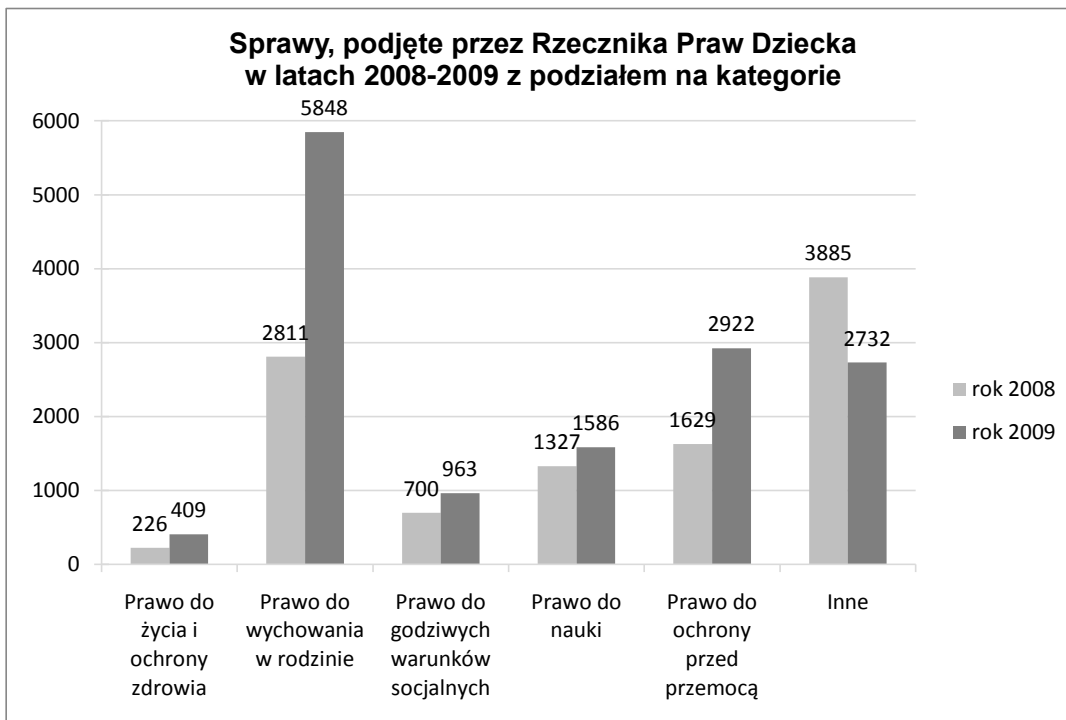
L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
112	21 grudnia 2009	Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	leczenia uzdrowiskowego	13 stycznia 2010	Skierowanie do sanatorium w jednym terminie wszystkich dzieci, pozostających pod opieką jednego opiekuna prawnego, nie zawsze jest możliwe, natomiast dzieci w wieku od 3 do 6 lat uczestniczą w leczeniu sanatoryjnym pod opieką dorosłych. Rodzice i opiekunowie dzieci w wieku 7-18 lat, muszą samodzielnie ustalić swój pobyt z zakładem lecznictwa uzdrowiskowego.
113	23 grudnia 2009	Minister Sprawiedliwości	natychmiastowej wykonalności postanowień, orzekanych przez sąd opiekuńczy pierwszej instancji na podstawie Konwencji haskiej, dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę	12 lutego 2010	Obecne przepisy są zgodne z postanowieniami Konwencji haskiej i wypełniają przyjęte przez Polskę zobowiązania międzynarodowe. W opinii Ministerstwa nie ma potrzeby zmiany przepisów, regulujących kwestie wykonalności orzeczeń sądów opiekuńczych poprzez rozszerzenie katalogu postanowień, wymienionych w art. 579 Kpc o orzeczenia w przedmiocie powrotu bezprawnie uprowadzonych dzieci do miejsca stałego pobytu.
114	23 grudnia 2009	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	projektu likwidacji zakazu łączenia bibliotek z innymi instytucjami	2 lutego 2010	Opracowywana nowelizacja ustawy o bibliotekach nie przewiduje łączenia bibliotek szkolnych z publicznymi.

L.p.	Data	Adresat	Dotyczy	Odpowiedź	Treść odpowiedzi
115	23 grudnia 2009	Minister Edukacji Narodowej	sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki zajęć krajoznawczych i turystycznych	6 stycznia 2010	Konkurencja na rynku wypoczynku sprawia, iż wychowawcy wycieczek szkolnych mają zapewniony bezpłatny pobyt.

Załącznik nr 2

Załącznik nr 3

Załącznik nr 4 – Kategorie spraw, zgłoszonych do Rzecznika Praw Dziecka w roku 2009

Rodzaje spraw	Zgłoszenia na piśmie albo z własnej inicjatywy	Sprawy zgłaszane telefonicznie	Sprawy zgłaszane podczas wizyt	Razem
Prawo do życia i ochrony zdrowia	241	166	2	409
Prawo do wychowania w rodzinie	1774	3843	231	5848
Prawo do godziwych warunków socjalnych	390	537	36	963
Prawo do nauki	870	704	12	1586
Prawo do ochrony przed przemocą	884	1969	69	2922
Inne	133	2592	7	2732
Razem	4292	9811	357	14460

Załącznik nr 5 – Sprawy sądowe z udziałem Rzecznika Praw Dziecka

Lp.	Data i sygnatura przystąpienia	Miejsce	Przedmiot rozpoznania /Efekt przystąpienia
1.	2009-08-20 III Nsm 89/09 ZSR/413/17/2009/AT	Sąd Rejonowy w Limanowej	Postępowanie w sprawie małoletniego Łukasza A. o wydanie zarządzeń opiekuńczych. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
2.	2009-12-02 V Nsm 514/08 ZEW/440/383/2009/AZ	Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi- Południe	Postępowanie opiekuńcze, dotyczące małoletniego cudzoziemca A.B. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
3.	2009-07-31 I C 1903/08 ZSR/440/111/2009/TT	Sąd Okręgowy w Białymstoku	Sprawa o rozwód małżonków B. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
4.	2009-12-22 V Nsm 536/09 ZSR/410/363/2009/TT	Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa	Postępowanie o zmianę kontaktów ojca z małoletnimi Alicją i Julią B. Postępowanie w toku.
5.	2009-08-27 XI C 1443/07 ZII/410/83/2009/RR	Sąd Okręgowy w Krakowie	Sprawa o zasądzenie alimentów na rzecz małoletniej, pozostającej pod opieką małżonków G. Postępowanie w toku.
6.	2009-06-30 IV Nsm 388/08 ZSR/440/54/2009/MN	Sąd Rejonowy w Bielsku - Białej	Postępowanie w sprawie małoletnich Anny i Patryka B. o zmianę zarządzeń opiekuńczych. Postępowanie w toku.
7.	2009-10-06 IV C 1501/05 ZSR/440/82/2009/AT	Sąd Okręgowy w Warszawie	Sprawa o rozwód między małżonkami Pawłem Ch. i Barbarą P. Postępowanie w toku.
8.	2009-04-08 III RNsm 4/09 ZSR/440/130/2009/AK	Sąd Rejonowy w Toruniu	Sprawa z wniosku dziadków o ustanowienie ich rodziną zastępczą dla małoletniej Anny Ch. Wnioski RPD uwzględnione.
9.	2009-12-09 VI Nsm 531/09 ZSR/410/483/2009/TT	Sąd Rejonowy w Częstochowie	Sprawa, dotycząca zmiany zarządzeń opiekuńczych wobec małoletniego Jakuba D. Postępowanie w toku.
10.	2009-12-16 III Nsm 609/09 ZSR/411/15/09/AW	Sąd Rejonowy w Tychach	Sprawa, wszczęta z wniosku małżonków W. oraz małżonków M. o przysposobienie małoletniej Karoliny D. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
11.	2009-12-28 III Nsm 523/09 ZSR/410/470/2009/AW	Sąd Rejonowy w Pruszkowie	Sprawa o przywrócenie pełnej władzy rodzicielskiej matce nad 12-letnią córką. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
12.	2009-12-04 II Ca 709/09 ZSR/410/311/2009/AK	Sąd Okręgowy w Świdnicy	Sprawa o wydanie zarządzeń opiekuńczych wobec małoletnich Mariany i Katarzyny sióstr D. oraz z wniosku małżonków K. o ustanowienie ich rodziną zastępczą nad dziećmi. Postępowanie prawomocnie zakończone; wnioski RPD nie zostały uwzględnione.
13.	2009-03-27 III RNsm 176/09 ZSR/410/32/2009/TT	Sąd Rejonowy w Legnicy	Sprawa w przedmiocie odwieszenia władzy rodzicielskiej nad małoletnim Pawłem D. Wnioski RPD w większości nie zostały uwzględnione.
14.	2009-08-05 III RNsm 263/08 ZSR/410/179/2009/TT	Sąd Rejonowy w Skarżysku- Kamiennej	Sprawa o zmianę wyroku rozwodowego w punkcie dotyczącym władzy rodzicielskiej nad małoletnimi Karoliną i Marcelem F. Postępowanie w toku.
15.	2009-11-02 III Nsm 278/08 ZSR/413/47/2009/AW	Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach	Sprawa, dotycząca zmiany zarządzeń opiekuńczych w stosunku do małoletniej Martyny H. poprzez ustanowienie rodziny zastępczej. Wnioski RPD uwzględnione.

Lp.	Data i sygnatura przystąpienia	Miejsce	Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia
16.	2009-12-15 I ACa 863/09 ZSR/410/350/2009/AK	Sąd Apelacyjny w Łodzi	Sprawa o rozwód między małżonkami I. Postępowanie w toku.
17.	2009-11-23 VI Nsm 479/09 ZSR/410/451/2009/AK	Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej Beacie K. i Tomaszowi K. nad małoletnią Aleksandrą K. poprzez ustanowienie dla małoletniej rodziny zastępczej w osobach państwa W. Wnioski RPD uwzględnione częściowo.
18.	2009-12-14 VII Ca 802/09 ZSS/414/4/2009/GW	Sąd Okręgowy w Koszalinie	Postępowanie w sprawie dotyczącej ustanowienia rodziny zastępczej niespokrewnionej przez Katarzynę K. Postępowanie w toku.
19.	2009-07-21 VIII RC 819/09 ZSR/412/10/2009/AK	Sąd Rejonowy w Szczecinie	Sprawa, dotycząca ustalenia ojcostwa i alimentów na rzecz małoletniego Piotra K. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
20.	2009-08-25 V Nsm 225/09 ZSR/410/140/2009/AW	Sąd Rejonowy dla Łodzi Widzewa	Postępowanie w przedmiocie przywrócenia matce władzy rodzicielskiej nad małoletnim Przemysławem K. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
21.	2009-08-31 III RNsm 125/03, III RNsm 197/09, III RNsm 206/09 III RNsm 206/09 ZSR/410/93/2009/AT	Sąd Rejonowy w Kościerzynie	Sprawa o wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim Januszem K. Postępowanie w toku.
22.	2009-12-04 VI Nsm 361/09 ZSR/410/401/2009/AT	Sąd Rejonowy dla Łodzi Widzewa	Sprawa o wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnią Weroniką S. Postępowanie w toku.
23.	2009-08-05 III RNsm 121/08-Sąd Rejonowy w Tczewie, II Ca 290/09- Sąd Okręgowy w Gdańsku ZSM/471/12/2009/AJ	Sąd Rejonowy w Tczewie, Sąd Okręgowy w Gdańsku	Sprawa w oparciu o Konwencję haską – matka małoletniego przybyła z Australii wraz z dzieckiem do Polski, bez zgody ojca. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
24.	2009-05-28 III Nsm 39/09 ZSR/410/255/2009/AK	Sąd Rejonowy w Suwałkach	Sprawa, dotycząca ustalenie miejsca pobytu małoletniego Michała L. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
25.	2009-05-28 V Nsm 372/09 DTZ/410/3/2009/RR	Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi Południe	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej nad małoletnim Janem L. Wnioski RPD uwzględnione.
26.	2009-08-26 III R Nsm 722/08 ZSR/410/216/2009/TT	Sąd Rejonowy dla Wrocławia- Śródmieścia	Sprawa, dotycząca sprawowania władzy rodzicielskiej nad małoletnimi Adrianem i Jakubem Ł. przez ich matkę oraz uregulowania kontaktów z dziadkami ojczystymi. Wnioski RPD uwzględnione.
27.	2009-08-31 III R Nsm 114/09 ZSR/410/213/2009/TT	Sąd Rejonowy w Lubaczowie	Sprawa, dotycząca ustalenia kontaktów ojca z małoletnimi Marcinem i Małgorzatą M. Postępowanie w toku.
28.	2009-08-05 I C 756/06 ZSR/410/1/2009/AT	Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim	Sprawa o rozwód między małżonkami M. Wniosek RPD uwzględniony.

Lp.	Data i sygnatura przystąpienia	Miejsce	Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia
29.	2009-10-09 III Nsm 304/09, III Nsm 374/09 ZSR/410/143/2009/AT	Sąd Rejonowy w Zamościu	Sprawa o ustalenie kontaktów małoletniej Karoliny M. z ojcem. Wnioski RPD uwzględnione.
30.	2009-10-26 IV RNsm 732/08 ZSR/410/326/2009/AT	Sąd Rejonowy w Poznaniu	Sprawa o uregulowanie kontaktów z małoletnim Maksymilianem N. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
31.	2009-07-31 III Nsm 385/09/1 ZSR/440/47/2009/AT	Sąd Rejonowy w Gnieźnie	Sprawa o uregulowanie kontaktów ojca z małoletnią Wanessą N. Postępowanie w toku.
32.	2009-07-09 III Nsm 153/09/1 ZSR/413/8/2009/AT	Sąd Rejonowy w Żorach	Sprawa o ustanowienie rodziny zastępczej w osobie babci małoletniej Leny O. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
33.	2009-11-04 III R Nsm 130/08 ZSR 440/76/2009/AP	Sąd Rejonowy w Kościerzynie	Postępowanie w przedmiocie pozbawienia władzy rodzicielskiej nad Kornelią, Pawłem, Piotrem i Martą rodzeństwem P. Postępowanie w toku.
34.	2009-11-12 IV Nsm 243/09 ZSR/414/13/2009/TT	Sąd Rejonowy w Gliwicach	Sprawa o zmianę zarządzeń opiekuńczych odnośnie małoletniej Barbary P. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
35.	2009-10-02 III Nsm 495/09 ZSR/410/296/2009/AK	Sąd Rejonowy w Będzinie	Sprawa o uregulowanie kontaktów matki z małoletnią Katarzyną R. Postępowanie w toku.
36.	2009-09-28 III Nsm 195/09 ZSR/410/206/2009/AT	Sąd Rejonowy w Myszkowie	Sprawa o sprawowania władzy rodzicielskiej nad małoletnimi Przemysławem i Patrykiem R. Postępowanie w toku.
37.	2009-05-18 V Nsm 343/09 ZSR/413/32/2009/AW	Sąd Rejonowy dla Warszawy - Mokotowa	Sprawa, dotycząca wydania zarządzeń opiekuńczych wobec małoletniego Norberta R., po śmierci jednej z wychowanek rodziny zastępczej pod opieką której małoletni pozostawał. Wnioski RPD uwzględnione.
38.	2009-04-03 VI Nsm 110/09 DTZ/410/139/2009/RR	Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa	Konflikt małoletniej Pauliny S. z matką. Postępowanie w toku.
39.	2009-08-25 V Nsm 250/09 ZSR/410/104/2009/AT	Sąd Rejonowy w Białymstoku	Sprawa o ograniczenie bądź pozbawienie władzy rodzicielskiej Bożeny i Zbigniewa S. nad małoletnią Klaudią S. Wnioski RPD uwzględnione.
40.	2009-11-24 III Nsm 707/09 ZSR/410/168/2009/AP	Sąd Rejonowy w Koszalinie	Postępowanie o zmianę sposobu uregulowania kontaktów ojca z małoletnimi Magdaleną i Mileną S. Postępowanie prawomocnie zakończone; wnioski RPD nie zostały uwzględnione
41.	2009-06-09 XIII CZ 166/09 ZSS/421/2/2009/GW	Sąd Okręgowy w Łodzi wydział zamiejscowy w Skierniewicach	Sprawa o eksmisję w postępowaniu egzekucyjnym Postępowanie w toku.
42.	2009-06-16 IV Nsm 308/09 ZSR/410/33/2009/AW	Sąd Rejonowy w Białymstoku	Sprawa o pozbawienie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi Marcinem, Karoliną, Filipem, Nikoliną rodzeństwem Sz. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
43.	2009-12-03 V R Nsm 966/09 ZSR/410/477/2009/MN	Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi Północ	Postępowanie z urzędu w przedmiocie wydania zarządzeń opiekuńczych w stosunku do małoletniego Krystiana Sz. Wnioski RPD uwzględnione w całości.

Lp.	Data i sygnatura przystąpienia	Miejsce	Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia
44.	2009-11-24 III Nsm 557/08 ZSR/410/372/2009/AK	Sąd Rejonowy dla Wrocławia Fabrycznej	Postępowanie w przedmiocie zmiany wyroku rozwodowego w punkcie, dotyczącym powierzenia władzy rodzicielskiej oraz ustanowienie małżonków W. rodziną zastępczą dla małoletniego Wojciecha W. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
45.	2009-08-04 VI C 1323/08 ZSR/440/24/2009/AT	Sąd Okręgowy w Warszawie	Sprawa o rozwód między małżonkami Dominikiem i Moniką W. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
46.	2009-08-13 III Nsm 276/09 ZSR/410/189/2009/TT	Sąd Rejonowy w Szamotułach	Sprawa o pozbawienie Wioletty W. władzy rodzicielskiej nad nowonarodzoną Różą S. (umieszczoną w trybie zabezpieczenia w rodzinie zastępczej) oraz trójką starszych dzieci. Wnioski RPD uwzględnione.
47.	2009-11-02 III Nsm 279/08 ZSR/413/22/2009/AW	Sąd Rejonowy w Dębicy	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej i ustanowienie rodziny zastępczej dla małoletnich Wiktorii i Gabrieli W. Wnioski RPD uwzględnione.
48.	2009-10-22 V R Nsm 661/07 ZSR/410/112/2009/MN	Sąd Rejonowy Gdańsk	Postępowanie o zmianę formy ograniczenia władzy rodzicielskiej nad małoletnimi Franciszkiem, Krystyną, Marią rodzeństwem Z. matce Barbarze Z. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
49.	2009-08-27 VI Nsm 41/09 ZSR/410/176/2009/MN	Sąd Rejonowy dla Warszawy - Woli	Sprawa wszczęta z urzędu o ograniczenie władzy rodzicielskiej nad małoletnim Olivierem B. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
50.	2009-07-03 IV RC 264/07 ZSR/440/19/2009/TT	Sąd Okręgowy w Olsztynie	Sprawa o rozwód rodziców małoletnich. Wnioski RPD uwzględnione.
51.	2009-10-29 I C 581/06 ZSR/410/258/2009/TT	Sąd Okręgowy w Świdnicy	Sprawa o rozwód rodziców małoletniego Karola F. Postępowanie prawomocnie zakończone; wnioski RPD nie zostały uwzględnione.
52.	2009-05-08 III RNsm 177/09 ZSR/414/22/2009/TOK	Sąd Rejonowy w Legnicy	Sprawa w przedmiocie zmiany orzeczenia rozwodowego w punkcie dotyczącym władzy rodzicielskiej nad małoletnią Kamilą G. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
53.	2009-05-29 III Nsm 81/09 ZSR/410/7/2009/MN	Sąd Rejonowy w Skierniewicach	O zmianę sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej nad małoletnimi Mariuszem, Anną, Arletą i Beatą rodzeństwem G. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
54.	2009-09-07 III RNsm 207/08 ZSR/440/105/2009/KK	Sąd Rejonowy w Bolesławcu	Sprawa o pozbawienie władzy rodzicielskiej Andrzeja H., który dopuścił się przestępstw o charakterze seksualnym względem swoich małoletnich dzieci. Wnioski RPD uwzględnione.
55.	2009-08-03 III RNsm137/08 ZSR/410/275/2009/AK	Sąd Rejonowy w Wołowie	Sprawa o pozbawienie ojca władzy rodzicielskiej nad małoletnią Klaudią H. i ustanowienie babci macierzystej rodziną zastępczą. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
56.	2009-06-04 I SA/Wa 394/09 ZSS/412/5/2009/GW	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie	Postępowanie administracyjne z wnioskiem RPD o uchylenie decyzji w przedmiocie wstrzymania świadczenie alimentacyjnego. Wnioski RPD uwzględnione w całości.

Lp.	Data i sygnatura przystąpienia	Miejsce	Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia
57.	2009-07-08 III Nsm 101/09; III Nmo 33/09 ZSR/410/47/2009/AT	Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu	Sprawa o wydanie zarządzeń opiekuńczych względem małoletniego Kacpra P. Wnioski RPD częściowo uwzględnione.
58.	2009-08-03 IV Nsm 7/08 ZSR/410/167/2009/AK	Sąd Rejonowy w Bielsku - Białej	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej matce Agnieszce P. nad małoletnią Małgorzatą P. Postępowanie prawomocnie zakończone; wnioski RPD nie zostały uwzględnione.
59.	2009-10-22 II Ca 1091/09 ZSR/410/350/2009/AK	Sąd Okręgowy w Kielcach	Sprawa o pozbawienie władzy rodzicielskiej Tomasa P. nad małoletnim Karolem P. oraz ustanowienie rodziny adopcyjnej. Postępowanie prawomocnie zakończony; wnioski RPD nie zostały uwzględnione.
60.	2009-05-14 III RNsm 728/08 ZII/413/36/2009/TOK	Sąd Rejonowy w Głogowie	Postępowanie o zmianę rodziny zastępczej dla małoletniej Marzenny P. Wniosek RPD uwzględniony.
61.	2009-03-24 V Nsm 885/08 ZSR/410/231/2009/TOK	Sąd Rejonowy w Częstochowie	Sprawa o rozwiązanie rodziny zastępczej. Wnioski RPD uwzględnione w całości.
62.	2009-06-26 IV Nsm 558/08 ZII/440/154/2009/TOK	Sąd Rejonowy w Świdnicy	Postępowanie opiekuńcze w przedmiocie władzy rodzicielskiej Roksany Ś. nad małoletnią córką. Wnioski RPD uwzględnione.
63.	2009-07-28 III Nsm 85/09 ZSR/410/99/2009/AK	Sąd Rejonowy w Pieszcu	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej Rafałowi i Karolinie Z. Wnioski RPD uwzględnione.
64.	2009-08-19 II SA/Rz/750/09 ZSS/070/3/2009/GW	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie	RPD zwrócił się do Rady Gminy o uchylenie decyzji w sprawie przyznania środków na prowadzenie przedszkola przez siostry zakonne Wobec oddalenia wniosku przez Radę Gminy, RPD złożył skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Skarga RPD została uwzględniona.
65.	2009-08-11 III SA/Po/744/09 ZSS/400/2/2009/GW	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	Postępowanie w sprawie odmowy umorzenia przez ZUS składek na ubezpieczenie społeczne dla wielodzietnej rodziny, pozostającej w bardzo trudnej sytuacji ekonomicznej. RPD wniósł skargę do WSA o uchylenie powyższej decyzji ZUS. Skarga RPD uwzględniona.
66.	2009-11-19 I A Cz 1555/09 DTZ/410/46/2009/RR	Sąd Okręgowy w Gdańsku	Proces o rozwód małżonków Eweliny i Dawida P. Postępowanie w toku.
Postępowania, w których Rzecznik Praw Dziecka uczestniczy w charakterze obserwatora			
1.	2009-10-06 III Rc 269/09 ZSR/412/21/2009/TT	Sąd Rejonowy w Ciechanowie	Sprawa o podwyższenie alimentów dla małoletniego Igora W.
2.	2009-07-13 III Npw 233/08 ZSR/440/4/2009/AT	Sąd Rejonowy w Płocku	Sprawa o zgwałcenie zbiorowe małoletniej Sandry J.
3.	2009-10-12 VI Nsm 489/09 ZSR/410/222/2009/AP	Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy	Sprawa dotycząca władzy rodzicielskiej nad małoletnim urodzonym po zawarciu umowy o tzw. macierzyństwo zastępcze.

Lp.	Data i sygnatura przystąpienia	Miejsce	Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia
4.	2009-03-05 VI Now 13/09 ZSR/460/34/2009/MN	Sąd Rejonowy dla m. st Warszawy	Sprawa o demoralizację i czyny karalne z art. 278§4kk, 119kw, 207§1kk
5.	2009-11-09 V Nsm 535/09 ZSR/410/424/2009/TT	Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi Południe w Warszawie	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej Marii. G. i Kugathan S. nad małoletnim synem.
6.	2009-11-05 V Nsm 622/07 ZSR/410/94/2009/AP	Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa	Sprawa o ustalenie kontaktów małoletnich Anny i Julii W. z ojcem Piotrem W.
7.	2009-02-19 III RNsm 228/08 ZSR/410/76/2009/UZ	Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia	Sprawa o ustalenie kontaktów małoletnich G. z ojcem Markiem G.

Załącznik nr 6 – Wykaz wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
1	02.01.2009	Akcja ogólnopolska	Szósty cykl konferencji „Rodzina zastępcza dla dzieci bez przyszłości”	Federacja na rzecz Reintegracji Społecznej, Warszawa
2	02.01.2009	Akcja ogólnopolska	Akcja „Dzieciństwo bez dymu”	Fundacja „Razem lepiej”, Warszawa
3	02.01.2009	Wrocław	Inauguracja obchodów „Wrocławski Rok Przedszkolaka”	Wydział Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz Przedszkole nr 56 we Wrocławiu
4	05.01.2009	Świdnica	Projekt „Europejskie Centrum Przyjaźni Dziecięcej w Stolicy Dziecięcych Marzeń”	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Chorych „SERCE”, Świdnica
5	12.01.2009	Pacanów	VII edycja Festiwalu Kultury Dziecięcej	Europejskie Centrum Bajki, Pacanów
6	23.01.2009	Akcja ogólnopolska	Kampania „Kochasz dzieci nie pal śmieci”	Fundacja Ekologiczna ARKA, Bielsko-Biała
7	23.01.2009	Akcja ogólnopolska	V Dzień Czystego Powietrza	Fundacja Ekologiczna ARKA, Bielsko-Biała
8	23.01.2009	Warszawa	III Europejska Konferencja Dyrektorów Przedszkoli	Miesięcznik „Dyrektor Przedszkola” oraz wydawnictwo Wolters Kluwer Polska
9	26.01.2009	Krynica Górská	Zawody narciarskie „O puchar promyczka” dla przedszkolaków oraz uczniów szkół podstawowych	Redakcja „Promyczka Dobra”, Nowy Sącz
10	13.02.2009	Tczew	VII Międzynarodowy Przegląd Teatrów Wspaniałych tworzonych przez i dla osób z niepełnosprawnością	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego, Tczew
11	13.02.2009	Katowice	Konferencja poświęcona tematyce dziecka w rodzinie wieloproblemowej	Wydział Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach oraz Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej największych samorządów województwa śląskiego

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
12	17.02.2009	Warszawa	Konkurs Plastyczny „Jestem dzieckiem i znam swoje prawa”	Przedszkole nr 172, Warszawa
13	19.02.2009	Akcja ogólnopolska	Akcja społeczna „Dzień Świadomości Alienacji Społecznej”	Komitet Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica, Kraków
14	02.03.2009	Akcja ogólnopolska	IV edycja Konkursu „TATO ROKU”	o. Bogusław Barański OMI i Prezydent Wrocławia Rafał Dutkiewicz
15	03.03.2009	5 gmin wiejskich	Program „Niewidzialne Dzieci”	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego, Warszawa
16	04.03.2009	Akcja ogólnopolska	Kampania, której celem jest zwrócenie uwagi publicznej na zjawisko nastolatków prostytuujących się w galeriach handlowych	Fundacja Kidprotect.pl, Warszawa
17	04.03.2009	Akcja ogólnopolska	Charytatywna Aukcja Sztuki na rzecz dzieci z niepełnosprawnością z Zespołu Szkół Specjalnych nr 102 w Międzyzlesiu	Fundacja „Inne Spojrzenie”, Warszawa
18	05.03.2009	Warszawa	Wystawa prac dzieci ze świetlic i ognisk TPD w Warszawie	Oddział TPD Warszawa - Mokotów
19	05.03.2009	Mikołów	Konferencja „Jeśli nie dom dziecka... to co?”	Starostwo Powiatowe w Mikołowie
20	12.03.2009	Warszawa	V Międzynarodowa Konferencja „Stop Przemocy”	Katolicka Fundacja Pomocy Osobom Uzależnionym i Dzieciom KARAN, Warszawa
21	21.03.2009	Katowice - Giszowiec	V edycja Festiwalu Nauki	Gimnazjum nr 15, Katowice
22	01.04.2009	Kraków	Konferencja „Prawa i wolności człowieka i obywatela. Dorobek 20 lat przemian prawno-ustrojowych”	Sekcja Prawa Konstytucyjnego Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego
23	02.04.2009	Chorzów	Konferencja „Podaj dłoń...”	Komenda Śląskiej Chorągwi ZHP i Chorągwi Szkoła Instruktorska, Katowice

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
24	08.04.2009	Akcja ogólnopolska	V edycja ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Bezpieczniej z prądem”	Polskie Towarzystwo Przesyłu i Rozdziału Energii Elektrycznej, Poznań
25	08.04.2009	Świdnica	Konkurs plastyczny i literacki, związany z upowszechnianiem praw dziecka	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Świdnica
26	08.04.2009	Akcja ogólnopolska	V edycja akcji prospołecznej „Kolorowe Emocje – Świat Żywiołów”	Agencja „inplus PR”, Wrocław
27	09.04.2009	Łódź	Konferencja „Jakość życia oraz problemy zdrowotne dzieci i młodzieży województwa Łódzkiego”	Prezydent Miasta Łodzi
28	22.04.2009	Kraków	Konferencja „Stąd do normalności”	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Kraków
29	23.04.2009	Konin	XXX Międzynarodowy Dziecięcy Festiwal Piosenki i Tańca	Koniński Dom Kultury, Konin
30	23.04.2009	Siedlce	VI Festiwal Dziecięcy „Dzień radości”	Miejski Ośrodek Kultury, PCK Zarząd Rejonowy oraz Mirosław Greluk, Siedlce
31	23.04.2009	Siedlce	V Dzień Krwiodawstwa	Miejski Ośrodek Kultury, PCK Zarząd Rejonowy oraz Mirosław Greluk, Siedlce
32	23.04.2009	Kraków	Nizinny Rajd Pieszy „Raciechowice 2009”	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych nr 1 w Krakowie oraz Krakowskie Stowarzyszenie na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”
33	23.04.2009	Akcja ogólnopolska	Kampania społeczna „Nadzieja dla Afryki”	Stowarzyszenie Oblacka Pomoc Misjom Lumen Caritatis, Wrocław
34	24.04.2009	Akcja ogólnopolska	Projekt „Łabędź”	Stowarzyszenie Kultura Fabric „QFA”, Poznań
35	24.04.2009	Warszawa	Obchody Międzynarodowego Dnia Dziecka Zaginionego	Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Warszawa
36	30.04.2009	Warszawa	Marsz „Walk The World. Koniec z Głodem”	ONZ – Światowy Program Żywnościowy

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
37	30.04.2009	Akcja ogólnopolska	Kampania „Daj szansę swojemu dziecku. Nie daj szansy AIDS”	Krajowe Centrum ds. AIDS, Warszawa
38	07.05.2009	Akcja ogólnopolska	Kampania „Pierwsza pomoc w przypadku zakrztuszeń”	Fundacja „AKOGO?”, Warszawa
39	11.05.2009	Katowice	Konferencja poświęcona rodzicielstwu zastępczemu	Wydział Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
40	11.05.2009	Białystok	Konkurs plastyczny „Świat pełen dzieci”	Agencja Artystyczna „Art.-Media”, Gdynia
41	14.05.2009	Warszawa	Piknik edukacyjny „Zdrowie naszych dzieci w naszych rękach”	Europejskie Stowarzyszenie Promocji Zdrowia „PRO-SALUTEM”, Warszawa
42	14.05.2009	Mietków	Szkolny Festiwal Nauki, poświęcony prawom dziecka	Gimnazjum w Mietkowie
43	21.05.2009	Warszawa	Festyn Dziecięcy	Muzeum Karykatury im. Eryka Lipińskiego, Warszawa
44	16.06.2009	Warszawa	Konkurs na „Najlepszy autorski program profilaktyczny”	Miesięcznik „Głos Pedagogiczny”, Poznań
45	16.06.2009	Warszawa	Konferencja „Pedagog szkolny w walce z przemocą i demoralizacją wśród uczniów”	Miesięcznik „Głos Pedagogiczny”, Poznań
46	22.06.2009	Kielce	Targi Artykułów dla Matki i Dziecka „Czas Dziecka”	Targi Kielce Sp. Z o.o.
47	30.06.2009	Akcja ogólnopolska	Projekt „Jasne oblicza życia”	ERS Centrum Szkoleniowo-Artystyczne, Wrocław
48	30.06.2009	Warszawa	Konkurs plastyczny na plakat „Postępuj wobec innych tak, jak chciałbyś, aby oni postępowali wobec Ciebie”	Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi nr 37 „Bajkowy Świat”, Warszawa
49	02.07.2009	Warszawa	Projektu rozbudowy Centrum Rehabilitacji, Edukacji i Opieki Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Helenów” w Warszawie	Centrum Rehabilitacji, Edukacji i Opieki TPD „Helenów”, Warszawa
50	02.07.2009	Włocławek	Konferencja na temat rodzinnej opieki zastępczej	Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy oraz Dział Instytucjonalnej Pomocy Rodzinie MOPR, Włocławek

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
51	08.07.2009	Warszawa	Wydawnictwo „Dziecko w krainie muzyki”	Mazowiecki Teatr Muzyczny Operetka, Warszawa
52	16.07.2009	Warszawa	Konkurs Savoir-vivre „Obycie umiła życie”	Dom Kultury „Włochy”, Warszawa
53	16.07.2009	Łódź	Spotkanie ekspertów, poświęcone powołaniu grupy roboczej do wdrożenia działań zapobiegających samobójstwom dzieci i młodzieży w Polsce	Sekcja Naukowa Psychiatrii Dzieci i Młodzieży Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, Łódź
54	23.07.2009	Warszawa	III Międzynarodowa Konferencja „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”	Fundacja Dzieci Niczyje oraz Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa, Warszawa
55	03.08.2009	Warszawa	I Ogólnopolski Kongres Dyrektorów Przedszkoli „Nadzór dyrektora przedszkola po 1 września 2009 w świetle ostatnich zmian prawnych”	Miesięcznik Doradca Dyrektora Przedszkola, Warszawa
56	19.08.2009	Akcja ogólnopolska	Druga edycja kampanii „Kocham. Nie biję”	Fundacja Krajowe Centrum Kompetencji, Warszawa
57	20.08.2009	Warszawa	VI Ogólnopolska Konferencja „Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”	Fundacja Dzieci Niczyje, Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Biuro Polityki Społecznej Urzędu m.st. Warszawy
58	24.08.2009	Warszawa	Międzynarodowe Targi „Świat Dziecka”	PPH MAXPOL Sp. Z o.o., Warszawa
59	24.08.2009	Województwo Dolnośląskie	Badanie realizowane w ramach Dolnośląskiego Roku Rodziny, którego celem jest sporządzenie diagnozy sytuacji dolnośląskich rodzin	Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej, Wrocław
60	08.09.2009	Akcja ogólnopolska	XVI Ogólnopolska i XVII Stołeczna edycja Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”	Fundacja „Świat na Tak”, Warszawa
61	08.09.2009	Olsztyn	Trzeci rok programu „Uniwersytet Nowoczesnego Obywatela”	Uniwersytet Nowoczesnego Obywatela, Olsztyn
62	22.09.2009	Akcja ogólnopolska	Kampania edukacyjno-informacyjna „Nie! Dla meningokoków”	Fundacja „Aby Życ”, Kraków

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
63	22.09.2009	Limanowa	Akcja społeczna „Wyalienowani rodzice czytają dzieciom”	Komitet Prestrogi przed Oddzieleniem Rodzica, Kraków
64	22.09.2009	Akcja ogólnopolska	Projekt profilaktyczno-edukacyjny „Szkoła Bezpiecznego Internetu”	Fundacja Kidprotect.pl, Warszawa
65	29.09.2009	Akcja ogólnopolska	Projekt „Ręce przyjazne dziecku”, wspierający Kampanię Rady Europy „Podnieś rękę przeciwko biciu dzieci”	Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa
66	29.09.2009	Gliwice	Program pilotażowy „Twoje dane – Twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli”	Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych oraz Gliwicki Ośrodek Metodyczny
67	30.09.2009	Łódź	VI Łódzki Konkurs „Prawa Dziecka – Prawami Człowieka”	Szkoła Podstawowa nr 44, Łódź
68	30.09.2009	Gliwice	Konferencja „Żyję aby pić, ..., piję aby żyć – STOP – nie musisz tak żyć. Jak skutecznie chronić młodzież przed uzależnieniami?”	Miejski Zakład Usług Komunalnych, Gliwice
69	02.10.2009	Łódź	Impreza charytatywna „Przyjaciele dla Opoki”	Fundacja Pomocy Rodzinie „Opoka”, Łódź
70	07.10.2009	Wałbrzych	Konferencja, organizowana w ramach projektu „Czekam na rodzinę”	Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Wałbrzychu oraz Stowarzyszenie Edukacyjne „INTEGRATIS”, Wałbrzych
71	07.10.2009	Katowice	Konferencja „W drodze do domu – praca socjalna w systemie środowiskowego wsparcia”	Wydział Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach oraz Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Katowice
72	07.10.2009	Warszawa	Konferencja „Plany wychowawcze w sprawach rozwodowych”	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Zawodowych Mediatorów, Warszawa
73	07.10.2009	Akcja ogólnopolska	Konkurs „Mamo, Tato nie parkuj na kopcach”, organizowany w ramach ogólnopolskiej Kampanii Parkingowej „Czy naprawdę chciałbyś być na naszym miejscu?”	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
74	08.10.2009	Warszawa	II Międzyszkolny Konkurs Wiedzy o Prawach Dziecka „Niech się każdy wreszcie dowie...”	Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 42, Warszawa
75	09.10.2009	Akcja ogólnopolska	Druga edycja akcji „Wypadki na drogach – porozmawiajmy”	Stowarzyszenie „Droga i Bezpieczeństwo”, Poznań
76	16.10.2009	Kraków	X Ogólnopolski Festiwal Dzieci i Młodzieży „Tęczowe Piosenki Jana Wojdaka”	Nowohuckie Centrum Kultury i Jan Wojdak, Kraków
77	16.10.2009	Warszawa	VI Ogólnopolski Konkurs „Mam prawo...”	Przedszkole nr 124, Warszawa
78	22.10.2009	Akcja ogólnopolska	Akcja „Pocztówka do Św. Mikołaja”	Dream Music Sp. Z o.o., Warszawa
79	05.11.2009	Akcja ogólnopolska	Akcja „Budujemy szkoły nadziei”	Stowarzyszenie Oblacka Pomoc Misjom Lumen Caritatis, Wrocław
80	10.11.2009	Kraków	Ogólnopolskie Forum Edukacyjne „Dialog Przedszkola i Szkoły”	Centrum Edukacyjne „BLIŻEJ PRZEDSZKOLA”, Kraków
81	10.11.2009	Łódź	Konferencja „Stop zmarnowanym szansom”	Fundacja „Happy Kids”, Łódź
82	10.11.2009	Myślenice	Projekt „Wdrożenie idei szkół promujących zdrowie na terenie Powiatu Myślenickiego poprzez realizację wybranych programów profilaktyki i promocji zdrowia”	Wydział Promocji i Ochrony Zdrowia Starostwa Powiatowego, Myślenice
83	10.11.2009	Skarżysko-Kamienna	Konferencja, organizowana w ramach projektu „Nowe szanse w MOPS”	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Oddział Miejski TPD, Skarżysko-Kamienna
84	13.11.2009	Warszawa	Symposium chirurgiczno-neonatologiczne „Optymalizacja diagnostyki i leczenia chirurgicznego wad wrodzonych u noworodków”	Klinika Chirurgii Dziecięcej i Transplantacji Narządów Instytutu „Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka”, Warszawa

Lp.	Data patronatu	Miejsce wydarzenia	Wydarzenie	Organizator
85	13.11.2009	Warszawa	Spotkanie świąteczne „Radość dziecku”	Oddział Zewnętrzny przy Areszcie Śledczym w Warszawie Białołęce, Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Bemowo oraz Ośrodek Profilaktyczno-Wychowawczy Michael, Warszawa
86	13.11.2009	Akcja ogólnopolska	Konkurs dla szkół podstawowych „3...2...1... bezpieczny Internet na Start!”	Microsoft oraz Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa
87	13.11.2009	Warszawa	Konferencja „Warszawskie żłobki wspierają rodzinę w wychowaniu. Zdrowe dziecko = zdrowa rodzina = zdrowe społeczeństwo”	Zespół Żłobków m. st. Warszawy
88	19.11.2009	Zabrze	Międzyszkolny Konkurs „Czy znasz swoje prawa?”	Gimnazjum nr 29,Zabrze
89	26.11.2009	Mragowo	I Turniej profilaktyczno-integracyjny dla dzieci i młodzieży „Jak ptaki do Gniazd”	Koordinator projektu „Mazurskie Gniazda”, Mragowo
90	03.12.2009	Akcja ogólnopolska	III edycja Ogólnopolskie Programu dla Młodzieży „Mam Haka na Raka”	Polska Unia Onkologii, Warszawa
91	15.12.2009	Akcja ogólnopolska	Projekt „Dziecko w sieci”	Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa
92	15.12.2009	Akcja ogólnopolska	Serwis internetowy dla dzieci „Sieciaki.pl”	Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa
93	23.12.2009	Pacanów	Wydarzenia i imprezy, przeznaczone dla dzieci i młodzieży, a wchodzące w skład projektu „Wypromowanie Pacanowa jako Europejskiej Stolicy Bajek poprzez cykl imprez i wydarzeń kulturalnych”	Europejskie Centrum Bajki, Pacanów

Załącznik nr 7 – Wybrane konferencje i seminaria

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
1	6 stycznia 2009 Warszawa	Komisja Zdrowia Senatu RP oraz Europejskie Stowarzyszenie Promocji Zdrowia „Pro-Salutem”	konferencja „Perspektywy i szanse szczepień ochronnych w Polsce”
2	14 stycznia 2009 Warszawa	Kancelaria Prezydenta RP	gala konkursu „Szkoła bez przemocy”
3	16 stycznia 2009 Warszawa	Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji	konferencja na temat sytuacji dzieci cudzoziemskich
4	29 stycznia 2009 Warszawa	Stowarzyszenie Sędziów Sądów Rodziny w Polsce	XXX-lecie sądownictwa rodzinnego w Polsce
5	30 stycznia 2009 Warszawa	Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego	konferencja „Pedagog rodzinny – środowiskowy program pomocy pedagogicznej i wsparcia dla rodzin problemowych, bezradnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych”
6	2 lutego 2009 Warszawa	Minister Zdrowia	spotkanie na temat poprawy dostępu do specjalistycznej opieki pediatrycznej na terenie aglomeracji warszawskiej
7	6 lutego 2009 Warszawa	Kancelaria Prezydenta RP	konferencja „Co wiem o sobie? Co wiem o Tobie? Chcemy wygrać z rakiem”
8	10 lutego 2009 Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje oraz NASK	konferencja z okazji „Dnia bezpiecznego Internetu”
9	10 lutego 2009 Warszawa	Instytut Praw Pacjenta i Edukacji Zdrowotnej	rozdanie nagród Św. Kamila – wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka „Zdrowie dzieci w praktyce działań RPD”
10	12 lutego 2009 Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Instytut Badań w Oświacie, Wydawnictwo „Fraszka Edukacyjna”	III Kongres Pedagogów i Psychologów Szkolnych
11	18 lutego 2009 Warszawa	Kancelaria Prezydenta RP	konferencja „Sędzia rodzinny w Polsce i na świecie”

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
12	26 lutego 2009 Warszawa	Miesięcznik „Dyrektor Szkoły”	III Europejska Konferencja Dyrektorów Przedszkoli
13	4 marca 2009 Warszawa	Wiceprezydent Miasta Stołecznego Warszawy	seminarium na temat organizacji opieki zastępczej nad dziećmi pozbawionymi właściwej opieki rodzicielskiej
14	10 marca 2009 Mikołów	Starostwo Powiatowe w Mikołowie	konferencja „Jeżeli nie dom dziecka ...to co?”
15	13 marca 2009 Warszawa	Polskie Towarzystwo Pediatryczne, Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Chorych Przewlekle	IV spotkanie „Czy Polska kocha swoje dzieci?”
16	18 marca 2009 Kielce	Stowarzyszenie Inicjatyw Biznesowych i Edukacyjnych w Kielcach	konferencja dla nauczycieli oraz dyrektorów przedszkoli i szkół „Dziecko w rodzinie”
17	20 marca 2009 Warszawa	Minister Sprawiedliwości	konferencja naukowa „Rola organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości w zapewnieniu skutecznej ochrony ofiarom przemocy – stan aktualny i kierunki działań”
18	20 marca 2009 Warszawa	Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego i TPD	XI Forum Przyjaciół Dzieci Gorszych Szans
19	24 marca 2009 Warszawa	Minister Zdrowia, Główny Inspektor Sanitarny	konferencja „Promocja zdrowia – czy to się opłaca?”
20	25 marca 2009 Warszawa	Koalicja na rzecz Rodziny Zastępczej	spotkanie Koalicji na Rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej w siedzibie Krajowego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego TPD
21	31 marca 2009 Wrocław	Dolnośląskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli	konferencja „Prawa człowieka jako wyzwanie edukacji współczesnej szkoły”
22	3 kwietnia 2009 Bełchatów	Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie	międzynarodowa konferencja naukowa, poświęcona przemocy w rodzinie oraz patologiom w środowisku nieletnich „Z pomocą w rodzinie”
23	8 kwietnia 2009 Warszawa	Stowarzyszenie „Damy Radę”	spotkanie na temat zjawiska rasizmu, dotyczącego dzieci ze związków mieszanych

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
24	16 kwietnia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka, Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji	konferencja „Przyjmowanie, ochrona oraz traktowanie małoletnich cudzoziemców bez opieki”
25	16 kwietnia 2009 Warszawa	Polskie Towarzystwo Pediatriczne	posiedzenie Komisji onkologii wieku rozwojowego
26	18 kwietnia 2009 Helenów	Centrum Rehabilitacji, Edukacji i Opieki TPD	konferencja „25 lat pracy z niepełnosprawnymi”
27	21 kwietnia 2009 Częstochowa	Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM”	symposium „Prawa dziecka w polskiej rzeczywistości. Wzrastanie do godnego człowieczeństwa”
28	21 kwietnia 2009 Poznań	Wielkopolskie Centrum Onkologii	IV ogólnopolska konferencja naukowa „Ustalenie Zasad Kontraktowania Świadczeń Zdrowotnych”
29	21 kwietnia 2009 Skierniewice	Łódzki Kurator Oświaty	konferencja „Nauczanie i wychowanie w kontekście praw człowieka”
30	23 kwietnia 2009 Łódź	Prezydent Miasta Łodzi	konferencja „Jakość życia dzieci i młodzieży województwa łódzkiego”
31	25 kwietnia 2009 Warszawa	Stowarzyszenie Rodzin i Opiekunów Osób z Zespołem Downa	konferencja „Czas dla rodziców. Ojciec do bicia? Wokół problematyki ojcostwa w rodzinach wychowujących dzieci z niepełnosprawnością”
32	27 kwietnia 2009 Szczecin	Poseł na Sejm RP Magdalena Kochan, Kurator Oświaty w Szczecinie	konferencja „Prawa dziecka niepełnosprawnego i ucznia w szkole”
33	29 maja 2009 Warszawa	Minister Pracy i Polityki Społecznej	konferencja na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie
34	5 czerwca 2009 Warszawa	Minister Edukacji Narodowej	spotkanie „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania – zgodnych z polską podstawą programową kształcenia ogólnego i wymaganiami egzaminacyjnymi – przeznaczonych dla uczniów, dzieci obywateli polskich przebywających za granicą”

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
35	5 czerwca 2009 Warszawa	Polski Czerwony Krzyż	obchody 90-lecia PCK
36	10 czerwca 2009 Warszawa	Kancelaria Prezydenta RP	konferencja „Razem dla Dzieci”
37	23 czerwca 2009 Warszawa	Minister Pracy i Polityki Społecznej	konferencja „Przemoc w rodzinie – nie zwlekaj, reaguj, pomagaj”
38	12 sierpnia 2009 Katowice	Wydział Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego	konferencja „Dziecka w rodzinie wieloproblemowej”
39	13 sierpnia 2009 Warszawa	Stowarzyszenie „Damy radę”	spotkanie na temat zjawiska rasizmu, dotyczącego dzieci ze związków mieszanych
40	2 września 2009 Warszawa	Komenda Główna Policji	inauguracja kampanii społecznej „Kocham. Nie biję”
41	7 września 2009 Poznań	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	międzynarodowe sympozjum naukowe „Wpływ alkoholu na rozwój dziecka – obraz kliniczny i problemy diagnostyczne u dzieci z alkoholowym zespołem płodowym (FAS)”
42	9 września 2009 Łędziny	Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa Oddział Śląski	konferencja „FASD jako wyzwanie dla rodziny, profesjonalistów, społeczeństwa – Łędziny 2009”
43	14 września 2009 Gdynia	Akademia Promocji Filmu	międzynarodowa konferencja „Systemy Oznakowania Produktów Audiowizualnych”
44	24 września 2009 Sandomierz	Stowarzyszenie „Dobrze, że jesteś”	konferencja „Kształcenie specjalne – teoria a praktyka”
45	28 września 2009 Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	konferencja „Bezpieczeństwo dzieci w Internecie”
46	1 października 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej, Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Edukacji Narodowej na temat problemu zapewnienia właściwej opieki dzieciom, trafiającym do placówek opiekuńczo-wychowawczych

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
47	2 października 2009 Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	inauguracja roku akademickiego
48	9 października 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka oraz Porozumienie „Dzieci Pod Ochroną”	konferencja „Mądre wychowanie”
49	13 października 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	konferencja na temat stomatologii dziecięcej
50	15 października 2009 Ziębice	Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej	konferencja „Pomoc instytucjonalna dzieciom i młodzieży z trudnościami adaptacyjnymi”
51	15 października 2009 Warszawa	Minister Sprawiedliwości	seminarium z okazji Międzynarodowego Dnia Mediacji
52	18 października 2009 Wieruszów	Fundacja Rozwoju Dzieci, Stowarzyszenie Klub Otwartych Serc	konferencja „Obywatel Dziecko”
53	22 października 2009 Warszawa	Katolicka Fundacja Pomocy Osobom Uzależnionym „KARAN”	międzynarodowa konferencja „STOP PRZEMOCY”
54	22 października 2009 Warszawa	Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	II krajowa konferencja na temat handlu ludźmi
55	22 października 2009 Kielce	Kuratorium Oświaty w Kielcach	międzynarodowa konferencja naukowa „Współczesne wyzwania edukacyjno-wychowawcze w zmieniającej się w Europie”
56	22 października 2009 Kutno	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kutnie	konferencja „Rodzicielstwo zastępcze dziś i jutro”
57	26 października 2009 Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	VI ogólnopolska konferencja „Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
58	28 października 2009 Gliwice	Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych	konferencja „Twoje dane – Twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych”
59	4 listopada 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka oraz Polskie Towarzystwa ADHD	konferencja „Dziecko z ADHD – prawa, standardy terapii i edukacji”
60	5 listopada 2009 Łódź	Miejski Zespół Żłobków w Łodzi	III ogólnopolskie seminarium „Refleksyjny wychowawca w żłobku”
61	9 listopada 2009 Świdnica	Liceum Ogólnokształcące w Świdnicy	konferencja „Jak pomóc dziecku krzywdzonemu – współpraca nauczyciela z zespołem interdyscyplinarnym”
62	18 listopada 2009 Leszno	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Lesznie	konferencja „Prawa i wolności człowieka wobec wyzwań współczesności”
63	20 listopada 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka, Polskie Stowarzyszenie im. J. Korczaka, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	konferencja „Prawa dziecka – historia, stan obecny, perspektywy”
64	25 listopada 2009 Warszawa	Instytut Pracy i Polityki Społecznej	konferencja z okazji 20-lecia Konwencji o Prawach Dziecka
65	26 listopada 2009 Warszawa	Wszechnica Polska	konferencja na temat ochrony praw dziecka
66	27 listopada 2009 Olsztyn	Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie	konferencja z okazji 20-lecia Konwencji o Prawach Dziecka
67	30 listopada 2009 Rzeszów	Podkarpacki Urząd Wojewódzki	konferencja „Rodzicielstwo zastępcze – model polski i unijny”
68	1 grudnia 2009 Wałbrzych	Stowarzyszenie Edukacyjne INTEGRITAS	konferencja „Czekam na rodzinę”
69	9 grudnia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	konferencja z udziałem przedstawicieli: MEN, MSWiA, MS, Policji i psychiatrów, poświęcona zapobieganiu samobójstwom wśród dzieci i młodzieży

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
70	10 grudnia 2009 Warszawa	Minister Pracy i Polityki Społecznej	konferencja „Bariery w rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej”
71	14 grudnia 2009 Międzyzlesie	Centrum Zdrowia Dziecka	symposium chirurgiczno-neonatologiczne

Załącznik nr 8 – Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
1	8-9 stycznia 2009 Ruda Śląska	Prezydent Miasta Ruda Śląska	jubileusz 50-lecia powstania miasta; spotkania z dziećmi, władzami samorządowymi, pracownikami pomocy społecznej i przedstawicielami organizacji pozarządowych
2	15 stycznia 2009 Łódź	Posel na Sejm RP Hanna Zdanowska	spotkanie z władzami miasta, dziećmi, młodzieżą i studentami z terenu województwa łódzkiego
3	20 stycznia 2009 Stróże	Senator RP Stanisław Kogut	spotkania z dziećmi i młodzieżą
4	22 stycznia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci i opiekunów z Grójeckiego Ośrodka Kultury
5	30 stycznia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizytacja izb przyjęć w warszawskich szpitalach pediatrycznych
6	16 lutego 2009 Warszawa	Fundacja „ABC XXI – Cała Polska czyta dzieciom”	VII Finał kampanii społecznej „Cała Polska czyta dzieciom”
7	16 lutego 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta młodzieży z Gimnazjum nr 6 w Wałbrzychu
8	24 lutego 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z Przedszkola nr 244 w Warszawie
9	5 marca 2009 Warszawa	Główny Inspektor Sanitarny	inauguracja Przedszkolnego Programu Edukacji Antynikotynowej „Czyste Powietrze Wokół Nas”
10	6 marca 2009 Warszawa	Zespół Szkół Specjalnych nr 90 w Warszawie	spotkanie z uczniami oraz nauczycielami
11	17 marca 2009 Sieradz	Szkoła Podstawowa nr 10 w Sieradzu	debata na temat praw dziecka
12	18 marca 2009 Kielce	Rzecznik Praw Dziecka	spotkania z władzami miasta i województwa oraz przedstawicielami samorządów uczniowskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z regionu
13	18 marca 2009 Warszawa	Szkoła Podstawowa nr 114 w Warszawie	debata na temat praw dziecka

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
14	20 marca 2009 Głogów	Szkoła Podstawowa z oddziałami integracyjnymi nr 12 w Głogowie	spotkania z dziećmi podczas Świąta Szkoły
15	25 marca 2009 Warszawa	Stowarzyszenie Interwencji Prawnej	ogłoszenie wyników konkursu „MEDIATORRO” 2008
16	30 marca 2009 Gniezno	Senator RP Piotr Gruszczyński	wizyta w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie i na Oddziale Dziecięcym Szpitala Miejskiego; spotkania z uczniami szkół ponadgimnazjalnych powiatu gnieźnieńskiego oraz wychowankami Domu Dziecka w Trzemesznie
17	7 kwietnia 2009 Warszawa	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	inauguracja ogólnopolskiej kampanii „Sprawdź, czy Twoje picie jest bezpieczne”
18	15 kwietnia 2009 Warszawa	Szpital Bielański w Warszawie	otwarcie Oddziału Pediatrycznego i Kliniki Pediatrii Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego
19	17 kwietnia 2009 Warszawa	Polska Unia Onkologii	warsztat kreatywny ogólnopolskiego programu „Mam haka na raka”
20	18 kwietnia 2009 Helenów	Centrum Rehabilitacji, Edukacji i Opieki TPD w Warszawie	spotkania podczas obchodów 25-lecia pracy z osobami z niepełnosprawnością
21	20 kwietnia 2009 Wrocław	Szkoła Podstawowa nr 3 we Wrocławiu	spotkanie z uczniami oraz nauczycielami
22	21 kwietnia 2009 Łódź	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczego nr 2 „Reymontówka” w Łodzi	spotkanie z wychowankami oraz kadrą pedagogiczną
23	28 kwietnia 2009 Szczecin/Schwerin	Rzecznik Praw Obywatelskich landu Meklemburgii	spotkanie z władzami lokalnymi miasta Schwerin w Niemczech oraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich landu Meklemburgii
24	28 kwietnia 2009 Stalowa Wola	Starosta Stalowej Woli	debata „Tworzyć czy niszczyć - jak pomóc młodzieży rozwiązać ten dylemat?” w ramach projektów „Człowiek aktywny nie jest agresywny” i „Narkotykom mówimy NIE”
25	29 kwietnia 2009 Sępólno Krajeńskie	Stowarzyszenie „Dorośli – Dzieciom”	spotkanie z władzami lokalnymi, przedstawicielami organizacji pozarządowych, dziećmi ze świetlicy terapeutycznej oraz udział w debacie „Prawa dziecka w szkole”

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
26	29 kwietnia 2009 Warszawa	Polskapresse, Media Regionalne i Fundacja TP SA	debata „Szkoła dla społeczności - społeczność dla szkoły”
27	30 kwietnia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta młodzieży z Gimnazjum nr 10 w Chorzowie
28	4 maja 2009 Warszawa	Szkoła Podstawowa nr 158 w Warszawie	spotkanie z uczniami oraz nauczycielami
29	5 maja 2009 Zgierz	Posel na Sejm RP Agnieszka Hanajczyk	spotkanie z przedstawicielami Policji, kuratorami, pedagogami i pracownikami społecznymi; wizyta w Domu Dziecka i w rodzinie zastępczej
30	7 maja 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci, dyrekcji i pedagogów ze Szkoły Podstawowej w Głogowie
31	11 maja 2009 Warszawa	Przedszkole nr 172 w Warszawie	otwarcie wystawy „Jestem dzieckiem i znam swoje prawa”
32	27 maja 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci i wychowawców z Przedszkola nr 172 w Warszawie
33	28 maja 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci i wychowawców ze Szkoły Podstawowej w Józefinie
34	30 maja 2009 Kraków	Zespół Szkół Ogólnokształcących w Krakowie	spotkania z młodzieżą, pedagogami i władzami miasta podczas Zlotu Szkół i Placówek im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Krakowie
35	30 maja 2009 Warszawa	Muzeum Karykatury w Warszawie	festyn dziecięcy z okazji Dnia Dziecka
36	1 czerwca 2009 Warszawa	Sejm RP	XV Sesja Sejmu Dzieci i Młodzieży pod hasłem „Młodzi wobec wydarzeń roku 1989”
37	5 czerwca 2009 Warszawa	Polskapresse, Media Regionalne i Fundacja TP SA	wręczenie nagród Najlepszym Wychowawcom 2009 roku w ramach programu społecznego „Szkoła bez przemocy”
38	8 czerwca 2009 Warszawa	Polska Unia Onkologii	gala finałowa ogólnopolskiego programu dla młodzieży „Mam haka na raka”

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
39	10 czerwca 2009 Pisz	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	spotkania z władzami lokalnymi, młodzieżą szkolną, pedagogami, kuratorami oraz przedstawicielami Policji w ramach konferencji na temat ochrony dziecka przed przemocą
40	11 czerwca 2009 Mrągowo	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „GNIAZDO”	spotkanie z władzami lokalnymi, dziećmi i młodzieżą ze Stowarzyszenia
41	10 czerwca 2009 Warszawa	Fundacja Szkolna im. J. Gutenberga	podsumowanie cyklu konkursów i zajęć o prawach dziecka
42	15 czerwca 2009 Strzałkowo	Gimnazjum im. J. Korczaka w Strzałkowie	debata „Europa a prawa człowieka”, spotkania z władzami lokalnymi oraz uczniami i nauczycielami z przedszkola i szkoły podstawowej
43	16 czerwca 2009 Warszawa	Przedszkole nr 244 „Niegocińskie skrzaty” w Warszawie	zakończenie roku przedszkolnego
44	18 czerwca 2009 Janów	Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Janowie	spotkania z władzami lokalnymi oraz uczniami i nauczycielami z okazji zakończenia roku szkolnego
45	20 czerwca 2009 Wrocław	Stowarzyszenie Oblacka Pomoc Misjom „LUMEN CARITAS”	finał konkursu „TATO ROKU”
46	1 lipca 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z międzynarodowej organizacji „TAPORI”
47	5 lipca 2009 Warszawa	Stowarzyszenie Parafiada, Zakon Pijarów	inauguracja XXI Międzynarodowej Parafiady Dzieci i Młodzieży oraz gali finałowej programu „Moja Mała Ojczyzna”
48	23 lipca 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta przedstawicieli Stowarzyszenia Pielęgnacyjno-Opiekuńczego „Z ufnością w Trzecie Tysiąclecie” z Częstochowy
49	24 lipca 2009 Warszawa	Związek Harcerstwa Polskiego	otwarcie wystawy „Dziś, jutro, pojutrze”
50	29 lipca 2009 Goszewo, Funka	Rzecznik Praw Dziecka	wizytacja placówek letniego wypoczynku dzieci i młodzieży
51	30 lipca 2009 Przysiek, Olsztynek	Rzecznik Praw Dziecka	wizytacja placówek letniego wypoczynku dzieci i młodzieży

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
52	1 sierpnia 2009 Warszawa	Związek Harcerstwa Polskiego	spotkanie z harcerzami przy pomniku Małego Powstańca z okazji 65. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego
53	8 sierpnia 2009 Koronowo	Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	zlot XX-lecia ZHR
54	21 sierpnia 2009 Małecz k. Tomaszowa Mazowieckiego	Związek Harcerstwa Polskiego	zlot kadry ZHP
55	22 sierpnia 2009 Istebna	Rzecznik Praw Dziecka	wizytacja placówek letniego wypoczynku dzieci i młodzieży
56	23 sierpnia 2009 Rabka	Rzecznik Praw Dziecka	wizytacja placówek letniego wypoczynku dzieci i młodzieży
57	29 sierpnia 2009 Częstochowa	Stowarzyszenie Pielęgniarsko-Opiekuńcze z Częstochowy	IV Piknik Rodzinny
58	1 września 2009 Łódź	Uniwersytet Łódzki	inauguracja roku szkolnego w Publicznym Liceum Ogólnokształcącym Uniwersytetu Łódzkiego
59	1 września 2009 Łódź	Fundacja Pomocy Rodzinie „Opoka” z Łodzi	spotkanie z pracownikami i podopiecznymi Fundacji
60	3 września 2009 Wronki	Burmistrz Miasta i Gminy Wronki	spotkanie z władzami lokalnymi oraz uczniami i nauczycielami Szkoły Podstawowej w Chojnie
61	20 września 2009 Kraków	Fundacja Rozwoju Kina	inauguracja II Festiwalu Filmów Dziecięcych GALICJA
62	21 września 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z dyrektorami szkół i placówek oświatowych na temat przestrzegania praw dziecka
63	26 września 2009 Nowa Wieś	Szkoła Podstawowa w Nowej Wsi	obchody Dnia Patrona
64	28 września 2009 Międzyzlesie	Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie	spotkanie z małymi pacjentami oddziału onkologii

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
65	28 września 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z Zespołu Szkół Miejskich nr 1 w Grajewie
66	5 października 2009 Legnica	Prezydent Miasta Legnicy, Fundacja Na Rzecz Dzieci Zagłębia Miedziowego	spotkanie z dyrektorami legnickich szkół, pedagogami, pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych; spotkanie z dziećmi i młodzieżą z Głogowa oraz podopiecznymi Centrum Kultury i Fundacji Na Rzecz Dzieci Zagłębia Miedziowego
67	13 października 2009 Warszawa	Minister Edukacji Narodowej	gala konkursu „Nauczyciel Roku”
68	14 października 2009 Warszawa	Minister Edukacji Narodowej	centralne obchody Dnia Edukacji Narodowej
69	21 października 2009 Kielce	Świętokrzyski Urząd Wojewódzki	II Zjazd Rodzin Zastępczych
70	25 października 2009 Łódź	Fundacja Pomocy Rodzinie „Opoka” z Łodzi	spotkanie charytatywne „Przyjaciele dla Opoki”
71	28 października 2009 Podkowa Leśna	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z dziećmi i młodzieżą w Ośrodku dla uchodźców
72	30 października 2009 Ząbkowice Śląskie	Parafia w Zwróconej	„Plejada Świętych”
73	30 października 2009 Łódź	Regionalne Centrum Informacji Europejskiej w Łodzi	IV Generalny Zjazd Szkolnych Klubów Europejskich
74	5 listopada 2009 Warszawa	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji	gala „Człowiek bez barier”
75	7 listopada 2009 Warszawa	Komendant Główny Policji	jubileusz 90-lecia Policji
76	15 listopada 2009 Kraków	Nowohuckie Centrum Kultury, Jan Wojdak	spotkanie z władzami lokalnymi oraz uczestnikami Festiwalu Piosenki dla Dzieci i Młodzieży
77	18 listopada 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta redaktorów gazetki ze Szkoły Podstawowej w Legionowie

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
78	18 listopada 2009 Warszawa	Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi nr 37 w Warszawie	obchody Światowego Dnia Osób Niepełnosprawnych
79	18 listopada 2009 Warszawa	Przedszkole Integracyjne nr 86 w Warszawie	konkurs „Mam prawo do nauki i zabawy”
80	20 listopada 2009 Nowy Dwór Mazowiecki	Szkoła Podstawowa nr 5 w Nowym Dworze Mazowieckim	spotkanie z uczniami i nauczycielami
81	27 listopada 2009 Warszawa	Warszawski Szpital dla Dzieci przy ul. Kopernika	jubileusz 140-lecia placówki
82	28 listopada 2009 Poznań	Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu	spotkania z dziećmi i młodzieżą podczas Wielkopolskiego Festiwalu Praw Dziecka
83	28 listopada 2009 Warszawa	Przedszkole „Montessori Mądre Głównki”	inauguracja roku przedszkolnego
84	29 listopada 2009 Nisko	Zespół Szkół nr 3 w Nisku	spotkanie z uczniami i nauczycielami szkół z regionu oraz Młodzieżową Radą Miasta
85	1 grudnia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta młodzieży z Gimnazjum nr 1 w Międzyrzeczu Podlaskim
86	1 grudnia 2009 Wałbrzych	Zespół Szkół Integracyjnych w Wałbrzychu	spotkanie z uczniami i nauczycielami
87	3 grudnia 2009 Warszawa	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Upośledzonych Umysłowo	spotkanie z pracownikami i podopiecznymi Stowarzyszenia
88	4 grudnia 2009 Leszno	Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Lesznie	obchody 20-lecia Konwencji o Prawach Dziecka
89	6 grudnia 2009 Szymbark	Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku	VI Ogólnopolski Zjazd Mikołajów
90	7 grudnia 2009 Wrocław	Polskie Towarzystwo Pediatryczne; Klinika Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej	spotkanie z dziećmi wyleczonymi z choroby nowotworowej
91	7 grudnia 2009 Wrocław	Młodzieżowa Wszechnica Dziennikarska	spotkanie z klasami dziennikarskimi XIII Liceum Ogólnokształcącego we Wrocławiu

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
92	8 grudnia 2009 Głogów	Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży „SZANSA” z Głogowa	debata o sytuacji dzieci w Polsce
93	10 grudnia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	obchody Dnia Praw Człowieka
94	10 grudnia 2009 Warszawa	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	finał Młodzieżowego Ogólnopolskiego Przeglądu Spektakli Profilaktycznych
95	11 grudnia 2009 Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z międzynarodowej organizacji „TAPORI”
96	12 grudnia 2009 Warszawa	Helsińska Fundacja Praw Człowieka	spotkanie z absolwentami „Szkoły Praw Człowieka”
97	13 grudnia 2009 Płock	Fundacja „Orlen Dar Serca”	spotkanie z wychowankami Rodzinnych Domów Dziecka
98	17 grudnia 2009 Bystrzyca Górna	Zespół Placówek Specjalnych w Bystrzycy Górnej	spotkanie opłatkowe
99	18 grudnia 2009 Międzybórz Sycowski	Szkoła Podstawowa w Międzybórz Sycowskim	spotkanie z dziećmi i młodzieżą oraz władzami gminy
100	21 grudnia 2009 Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	inauguracja serwisu Sieciaki.pl
101	22 grudnia 2009 Warszawa	Warszawskie Hospicjum dla Dzieci	spotkanie opłatkowe
102	22 grudnia 2009 Warszawa	Dom Samotnej Matki w Warszawie	spotkanie świąteczne